

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 62

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦ. ΗΣΑΪΑΝ Γ'—Η'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετάφρασις—Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΟΝΗ
θεολόγου - φιλολόγου
(Γ' - Ε')

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
θεολόγου - φιλολόγου
(ΣΤ' - Η')

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
 ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΗΣΑΪΑΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

«Ἰδοὺ ὁ Δεσπότης καὶ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ θὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ θὰ ἐσχυρὸν ἄνδρα καὶ καὶ θὰ ἐσχυράν γυναῖκα»¹.

Β Ὅπως ὁ ἀριστος ἰατρός ἐργάζεται μεθοδικὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας τῶν ἀσθενῶν, ἄλλοτε μὲ τὸν καυτήρα, ἄλλοτε μὲ τὸ «μιστέρν», ἄλλοτε μὲ τὰς συνταγὰς πικρῶν φαρμάκων, ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ φιλόθροπος Θεὸς μὲ ποικίλας καὶ διαφόρους τιμωρίας περιορίζει τὴν ἀκηρῖαν καὶ τὴν μανίαν, τὴν ὅποιαν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἀπομακρύνωνται ἀπὸ αὐτῶν. Ἄλλοτε ἐκφοβίζει τοὺς ἀγνώμονας μὲ τὴν ἐφοδὸν τῶν βαρβάρων, ἄλλοτε, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνων, μὲ ἄλλας ἀπειλάς τοὺς ἐπιναφέρει εἰς τὴν τάξιν. Ἔτσι μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀπειλῶν διατηρεῖ μεταξὺ αὐτῶν ἀκμασίον τὸν φόβον. **Γ** Τώρα λοιπὸν τοὺς ἀπειλεῖ μὲ ἀσθένειαν καὶ πείναν καὶ ἔλλειψιν ὄχι μόνον τῶν ἀναγκασίων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια βοηθοῦν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς μας ὄχι ὀλιγότερον ἀπὸ τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα. Διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ πείνα δεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις προσκόπων, τὰ ὅποια θὰ ἀναλάβουν τὴν διακυβέρνησιν τοῦ λαοῦ. Τοῦτο συνήθως κάμνει τὴν ἔντασιν τῆς πείνης φοβερωτέραν. Ποῖον ἀλήθεια εἶναι τὸ ὄφελος, ἐὰν τρέχουν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰς πηγὰς τὰ ἀγαθὰ ὕδα, εἴαν ἐξοπλοῦν ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἡ θάλασσα ἀγριεῖ καὶ

1. Ἦσ. 3. 1.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΗΣΑΪΑΝ

Κεφάλαιον Γ'	9 (131)*
Κεφάλαιον Δ'	39 (160)
Κεφάλαιον Ε'	43 (164)
Κεφάλαιον ΣΤ'	66 (187)
Κεφάλαιον Ζ'	88 (205)
Κεφάλαιον Η'	119 (281)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	131

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς αἰτῶν τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ἐνῷ μαίνονται τὰ κόμματα, δὲν ὑπάρχει οὔτε κυβερνήτης οὔτε παρατηρητής εἰς τὴν πρώτην οὔτε κανεὶς ἄλλος, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν νὰ διευθετήσῃ τὴν θύελλαν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ φέρῃ τὴν γαλήνην; **Δ** Ὅταν μάλιστα προστίθεται εἰς αὐτὰ καὶ ἡ πείνα, τότε ἡμπορεῖ νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν.

Ὅλας λοιπὸν αὐτὰς τὰς ἀπειλάς, καὶ κατ' ἀρχάς τὴν χειρότεράν ἀπὸ βλας, τὰς ἐκτοξεύει ὁ Θεός, διότι λέγει «Ἰδοὺ ὁ Δεσπότης καὶ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ». Αὐτὴν τὴν λέξιν, «Ἰδοὺ», χρησιμοποιοῦν συνέχεια οἱ προφήται, ὅταν ἐπιθυμοῦν νὰ παράσχουν εἰς τὸν ἀκραστὴν πλήρη ἀσφάλειαν, διὰ τὰ λεγόμενα. Ὅχι μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ἀνωτέρω καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς, ὅτι πολλαίς αἱ ἀμαρτίαι προηγήθησαν τῆς σωματικῆς ἀσθενείας, ὅπως συνέβη εἰς τὸν Κάν. Διότι δίκαια περιήλθεν εἰς κατάστασιν παραλυσίας, ἀφοῦ δὲν ἐχρησιμοποίησεν ὀρθά τὴν σωματικὴν του δύναμιν.² Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο κοντὰ εἰς τὴν κολυμβήθραν.³ Διότι ὁ Χριστὸς **Ε** μὲ τὸ «¹ Ἴδε, ὄντης γέγονας, μικρὴν ἀμαρτίαν», εἶπεν ὅτι ἡ πηγὴ τῆς παραλυσίας ἦσαν τὰ ἀμαρτήματα. Καὶ ὁ Παῦλος ἐπίσης λέγει «διὰ τοῦτο εὐδοκῶνται μετὰξὺ σας πολλοὶ ἀσθενεῖς».⁴ Συνέβαινε τοῦτο, ἐπειδὴ ἠμάρτανον, ἀφοῦ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸ μυστήριον τῆς βλας εὐχαριστίας μὲ ἀκάθαρτον συνείδησιν. Ἀκόμη παραδίδει εἰς ἀσθενεῖαν τῆς σαρκὸς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διέπραξε τὸ ἀμάρτημα τῆς πορνείας καὶ ἀπατεῖ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν διὰ τὸ ἀμάρτημα του.⁵ Ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε τοῦτο πονὴ διὰ τὴν διάπραξιν ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ κάποτε τοῦτο τὸ πρᾶγμα γίνεται ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀπόδοσιν στεφάνου νίκης, ὅπως εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Λαζάρου⁶ καὶ τοῦ Ἰωᾶ.⁷

33 A Ὅχι μόνον ἀσθένεια παρεχωροῦντο ἐξ αἰτίας ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι δυστυχία τοῦ σώματος.

2. Πεν. 4, 1 ἔφ.
3. Ἰωάν. 5, 1 ἔφ.
4. Ἰωάν. 5, 14.
5. Α' Κορ. 11, 30.
6. Α' Κορ. 5, 1 ἔφ.
7. Λοκ. 16, 19 ἔφ.
8. Ἰεζ. 65, 12 τοῦ Ἰωᾶ

ὅπως ἡ λέπρα τοῦ Ὁζία⁸ διὰ τὴν ἀναίδειαν τῆς διαγωγῆς του καὶ ἡ ζηρότητα τῆς χειρὸς τοῦ Ἰερσοῦμ, τὴν ὅποιαν ὑπέμεινεν ἐξ αἰτίας τῆς παραφροσύνης καὶ τῆς ἐλαζονείας του.⁹ Καὶ ἡ γλώσσα τοῦ Ζαχαρίου δι' οὐδένα ἄλλον λόγον ἐδέθη, παρὰ μόνον διὰ τὴν ἀμαρτίαν τῆς ψυχῆς.¹⁰ Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ καλὴ ὄγεια, τὸ σφρίγγος καὶ ἡ καύχησις δι' αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ἐγένοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους πηγὴ τῆς ἀναίδειας των, ἀφῆρεσε τὴν ρίζαν τῆς ἐλαζονείας μὲ τὸ νὰ τοὺς νοθεύῃ, νὰ τοὺς κάμῃ καλυτέρους καὶ νὰ τοὺς προσφέρῃ περισσότερα ἀπὸ ὅτι τοὺς ἀφαίρει. Διότι ποία εἶναι ἡ ζημία **B** μὲ τὴν ἀσθενεῖαν τοῦ σώματος, ὅταν ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀσθενείας σφραγίζεται ἡ ψυχὴ; Μετὰ ταῦτα, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι τὸ γεγονός προέρχεται ἀπὸ φυσικὴν ἀσθενεῖαν, προσηγγεῖλεν αὐτὰ ὁ προφήτης. Καὶ δὲν περιόρισε μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας τὴν ἀπειλήν, ἀλλὰ μετέφερε τὴν τιμωρίαν καὶ εἰς τὸ γυναικίον γένος, ἐπειδὴ εἶχον διαφθορὰ καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη φύσις. Ἐν συνεχείᾳ στρέφει τὸν λόγον καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς γυναῖκας καὶ, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολῆς τῆς παραδόξου συμπεριφορᾶς των, τὰς κατηγορεῖ δι' ἐγκλήματα, τὰ ὅποια ἀνέτρεπον τὴν ἰδίαν τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ θεμέλια. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, ἐμπλέκει καὶ αὐτὰς εἰς τὰ δίκτυα τῆς μολισματικῆς νόσου. Διότι μοῦ φαίνεται ὅτι, ὅταν λέγῃ «θὰ ἀφαιρέσω κάθε ἰσχυρὸν ἄνδρα καὶ κάθε ἰσχυρὸν γυναικᾶ, ὅποιον κίσειται μολισματικὴν νόσον ἢ κάποιαν ἄλλην σωματικὴν ἀσθενεῖαν, ἢ ὅποια δὲν ὀνομαζοῖ αὐτε μὲ τὰ ἱσρικὰ μέσα. **C** Αὐτὸν τὸν χαρακτηρᾶ, λοιπὸν, ἔχουν αἱ πληγαὶ αἱ ὅποια παρεχωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν.

«Κάθε δυνάμιν ἄρτου καὶ κάθε δυνάμιν ὕδατος»¹¹ Ἡ τιμωρία εἶναι φοβερατάτη, ὅταν δὲν ἀφαιρῇ τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν, ὥστε νὰ τιμωροῦνται ἀκόμη καὶ μὲ τὴν θέαν τῶν ὀφθαλμῶν, ἀφοῦ ποτε δὲν χορταίνου, καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἀντιλομβάνονται, ὅτι ἡ ὄργη ἐστάλη ἀπὸ τὸν Θεόν.

«Κάθε γίναντα καὶ κάθε δυνάμιν ἄνδρα»¹² Γιγαντα συνηθίζει πάντοτε ἡ Γραφὴ νὰ καλεῖ τὸν δυνατὸν ἢ

9. Ἡ' Ησαϊ. 26, 16 ἔφ.
10. Ἡ' Βαβ. 18, 1 ἔφ.
11. Λοκ. 1, 19 ἔφ.
12. Ἡ' Β. 3, 1.
13. Ἡ' Β. 3, 2.

ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ὑπερέχει τῶν ὑπολοίπων ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν διάπλασιν. Διότι, ἔταν ἀναφέρῃ εἰς τὴν δημιουργίαν τὸ «οὗτοι ἦσαν οἱ γίγοντες, οἱ ἀνθρώποι οἱ ὀνομαστοί»¹⁴ δὲν λέγει, ἐκτὸς διηγείται αὐτὰ, ὅτι εἶχε δημιουργηθῆ κάποιο ἄλλο γένος, ἀλλὰ ὑπανίσταται εἰς ἡμᾶς τοὺς δυνατοὺς, τοὺς ρωμαλεούς καὶ τοὺς σφριγηλοὺς.

«Καὶ κάθε ἐμπειροπόλεμον ἄνδρα καὶ κάθε αἴτιον δικαστήν»¹⁵ Ἄνυπόφορος εἶναι ἡ τιμωρία. **Δ** Καὶ τὰ λεγόμενα εἶναι ἀπόδειξις τῆς βλοκληρωτικῆς καταστροφῆς, καὶ ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις, ἂν καὶ ἴσταντο ὄρθια τὰ τεῖχη καὶ οἱ πύργοι, θὰ ἤδυναντο νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν εἰς τοὺς πολεμίους μαζὶ με ὅλα τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα ἀγαθὰ τῆς. Διότι ἡ ἀσφάλεια τῶν πόλεων δὲν στηρίζεται εἰς τοὺς λίθους καὶ τὰ ἔξωλα καὶ τὰ τεῖχη, ἀλλ' εἰς τοὺς συνετοὺς πολίτας. Οὗτοι, ἔταν μὲν ὑπάρχουν, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι παρὼν ὁ ἔχθρος, τὴν ἀσφαλίζουν καλύτερον ἀπὸ ὅλα, ἔταν ὁμως ἀπουσιάζουν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τὴν ἐνοχλεῖ κανεὶς, τὴν κἀμουν νὰ φαίνεσθαι ἀβλιωτέρα ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην, ἢ ὅποια πολιορκεῖται.

Ὡστε με αὐτὰ ἐδίδαξαν ὁ προφήτης καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀκροατὰς **Ε** πολὺ μεγάλην πρακτικὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ προσεπάθησεν νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὴ ἔχουν ποτὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ ἀκόμη οὐτὲ εἰς τὰς τάφρους καὶ τὰ ἀμυντικὰ μηχανήματα, ἀλλ' εἰς τὴν γειναιότητα τῶν συνετῶν ἀνδρῶν. Με σκοπόν, λοιπόν, νὰ τοὺς ἐκφοβίσῃ, τοὺς λέγει, ὅτι θὰ τὴν ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ ὅποιοι παρέχουν ἀσφάλειαν εἰς αὐτήν. Διότι δὲν θὰ ἀναγὰγῃ μόνον τοὺς ἐμπειροπόλεμους ἀλλὰ καὶ τοὺς δικαστὰς, οἱ ὅποιοι δὲν προσφέρουν εἰς τὰς πόλεις ὀλιγωτέρας ὑπηρεσίας ἀπὸ ἢ,τι οἱ πολεμιστὰί, ἀφοῦ καὶ τὴν εἰρήνην ὑπηρετοῦν ὄρθα καὶ πολλὰκις ἀποκρούουν τοὺς ἐπερχομένους πολέμους.¹⁶ **Α** Ἐπειδὴ οὗτοι οἱ πόλεμοι φυτρώουν ἀδίκαια ἀπὸ τὴν ρίζαν τῶν ἀμαρτημάτων, εἶναι δυνατόν εἰς τοὺς φύλακας τῶν νόμων καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀστηρήν σπύδουσαν τῆς δικαιοσύνης, ἀφοῦ ἀνοχαιτίουν τὰ περισσύτερα ἀμαρτή-

14. Γεν. 6, 4.
15. Ψα. 3, 9.

ματα, νὰ ἐξοφάρισουν καὶ τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου. Διὰ τοῖον, λοιπόν, λόγον τοὺς ἀπαγάγει ὁ Θεός; Ἐπειδὴ, ἔταν ἦσαν οὗτοι παρόντες, δὲν τοὺς μετεχειρίζοντο διὰ χρησίμους σκοποὺς. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τὰ σατηρία διδάγματά του προσέφερον μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τοὺς ἀκροατὰς, ἔταν ὁμως ἐπιλοῦσεν εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ἀπέκρυψε τὰ λεγόμενα με τὴν ἀσάφειαν, ἐπειδὴ δὲν εἶδον προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους του, ἔτσι λοιπόν καὶ τὰ δῶρά του αὐτὰ, τὰ ὅποια εἶναι ὑπερμεγέθη καὶ φέρουν εἰς ἡμᾶς πολλὴν σατηρία, παλλάκις τὰ ἐξαφανίζει ἀπὸ τὴν μέσσην, **Β** ἔταν ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι τὰ λαυθάμουν, δὲν θελήσουν νὰ λάθουν τίποτε ὡς καρπὸν ἀπὸ αὐτὰ.

«Καὶ κάθε προφήτην καὶ στοχαστήν»¹⁷ Δὲν εἶναι μικρὸν εἶδος ὄργης καὶ ἡ στέρησις τῆς προφητείας. Ὅταν, λοιπόν, ἐγκατέλειψεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτημάτων τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξέλιπε καὶ ἡ προφητεία ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης κακίας τοῦ λαοῦ.¹⁸ Διότι λέγει «Καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἦτο τίμιος καὶ δὲν ὑπῆρχε προφητεία δι' ὁραμάτων διατάσσουσα ἀσάφως καὶ ῥητῶς τὰ πρακτέα ἢ μή».¹⁹ «Τίμιον» σημαίνει σπάνιον. Καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὁζία αὐτὸ τὸ ἴδιον συνέβη. Πράγματι δὲν ἐλάμβανον ὀλίγους καρποὺς ἀπὸ αὐτῆν, ἐὰν θεβαίως ἤθελον. Διότι τὸ νὰ μανθῶνῃ κανεὶς τὸ θεῖον θέλημα, καὶ νὰ προετοιμάσεται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ μέλλοντα θεῖα, καὶ νὰ ζητῇ νὰ πληροφωρηθῇ **Γ** δι' ἄγνωστα πράγματα, καὶ τότε μὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τότε δὲ πρέπει νὰ ἡσυχάζῃ, καὶ με ποῖον τρόπον πρέπει νὰ ἀπομακρύνῃ ὅλα τὰ λυπηρά, προσέφερον εἰς αὐτοὺς μεγάλην εὐκαλίαν διὰ τὴν σωτηρίαν των. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ἂν καὶ ἐμάνθανον τὸ θεῖον θέλημα, δὲν τὸ ἐπραττον, διὰ τοῦτο ἀφῆρεσεν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὴν δυνατότητα τῆς μαθησεως.

Ταῦτο ἦτο ἀπόδειξις τῆς μεγάλης φιλοφροσύνης τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ εἶδασεν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ ἰδικά του, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέλλοντα καὶ ὅτι δὲν θὰ χρησιμοποίησούν κατ'ἄλληλα τὰ δῶρά του.

16. Ἠε. 3, 9.

17. Α' Βακ. 2, 19 ἔξ.

18. Ἠεκ. 3, 1. Μὲς τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ', τὸ ὅποιον παραθέτει ὁ Χρησιστομὸς, δὲν ὑπάρχει ἡ λέξις «ῥηταίς». Ὁμοιωθῆναι τὸ ὅμοιον ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

Ἄναφέρει ὅτι μαζί με τὸν προφήτη θά ἀξαφανίσῃ καὶ στοχαστήν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μοῦ φαίνεται ὅτι χαρακτηρίζει στοχαστήν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δύνανται μετὰ τὴν μεγάλην του κρίσιν καὶ τὴν πείραν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα νὰ φαντάζεται τὰ μέλλοντα. **Δ** Ἄλλο θεθαίως πράγμα εἶναι ὁ στοχασμός καὶ ἄλλο ἡ προφητεία. Ὁ μὲν προφήτης ὁμιλεῖ μετὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ Πνεύματος χάριτος νὰ προσφέρῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ὁ δὲ στοχαστής, ἀφοῦ λαμβάνει τὰς ἀφορμὰς ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος καὶ ἀφοῦ τὰ θέτει εἰς βάσανον τῆς κριτικῆς του ἰκανότητος, προβλέπει πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλλοντα, ὅπως εἶναι φυσικὸν νὰ προβλέψῃ ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος εἶναι εὐφυής. Ἄλλ' ἡ ἀπόστασις μεταξύ τούτου καὶ ἐκεῖνου εἶναι μεγάλη. Καὶ τόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις, ὅσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς ἀνθρωπίνης εὐφυΐας καὶ τῆς θείας χάριτος. Διὰ τὰ κάμω ὅμως σαφῆ τὸν λόγον μετὰ παράδειγμα, ὅς ἐνθυμηθῶμεν τὸν Σολομῶντα καὶ τὸν Ἐλισσαίον. Διότι καὶ οἱ δύο ἐφάνησαν ἀποκεκριμένα πράγματα καὶ ἀπεκάλυψαν κακαυμμένα. Ὅμως δὲν ἐχρησιμοποίησαν καὶ οἱ δύο τὴν ἴδιαν δύναμιν. **Ε** Ἄλλ' ὁ μὲν Σολομὸν μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην εὐφυΐαν, ἀφοῦ ἔλαθεν ἀφορμὰς ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀπεκάλυψεν τὴν ἀλήθειαν διὰ τὰς πόρτας ἐκείνας γυναικάς.³⁰ Ὁ Ἐλισσαῖος ὅμως δὲν ἐχρησιμοποίησε κανένα συλλογισμὸν (ποῖος ἀλήθεια συλλογισμὸς ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν κλοπὴν τοῦ Γιεζη), ἀλλὰ εἶδεν ἐμπρὸς του ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον γίνῃ εἰς μακρινὴν ἀπόστασιν.³¹

«Καὶ πρεσβύτερον καὶ πεντηκόνταρχον».³² **35** **Α** Μαζὶ μετὰ αὐτοὺς λοιπὸν λέγει ὅτι θά ἀφαιρέσῃ ἀκόμη «καὶ πρεσβύτερον καὶ πεντηκόνταρχον». Πρεσβύτερον δὲν ὀνομάζει ἀπλῶς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διανοεῖ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ μαζί μετὰ λευκά μαλλιά καὶ τὴν ἀρμόζουσαν εἰς αὐτὰ σῆναι. Ὅταν

30. Ἡ ἀναφέρει εἰς τὴ γυναικὸν γεγονός, καὶ ὅς ὁ Σολομὸν κατάρτησε διὰ ἀπὸ τὸν ταχέως καὶ ἀνακαλύψῃ τὴν πραγματικὴν μήτρα τοῦ ἔσους τέκνου, καὶ καὶ τὸν ἴδιον (1^ο Παρ. 3, 11-20), ὅς εἰς τὴν πύλιν κερταίαν τὸν Παρμαίν, ὅπου ἀποκαλύπτει τὸς γυναικας, οἱ ἐκείνοι προέβλεπον ἀπὸ τὰς πόρτας.

30. Ἄ' Παρ. 3, 20-27.

31. Ἦσ. 3, 2-3.

32. Πεντηκόνταρχος ἦτο ἡ διεκτικὴ στρατιωτικὴ τομήμας ἀπὸ πνεύμα ἑξουσίας.

λέγῃ πεντηκόνταρχον,³³ δὲν ἔννοε ἕνα ὀρισμένον πεντηκόνταρχον, ἀλλὰ μετὰ αὐτὸ τὸ ὄνομα ὀπαινίσσεται ὅλους τοὺς ἀρχοντας. Διότι τίποτε, τίποτε δὲν εἶναι φοβερότερον ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν θά εὐρίσκετο εἰς τὸ ἐπικίνδυνον κατὰστασιν ἀπὸ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει κυβερνήτην. Καὶ δὲν σταματᾷ ἐδῶ, ἀλλ' ἀπειλεῖ ὅτι θά ἀφαιρέσῃ καὶ ἄλλην μεγάλην ἀσφάλειαν, δηλαδὴ ἐκείνας, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ δίδουν τὰς ἀρίστους συμβουλίας. **Β** Οὗτοι δὲν προσφέρουν εἰς τὰς πόλεις μικροτέραν ἀπὸ τὰ ἔθλια θηθήσιαν. Θά ἀφαιρέσω, λέγει, «καὶ θαυμαστὸν σύμβουλον καὶ σοφὸν ἀρχιτέκτονα».³⁴ Δὲν ἔννοε τὸν οἰκοδόμῳ, ἀλλὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει πείραν τῶν πραγμάτων καὶ γνωρίζει πολλὰ καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διευθετήσῃ μετὰ σῆναι ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως.

Καὶ μαζί με αὐτοὺς «καὶ συνετὸν ἀκρατήν».³⁵ Ἄν πράγματι ἀπέλθουν καὶ αὗτοι, καὶ ἂν ἀκόμη ὄλοι οἱ ἄλλοι εἶναι παρόντες, δὲν ὑπάρχει πλέον τίποτε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἂν ἀκόμη παρευρίσκονται προφῆται, καὶ ἂν σύμβουλοι, καὶ ἂν ἀρχοντες, ἂν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ κανεὶς, ὁ ὁποῖος θά τοὺς ἀκούσῃ, τότε ὅλα εἶναι μάταια καὶ ἀσφελῶ.³⁶ **Γ** Μοῦ φαίνεται ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ ἀσφελῶ ἔχει τὴν ἴδιαν σημασίαν μετὰ τὸ ἔσσω καὶ ἀφῆσω, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ Παῦλος· «Παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν».³⁷ Τὸ χωρίον δὲν σημαίνει τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τοὺς ἔραψεν εἰς κατὰστασιν μαρίας, ἀλλ' ὅτι τοὺς ἀφῆκε καὶ ἐγκατέλειπεν, ἐπειδὴ ἦσαν ἀνόητοι.

«Καὶ θά διαρίσω νεανίσκους ὡς ἀρχοντάς των».³⁸ Τοῦτο εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν καὶ πολὺ φοβερότερον. Ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀρχοντα, ἔχει στερηθῆ ἀπλῶς τοῦ δὴγονο, ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔχει πονηρὸν ἀρχοντα, ἔχει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θά τὸν ρίψῃ εἰς τὸς κρημνούς. Χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τὴν λέξιν νεανίσκους χωρὶς νὰ ἔχῃ σκοπὸν ἀπλῶς νὰ κατηγορήσῃ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ πλεονάζει εἰς τὴν κοινωνίαν δεικνύει τὴν μαρίαν των. Διότι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ νέοι συνετοί, καὶ πρεσβύτεροι νὰ συζοῦν μετὰ τὴν μαρίαν. **Δ** Ἄλλ' ἀπειλεῖ τοῦτο μὲν συνήθως

33. Ἦσ. 8, 8.

34. Ἦσ. 4, 8.

35. Ρωμ. 1, 28.

36. Ἦσ. 3, 4.

συμβαίνει σπάνια, εκείνο δὲ ποὺ πλεονάζει εἶναι τὸ ἀντίθετον, τοὺς ἐκόλλεον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ σημεῖον ἀνοήτους. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Τιμόθεος νέος ἦτο, καὶ ὄμικς διημέτησε τὰς Ἐκκλησίας συνειδητὸν ἀπὸ ἀναριθμήτους πρεσβυτέρους.²⁷ Καὶ ὁ Σολομῶν, ὅταν εὐρίσκειτο εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, συνωμύλασε μὲ τὸν Θεόν, καὶ εἶχε μεγάλην εὐχέριαν εἰς τὸν λόγον, καὶ ἀνεκρήραστο καὶ ἐστεφανοῦτο βασιλεὺς, καὶ εἶχεν ἀκροατήριον τῆς σοφίας του, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ θαυμάριου. Καὶ οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες προσήργοντο ἀπὸ μακράν, καὶ εἶχον μόνον τοῦτον τὸν σκοπὸν τῆς ἀποδημίας των, τὸ νὰ μάθουν καὶ νὰ ἀκούσουν κάτι ἀπὸ τὴν σοφίαν του. Ὅταν ὄμικς ἐγήρασε, παρημέλησε πολὺ τὴν ἀρετὴν.²⁸ Καὶ ὁ πατὴρ τοῦτου, ὁ μακάριος Δαυὶδ, δὲν διέπραξε τὴν φοβερὸν ἐκείνην ἁμαρτίαν τότε, ὅταν δηλαδὴ ἦτο παῖς καὶ νεανίσκος, ἀλλ' ὅταν ἐξεπέρασεν αὐτὴν τὴν ἡλικίαν.²⁹ Ὅταν ὄμικς ἦτο μικρὸν παιδίον, καὶ ἀξιοθαύμαστον τρόποσιον ὄμικς, καὶ τὸν ἐάρβαρον συνέτριψε.³⁰ Ἄ καὶ ἐδείξε κάθε ἀγάπην πρὸς τὴν παιδείαν, καὶ δὲν τοῦ ἐγένεν ἐμπόδιον ἢ νεότης τοῦ εἰς αὐτὰ τὰ κατορθώματα. Καὶ τὴν ἀποφιν τοῦ Ἱερεμίου, ὅταν παρητέτο μὲ πρόφασιν τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας, δὲν ἀπεδέχθη ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν ἐμποδίζεται καθόλου αὐτὸς ἀπὸ τοῦτου, ἐὰν τὸ πνεῦμα εἶναι ῥαμιολέον.³¹ Ὁ Δαυὶδ ἐδίκασε τοὺς πρεσβυτέρους, ἐνῶ εὐρίσκειτο εἰς τὴν ἴδιαν, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς πολὺ μικρότερον ἀπὸ αὐτὴν ἡλικίαν.³² Καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὅταν δὲν εἶχε συμπληρώσει κανονικὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας. Ἔ καὶ τότε μὲν διεκρίθη, μετὰ ταῦτα ὄμικς, ἐπειδὴ ἠδίαφόρησεν ὀλίγον, κατέστρεψε τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς.³³ Τί

27. Ἡ βραβία τοῦ Τιμόθεου, μαθητοῦ καὶ ἀκολουθοῦ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, περιγράφεται ὁραδικὰ εἰς τὰς ἑβραίας τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς Ἑπιστολάς τοῦ Παύλου.

28. Ἰθὴ νεότης Ἰ' Βασιλειῶν, κεφ. 1-11, Ἀ' Παρκελιόμενον, κεφ. 28-29, καὶ Β' Παρκελιόμενον, κεφ. 1-9.

29. Β' Βασιλ., κεφ. 11-12. Ἡ νεότης ἐκέρχθη ἦτο ἡ ἐκείνη τῆς μεινείας μετὰ τῆς ἑβραίας καὶ ὁ φόνος τοῦ σφύγγου τῆς, τοῦ Ὀρίων.

30. Ἀ' Βασιλ., κεφ. 17. Ἀνατρέχεται εἰς τὴν νεότη τοῦ Δαυὶδ ἀπὸ τοῦ Ἰωλ. 24.

31. Ἰερ. 1, 4-10.

32. Ἰαν., Ἰστορία Σαδούνηρ.

33. Ἀ' Βασιλ. 22, 1 ἔξ.

ἀλήθεια ἔπραξε καὶ ὁ Ἰωσήφ; Δὲν ἐκέρχισεν, ἐνῶ ἦτο νέος, καὶ μάλιστα πολὺ νέος, τὸν φοβερὸν ἐκείνον πόλεμον, ἐνῶ ἐμάχετο οὐκ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐναντίον αὐτῆς τῆς τυραννίδος τῆς φύσεως, καὶ ἐξεπήδησε αἶμα καὶ ἀδελφῆς μέσα ἀπὸ κάμινον καὶ φλόγα πολὺ σφοδρότερον ἀπὸ τὴν κάμινον τῆς Βαβυλωνίας, ἀφοῦ διέμεινεν ἀκέραιος οὐκ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς τρεῖς παῖδας; Διότι, ὅπως ἐκείνοι ἀπέδειξαν ὅτι μετέφερον τότε ἐξω ἀκέραια τὰ σώματά των μαζί μὲ τὰς πτυχάς, ὡσανὺ νὰ ἐξήρχοντο μᾶλλον ἀπὸ πηγὴν παρὰ ἀπὸ κάμινου, ἔτσι θεοθαίως καὶ οὕτως, ἀφοῦ ἀπηλλάγη κατά τὴν διάρκειαν τοῦ αγώνος ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Αἰγυπτίας, Ὁ ἐξῆλθε χωρίς νὰ πάθῃ κάτι — ὅπως ἦτο φυσικὸν νὰ πάθῃ, ἀφοῦ ἦτο ἄνθρωπος — οὕτε ἀπὸ τὴν ἀσπὴν, οὕτε ἀπὸ τοὺς λόγους, οὕτε ἀπὸ τὴν θέαν, οὕτε ἀπὸ τὰ φορέματα, οὕτε ἀπὸ τὰ ἀρώματα, τὰ ὅποια ἀπῆλθον πρὸς ἐντονα ἀπὸ τὰ διαδία καὶ τὴν πλοσάν τὴν φλόγα τῆς ἀπιθυμίας, καὶ τέλος οὕτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡλικίαν.³⁴ Καὶ αὐτοὶ αὐτοὶ οἱ τρεῖς παῖδες, ἐνῶ ἦσαν εἰς αὐτὸ τὸ ἄνωσ τῆς ἡλικίας των, καὶ ἐγένον κύριοι τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς κοιλίας των, καὶ περιεφρόνησαν τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ ἐνίκησαν τὸσον μεγάλο στράτευμα καὶ τὸν βασιλεῖα, ὁ ὅποιος ἐξέταξεν ἰσχυρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κάμινον θυμὸν, καὶ δὲν τοὺς καταπέτησε τίποτε, ἀλλὰ διετήρησαν συνεχεῖς ἀδούλωτον τὸ φρόνημα.³⁵ Ὁ Δὲν λέγει λοιπὸν αὐτὰ μὲ σκοπὸν νὰ ψεῖξῃ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «μὴ νεόφυτον, διὰ νὰ μὴ ὑπερφηανεύθῃ καὶ πέσῃ εἰς τὴν αὐτὴν ἐξ ὑπερφηανείας καταδίκην, εἰς τὴν ὅποιαν ἔπεσε καὶ ὁ διάβολος,³⁶ δὲν ἐννοεῖ τὸν νέον ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐκείνον, ὁ ὅποιος πρόσφατα ἐφυτεύθη, δηλαδὴ ἐκατηχῆθη. Διότι τὸ ρῆμα φυτεῖα σημαίνει κατηχῶ καὶ διδάσκαλ. Ὅπως ἀκριθῶς ὅταν λέγῃ «Ἐγὼ ἐφυτεύσα, Ἀπολλῶς ἐπότισα».³⁷ Καὶ ὁ Χριστὸς ὁνομάζει τὸ τοιοῦτο ἔργον φυτεῖαν καὶ λέγει «Καθε φυτεία, τὴν ὅποιαν δὲν ἐφυτεύσεν ὁ οὐράνιος πατήρ μου, θὰ ξερριζωθῇ».³⁸ Ἐπειδὴ, ἐὰν ἀνομάξῃ τὸν νέον νεόφυ-

34. Γεν. 39, 6-20.

35. Ἰαν., κεφ. 1 καὶ 8.

36. Ἀ' Τιμ. 3, 6.

37. Ἀ' Κορ. 3, 6.

38. Ματθ. 15, 13.

τον, δὲν θὰ τὸν ἀνεθίβαζεν εἰς τόσον μεγάλο ἄλγος· καὶ δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἔχη τὴν φροντίδα τόσον πολλῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Ἰακώβος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπερβολικὰ νέος, καὶ τόσον πολὺ νέος, ὥστε νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν «Κανεὶς νὰ μὴ καταφρονῇ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας σου».³⁹

«Καὶ οἱ ἐμπαίκτης θὰ γίνων ἀργονέες των».⁴⁰ Βλέπεις, διὲν κατηγορεῖ ἀπλῶς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τὴν διεφθαρμένην συνείδησιν; Μάλιστα μὲ τὴν παράθεσιν τῶν παραδειγμάτων ἔκαμε ταῦτο πιὸ σαφές. Ἐμπαίκτης ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ἀπατεῶνας, τοὺς εἰρωνάς, τοὺς κόλακας, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ λόγου τοὺς παραδίδουν εἰς τὸν διάβολον. «Ὁ λαὸς θὰ γίνῃ φύρην μίγδην, ἀνθρώπος θὰ ἐπιπέτῃ κατὰ ἀνθρώπου, καὶ ἀνθρώπος κατὰ τοῦ πλησίον του».⁴¹ Ὅπως βεβαίως εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ γκρεμίζονται οἱ τοῖχοι, ἅταν καταστρέφονται.⁴² Ἄ ἢ καὶ ἀφαιροῦνται τὰ ξίδια, τὰ ὁποῖα συγκρατοῦν τὰς οικοδομάς, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς διατηρῇ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἅταν ἐξηφανίσθησαν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐμνημονεύθησαν προηγούμενως, δηλαδὴ οἱ ἄρχοντες, οἱ σύμβουλοι, οἱ δικασταὶ καὶ οἱ προφῆται, δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἐμπόδιον νὰ διασπαθῇ ὁ λαὸς καὶ νὰ δημιουργηθῇ μεγάλη σύγχυσις.

«Τὸ μικρὸν παιδίον θὰ συμπεριφερθῇ αὐθαδῶς πρὸς τὸν πειθαιμένον γέροντα καὶ ὁ ἄτιμος θὰ φέρεται αὐθαδῶς πρὸς τὸν τιμῶν».⁴³ Θὰ ἀντιλέγῃ, λέγει, ὁ νέος εἰς τὸν πρεσβύτερον, θὰ τὸν περιφρονῇ, θὰ τοῦ φέρεται αὐθαδῶς. Ἡ τοιαύτη συμπεριφορά εἶναι φοβερωτέρη ἀπὸ κάθε πόλεμον καὶ μάλιστα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐφόδου τῶν ἐχθρῶν. Ἐ Διότι, ἅταν ἀπ' ἐνὸς μὲν τὸ γῆρας περιφρονεῖται ἀπὸ τὴν νεότητα, ἀπ' ἐτέρου δὲ οἱ τιποτένιοι καὶ οἱ περιφρονημένοι καταπατοῦν τὰ πρότερον ἀξιόθετα πρόσωπα, ἡ μελλοντικὴ κατάστασις τῆς τοιαύτης πόλεως δὲν θὰ διαφέρῃ καθόλου ἀπὸ τὴν τύχην τῆς πόλεως, ἢ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τοὺς μάντις.

«Διότι θὰ κρατοῦν ἀπὸ τὰ ἐνδύματα οἱ ἄνθρωποι οἰοῦνθησθε ἀγγιστὸν ἄνδρα ἢ συγγενῆ των καὶ θὰ λέγουν ἱκετευτικά: Ἄφου ἔχεις ἐνδύμα, γίνε ἀρχηγός μας καὶ

39. Α' Τιμ. 4, 19.

40. Ἦσ. 3, 4.

41. Ἦσ. 3, 5.

42. Ἦσ. 3, 5.

ἢ διατροφή μας ὡς ἐξαρτᾶται ἀπὸ σέ. Καὶ θὰ ἀπαντήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ θὰ εἴπῃ: Δὲν θὰ γίνω ἀρχηγός σου, διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν οἰκίαν μου ἄρτος οὔτε ἄλλο ἱμάτιον. Δὲν θὰ γίνω ἀρχηγός τοῦ λαοῦ τοῦ σου».⁴⁴ Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπαινίσσεται κάποιαν φεθρωτάτην πολιορκίαν, ἢ ὁποῖα τοὺς θωπίζει εἰς τὴν ἐσχάτην στενωχορίαν, ἢ ἢ χωρὶς πολιορκίαν κάποιαν ἀνυπόφορον πείναν καὶ μεγάλην ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων. Χρησιμοποιεῖ κοινὸν τρόπον ἐκφράσεως. Ὅπως πολλοὶ λέγουν, μὲ σκοπὸν νὰ δεῖξουν τὴν ἐσχάτην πείναν: ἔάν συνέβαινε νὰ πωληθῇ ἀλόκληρος ἢ πόλις ἀπὸ ὀλοῦ, δὲν θὰ ἦτο κανεὶς εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ τὴν ἀγοράσῃ, ἔτσι καὶ ὁ προφήτης λέγει, ὅτι δὲν θὰ ἐπωλοῦντο αἱ ἐξουσίαι ἀπὸ ἐνὸς ἱματίου καὶ ἐνὸς ἄρτου μόνον, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανεὶς ἀγοραστής. Τόσον μεγάλη θὰ εἶναι ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων! «Διότι ἔχει ἀφεθῆ ἡ Ἱερουσαλήμ».⁴⁵ Δηλαδὴ ἔχει ἐγκαταλειφθῆ, ἔχει ἐρημωθῆ. Ἐ ἔχει γυμνωθῆ ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἡ Ἰουδαία ἔχει καταρρεῦσει».⁴⁶ Ἐχει γεμίσει, λέγει, μὲ ταραχὴν καὶ θόρυθον, σύγχυσιν καὶ ἀτάξιαν.

«Διότι καὶ αἱ γλώσσαι των λαλοῦν παράνομα καὶ ἀπειθοῦν πρὸς τὸν Κύριον».⁴⁷ Μετὰ ταῦτα ἀναφέρεται καὶ ἡ αἰτία τῶν κακῶν. Εἶναι ἡ ἀκράτεια τῆς γλώσσης. Τοῦτο μέγει καὶ ὁ Ὡσηὲ καὶ λέγει: «Ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραϊμ περιήλθεν εἰς ἀφανισμόν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κρίσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Εἰς τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ ἐβείξα ἀξιώσιστα γεγονότα».⁴⁸ Καὶ ὁ Μωλαχίας πάλιν τὰ ἴδια λέγει: «Οἱ προφῆται ἀνεθίζοντες ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παροργίζον τὸν Θεὸν μὲ λόγους. Καὶ εἶπατε: Πῶς παροργίσαμεν αὐτὸν; Διότι λέγετε: Πῶς ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος διασπάρτει τὸ κακόν, λαμβάνει καλὸν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ εἰς αὐτοὺς αὐτὸς ἀρέσκειται. Ἐ Καὶ τοῦ εἰρησκεῖται ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης;»⁴⁹ Τοῦτο λοιπὸν καταδικάζει καὶ ὁ ἡμέτερος προφήτης καὶ παρουσιάζει διπλὸν ἔγκλημα, διότι οἱ μόνον εἶναι ἀπειθεῖς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὸν νόμον παραβαίνουν. Ἐνῶ λοιπὸν δεφίλων νὰ ἐντρέ-

43. Ἦσ. 3, 6-7.

44. Ἦσ. 3, 8.

45. Ἦσ. 3, 8.

46. Ἦσ. 3, 8.

47. Ἦσ. 3, 8.

48. Μελ. 2, 17.

πώνται διά τούτο καί νά κοκκινίζουν, νά καλύπτουν τά πρόσωπά των καί νά σκύθουν κάτω τήν κεφαλήν, αὐτοί ἀγωνίζονται ἐναντίον τῶν προηγουμένων. Δέν ἐκτελοῦν τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καί συγχρόνως ἐκστομίζουσι χυδαίους λόγους.³⁸ Α' Ὅπως κάποιος ἀγνώμων δούλος ὄντων ἐγκαταλείπει τās διαταγὰς τοῦ κυρίου του, γίνεται ἀκόμη θρασύτερος.³⁹

«Διά τούτο λοιπὸν ἐταπεινώθη ἡ δόξα των καί ἡ αἰσχύνῃ των προσώπων των κατεφέρθη ἐναντίον αὐτῶν».⁴⁰ Πάλιν ἐμφανίζει τὰ μέλλοντα ὡς παρελθόντα, διότι χρησιμοποιοῦν τὸν συνήθη τρόπον τῆς προφητείας. Ταπεινώσιν δόξης καλεῖ τὴν αἰχμαλωσίαν. Διότι δέν ἦτο συνήθισμένη αἰσχύνῃ τούτο, ἐκείνοι δηλαδή, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν τιμητικὴν τάξιν τῶν βασιλέων τῆς οἰκουμένης, νά ὑποταχθῶν εἰς ἀσθρῶτους ἱεροσούλους καί θρασυφάρους. Αἰσχύνῃ προσώπου ἐβῶ καλεῖ τὴν ἀνασχυντίαν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διότι τοιοῦτος ἦτο ὁ θῶς των. Β' Ἐπειδὴ λοιπὸν προηγουμένως κατεντρόπισσαν τοὺς ἑαυτοὺς των, με ἐκείνα τὰ ὁποῖα ἔπραττον, διὰ τούτο θεοβίως ὁ Θεὸς τοὺς ἀπεστέρησε ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τοὺς παρέδωκεν εἰς τιμωρίαν μικροτέραν ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὅποια ἐπεβλήθη ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι δέν ἦσαν τῶσον ἀξιοκατάκριτοι, ὅταν διέμενον εἰς τὸν ἕξον τόπον τῆς ἐξορίας, ὅσον, ὅταν παρέβαιον τὸν νόμον, ἐνῶ κατεῖχον τὴν μητροπόλιν των. Πράγματι, τότε μὲν ἡ κακία των περιορίζετο, εἰς τὴν πατρίδα ὅμως πάντοτε ἔμεγαλανε. Ἀξιάλογον λοιπὸν διδασκαλίαν παρέδιδεν εἰς αὐτοὺς ὁ προφήτης, με τὸ νά τοὺς πείθῃ ἀπόλυτα νά ἐγκαταλείπουν τὴν πονηρίαν πρὸ τῆς τιμωρίας καί νά καλύπτουν τὸ πρόσωπον καί νά ἐντρέπονται. Ὅχι ὅταν τοὺς συλλαμβάνουν οἱ θάρσσοι καὶ τοὺς ἀδηγοῦν εἰς τὴν δουλείαν, ἀλλ' ὅταν εἶναι αἰχμάλωτοι τοῦ τυραννικοῦ καθεστώτος τῆς ἁμαρτίας. C' Διεκήρυξαν καὶ ἐφανέρωσαν μέγιστα τὴν ἁμαρτίαν των ὡς αἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων.⁴¹ Ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ἀνέφερον πολλάκις, ἐπαυλομεθῶν καὶ τώρα: Ὅτι ὁ προφήτης θεικνεῖ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ δέν προλέγει ἐκείνοι, τὰ ὁποῖα πρόκειται νά πάθουν, ἀλ-

38. Πρβλ. Ματθ. 18, 31 ἐξ.

39. Ἦσ. 3, 8-9.

40. Ἰεζ. 3, 8.

λά ἐκείνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀξίον νά ὁποιστοῦν. Διότι τὰ ἁμαρτήματα μὲν, τὰ ὁποῖα εἶχον διαπραχθῆ ἀπὸ αὐτοὺς, ἦσαν ὅμοια μετὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, ἡ τιμωρία ὅμως δι' αὐτὰ ἦτο κατωτέρα. Πράγματι, ὅτε αὐτοὺς ἀπήγαγε μέχρι τὸν τελευταῖον, ὅτε τὴν πόλιν κατέστρεψεν ἀπὸ τὰ θεμέλια, ὅτε τὰ ὑπολείμματα τοῦ γένους ἐξηφάνισε. Τὸ «διεκήρυξαν καὶ ἐφανέρωσαν εἶναι περισσότερο ἀνθρώπινος τρόπος ἐκφράσεως, διότι δέν πληροφορεῖται ὁ Θεὸς τότε τὰ γεγονότα, ὅταν δηλαδὴ γίνονται (πῶς θεοβίως εἶναι δυνατόν τούτο εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα προτὸ νά πραγματοποιηθῶν;), ἢ ἄλλα ἀμίλησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ νά δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς.

Διότι, ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει «Ἀνέθη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας των εἰς ἐμέ»⁴² χωρὶς νά τοποθετῆ κάπου μακρὰν τὴν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ καί νά τὸν περιορίσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀναφέρει ταῦτα με σκοπὸν νά δηλώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐβῶ λέγει «διεκήρυξαν» με σκοπὸν νά δείξῃ τὴν υπερβολὴν τῆς πονηρίας των. Τὰ κατώτερα μὲν ἁμαρτήματα θὰ ἦτο δυνατόν νά διαφύγουν τῆς προσοχῆς, τὰ ὑπερβολικὰ ὅμως καὶ μέγιστα εἶναι εἰς ὄλους γνωστά καὶ ἀποφάνερα, καὶ ἂν ἀκόμη δέν ὑπάρχῃ κανεὶς, ὁ ὁποῖος τὰ κατηγορεῖ καὶ ἀσκεῖ ἔλεγχον. Ε' Διότι αὐτὰ τὰ ἴδια αὐτοαποκαλύπτονται καὶ αὐτοφανεράνουνται. Ἐπειδὴ ἤθελεν ὁ προφήτης νά δείξῃ ἐβῶ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, λέγει «διεκήρυξαν καὶ ἐφανέρωσαν». Με ὄλους λόγους διέπραττον τὰ κακά μετὰ μεγάλην τόλμην, με μεγάλην ὑπερηφάνειαν, χωρὶς νά ἐντρέπονται, χωρὶς νά καλύπτουν τὰ πρόσωπά των, ἀλλ' ἔκαμνον μοναδικὴν ἀπασχόλησίν των τὴν πονηρίαν. Ἐλλοιμονοῦν εἰς αὐτοὺς, διότι ἔχουν λάθει κακὴν ἀπόφασιν, ἡ ὁποία σφραγίζεται ἐναντίον των. Αὐτοὶ εἶπον: «Ἄς ρίψωμεν εἰς τὰ δεσμά τὸν δίκαιον, διότι εἶναι ἀχρηστος εἰς ἡμᾶς».⁴³ Μ' αὐτὰ ἐπιτελεῖ τὴν πονηρίαν των,⁴⁴ Ἄ ἀφοῦ ὄχι μόνον ἁμαρτάνουν, ὄχι μόνον ἁμαρτάνουν με προκλητικὸν τρόπον, ἀλλ' ἐκδιώκουν ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν νά διορθώσουν τὰ τσαῦτα. Ὅπως θεοβίως κατέκοψαν πολ- λάκις τὸν ἱστρον οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ τρέλλαν, ἔτσι καὶ

42. Ίεζ. 18, 20.

43. Ἦσ. 3, 9-10.

οἷτοι ἐφανέρωσαν ὡς μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς ἀνιάτου νόσου των τοῦτο, τὴν ἐκδικασίαν δηλαδὴ τῶν δικαίων. Διότι τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ. Καὶ μόνον ἡ ἐμφάνισις τῆς εἶναι ἀρετῆς νὰ σπευγώρησεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι θυσιάζων εἰς τὴν κακίαν. Τέτοια εἶναι ἡ κακία. Πολλῶς, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐλέγχεται, ὑποφέρει ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν ἐκεῖνον, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐκάρετα. Διπλῆ δὲ εἶναι ἐξῆς ἡ κατηγορία, καὶ τὸ ὅτι ρίπτουν εἰς τὰ θεσμά τῶν δικαίων, καὶ τὸ ὅτι τὸν φυλακίζουν ὡς ἀχρηστον.

Β Ὅταν λοιπὸν οἱ μόνον δὲν εὐχαριστοῦν κάποιον τὰ ἀφέλεια, ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι αὐτὰ εἶναι καὶ θαλαβερὰ, ποῖα πράγματι εὐκαιρία διαρθώσεως ὑπολείπεται; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἀπεπληρώθησαν εἰς ἔσχατον θαθμόν, ἀρχίζει πάλιν μετὰ θρήνου, ὅχι μετὰ κατηγορίας καὶ ἐγκλημάτων, καὶ λέγει τὸ «ἄλλοίμονον εἰς αὐτούς» καὶ συνεχίζει πολὺ σαφέ, «διότι ἔχουν λάθει κακίαν ἀπόφασιν, ἡ ἧστὸς στρέφεται ἐναντίον των». Ἄν καὶ παρέχεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι τὰ γενόμενα ἀπετολήθησαν κατὰ τοῦ δικαίου, ἐν τοῦτοις, ἂν κανεὶς ἤθελεν ἐξετάσει μετὰ προσοχῆν, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἀπόφασις δὲν στρέφεται ἐναντίον ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος πάσχει, ἀλλὰ ἐναντίον ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι τὴν λαμβάνουσι. Ἄπο τὸ σημεῖον τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι ὁ καλὸς, καὶ ἂν ὑποφέρῃ ἀναριθμητὰ δεινά, οὐδεμίαν θλάσθην ὀφίσταται ἀπὸ ἐκείνου, οἱ ὁποῖοι καταφέρουν τὰ κτυπήματα. **Γ** Ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ὁποῖοι σχεδιάζουν κατὰ ἐναντίον ἄλλων, οὗτοι εἶναι μάλλον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σπρώχνουν τὸ ἔξω ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ των. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἡμέτεροι. Διότι δὲν ἔβλαπτον καθόλου τὸν δικαίον, ὅταν τὸν ἔριπτον εἰς τὰ θεσμά, τοὺς ἑαυτοῦ των ὅμως τοὺς ἔριπτον εἰς τὰ μεγαλύτερον σκότος καὶ ἐρημίαν, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τοῦς πόδας των τὸν λύχνον.

«Διὰ τοῦτο θὰ ἀπολαύσουν τὰ δημιουργήματα τῶν ἔργων των». Διότι τέτοια εἶναι ἡ κακία. Αὕτη ἡ ἴβια ἔχει μέσα τῆς τῆς τιμωρίας. Ἡ ἔννοια ἐκεῖνων, τὰ ὅποια λέγει ἐξῆς, εἶναι ἡ ἐξῆς: Θὰ ἀπολαύσουν τοὺς καρπούς των. Ἔτσι θὰ ρίψουν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς μεγαλύτεραν ἐρημίαν καὶ θὰ ἀπηνόησαν πολλοὺς κρημνοὺς.

«Ἄλλοίμονον εἰς τὸν παράνομον ἄνθρωπον! Ὁλέθρια πράγματα θὰ συμβῶσιν εἰς αὐτόν, ἀνάλογα πρὸς τὰ

51. Πρ. 8, 10.

ἔργα τῶν χειρῶν του». 55 Ἐλέπεις ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς πηγαῖον τὰ μέτρα καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς τιμωρίας; **Δ** Διὰ τοῦτο λοιπὸν πάλιν ὁ προφήτης θρηνεῖ καὶ οὐδύρεται καὶ κτυπᾷ τὸ στήθος του, διότι οἱ ἴδιοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐσχεδιάζον κατὰ ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν των καὶ κατέστρεφον τὴν σωτηρίαν των χειρότερα ἀπὸ κάθε ἐχθρόν. Τί χειρότερον ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ; «Λαέ μου, οἱ πράκτορες ὑμῶν καλαμώνται ὑμᾶς». 56 Τοῦτο εἶναι γνώρισμα τοῦ ἀρίστου διδασκάλου, νὰ ποικίλῃ δηλαδὴ τὸν λόγον, καὶ οὔτε μόνον νὰ τὸν σκληρύνῃ, οὔτε μόνον νὰ τὸν κόμηνι εὐπροσήγορον, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιοῖ ἄλλοτε μὲν τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖνο τὸ εἶδος, ὥστε ἀπὸ τὴν ἐναλλαγὴν νὰ προσκόπη μεγάλη ἀφέλεια. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ προφήτης δὲν ψέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ θρηνεῖ. Οὗτος ὁ θρηνησὶς εἶναι μὲν ἐνοχλητικώτερος ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα. **Ε** ὅμως προσφέρει ὀλιγώτερον πόνον. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο, ὅτι εἰς τὴν θαυτέραν τομῆν ὁ πόνος εἶναι μαλακώτερος. Καὶ δὲν θρηνεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ θεραπεύει. Ἐπίσης χρησιμοποιοῖ καὶ ἄλλον θαυμάσιον τρόπον διδασκαλίας. Ποῖος εἶναι αὐτός; Τὸ νὰ μὴ κατηγορῇ ἄλλους διὰ μίαν, ἀλλὰ νὰ ἐχωρῶσιν τὸν λαόν ἀπὸ τοῦς ἀρχόντας καὶ νὰ ἐπιρρίπτῃ τὴν εὐθύνην διὰ τὰ διαμαρτίματα τοῦ λαοῦ εἰς τὰς κεφαλὰς ἐκεῖνων. 49 Ἄ Τόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος τοῦ εἶδους τοῦτου τῆς διδασκαλίας, ὥστε νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ κατὰ ὑπερβολικὸν τρόπον καὶ ὁ Μαουσῆς. Διότι ὅπως μὲν ὁ προφήτης, ἂν καὶ εἶναι ὅλοι ὑπεύθυνον διὰ τὰ ἐγκλήματα, στρέφει τὸν λόγον κατὰ τῶν ἀρχόντων ὁ Μαουσῆς δὲ, ἂν καὶ εἶδε τότε ὅτι κύριος δράστης τῆς παρανομίας ἐκεῖνης ἦτο ὁ λαὸς καὶ ὅτι ὁ Ἄαρὼν δὲν ἦτο ἀξίος τῆς μεγάλης κατηγορίας, ἀφοῦ ἄφησε κατὰ μέρος τοὺς ὑπερβολικὰ ὑπευθύνους. Ἐστρεψε τὴν κατηγορίαν ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο τὸσον ὑπεύθυνος, καὶ μετὰ τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὅποια ἐστρέφοντο ἐναντίον ἐκείνου, ἔβασεν εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τὴν δυνατότητα νὰ ἀποφασίσουν μεγαλύτεραν τιμωρίαν διὰ τοὺς ἑαυτοῦς των. Τοῦτο θεαταῖος καὶ ἐγένετο. **Β** Διότι δὲν ἐχρητάσθη ἄλλους λόγους διὰ τὸν λαόν, ἀλλ' ἦσαν ἀρκετὰ τὰ ἀπλά ἐκεῖνα λόγια, τὰ ὅποια ἐλέ-

55. Ἦσ. 3, 11.

56. Ἦσ. 2, 12.

χθσαν πρὸς τὸν Ἀαρῶν, νὰ θέλουν εἰς τάξιν, ὡς ἓνα ἄνθρωπον, τόσας παλλὰς χιλιάδας καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θρασύτητα νὰ τοὺς ρίψουν εἰς τὴν ἐσχάτην δειλίαν καὶ ἀγωνίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν προέβλεπεν αὐτὰ ὁ Μωϋσῆς, ἀφοῦ κατῆλθεν ἀμέσως, καὶ τὰς πλάκας ἔγραψε κατὰ γῆς καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν Ἀαρῶν «Τι σοῦ ἔκαμεν αὐτὸς ὁ ἰσὸς, ὥστε νὰ τὸν γελοιοποιήσης εἰς τοὺς ἔχθρους;»⁵⁷

Ἐ Τούτο πράττει καὶ ὁ προφήτης οὗτος, μιμούμενος εἰς δύο σημεία τὸν ἅγιον ἐκείνου εὐδρα. Διότι τότε δὲν τοὺς κατηγοροῦσε μόνον ὁ Μωϋσῆς, ἀλλὰ, ἀφοῦ συμμετέσχε καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸν πόνον, ἔτσι καὶ μόνον ἔτσι ἐξετόξευσε ἐκείνην τὴν κατηγορίαν. Κοτὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμμνήθη καὶ οὗτος ἀμφότερα καὶ εἶπεν «Λαέ μου, οἱ πράκτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμῶς». Διότι καὶ κατηγοροῦσεν ἐκείνους καὶ ἔλεγε αὐτὰ ὡς συμμετέχον τοῦ πόνου τοῦ λαοῦ. Πράκτορας ἐβδ φαίνεται νὰ ὀνομάζῃ τοὺς εἰσπράκτορας τῶν φόρων. Ὅμως ἐγὼ νομίζω ὅτι ὑπονοεῖται τοὺς ἄρπαγας, τοὺς πλεονέκτας τῶν ἐν δὲν συμβαίῃ τούτου, ἀπαοδήποτε ὑπονοεῖ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλουν τοὺς φόρους. Πρόσεξε καὶ εἰς τὸ σημεῖον τούτου τὴν σύνεσιν του. Διότι δὲν ἀποβάλλει τὸν θεριστὸν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. Πράγματι, δὲν εἶπεν ἀπαοτῶν, ἀλλὰ «καλαμῶνται», δηλαδὴ τοὺς ἀπογομνῶν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπαιτήσεως τοὺς ἀποστραφῶν ἀπὸ δλα. **Δ** Ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν τὴν λέξιν κατὰ μεταφορικὸν τρόπον ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι συνέλεγον τοὺς σπύρικ. Διότι «καλαμῶσθαι» ὀνομάζεται ἢ μετὰ τὸν θεριστὸν συλλογὴ τῶν σπύρικ, οἱ ὅποιοι ἔπρασιν ἀπὸ τοὺς θεριστάς, καὶ τὸ νὰ μὴ ἀφίηθαι ἐντελῶς τίποτε εἰς τὸν θερισμένον ἀγρόν. Τούτο θεθαίως ἔπραττον τότε καὶ οὗτοι, ἀφοῦ ἤρπαιζον δλα τὰ ὑπάρχοντα καὶ τοὺς ἐγκατέλειπον γυμνοὺς.

«Καὶ ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἀπαοτῶν τὴν εἰσπραξίν χρημάτων θὰ γίνων κύριοι σας»⁵⁸ Καὶ τὸ φοβερότερον θεθαίως ἦτο, ὅτι δὲν περιωρίζοντο εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς πλεονεξίας, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ ἤρξαντο τὴν τυραννίαν, ἀφοῦ μετέβαλλον τοὺς ἐλευθέρους εἰς δούλους. «Λαέ μου,

57. Ἐρ. 32, 12, 25.
58. Ἐρ. 3, 12.

ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι σῶς μακαρίζουν, σῶς πλανοῦν»⁵⁹ Εἰς τὸ σημεῖον τούτου μοῦ φαίνεται ὅτι ὑπανίσταται τοὺς ψευδοπροφήτας ἢ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν εἰς αὐτοὺς πρὸς ἐδγορίστηιν. **Ε** τὸ ὅποιον γίνεται παντὸς ἀφορμὴ τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς. Μὲ σκοπὸν λοιπὸν νὰ δηλώσῃ τὴν θλασθὴν ἀπὸ τούτου προσέθεσε «καὶ τὴν πορείαν τῶν ποδῶν σας διαταράσσουσιν»⁶⁰ Μὲ ἄλλα λόγια δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν λαὸν νὰ θαδίξῃ ὀρθά, ἀφοῦ τὸν διαστρέφουν, τὸν ὀδηγοῦν εἰς χαλάρωσιν, τὸν κάμνουν ὀκνηρότερον. «Ἄλλὰ τῶρα ὁ Κύριος θὰ καθίσῃ νὰ κρίνῃ καὶ θὰ στήσῃ ἔμπροσθέν του τὸν λαὸν του, διὰ νὰ τὸν κρίνῃ. Αὐτὸς ὁ Κύριος θὰ ἔλθῃ μὲ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἀρχόντας τῶν διὰ νὰ τοὺς κρίνῃ»⁶¹ Ἀκόμη καὶ τῶρα ἐπιμένει εἰς τὸ ἴδιο εἶδος τῆς διορθώσεως. Σπρέφει τὸν ἔλεγον ἀπὸ τὸν λαὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἀρχόντας καὶ μεταχειρίζεται φοβερότερον λόγον. **Α** Παρουσιάζει αὐτὸν τὸν Θεὸν νὰ καταφεύγῃ εἰς δικὴν καὶ νὰ καταδικάζῃ καὶ νὰ ἐπικρίνῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀδικοῦν τὸν λαόν, διὰ τὰ εἰς φόρος τοῦ πλήθους ἀμαρτήματα. Διὰ τούτου καὶ ἔλεγε «Ἄλλὰ τῶρα ὁ Κύριος θὰ καθίσῃ νὰ κρίνῃ». Ἐπειδὴ μάλιστα κατηνώλωσε τὸν λόγον εἰς τὴν ἀπαριθμῆσιν κατηγοριῶν, ἐπειδὴ ἐπίσης εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ζοῦν ἀνόητα, ὁ μὲν ἔλεγχος δὲν εἶναι πολὺ θαρὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ κολασμὸς φοβερόν, λέγει, ὅτι δὲν θὰ περιορισθοῦν μόνον εἰς τὴν κατηγορίαν τὰ πρᾶγματα, ἀλλὰ ὁ ἀκολουθῆσθαι τὰ ἀμαρτήματα καὶ δικὴ, διότι θεθαίως ἀπαιτεῖ εὐθύναν αὐτῶν, ὁ ὅποιος πρόκειται εἰς τὸ μέλλον νὰ καταδικάσῃ, καὶ λογιζόμενι ἀποφάσεις ἐναντίων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διέπραξαν σφάλματα. Τούτο φανερόνι καὶ τὴν μεγάλην συγκάτασιν τοῦ Θεοῦ, **Β** ἀφοῦ ἀνέχεται νὰ καταφεύγῃ εἰς δικὴν μαζί μὲ αὐτοὺς, καὶ δίδει χαρακτήρα ἐλεγκτικὸν εἰς τὸν λόγον, τὸ ὅποιον συνήθως ρίπτει τοὺς ἀφρονες εἰς μεγάλην ἀγοῦσαν. Δὲν σπρέφει τὸν λόγον εἰς τοὺς ἀρχόντας καὶ πρεσβυτέρους μόνον δι' ἐκείνην τὴν αἰτίαν, τὴν ὅποιαν ἀνέφερον προηγουμένως, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ διδάξῃ, ὅτι αἱ εὐθύναι τῶν ἀρχόντων εἶναι θαρύτερα ἀπὸ τὰς εὐθύναι τῶν ἀρχομένων. Διότι ὁ μὲν ἀρ-

59. Ἐρ. 3, 12.

60. Ἐρ. 3, 12.

61. Ἐρ. 3, 13-14.

χόμενος δίδει λόγον μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὁ δὲ ἀρχων διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν λαόν, τοῦ ὁποίου τὴν διακυβέρνησιν ἔχει ἀναλάβει. Καὶ ἀπὸ τούτων πρεσβυτέρους θεσπιάς δὲν ζητεῖται παράλογα ἢ τῶσον μεγάλη αὐστηρότης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν. Διότι, ὅτι εἰ-
 νοὶ δι' ἐκείνου ἢ ἐξουσία, δι' αὐτοῦ τοῦτο εἶναι ἡ ἡλι-
 κία. **С** Βεβαίως ἀκόμη καὶ ὁ νέος εἶναι ἀξιὸς ἐπιτημί-
 σεως, ὅταν διαπράττει φοβερὰ ἀμαρτήματα. Ὅμως ἐκεί-
 νος, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς ἡλικίας του εἶναι ἀπηλλαγμένος
 ἀπὸ τῶν δημοσίων ὑποχρεώσεων, καὶ δὲν πολιορκεῖται
 ἀπὸ τῶσον μεγάλα κύματα τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ κυρι-
 ορχεῖ πό εὐκόλα εἰς αὐτά, καὶ εἶναι εἰς θέσιν χωρὶς ἰδι-
 αιτέρων προσπάθειαν νὰ ἀντιστάκεται καὶ εἰς τὰ ὑπόλοι-
 πα θικωτικά πράγματα, καὶ ἔχει ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πρα-
 γμάτων μεγαλυτέραν σύνεσιν, οὗτος δίκαια θά ἦτο ἀξι-
 ος μεγαλυτέρας ἀπὸ ἄλλους καταδίκης, ἐάν, ἐνῶ εὐρίσκε-
 ται εἰς τὸ γῆρας, ἢ ζωῆ του παρουσιάξῃ τὰ παραπτώ-
 ματα τῶν ἀκολούτων νέων.

«Διὰ τί σεις παρεδώσατε τὸν ἀμπελῶνά μου εἰς τὸ
 πῦρ καὶ διὰ τί ἡ ἀρπαγὴ μου περιούσια τοῦ πτωχοῦ εὐρί-
 σκεται εἰς τοὺς οἴκους σας;»⁶⁸ Παιδοῦ καὶ πάποτε ὁ
 Θεὸς δεικνύει μεγάλῃ φροντίδι διὰ τοὺς ἀδικουμένους.
 Καὶ δὲν ἀργεῖται ὀλιγότερον διὰ τὰ ἀμαρτήματα, τὰ
 ὁποῖα σπέρνονται ἐναντίον του. **В** ἀλλ' ὑπάρχουν περι-
 πτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἀργεῖται ἀκόμη περισσότερο
 διὰ τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα διαπράττονται ἀπὸ τοὺς ἀν-
 θρώπους εἰς ἄλλους τῶν συναθρώπων των, διότι εἰς μὲν
 ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε πόρνην σύζυγον, ἐπέτρεψε τὸ δια-
 ζύγιον,⁶⁹ εἰς ἐκεῖνον ὁποῖος εἶχεν εἰδωλολόγησιον,
 δὲν ἐπέτρεπε ποτὲ τὸν χωρισμὸν.⁷⁰ Καίτοι εἰς μὲν
 τὴν μίαν περίπτωσιν τὸ ἀμάρτημα σπέρνεται ἐναντί-
 ον του, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ἐναντίον ἀνθρώπου. Καὶ κα-
 τὰ τὴν προσφορὰν τῆς θουίας προέτρεψεν ἐκεῖνον, ὁ
 ὁποῖος ἔχει λύπησιν μετὰ τὴν συμπεριφορὰν του τὸν πλη-
 σίον του, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ δῶρον του καὶ νὰ μὴ τὸ
 προσφέρῃ προτοῦ νὰ λύσῃ τὴν διαφάν μετὸν ἀδελφόν
 του.⁷¹ Καὶ ὅταν ἐδικάζε ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφά-
 γει δέκα χιλιάδας τάλαντα, ἐνῶ τοῦ ἀπηθύουνη κατηγο-

68. Ἦο. 3, 14.
 69. Ματθ. 5, 32.
 70. Α' Κορ. 7, 12.
 71. Ματθ. 5, 23-24.

ρίας διὰ τὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ἐσπέρφοντο ἐναντίον
 του, **В** δὲν τὸν ἐκάλεισε πονηρὸν, ἀλλὰ καὶ συνεφιλιώθη ἀ-
 μέως καὶ ἐχάρισεν ἀλόκληρον τὸ δάνειον. Ὅμως διὰ
 τὰ ἑκατὸν θηναῖα καὶ πονηρὸν ἐοῦσαν τὸν ἀποκαλεῖ
 καὶ εἰς τοὺς θαλασσιῶτας τὸν παραδίδει καὶ διέταξε νὰ
 μὴ τὸν ἀφήσουν ἐλευθέρον ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν χρόνον,
 κατὰ τὸν ὅποιον θὰ ἐπιστρέφεν ἀλόκληρον τὸ χρέος
 του.⁷²

Καὶ ὅταν μάλιστα ὁ Ἰβιος ὁ Χριστὸς ἐδέχετο ράπι-
 σμα, δὲν ἐπροξένησε κανένα κακὸν εἰς τὸν δοῦλον, ὁ ὁ-
 ποῖος ἔβωσε τὸ κτύπημα, ἀλλ' ἀπεκρίθη μετ' ἡμερίαν καὶ
 εἶπεν·⁷³ **Α** «Ἐάν ὠμίλησα κακῶς, ἀπόδειξε μετ' κανονι-
 κὴν μαρτυρίαν τὸ κακὸν ταῦτο. Ἐάν ὅμως ὠμίλησα κα-
 λῶς, διὰ τί με δένει;»⁷⁴ Ὅταν ὁ Ἱεροβοάμ ἤπλωσε τὴν
 χεῖρά του καὶ προσεπάθησε νὰ συλλάβῃ τὸν προφήτην,
 ὁ ὁποῖος τὸν ἤλεγξε τότε, ὁ Θεὸς ἐξήρανε τὴν χεῖρα.⁷⁵
 Μὲ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα διδάσκει καὶ σὺνα ἀφ'
 ἑνὸς μὲν νὰ δάξῃσαι μετ' ὑπομονὴν τὰς ἀδικίας, αἱ ὁποῖαι
 γίνονται εἰς ἄλλοις σου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ φέγγῃ σκληρό-
 τατα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σπέρνονται κατὰ τοῦ Κυρίου. Διὰ
 τοῦτο καὶ ὅταν ἐνομοθετοῦσε, ἂν καὶ εἶπεν ὅτι κατέχει
 τὴν δευτέραν θέσιν ἢ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλη-
 σίον, διὼς τὴν ἐχαρακτήρισεν ὁμοίαν μετὰ τὴν προηγου-
 μένην. Καὶ ὅπως ἀπατεῖ μετ' ὑπερβολικὸν τρόπον τὴν ἐκ-
 πλήρωσιν ἐκείνης, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔχει τὴν ἀξίω-
 σιν νὰ ἐκτελεῖται καὶ αὕτη. **В** Διότι δι' ἐκεῖνην μὲν λέγει
 ἐξ ἄλλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ἄλλης τῆς ψυχῆς σου,
 δι' αὐτὴν δὲ «ὡς σεαυτὸν».⁷⁶ Καὶ εἰς ἄλλα μέρη καὶ ἀπό-
 πολλὰς ἀπόψεις θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἴδῃ, πόσον αὐστη-
 ροὺς μᾶς θέλει ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δικαιοσύ-
 νης εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Πρόσεξε,
 λοιπόν, μετ' τι φοβρότητα ἐπιτίθεται καὶ πῶς ἐπαυξάνει
 μετ' ἄσπετον λόγους τὴν κατηγορίαν. «Διὰ τί», λέγει,
 «παρεδώσατε σεις τὸν ἀμπελῶνα μου εἰς τὸ πῦρ». Ὅπως
 ἀκριβῶς θὰ ἐπαρτῶν κάποιον σκληροὶ καὶ βρόδραροι ἐχ-
 θροὶ, ἔτσι συμπεριφέρθητε καὶ σεις πρὸς τοὺς οἰκείους
 σας. Ἀμπελῶνα ὀνομάζει τὸν λαόν,⁷⁷ διότι ἐπεβέβηκε:

66. Ματθ. 18, 28-35.
 67. Ἰωάν. 18, 25.
 68. Ἦο. Βασ. 18, 1 ἔξ.
 69. Ματθ. 22, 87-99.
 70. Πρῶτ. Ἰω. 6, 1 ἔξ.

δι' αὐτὸν μεγάλην φροντίδα καὶ θεῖαν ἐπιμέλειαν. Καὶ ἀδελφῶν τὴν κατηγορίαν δὲν εἶπεν, διὰτὶ κατεστρέψατε τοὺς ὀμοδόλους σας, τοὺς πηλῖόν σας, τοὺς ἀδελφούς σας, ἀλλὰ διὰτὶ ἀδηγήσατε εἰς τὴν ἀπώλειαν τὰ ἰδικά μου, διὰτὶ διεφθέρσατε τὰ ἰδικά μου; C Μετὰ ταῦτα δηλώνει τὸ εἶδος τοῦ ἐμπρημοῦ καὶ λέγει: «Ἡ ἀρπαγείσα περιουσία τοῦ πτωχοῦ ἐδρόκεται εἰς τοὺς σίκους σας». Διότι συνήθως δὲν προξενεῖ ἀκόμη καὶ ἡ χελαῖα τὴν μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὴν ἀμπελον, ὅταν πυρπολεῖ ἐκ φύσεως ἢ ἀδικία τὴν ψυχὴν τοῦ πτωχοῦ καὶ πένιτος καὶ τὴν βασανίζει μὲ θαυρτέραν ἀπὸ κάθε θάνατον στενωχορίαν. Παντοῦ λοιπὸν εἶναι κακὸν ἡ ἀρπαγὴ, ἰδιαίτερα ὅμως, ὅταν ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῦ ἀρπάζεται ἡ περιουσία εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν. Δὲν κατηγορεῖ μόνον, ὅταν λέγῃ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀδηγεῖ πρὸς τὸν ὀρθὸν δρόμον καὶ τοὺς παραπέμπει νὰ ἴδουν τὴν μορφήν τῆς ἀρπαγῆς. D Διότι, μετὰ τὸν λόγον τοῦτον, εἶναι ἀρκετὸν τὸ θέαμα τῆς ἀρπαγῆς, τὸ ὁποῖον ἴστανται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, νὰ συγκινήσῃ κατὰκαρδα ἐκείνων, ὁ ὁποῖος δὲν ζῆ μέσα εἰς πλήρη ἀναισθησίαν. «Διὰτὶ οὐκ ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου»;⁷¹ Συνέχισε πάλιν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἰδίου τρόπου ἐκφράσεως, «Ὅπως λέγει ἐκεῖ «τὸν ἀμπελώνά μου», κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ λέγει «τὸν λαόν μου». «Καὶ καταλαχύνετε τὸ πρόσωπον τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων;»⁷² Διότι σπρώχνουν θεῖα ἐκεῖνους, τοὺς ὁποῖους ἔπρεπε νὰ ἀνασπκώσουν, καὶ ρίπτουν κάτω ἐκείνους, τοὺς ὁποῖους ἔπρεπε νὰ στήσουν ὀρθίους. Πράγματι, συγκρούσας μὲ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρπαγῆς, καὶ περιφρονῶσαν ἐντελῶς τοὺς πτωχοτέρους, καὶ τοὺς μεταχειρίζοντο χειρότερα ἀπὸ βούλους. E Ἔτσι κοντὰ εἰς τὴν πλεονεξίαν ἤρξανον καὶ τὴν ἀλαξάνειαν καὶ ἀπὸ τὸν ἄδικον αὐτὸν πλοῦτον ἐκέρδιζον παλλὴν παραφροσύνην. Διότι τὸ νόσημα τῆς ὑπερηφανείας εἶναι συνδεμένον μὲ τὴν πλεονεξίαν καὶ ὅσον ἀδύναμι κανεὶς τὸν πλοῦτον, τὸσον θριαμβεῖ καὶ τὸ νόσημα τοῦτο.

«Τοῦτο λέγει Κύριος, Κύριος, Κύριος τῶν στρατιῶν»⁷³ TI σημαίνει ἡ λέξις «στρατιῶν»; Τῶν ἀγγέλων λέγει,

71. Ἦσ. 3. 15.

72. Ἦσ. 3. 15.

73. Ἦσ. 3. 15. Ἡ ἐρᾶται δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο'. Ἦ ἐβραίων κείμενον ἀναθεῖτος διατηρεῖ τὴν γραφήν.

τῶν ἀρχαγγέλων, τῶν ἀνο δυνάμεων. Ἔτσι ἀναδιθάζει τὸν ἀκροατὴν ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν εἰσάγει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς μεγάλης βασιλείας του, διὰ νὰ τὸν κάμῃ, ἀπὸ τὸν καταπλήξει μ' αὐτό, σαφρονέστερον καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τὴν μεγάλην ἀνοχὴ του εἶναι ἀποτέλεσμα διὰ ἀδυναμίας, ἀλλὰ μακροθυμίας.⁷⁴ A «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος: Ἐπειδὴ αἱ θυγατέρες Σιών ὑπερηφανοῦσάν καὶ περιπατοῦν μὲ τὸν τράχηλον ὑψηλά καὶ μὲ νεύματα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ τὸ θάβισμα τῶν ποδῶν συγχρότως σῦρουν τοὺς χιτῶνας καὶ παίζουν μὲ τὰ πόδια, ὁ Κύριος θὰ ταπεινώσῃ τὰς ἀριστοκράτιδας θυγατέρας Σιών καὶ θὰ ἀποκαλέσῃ τὴν γύμνασίν των κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ θὰ ἀφαρέσῃ ὁ Κύριος τὴν δόξαν τῶν ἐνδύματων των καὶ τὰ στολίδια των, δηλαδὴ τὰ εἰδικὰ πλεξίματα τῆς κόμης, τοὺς κορῦμβους, τοὺς ἠνιόσκους, τὸ κάθεμα, τὸν στολισμὸν τοῦ προσώπου των, B τὴν σύνθεσιν τοῦ κόσμου τῆς δόξης, τοὺς χλιδῶνας, τὰ πέλλια, τὸ ἐμπλόκιον, τοὺς δακτυλίους, τὰ περιθέρια, τὰ σκουλαρίκια, ἐνδύματα ἔχοντα παρυφὴν πορφυρῶν, [ἀλλὰ ἐνδύματα μεμειγμένα μὲ παρφύρα], ἐπενδύσας, τοὺς ὁποῖους φοροῦν εἰς τὴν οἰκίαν, διαφανῆ ἐνδύματα ἐκ λακωνίας, ἀλλὰ ἐνδύματα ἐκ θύσσου, ἐξ ἀσκήθου, ἀλλὰ ἐνδύματα χρυῶντος ἐρυθροῦ, ἀλλὰ ἐκ θύσσου ὀφασμένα μὲ χρυσοῦν καὶ παλάτιμον λίθων ὀκνηθῶν καὶ τέλος τὴν κατάγρυσον βερύνην κολλήτραν. Καὶ τότε ἀπὸ τῆς εὐχαρίστου εὐδοξίας θὰ ἔχῃς κοιανστὸν καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς θὰ ζωσθῆς σχοινίον καὶ ἀπὸ τῶν χρυσοῦν στολιδίων τῆς κεφαλῆς θὰ ἀποκτήσῃς φοιτῶναιμα διὰ τὰ ἔργα σου καὶ ἀπὸ τῶν μεσοπορφύρου χιτῶνός σου θὰ περιώσθῃς σάκκον. Ταῦτα θὰ δοθῶν εἰς σὲ ἀπὸ κἀλλωπισμοῦ. C Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιπτος, τὸν ὅποιον ἀγαπᾷς, θὰ πέσῃ διὰ μαχαίρας καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ σου ἄνδρες θὰ φουεῦθον διὰ μαχαίρας καὶ θὰ ταπεινωθῶν. Καὶ θὰ πενθῶν αἱ θῆκαι τῶν κοσμημάτων σου καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη καὶ θὰ κρημνισθῶν κατὰ γῆς αἱ οἰκοδομαὶ σου».⁷⁵ Παράδοξον πρᾶγμα ἐποίησεν ὁ προφήτης αὐτός, διότι ἀπαύθυνε μακρὸν λόγον πρὸς τὰς γυναῖκας, γεγόνος τὸ

74. Ἦσ. 3. 16-20. Τὸ κείμενον θεματορρεῖ ὁρισμένα προβλήματα (παραλήψεις, προσθήκαι, ἀιέρταται γραφαί). Ἐγίνετο μία προσθήκη, εἰς τὸν 16ον ἀπὸ ἀποκρίσεως. Ἡ μετάφρασις δὲν εἶναι πλήρης, διότι ἔπρεπε ἀρτιμέλει λέξις νὰ διατηρήσων τὴν ἀρχαίαν μορφήν των. 75. Ἐπειὶ τὴν ἐξηγήσειν προσεπαθεῖ νὰ δώσει κατωτέρω ὁ ἀρχὸς πατρῆ.

ὅποιον εἰς κανένα σημεῖον τῶν Γραφῶν δὲν βλέπομεν νὰ ἔχη ἀμφιῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ παραδόξου;

Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ὄπρξε μεγάλη ἡ καθρότης τῶν γυναικῶν καὶ ὅτι αὐτοὶ εἰσέφερον τὸ μεγαλύτερον μέρος εἰς τὴν κοκίαν τῶν ἀνδρῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπειθύνεται κατ' ἰδιότροπον τρόπον πρὸς αὐτάς, καὶ τὰς κατηγορεῖ διὰ τὰ θαυρτέρως ἐγκλήματα, καὶ ἀρχίζει νέον τμήμα τοῦ λόγου, καὶ ἀμιγρῶς πάλιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Δ «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος. Ἐπειδὴ αἱ θυγατέρες Σιδων ὑπερφημειήθησαν καὶ περιπατοῦν μετὰ τὸν τράχηλον ὑψηλά.»⁷⁵ Τὰς κατηγορεῖ διὰ τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ τὰ κακά, τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν ματαιοδοξίαν. Διότι τοῦτο εἶναι μὲν παντοῦ φοβερὸν, ἰδιαίτερα βίμως ὅταν γεννᾶται εἰς τὴν γυναικίαν φύσιν. Διότι, ὅταν ἐμπλησθῆ ἀπὸ ὑψηλοφροσύνης ἢ γυνῆ, ἐπειδὴ εἶναι περισσώτερον ματαιόδοξος καὶ παράλογος, εὐκόλως ἀνατρέπεται, καταποντίζεται καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως γίνεται ναυάγιον παντὸς πηλοῦ ἀνέμου, ἐπειδὴ ἡ ἐπαρσία καὶ ἡ ἀλαζονεία τὴν καταποντίζουν. φαίνεται ὅτι ἀπειθύνει τὸν λόγον πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν Ἱερουσαλόμενων. Διὰ τοῦτο τὰς ἀπεκάλεσε «θυγατέρας Σιδων». «Καὶ περιπατοῦν μετὰ τὸν τράχηλον ὑψηλά.» Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὰς περιπατεῖ καὶ δεικνύει, ὅτι ἡ γυναικεία ὑψηλοφροσύνη δὲν εἶναι βυναικίαν νὰ συγκρατηθῆ εἰς τὴν διάνοιαν, Ἐ ἀλλ' ἐκρήγνυται καὶ ἐξωτερικεύεται μετὰ τὰς κινήσεις τοῦ σώματος. Δὲν τὰς κατηγορεῖ μόνον διὰ παραφροσύνην, ἀλλὰ καὶ δι' ἀκολασίαν. Τοῦτο ἐκφράζεται καὶ δηλώνεται μετὰ τῆς ἐξῆς: Προσέθετε λοιπὸν «καὶ μετὰ τὰς κινήσεις τῶν ὀφθαλμῶν».⁷⁶ Τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν γυναικῶν, αἱ ὅποιαι πορνεύονται, νὰ στρέφουν δηλαδὴ τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις καὶ νὰ φανερώουν μ' αὐτὸ τὴν μεγάλην καθρότητα καὶ μαλακακότητα. ⁷⁷ Ἀ δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο τόσο χαρακτηριστικὸν σημεῖον τοῦ ἐκθηλωμένου καὶ τῆς καθρότης, ὅσον εἶναι αὐτοῦ. «Καὶ κατὰ τὸ θέδιμα τῶν ποδῶν συγχρότως σφύρον τοὺς χιτῶνας.»⁷⁷ Δὲν εἶναι αὐτὸ μι-

75. Ἦσ. 8, 16.

76. Ἦσ. 8, 16.

77. Ἦσ. 8, 16.

κρὸν παράπτωμα, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι εἶναι μικρὸν, ἀλλὰ τὸ νὰ σφύρον τοὺς χιτῶνας εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς, μαλακακότητος, παρολύσεως καὶ χαλαρώσεως. Τοῦτο λοιπὸν καὶ κάποιος ἀπὸ τῶν θύραθεν συγγραφεῖς, περιπαίζων τὸν ἀντίδικόν του τὸ ἐξέφρασεν ὡς ἐξῆς: «Θαυμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν. «Καὶ παίζου μετὰ τοῦ ποδῶν.»⁷⁸ Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις πάλιν τῆς ἰδίας ἀσημιασύνης. Διότι διὰ πάντων, δηλαδὴ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ τῶν ἐνδυμάτων, διὰ τῶν ποδῶν, διὰ τοῦ τρόπου τοῦ θαδίσματος, ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία. **Β** Πράγματι αἱ κινήσεις τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων εἶναι ἓνα εἶδος κηρῶν τῆς ψυχῆς, ἢ ὅποια κἀπῆται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματος. Καὶ ὅπως οἱ ζωγράφοι μετὰ τὸν συνδυασμὸν τῶν χρωμάτων ἐκφράζουσι τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας ἐπιθυμοῦν, κατὰ τὸν βίον ἐββαίως τρόπον καὶ αἱ κινήσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος φέρουσι εἰς τὸ φῶς τὰς ἰδιότητας τῆς ψυχῆς καὶ τὰς θέτουσι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μας. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος ἄλλος σοφὸς ἔλεγε: «Ὁ στολισμὸς τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὁ γέλος τῶν ὀδόντων καὶ ὁ τρόπος τοῦ θαδίσματος τῶν ποδῶν δίδουσι πληροφορίας διὰ τὸ ποῖόν του χαρακτῆρος του.»⁷⁹

«Ὁ Θεὸς θὰ ταπεινώσῃ τὰς ἀριστοκράτιδας θυγατέρας Σιδων καὶ ὁ Κύριος θὰ ἀποκαλύψῃ τὴν γύμνασιν των κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ θὰ ἀφαιρέσῃ ὁ Κύριος τὴν δόξαν τῶν ἐνδυμάτων των.»⁸⁰ Ἐ Ἄφου ἐξέθετε δύο ἐγκλήματα, τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν ἀκολασίαν, προσθέτει εἰς τὸ καθένα χωριστὰ τὸ κατάλληλον φάρμακον. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγκλημα τὸ πρῶτον φάρμακον καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἐγκλημα τὸ ἐπιμέμον φάρμακον. Εἰς μὲν τὴν παραφροσύνην, τὴν ταπεινώνει, εἰς δὲ τὸν στολισμὸν τοῦ σώματος τὴν καταστροφὴν ἐκείνου. Ἐπειδὴ θὰ ἐξοσπᾶσῃ τότε πόλεμος, λέγει, θὰ ἐξαφανισθοῦν τὰ πάντα. Διότι καὶ ἐκεῖνος, αἱ ὁποῖαι φιλορίζονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὑπερφημείας, καὶ ἐκεῖνος, αἱ ὁποῖαι ὀδηγούονται ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν ἐπαρσίαν, ἀφοῦ καταβληθοῦν ἀπὸ τὸν φόβον, θὰ ἀπαλλαγούσι ἀπὸ τὸ νόημα. Καὶ ἐκεῖνος, αἱ ὁποῖαι κατέχονται ἀπὸ τὴν καθρότητα καὶ πλέουν μέσα

78. Ἦσ. 8, 16.

79. Ἐφ. 2εφ. 19, 30

80. Ἦσ. 8, 17-18.

εις τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰ στολίδια, ἀφοῦ περιέλθουν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀγκυραλώσεως, θὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκείνην τὴν μαρίαν. Διὰ τὰ κάμη τῶν λόγων εἰς αὐτοὺς Ἰ ἐπαχθέστερον καὶ νὰ ἐγγίση τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν, καὶ ἀπαριθμεῖ κατ' εἶδος τὸν καλωπιωμὸν τῶν ἐνδυμάτων τῶν γυναικῶν ἐκεῖνων, δηλαδὴ τὰ χρυσοῦ καομήματα, τὰ στολίδια τοῦ προσώπου καὶ τὰ στολίδια τοῦ ὑπολοίπου σώματος, καὶ προχωρεῖ καὶ εἰς τὸν στολιωμὸν τῆς οἰκίας. Διότι δὲν ἐκαλλώπιζον θεδαίως μόνον τὰ σώματα, ἀλλὰ μετέφερον αὐτὴν τὴν λαγνείαν καὶ εἰς τοὺς τοίχους ἀκόμη. Δὲν ἐξώδευον τίποτε διὰ κατὰ ἀπαραίτητον. Ἀκόμη καὶ τὰς τρίχας μὲ καμμένα σίδηρα ἑκατοσάρων καὶ ἥλωναν τὰ πτερὰ τῆς τοιαύτης ἐφευρέσεως πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Αὐτὸ λοιπὸν ψέγει, ὅταν λέγη, ὅτι «ἐὰν ἀφαίρεση τὴν δόξαν τῶν ἐνδυμάτων των καὶ τὰ στολίδια των καὶ τὰ στολίδια τῆς κεφαλῆς των καὶ τοὺς κορμύθους».⁸¹ Ἐ Κορμύθους ὀνομάζει ἢ κάποιον στολισμὸν, ὁ ὁποῖος ἐτίθετο περὶ τὴν κεφαλὴν, ἢ τὸ σχῆμα τοῦ ἰβίου τοῦ κεφαλοδέσμου. «Καὶ τοὺς μινίκους».⁸² Δηλαδὴ στολίσιμα μὲ τὸ σχῆμα τῆς σελήνης, ὁ ὁποῖος ἐκρεμάτο περὶ τὸν τράχηλον. «Καὶ τὸ κάθημα».⁸³ Ἰσως ἐννοεῖ τὸ θέριστρον.⁸⁴ «Καὶ τὸν στολισμὸν τοῦ προσώπου των».⁸⁵ Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπαινύσσεται τὰ κόκκινα ψιμίθια καὶ τὸ θάψιμον τῶν θλαφαρίδων.⁸⁶ Α «Καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ κόσμου τῆς δόξης».⁸⁷ Ἔτσι καλεῖ τὸ ἐπίχρυσον στολίσιμα. «Καὶ τοὺς χλιδῶνας».⁸⁸ Δηλαδὴ τὰ περὶ τοὺς βροχινοὺς χρυσοῦ καομήματα. «Καὶ τὰ ψέλλια».⁸⁹ Δηλαδὴ τὰ περὶ τοὺς καρποὺς κοσμημάτων. «Καὶ τὸ ἐμπλόκιον».⁹⁰ Δηλαδὴ χρυσοῦν στολίσιμα, τὸ ὁποῖον ἐτίθετο περὶ τὴν κεφαλὴν. «Καὶ τοὺς βακτύλας καὶ τὰ περιδέξια».⁹¹ αὐτὰ ὀνομάζονται δεξιάρια.⁹² «Καὶ τὰ σκουλαρῖκα καὶ τὰ περιπόρφυρα καὶ τὰ

81. *Πα. β, 18.

82. *Πα. β, 18.

83. *Πα. β, 19.

84. Ἐ ἑ ρ ἰ σ τ ε ρ ο ν ἐκλελειτο τὸ ἑλαττον ἑτηρον ἐνδυμα.

85. *Πα. β, 19.

86. *Πα. β, 20.

87. *Πα. β, 20.

88. *Πα. β, 20.

89. *Πα. β, 20.

90. *Πα. β, 20.

91. Δεξιάρια ἦσαν κοσμηματα τοῦ δεξιῦ ὤμου.

μεσοπόρφυρα καὶ τοὺς οἰκιακοὺς ἐπενθότας καὶ τὰ διαφανῆ λακωνικά ἐνδύματα».⁹³ Τόσον μεγάλη μάστιχα ἦτο ἡ φροντίς των περὶ τὴν παραουσίαν, ὥστε νὰ μὴ περιορίζονται μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἐπιτοπιῶν, ἀλλὰ νὰ συλλέγουν αὐτὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ μακρῶν καὶ ἀπὸ ξένης χώρας καὶ νὰ διοργανώσουν ὑπερπόντια ταξίδια δι' αὐτά. Β Διότι εἶναι μεγάλῃ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ Παλαιστίνης καὶ Λακεδαιμόνιος καὶ μεταξὺ αὐτῶν παρεμβάλλεται ἀπέραντον πέλαγος.

Δὲν ἀνέφερον ἀπλῶς καὶ ἀνευ λόγου τὸ ὄνομα τῆς χώρας, ἀφοῦ ἀπεικόνισσε τὰ ὄνοματα τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν τὴν παραουσίαν. «Καὶ ἐνδύματα ἐκ θύσου καὶ ἐνδύματα ἐξ ὑακίνθου καὶ τὰ ἐρυθρὰ καὶ ἄλλα ἐκ θύσου ὑφασμένα μὲ χρυσόν καὶ πολύτιμον λίθον ὑακίνθον καὶ τέλος τὴν κατάχρυσον θερμὴν καλύπτραν».⁹⁴ Διότι δὲν ἄφησαν κανένα εἶδος, οὔτε μεταξὺ τῶν ἐνδυμάτων οὔτε μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων στολισμάτων, ἀλλὰ ἐθάβισαν κάθε ὁδὸν πολυτελείας καὶ ἔγιναν μανικακοὶ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τῆς ἀσελείας. Ἐάν μάλιστα αὐτὰ ἐθεωροῦντο ἐγκλήματα τότε, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς χάριτος καὶ τῆς τόσον μεγάλης φιλοσοφίας, Ἐ ποῖας ἀνυγνώμης θὰ ἐτύγχανον ἐκεῖνοι, αἱ ὁποῖαι, ἂν καὶ ἔλαθον τώρα τὴν κλήσιν διὰ τὸν οὐρανὸν καὶ διὰ μεγαλύτερα ἀγωνίσματα καὶ ἐλάκωνται πρὸς τὴν ἀγγελικὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἔχουν δυνάμεις νὰ νικήσουν θριαμβευτικά αὐτὴν τὴν ἀσέλειαν. ἐπισκιάζου μὲ τὴν ἀνάφροστον συμπεριφορὰν καὶ ἐνδυμασίαν των ἀκόμη καὶ ἐκεῖνος, αἱ ὁποῖαι στοροβυλίζονται εἰς τὰς σκηνὰς καὶ τὰ θέατρα; Καὶ τὸ θαρρότερον μάλιστα δι' αὐτὰς εἶναι, ὅτι πιστεύουσι ὅτι δὲν ἁμαρτάνουσι. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ στρέψωμεν καὶ ἐναντίον αὐτῶν τὴν φωνὴν τοῦ προφήτου. Διότι ὄχι μόνον ἐναντίον ἐκεῖνων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτῶν θὰ λεχθῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ: «Καὶ τότε ἀπὸ τῆς εὐχαριστοῦ εὐδοκίας θὰ ἔχῃς κοινοτρότον».⁹⁵ Βλέπει πῶς ἐξαφανίζει τὰς μυρωδικὰς ἀλοιφὰς καὶ πῶσον αὐστηρὰ τιμωρεῖ δι' αὐτὰς; Ἰ Κοινοτρότον θεδαίως ἐδῶ ἐννοεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὀμίλησεν πρὸς τὸν οὐρανὸν μετὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν θαρρότων καὶ

92. *Πα. β, 20-22.

93. *Πα. β, 23.

94. *Πα. β, 24.

τὴν ἀλοσυχερῆ καταστροφήν τῆς πάλης. Διότι τότε τὴν ἐμοίρασαν καὶ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν σίδηρον, ἀφοῦ ἄλλο μὲν μέρος αὐτῆς κατέσκαψον, ἄλλο δὲ τὸ παρεδύωσαν εἰς τὸ πῦρ. Αὐτὰ λοιπὸν προέλεγον ἔλεγεν, ὅτι «ἀντὶ τῆς εὐχαρίστου εὐωδίας θὰ ἔχῃς κωνιοτόν καὶ ἀντὶ ζῶνθς θὰ ζῶσθῃς σχαίριον».⁹⁵ Μὲ αὐτὰ γνωστοποιεῖ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀχημαλώσεως καὶ τὴν ἀπαγωγήν εἰς τὴν θαρβαρικήν χώραν. «Καὶ ἀντὶ τῶν χρυσῶν στολιδίων τῆς κεφαλῆς θὰ ἀποκτήσης φοιάκραν».⁹⁶ Θὰ ἀποκτήσουν φοιάκραν, διότι ἢ θὰ πέσουν αἱ τρίχες ἀπὸ τὴν τολαιπαρίαν ἢ θὰ πράξουν τοῦτο οἱ ἔχθροί ἢ θὰ τὰς κόψουν αὐταὶ αἱ θεία.⁹⁷ Διότι ὑπῆρχεν ἔθιμον κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους νὰ κουρεύονται καὶ νὰ ξυρίζονται εἰς τὸ πένθος καὶ τὴν συμφορὰν. Πράγματι ὁ Ἰωὴ ἀπέκοψε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ὅταν ἐκλήρορη τὴν συμφορὰν τῶν παιδῶν του.⁹⁸ Καὶ εἰς ἐπιπλέον κεφάλαιον ὁ Ἰβίος ὁ προφήτης προτρέπει, μαζὶ μὲ τὸν σάκκον καὶ τὸν κοπετόν, νὰ γίνῃ ἀκόμη καὶ ζύρησις.⁹⁹ Καὶ ἄλλος ἐπίσης λέγει «Ξύρισε καὶ κόρευσε τὰς κεφαλὰς τῶν τρυφερῶν σου τέκνων».¹⁰⁰ Καὶ ἀπὲρ τοῦ μεσοποφύρου χιτῶνός σου θὰ περιζωσθῇς σάκκον».¹⁰¹ Ἄρα γε δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι αὐτὰ φοβερά καὶ ἀνυπόφορα; **46** **Α** Εἰς ἡμᾶς ὅμως δὲν θὰ περιορισθῶν αἱ τιμωρία μόνον εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ θὰ ἀκολουθήσῃ δηλητηριώδης σκῆληξ καὶ ἀτελεύτητον σκότος. Ἐάν ἀνέμενον ἐκεῖνους ἀχημαλώσεια καὶ βουλεία καὶ τὰ ἔργατα κακὰ διὰ τὸν καλλωπισμὸν, πράγματι ἡ τιμωρία μαζὶ θὰ εἶναι φοβερώτερα. Ὅτι θεθαίως διὰ τοῦτο ἀπαιτούσε πονῆς καὶ ἐκόλαζε αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν κατὰ ἰδιόζοντα τρόπον, ἄκουσε πῶς, ἀφοῦ ἀπηρίθμησε ἐκεῖνα, προσέθεσε καὶ τὴν αἰτίαν. Ταῦτα θὰ δοθῶν εἰς σὲ ἀντὶ καλλωπισμοῦ.¹⁰² Ἐάν λοιπὸν ὀφίσσαντο τόσοσιν μεγάλην τιμωρίαν ἐξ αἰτίας τοῦ τοιοῦτου καλλωπισμοῦ αἱ γυναῖκες τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ καὶ ἡ πατρις τῶν καπεστράφη ἐκ θεμελίων καὶ αὐταὶ μετὰ τὴν μεγάλην τροφὴν μετεφέρθησαν εἰς ξένην χώραν ὡς δοῦ-

95. Ἦο. 3, 24.

96. Ἦο. 3, 24.

97. Ἦο. 1, 20.

98. Ἦο. 22, 12.

99. Μτχ. 1, 16.

100. Ἦο. 3, 24.

101. Ἦο. 3, 24. Ἡ φράσις δὲν ἀπάρχει εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο'.

λαι καὶ ἀχημαλωτοὶ καὶ ἀπόλιδες καὶ παρεδόθησαν εἰς ἀναριθμήτους πείνας, μολυσματικὰ νόσους καὶ θανάτους. **Β** πῶς δὲν εἶναι σαφές, ὅτι ἡμεῖς θὰ πάθωμεν χειρότερα, ὅταν περιπέτωμεν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα; Ὅπως θεθαίως ἦσαν μεγαλύτερα αἱ τιμαὶ, ἔτσι καὶ αἱ τιμωρία θαυρότερα. Ἐάν ὅμως ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἔπαθε τὸ τοιοῦτον καμμὰ γυνή, ἢ ὅποια ἠγολεῖτο ὑπερβολικὰ μὲ τὸν καλλωπισμὸν, ἄς μὴ ἀποθρασύνεται. Διότι εἶναι συνήθεια τοῦτο εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἐπιβάλλῃ δηλαδὴ τὰς τιμωρίας εἰς ἕνα καὶ δύο πρόσωπα καὶ μέσου τῆς τιμωρίας ἐκείνων νὰ νομοθετῇ εἰς ἄλλους τοὺς ὑπολοίτους τὰ θεῖα, τὰ ὅποια θὰ τοὺς καταλαμθῶνουν.

Διὰ νὰ κάμω ὅμως σαφέστερον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγω, φέρω ἕνα παράδειγμα. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσαν κάποτε τὰ Σόδομα, περιέπεσαν εἰς φοβερὰν ἁμαρτίαν καὶ ἐτιμωρήθησαν μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν πονῶν, ὅταν ἔπεσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκεῖνη ἡ θεομηνία καὶ αἱ πόλεις καὶ ὁ λαὸς καὶ ἡ χώρα μαζὶ μὲ τὰ σώματά των ἄλα κατεκάησαν.¹⁰³ **Γ** Καὶ λοιπὸν; Δὲν ἐτόλμησε μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνους καεῖς νὰ πράξῃ τὰ ἴδια; Πολλοὶ θεθαίως καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς οἰκουμένης. Διὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ὀπέστησαν τοιαύτην πονίην; Διότι προορίζονται δι' ἄλλην φοβερωτέραν τιμωρίαν. Διὰ τοῦτο θεθαίως, ἀφοῦ ἔπραξεν αὐτὸ ἄπας ὁ Θεός, παρέμεινεν εἰς ἀπόστασιν, διὰ νὰ γνωρίσουν τὰ ἴδια, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τιμωρηθῶν ἔβω, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἀποφύγουν τὴν τιμωρίαν. Πῶς ἀλήθεια θὰ ἐδικαιολογεῖται, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, οἱ ὅποιοι ἠμάρτησαν πρὶν ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὸν νόμον καὶ δὲν ἤκουσαν οὔτε προφῆτας οὔτε κήποιον ἄλλον, ὀπέστησαν τοιαύτας τιμωρίας, ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ὅποιοι ἀπήλειυσαν μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνους τόσοσιν μεγάλην πόνον καὶ δὲν ἐβελτιώθησαν οὔτε μὲ τὸ παράδειγμα. **Δ** τὸ ὅποιον κάμνει τὴν ἁμαρτίαν πολὺ θαυρότερα, ἀπέσυρον τὴν πονίην, ἢ ὅποια ὄρισθη διὰ τοῦτο; Διὰ τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἐτιμωρήθησαν ποτὲ ἕως τώρα καὶ ἀκόμη καὶ σήμερον; Διὰ νὰ μάθωσι, ὅτι προορίζονται διὰ πολὺ φοβερώτεραν τιμωρίαν. Ὅτι θεθαίως εἶναι δυνατόν νὰ πάθουν χειρότερα ἀπὸ τὰ Σόδομα, ἄκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ «Ματὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ εἶναι περισσότερον ἐπιεικής ἡ τιμωρία

διά την χάριν τῶν Σοδόμενων καὶ τῆς Γομμάρας παρὰ διὰ τὴν πόλιν ταύτην.¹⁰³ Ὡστε καὶ ἂν ἀκόμη αἱ γυναῖκες, ποὺ καλλωπίζονται τώρα, δὲν πάθουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὀπείστησαν ἐκεῖνα ποὺ ἐστολιζότο τότε, ἄς μὴ λαμβάνουν θάρρος. **Β**. Διότι αὐτὴ ἡ ἀνοχὴ καὶ ἡ μακροθυμία αὐξάνει φοβερὰ τὴν κάμινον τοῦ πῦρος καὶ κάνει μεγαλύτεραν τὴν φλόγα. Τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σαπφείραν. Διότι ἐκεῖνοι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προοίμιον τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων, ὅταν ἀφῆρασαν κρυφὰ ἐκεῖνα τὰ χρήματα, αὐτομάτως ἐθανατώθησαν, μετὰ ἄμας ἀπὸ ἐκείνων, ἂν καὶ πολλοὶ ἐτόλμησαν νὰ πράξουν τοιαῦτα, δὲν ἔπαθον τίποτε.¹⁰⁴ Πῶς λοιπὸν θὰ ἐδικαιολογεῖτο, **47** Ἄ ὁ δίκαιος κριτῆς καὶ ὁ ἀποδίδων εἰς ὅλους τὰ ἴσα ἄλλους μὲν, ἂν καὶ εἶχον ὀλιγώτερον ἀμαρτήσῃ, νὰ τιμωρήσῃ, ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν φοβερότερα, νὰ τοὺς ἀθώωσῃ; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι, ἐπειδὴ «ῥώσεν ἡμέραν κατὰ τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην»,¹⁰⁵ διὰ τοῦτο ἀνέβαλε τὴν τιμωρίαν, ἢ διὰ νὰ θελιωθοῦν μετὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ ἢ διὰ νὰ ὑποστοῦν χειρότερα, ἂν ἐπιμεινούν εἰς τὰ ἴδια; Ὅταν λοιπὸν, ἂν καὶ διεπράξαν τὰ ἴδια ἀμαρτήματα μετὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπληρώθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν, δὲν ὑποστάντων τὰς αὐτὰς τιμωρίας, ἄς μὴ λαμβάνωμεν θάρρος, ἀλλὰ μάλλον ἄς φοβώμεθα. Διότι ὁ Θεὸς ἐξέφερον ὡς νόμον τὴν τιμωρίαν ἐναντίον ἐκείνων καὶ πρὸς ὅλους ἀπειθόνει προτροπὴν καὶ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ἐτιμώρησα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἠμάρτησεν εἰς τὴν ἀρχὴν, διὰ νὰ ἀναμείνῃ τὰ ἴδια καὶ οὐ, **Β** ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπὸ ἐκείνους περιπέτης εἰς ἀμαρτήματα, διὰ νὰ μεταδληθῆς καὶ γίνῃς καλύτερος. Διότι εἰς τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα τοιαῦτα τιμωρία εἶχον ὀρισθῆ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔρχονται αὐτάματα.

Δὲν κατηνύλωσα θεοσίως τὸν χρόνον μου μετὰ πᾶν χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας τῶν γυναικῶν εἰσῆλθεν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀνθρώπων πονηρὸν νόσημα, ἢ ἀγίατὴ διὰ τοὺς στολιζομένους, ἢ ὁποῖα καὶ τὴν σπατάλην τῶν χρημάτων αὐξάνει ὑπέμετρα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ῥίπτει εἰς ἀσκοπούς διαπένδων καὶ ἀφορμὴ γίνονται καὶ πολέμου καὶ στάσεως καὶ καθημερινῆς φιλονει-

103. **Ματθ.** 10, 15.
104. **Πράξ.**, 28, 5.
105. **Πράξ.** 17, 31.

κίας καὶ τοὺς στομάχους τῶν πτωχῶν βασανίζει. Διότι, ὅταν ἡ γυνὴ ἀναγκάζῃ τὸν ἄνδρα νὰ δαπανᾷ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν **Ε** ἢ καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν ἀσέλγειαν τοῦ σώματος (διότι ἀσέλγεια τοῦ σώματος εἶναι ὁ χρωστὸς, τὸν ὁποῖον φέρομεν ὡς ἐνδομα), εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορίξῃ ἢ χεῖρ τὴν γενναῖο-δαρον ἐλεημοσύνην τῆς. Καὶ πολλὰ θεοσίως ἄλλα εἶδη ἀμαρτημάτων εἶναι δυνατὸν νὰ ἴθῃ κανεὶς νὰ γεννῶνται ἀπὸ αὐτό.

Ἄλλὰ, ἀφοῦ ἀφήσωμεν νὰ γίνων αὐτὰ γνωστὰ μετὰ τὴν πείραν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πάσχουν, ἄς ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὰ ἐπόμενα. Μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ τρόπου τῆς αἰχμαλωσίας καὶ μετὰ τὸν λόγον, ὅτι διβία αὐτὴν ἀντὶ καλλωπισμοῦ, ἐπιτείνει τὴν συμφορὰν καὶ λέγει «Καὶ ὁ υἱὸς σου ὁ κάλλιτος, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς, θὰ πῆσῃ διὰ μαχαίρας; καὶ οἱ δυνατοὶ σου ἄνδρες θὰ φουεθοῦν διὰ μαχαίρας».¹⁰⁶ **Δ** Τοῦτο πράγματι εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν. Διότι ὑπάρχει καὶ τρόπος ζωῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι πικρότερος ἀπὸ τὸν θάνατον. Ὅταν θεοσίως ἀναγκάζονται μαζί μετὰ τὴν δουλείαν νὰ θρῆνοῦν καὶ πρόωρα πένθη, καταλαβαίνει πόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ἀφοῦ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν των πικρά, ἐνώνονται τὸ ἓνα μαζί μετὰ τὸ ἄλλο. Διότι, καὶ ἂν ὄπηγε μόνον ἡ αἰχμαλωσία, τὸ κακὸν ἦτο ἀνυπόφορον. Καὶ ἂν συνέβαινον τοιαῦτα πένθη εἰς ἐλευθέρων ζωῆν, πάλιν ἦτο πικρὰ ἀπὸ τὸν θάνατον ἢ ζωῆ. Ἄλλὰ τώρα θὰ εἶναι, λέγει, καὶ τὰ δύο ἡνωμένα μεταξύ των. Μᾶλλον πρέπει νὰ ἀνομάξῃ κανεὶς αὐτὴν διπλὴν καὶ τριπλὴν καὶ τετραπλὴν συμφορὰν, **Ε** ὅταν καὶ υἱὸς καὶ κάλλιτος καὶ ἡγαπημένος εἶναι καὶ φουεύεται ἀπὸ θαρβέρων καὶ δὲν τερματίζει τὸν θῆον τοῦ σύμφωνο μετὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως. Καὶ μαζί με αὐτὸν φουεύονται βιοὶ τῆς ἡλικίας του, ὥστε νὰ μὴ ὀπάρῃ εἰς αὐτοὺς ἀγαθὴ ἐλπίδα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνθρώπινην σοφίαν καὶ συμπαγίαν. **48** Ἄ «Καὶ θὰ ταπεινωθοῦν. Καὶ θὰ πευθοῦν καὶ ἔθῃκα τῶν κοσμημάτων σου καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη καὶ θὰ κρημισθοῦν κατὰ γῆς αἱ οἰκοδομαὶ σου».¹⁰⁷ Μετὰ αὐξάνει τὸν θρῆνον, ἐπιτείνει τὸν φόβον, μεγαλώνει τὴν ἀγωνίαν, φέρει ἐνώ-

106. **Ἔσ.** 5, 25.
107. **Ἔσ.** 3, 26-28.

πιον τῶν ὀφθαλμῶν τὰ δεινά, εὐρύνει τὴν διήγησιν τῆς συμφορᾶς μὲ τὸ νὰ τριγωνίξη παντοῦ καὶ νὰ συγκεντρώη ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τὰ λυπηρὰ ἐξ αἰτίας τῆς αναστήσεως τῶν ἄκροατῶν. Διότι ἔπρεπε νὰ ἦτο εὐχαριστήμενος, ἐνῶ αὐτοὶ κατεσειοτο ἀσελγῶς, νὰ τὰς ἀνορθώσῃ καὶ νὰ λάβουν αἰσθησὴν ἐκεῖνον τῶν λυπηρῶν, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβῶσιν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ προσέθεσεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ ἀξιοσημιάζον, τὸ νὰ βλέπουν δηλαδὴ ὅτι ἡ θῆκη τῶν κοσμημάτων εἶναι κενή, ἐνῶ μόνον τῆς παλαιᾶς εὐημερίας, ἢ τὸ ὅποιον ὡς θέαμα διαστρεφεί ἐν τῶν τῶν πόνων. Διότι τότε συνήθως μᾶς πληγῶν ἰδιαίτερα αἱ συμφοραὶ, ἔσται τὰς συγκρίνωμεν μὲ τὰς προηγουμένας εὐημερίας. Ἐπίσης ἡ σύγκρισις κάμνει φοβερωτέραν τὴν πληγὴν.

Τοῦτο λοιπὸν ἔλεγε κάποτε καὶ ὁ Ἰωὴ μὲ θῆρους: «Ποῖος δύναται νὰ μὲ φέρῃ πάλιν εἰς τὰ περασμένα χρόνια;»⁴⁴ Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνέφερε διὰ τὸν πλούτον, τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἐτρέχον ὅπως τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν, τὰς τιμὰς, τὰς δημοσίας ἐμφανίσεις, ἴδην τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὥστε μὲ τὴν σύγκρισιν τούτων νὰ κάμνῃ πολὺ πλεονέκτημα τὰ παρὸντα δεινά, τὰ ὁποῖα τὸν κατέλαθον. Τοῦτο λοιπὸν ἔπραξε τὰρα καὶ ὁ προφήτης. Ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην τῶν τὰς θήκας τῶν στολιδίων, ἅμους δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ τὰς ἐπαρουσίασε νὰ πενθεύσιν. Διότι εἶναι περισσότερον ἐμφαντικὸν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λόγου, ὅταν χρησιμοποιῆται τέτοιου εἶδους προσωπικοποιίας. **Γ** Ἦδη λοιπὸν παρουσιάζει καὶ τὰς ἀμπελοῦσας καὶ τὸν οἶνον νὰ θρηνοῦν, ὥστε νὰ ταπεινώσῃ περισσοτέρως τοὺς ἄκροατὰς καὶ νὰ μέρῃ τὴν ἀδιαφορίαν των. Πι σημαίνει τὸ «θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη»; Ἡ θὰ μείνης, λέγει, ἔρημος, ἀπὸ συμμάχους καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, θὰ γυμνωθῆς ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην μεγαλοπρέπειαν, θὰ κυκλωθῆς ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς. Μετὰ ταῦτα, ἐπιθυμῶν νὰ περιγράψῃ τὸ μέγεθος τῆς ταπεινώσεως, λέγει: «Καὶ θὰ κρημνισθῶν κατὰ γῆς αἱ οἰκοδομαὶ σου». Δὲν εἶπεν θὰ πέσῃ, θὰ καταστραφῆς, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησεν ἄλλην λέξιν, ἡ ὁποία δεικνύει σαφέστερον ὅλην τὴν κηδομηνότητά της.

108. Ἰω. 29, 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Β «Ἐπιτὰ γυναῖκες θὰ πιάσουν ἕνα ἄνδρα καὶ θὰ εἴπουν πρὸς αὐτόν: Τὸν ἰδικόν μας ἄρταν θὰ τρώγωμεν καὶ τὰ ἰδικὰ μας ἐνδύματα θὰ ἐνδύωμεθα. Μόνον τὸ δνομά σου ἄς ἀκούεται ἐπάνω εἰς ἡμᾶς. Ἀφάρσεισε τὸν δνειδισμόν μας.»¹

Ὁ προφήτης ἐπιθυμεί νὰ δείξῃ τὴν ὀλιγοανθρωπίαν, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου, καὶ μὲ τὴν τρόπον ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ὁ ἰουδαϊκὸς λαός. Διότι δὲν εἶπαν ὅτι ἔχουν ἀνάγκη προστασίας, ἢ ἡ ὁποία ἀρμόζει νὰ παρέχεται ἀπὸ τοὺς ἄνδρας εἰς τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ ὅτι τὸν ἀπαλλάσσουν ἐντελῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν λειτουργίαν, νὰ τὰς συμπαθῇ δηλαδὴ καὶ νὰ τὰς ἀγαπᾷ, ἐάν θεαίως ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἤθελον ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ δνομα τῆς χηρείας. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀφαίρεσε τὸν δνειδισμόν μας». Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτο τοῦτο δνειδος.² **Α** «Κατὰ τὴν ἐποχὴν δμως ἐκείνην θὰ λάμψῃ ὁ Θεὸς ἐν βουλήν μὲ δόξαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ὀψώσῃ καὶ δοξάσῃ ἐκεῖνους τοὺς Ἰσραηλίτας, οἱ ὁποῖοι ἐγκατελείψθησαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.»³ Ἀφοῦ ἐτάραξεν ὑπερβολικὰ τὴν διανοίαν των μὲ τὴν ἀπειλήν τῶν λυπηρῶν καὶ περιέγραψεν ἐπαρκῶς καὶ κατὰ τραγικὸν τρόπον τὴν συμφορὰν καὶ διηγῆθῃ μὲ ἐκτενῆ λόγον τὰ φοβερά, τὰρα στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰ χρησιότερα. Διότι τοῦτο εἶναι ἄριστος τρόπος θεραπείας, νὰ μὴ ἀποκόπητῃ δηλαδὴ καὶ ἀπολυμαίνῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ κατακαρῆν μὲ καταλληλὰ φάρμακα τοὺς πόνους, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπὸ αὐτὰ. Αὐτὸ λοιπὸν πράττει καὶ αὐτός. Διότι δὲν εἶπε θεαίως ὅτι θὰ καταρρίψῃ τὰ πάντα εἰς τὰ λυπηρὰ, ἀλλὰ

1. Ἰω. 4, 1.
2. Ἰω. 4, 2.

δτι, ἀφοῦ ἀπαρθεθοῦν ἀπὸ τὸ μέσον οἱ πονηροί, θὰ ἀκολουθήσουν τὰ χειρότερα: Β καὶ θει δὲν θὰ ὑπάρχη μόνον ἀπολλογῆ ἀπὸ τὰ βυσαρέστα, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότης. Ὀνομάζει μάλιστα τοῦτο λάμπειν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια διαλύει τὸ σκότος τῆς θαρυθυμίας, ἀνατέλλει λαμπρὸν ἡμέραν καὶ πῶς κάμνει ἐκφανεῖς, τὸ «ἐν βουλῇ» σημαίνει, θτι θὰ πράξῃ τὰ πάντα μὲ συνέσιν καὶ σοφίαν, ἢ ὅποια ἀρμόζει εἰς αὐτόν.

«Καὶ θὰ ὑπάρχουν ὑπόλοιποι εἰς τὸ ἄρος Σιών καὶ ὑπολείμματα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ θὰ ὀνομασθοῦν ἅγιοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς εἰς Ἱερουσαλήμ.» Διὰ τὰ γινώσκει, θτι δὲν ἐπετεύχθη ἐκ τυχαίας συμπτώσεως ἢ σωτηρίας ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διέφυγον τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ, ἐπειθὴ ἐτειχίσθησαν μὲ τὴν οὐράνιον ἀπόφασιν, Γ ἂν καὶ εὐρίσκοντο μέσῃ εἰς τὰς συμφοράς, δὲν ἠχμολογήθησαν, διὰ τοῦτο λέγει: «Θὰ ὀνομασθοῦν ἅγιοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς εἰς Ἱερουσαλήμ.» Ἐκείνοι ποὺ ἐξεχωρίσθησαν, λέγει, ποὺ ἐδοκιμάσθησαν, ποὺ ἐσφραγίσθησαν, ὥστε νὰ μὴ πάθουν κανένα κακόν. Πολλὴ εὐλογία τοὺς ὀνομάζει ἅγιους, θεικύων, θτι δὲν τοὺς ἔσωσε μόνον ὁ ἀποχωρισμὸς, οὔτε ἀπὸ τῆς ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θτι προσέφερε εἰς αὐτὸ κάτι καὶ ἢ ἔμπροσθεν ἀρετῆ των εἶτε πρὶν εἶτε μετὰ τὰ γεγονότα. Ἐν καὶ ὕψιστον θεθείας ἀρισμένοι ἀγαθοὶ καὶ συνετοί, ὅμως ἀπὸ τὰ συμβάντα ἐγένον ἀγαθότεροι καὶ τελειότεροι, Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χρυσός, ὅταν παραβίβεται εἰς τὸ πῦρ, ἀποβάλλει κάθε κηλίδα, Δ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ σπουδαῖοι γίνονται σπουδαιότεροι εἰς τοὺς πειρασμούς, καθαρίζοντες τὸ σῶμά των ἀπὸ κάθε ραθυμίας. «Διότι ὁ Κύριος θὰ πλύνῃ τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ θυγατέραν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ θὰ καθάρσῃ τὸ αἷμα ἐκ μέσου αὐτῶν ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως.» Μοῦ φαίνεται θτι ἐδῶ μνημονεύει διπλὸν καθαρμόν, καὶ τὸ θτι δηλαδὴ θὰ τιμαρῆθοῦν διὰ τὰς παραπτώμασιν, τὰ ὅποια διέπραξαν, καὶ τὸ θτι ἀπὸ αὐτῶν θὰ γίνων εἰς τὸ μέλλον καλύτεροι. Αἷμα τῆς Ἱερουσαλήμ ὀνομάζει τοὺς φόνους, τὰς ἀδικίας σφαγὰς. Μετὰ ταῦτα ἀξάνει τὸ ἔγκλημα καὶ λέ-

3. Ἦσ. 4, 3.
4. Ἦσ. 2, 9.

γει «Ἐκ μέσου αὐτῶν». Δὲν εἶχον θεθείας τὴν τὸλμην νὰ διαπράξουν τὰς ἀνδροφονίας κρυφὰ καὶ μὲ ἐνέδραν, Ἐ ἀλλὰ πολὺ χειρότερα ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρεμόνουν εἰς τὰς οὐδούς. Διότι ἐκείνοι μὲν ἐνεργοῦν τὰ συνηθισμένα ἔγκληματα κρυμμένοι εἰς τὸ σκότος καὶ τὰς ἐρημίας, οὗτοι ὅμως διέπραττον τὰς παρανομίας των εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως καὶ μέσῃ εἰς ἀνά τὰς δικαστήρια. Ὅμως καὶ τὴν κηλίδα, ἢ ὅποια προήλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν πράξιν, θ-
τον ἔλθῃ ὁ πόλεμος θὰ τὴν καταστρέψῃ.

Καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν χρηστῶν ἀπολογεῖται θεθείας ὑπὲρ τῶν προηγουμένων λυπηρῶν παθημάτων, 50 Α θτι δηλαδὴ καὶ ἐκείνα τὰ ἴδια τὰ γεγονότα διὰ τοῦτο συνέβησαν, διὰ τὰ ἐκπλυθῆναι, διὰ τὰ καθαρῆσθαι, διὰ τὰ ἀποκαθαρθῆναι διὰ πῦρος, διὰ τὰ ἀπορρίψουν κάθε κηλίδα, διὰ τὰ πλύνουν καὶ καθαρῶσιν τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ θνείδους, τὸ ὅποιον προήργετο ἀπὸ τὰς ἀμαρτήματα καὶ τὰς σφαγὰς. Τὶ σημαίνει ὅμως ἢ φράσις τοῦ «Πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως»; Ἐχρησιμοποίησεν κατὰ μεταφορικόν τρόπον τὴν εἰκόνα τῶν μεταλλικῶν ὀλῶν, αἱ ὅποια λειώνονται εἰς τὸ χωνευτήριον. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖ, ὅταν πίπτῃ ὁ ἀήρ μὲ θίαν εἰς τὸ χωνευτήριον καὶ ἀνάπτῃ τὰς φλόγας καὶ θερμαίνῃ πῶς πολὺ τὰ κάρθουνα, καταστρώγει κάθε ἀκαθαρσίαν, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἢ ὄργῃ, ἢ ὅποια ἀπεστάλῃ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἢ ἐφοδος τῶν ἐχθρῶν, ἢ ὅποια ἐνεκλήσῃ, ἐδόθη εἰς τὴν πόλιν ὡς πῦρ, πῦρ, τὸ ὅποιον δὲν καταστρέφει ἐτελῶς, ἀλλὰ καίει καὶ καθαρῶζει καὶ τιμαρῶζει καὶ διορθώνει. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν θεθείας ἔχει τὸ «πνεύματι κρίσεως». Β Αὐτὸ εἶναι πνεῦμα κολάσεως, τιμαρῶσις, ἐδικησίσεως. «Καὶ θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος.» Παρουσίαν αὐτοῦ ὀνομάζει τὴν ἐνέργειαν του.

«Τότε θὰ συμβῆ τὸτο: Ὀλοκλήρον τὸ ἄρος Σιών, ἢ Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅλα τὰ περίκλιρον αὐτῆς θὰ σκιάξῃ κατὰ τὴν ἡμέραν μίαν νεφέλην καὶ μίαν φωτεινὴν στήλην θὰ φωτίξῃ τὴν νύκτα ἐκ ἀπὸ καιομένου πυρός. Ἐτσι ὁ τόπος θὰ σκεπασθῇ μὲ μεγάλην δόξαν. Καὶ θὰ εἶναι σκία κατὰ τὴν ὑπερβολικὴν ζέσην τῆς ἡμέρας καὶ σκέπη καὶ καταφύγιον κατὰ τὸ ψῆχος καὶ τὴν θρογγίαν.» Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νεφέλην ὀνομάζει τὴν παρηγορίαν, ἢ ὅποια

5. Ἦσ. 4, 5.
6. Ἦσ. 4, 5-6.

Έρχεται μετά από τας συμφοράς. Πυρράν καλεί την μεγαλοπρέπειαν, ή οποία προστίθεται μαζί με την παραμιθίαν. C "Ό,τι δηλαδή είναι εις την υπερβολικήν ζέσθην ή νεφέλη, αυτό είναι εις το σκότος και την θαυτάτην νόκτα ή αναμμένη και ακτινοβόλος πυρά. Διότι ή μόν νεφέλη έξουδετερώνει την ηηρασίαν, ή δέ πυρά διαλύει το σκότος. Παραμοίωσε, λοιπόν, την μέν μεγαλοπρέπειαν με την λοιπρότητα της πυράς, την δε άνειν με την σκιάν της νεφέλης. Μετά ταύτα δεικνύει, ότι δέν θά σμψοθν από άλλγον κατ' άλλγον, ένώ θά διαλύονται αλ συμφοράί, αλλά θά πραγματοποιηή ή μεταβολή κατ' αφιδιαστικόν τρόπον και μέσος εις αυτήν την άκμην τών λυτηράν. "Έτσι θά μάθουν από αυτό, ότι δέν έγινεν ή μετάστασις προς τό καλύτερον από κάποιαν περιφοράν και σύμπτωσιν, αλλά τά πάντα επετεύχθησαν από την ουράνιον δόνασιν. «Ός πυράς κασμένου νυκτός», λέγει, έτσι θά γίνη ή μεταβολή. D «Και θά είναι σκιά κατά την ημέραν». Ποίος θά είναι σκιά; "Η σοφεία του Θεού, λέγει, και ή συμμοχία θά είναι όπως ή σκιά εις τόν καώσωνα. Και όπως ή στέγη ή κάποιο κοίλωμα σπηλαιού, ένώ πίπτει ραγδαία θροχή, διασπρεί έν άσφαλεία εκείνον, ό οποίος εξήτησεν εκεί κατασύνιον, κατά τόν ίδιον τρόπον θεθείας και ή συμμοχία του Θεού δέν θά έπιτρέψη να ύποστοθν κάτι κακόν, και άν άκόμη έκρηγνεται τώσον φοβερός πόλεμος, εκείνοι, τούς οποίους ήθέλησεν από την άρχήν να διασωθ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΕΘΑΨΑΛΩ ΛΟΙΠΟΝ ΑΣΜΑ ΑΓΥΑΠΗΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΗΓΑΠΗΜΕΝΟΝ ΙΣΡΑΗΛ, ΤΟΝ
ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

"Αφού τούς εφόθισε με τά λυτηρά, τούς έχαρτοποίησε με τό αγαθά και ειργάσθη με πολλούς τρόπους διά την βερεσίαν των, άρχίζει άλλο τμήμα της προφητείας, της οποίας ή άρχή όμοιάζει με τό προοίμιόν της. 51 A Διότι, όπως άκριβώς εις την άρχήν του λόγου του άνεφερε τας εδερνεσίας του Θεού, αλ όποιαί είχαν γίνε εις αυτούς, και ειπε «υλους έγέννησα και ύψωσα»² και μετά ταύτα προσέθεσε και εξέθεσε τας παρουσίας, τας οποίας έτόλησαν εκείνοι, ότι δηλαδή «αύτοι με ήθέτησαν»³ και ότι «Ό Ισραήλ παρά ταύτα δέν με άσγνωρίζει και ό λαός μου δέν με άντιλαμέδονετα»⁴ έτσι θεθείας και εις αυτό τό τμήμα με διαφορετικός λέξεις, αλλά με τά ίδια νοήματα, δεικνύει τά ίδια με τά προηγούμενα.

"Αλλά διά ποίον λόγον, ένώ πρόκειται να έκτοξέση κατηγορίας, ονομάζει άσμα την κατηγορίαν; "Ό Μωυσής θεθείας με την Μαρίαν πολύ όρθά έπραξαν τούτο, διότι επρόκειτο να τραγουδήσουν θριαμβευτικόν άσμα, και πολύ όρθά έλεγον εις την άρχήν του άσματος «"Ας ψάλωμεν εις τόν Κύριον, διότι καθ' υπερβολικόν τρόπον έδοξάσθη. B "Ερρηψεν εις την θάλασσαν τούς Ιππους και τούς άναθάτας των»⁵ Πολύ όρθά και ή Δεδώρα τραγουδῶ, μετά τό άξιοθαύμαστον εκείνο τρόπον και την άπίστευτον νίκην, τό θριαμβευτικόν εκείνο άσμα και έγκωμιάζει τόν Θεόν.⁶ Ούτος όμως ό προφήτης, ένώ πράκτεται να έξαπολύση κατηγορίας και χρειάζεται αυστηρόν

1. Ψα. 3, 1.
2. Ψα. 1, 8.
3. Ψα. 1, 2.
4. Ψα. 1, 3.
5. Ψα. 15, 1.
6. Κριτ. 5 κρη.

λόγον και σθεναρόν και όχι ταπεινόν φρόνημα, μίς ἀνογγέλλει ότι θά τραγουδήσει και ονομάζει ἄσμα τὰς κατηγορίας. Καί δέν χρησιμοποιεῖ μόνον αὐτὸς αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἀλλὰ και ὁ μεγάλος ἐκείνος Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος ἔβραλε τότε τὸ ἐπικρίκιον ἄσμα. Ψῆγαν τοὺς Ἰουδαίους, συνέθεσε ἐκτενὲς ἄσμα πλήρες μομφῶν και ἔλεγε: «Αὐτὰ δίδετε ὡς ἀντάλλαγμα εἰς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Κυρίου; Ὅπως ὁ λαὸς εἶναι ἀνόητος και όχι σοφός.» Καί ἀφοῦ συνέθεσε ἄσμα με πολλὰς κατηγορίας, ἐνομοθέτησε να τὸ ἀπαγγέλλουν, ὅταν ψάλλουν. Καί ἡμεῖς σήμερον, ὅταν ψάλλομεν, τὸ ἀπαγγέλλομεν. Διατί λοιπὸν μετατρέπου τὰς κατηγορίας εἰς ἄσμα; Ὅστωι, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν νὰ φέρουν πολὺ κέρδος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, χρησιμοποιοῦν μίαν εἰσὶνὰ πνευματικὴν μέθοδον. Ἐπειδὴ τίποτε δέν εἶναι τόσο ἀφέλιμον, ὅσον τὸ νὰ θυμῶται κανεὶς ἀδικήματα τὰ ἀμαρτήματα του, και τίποτε δέν κάμνει τόσο σταθερὸν τὴν μνήμη, ὅσον ἡ μελωδία, διὰ νὰ μὴ ἀποφεύγουν νὰ μνημονεύουν ἀκατάκαστα τὰ ἀμαρτήματα τῶν διατάζοντες και ὑποχωροῦντες ἔμπρὸς εἰς τὸ μέγεθος τῶν κατηγοριῶν. Δ ἀφοῦ κλέπται κρυφὰ με τὸ μέλος τοῦ ἄσματος τὴν ἐντροπήν, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν, και ἀφοῦ καταπραίνει τὴν αὐτοπόρον στενοχωρίαν, συνθέτει αὐτὰ τὰ ἄσματα. Ἐτοί τὰ ἐνομοῦνται ἀδικήματα, ἀφοῦ ἀνογκάζονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μελωδίας νὰ τὰ ἀπαγγέλλουν συνέχεια, και ἔχουν πάντοτε ὡς διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς τὴν διηγετικὴν ἐνθύμησιν τῶν ἀμαρτημάτων. Γνωρίζετε θεοῦς ότι ἀκόμη και σήμερον, τὰ μὲν ὑπόλοιπα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς δέν εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς πολλοὺς οὔτε ὀνομαστικῶς, τὸ ἔργον ὁμῶς τῶν Ψαλμῶν και αὐτὰ τὰ ἄσματα τοῦ βιβλίου τὰ ἔχουν ὄλοι εἰς τὸ στόμα των.

Ἐτοί ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα γίνεται φανερόν, πόσον μέγα εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν μελωδίαν. Ξ Διὰ τοῦτο λοιπὸν και οὗτος λέγει: «Θὰ ψάλλω λοιπὸν ἄσμα ἀγάπης εἰς τὸν ἡγαπημένον Ἰσραὴλ, τὸν ἀμπελώνον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου»: «Ἄσμα εἰς τὸν ἡγαπημένον», λέγει, «ἀμπελώνον». Θὰ ψάλλω δι' αὐτὸν τὸν ἡγαπημένον. Καί πρὸς χάριν του θὰ ψάλλω, λέγει, και ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἄσματος ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν και τὰ πράγματα του. Μὴ ἀπορήσης, ἐπειδὴ τὸν ὀνομά-

7. Δευτ. 82, 6.

ζει ἀγαπητὸν και ἡγαπημένον, ἀν και πρόκειται νὰ ἐκταξέυση κατηγορίας. Διότι και αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι ἀξιολογώτατον ὅπλον κατηγορίας, ἐπειδὴ, ἀν και ἡγαπηθῶσαν και ἀπῆλθασαν τόσο μεγάλῃν εὐνοίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, δέν ἔγιναν καθόλου καλύτεροι. 82 Α Τοῦτο θεοῦς ὑπαινίσσεται και ἄλλος προφήτης και λέγει: «Ἐδρον τὸν Ἰσραὴλ ὅπως τὴν σταφυλὴν εἰς τὴν ἔρημον και εἶδον τοὺς πατέρας των ὅπως τὸ πρῶμον οὔκον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται εἰς ὕψηλόν μέρος.» 83 Με αὐτοὺς τοὺς καρπούς δεικνύει ὁ προφήτης τὸ περιπόθητον και ἀξιογάπητον αὐτοῦ. Εἶναι περιπόθητος και ἀξιογάπητος ὁ Ἰσραὴλ όχι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Τὸ νόημα τοῦ λόγου τοῦ προφήτου εἶναι τὸ ἔξης: Ἐγὼ ἡγάπησα τὸν Ἰσραὴλ τόσο πολὺ, ὅσον θὰ ἔχαίροτο κάποιος, ὅταν εὕρισκε σταφυλὴν εἰς τὴν ἔρημον ἢ ἀνεκάλυπτε πρῶμον οὔκον εἰς τὴν συκίην. Ἄν και εἶναι ἀνάξια τοῦ Θεοῦ τὰ παραδειγμάτα, ὅμως εἶναι κατάλληλα νὰ δηλώσουν τὴν γαστριμαργίαν των. 84 «Αὐτοὶ ὁμῶς, λέγει, ἀν και ἀπῆλθασαν τὴν μεγάλῃν ἀγάπην ἀπεξενώθησαν ἀπὸ ἐμὲ και εἰσῆλθον εἰς τὸν εἰδωλοατρικὸν τόπον Βεελφεγῶρ.» 85 Ἐτοί λοιπὸν και ἐδῶ τὸν ὀνομάζει ἡγαπημένον και ἀγαπητὸν, δεικνύον, ότι ὁ Θεὸς ἔπραξεν ὅλα ὅσα ἐζητήσῃτο ἀπὸ αὐτὸν, ἀν και δέν ἔδωσαν αὐτοὶ πρῶτοι τὴν ἀφορμὴν, ἀλλὰ προσηγήθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἐκείναι δὲ οὔτε μετὰ ταῦτα δέν ἀπέδειξαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀξίους τῆς εὐεργεσίας, ἀλλὰ ἐδείξαν ἐντελεῖς ἀντίθετον συμπεριφοράν. «Πρὸς χάριν τοῦ ἡγαπημένου ἐδημιουργήθη ἀμπελώνον εἰς κέρασ (ὕψηλόν λόφον), εἰς ἔβωφος γόνιμον.» 86 Με τὸ ὄνομα τοῦ ἀμπελώ- νος ἐδείξεν ὅλην τὴν πρόνοιαν και τὴν φροντίδα δι' αὐ- τοὺς.

87 Ὅμως δέν σταματᾷ εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ ἀπαιτῶμαι και τὰ ὑπόλοιπα εὐεργετήματα. Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα κάμνει τοῦτο με τὴν θέσιν τοῦ ἀμπελώνος. Διότι ἀπέφερον ότι ἐδημιουργήθη ὁ ἀμπελὼν «εἰς κέρασ, εἰς ἔβωφος γόνι- μος», διὰ νὰ ἐπαίνηση ἀπ' ἐνὸς μὲν τὴν φύσιν τοῦ ἔδα- φους ἀπ' ἑτέρου δὲ τὴν θέσιν. Τὸ ἴδιο εἶπεν εἰς ψαλμῶν

8. Ἠσ. 9, 10.

9. Ἠσ. 9, 10.

10. Ἠσ. 9, 1.

11. Ψαλμ. 134, 2.

καὶ ὁ Δαυὶδ, ὅτι θηλασθὴ ἐτὰ ὄρη κυκλώνουν» τὴν Ἱερουσαλήμ, «καὶ ὁ Κύριος κυκλώνει τὸν λαὸν του».¹³ Διότι τὴν ἐπειγασε, λέγει, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν τοποθεσίαν πλην ὄμως δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ τὸ ἀσφαλέςτατον τεῖχος τῆς ἔγινεν αὐτὸς ὁ Ἰδῖος. Τοῦτο θεθαίως ὑπενίσταται καὶ οὕτως μετὰ τὸ νὰ λέγῃ «εἰς κέρας». Μετὰ τὴν μεταφορικὴν ἔννοιαν τοῦ κέρατος τοῦ θεοῦ δηλώνει καὶ τὸ ἀπόρητον καὶ τὸ ἀκατανίκητον τῆς τοποθεσίας καὶ πρὸ πάντων τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἄκρη καὶ λαϊκὴ παρουσίᾳ τοιαύτης φύσεως ἔχει λεχθῆ δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καταφεύγουν εἰς κάποια ἀσφαλῆ τοποθεσίαν. Ἐπειδὴ ὅπ' ὅλα τὰ ζῶα τὸ πῶς δυνατὸ εἶναι ὁ τούρος καὶ ἐπειδὴ ἰσχυρότερον σημεῖον αὐτοῦ τοῦ ζώου εἶναι τὸ κέρας — διότι χρησιμοποιοῦται ἀπὸ αὐτὸν ὡς ὄπλον — συνηθίζουσι οἱ περισσότεροι νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν εἰς τὸν λόγον των, διὰ νὰ ἐκφράσων τὸ ἀπόρητον. Πολλάκις ὀνομάζει καὶ ἡ γραφὴ κέρας μονοκεράτου ζώου ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς ἀσφαλές μέρος. Ἐδῶ λοιπὸν μετὰ τὸ «εἰς κέρας» ἔννοει τόσον ἀσφαλῆ, τόσον ὑψηλόν, πρᾶγμα τὸ ὅποσον ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θιελίου μετὰ τὸ «εὐλοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψιστος».¹⁴ «Εἰς ἔδαφος γόνυ μου».¹⁵ Τοῦτο ἐκφράζει ὅτι εἶπεν ὁ Μωϋσῆς μετὰ τὴν γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.¹⁶ «Καὶ τὸν περιέβαλον μετὰ φραγμὸν καὶ τὸν ἀχώρωσα».¹⁷ φραγμὸν ὀνομάζει ἢ τὸ τεῖχος ἢ τὸν νόμον ἢ τὴν πρόνοιάν του. Ἐ Διότι ὁ νόμος τοῦ περιέβαλε καὶ τοὺς περιεχεῖ μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν ἀπὸ τὸ τεῖχος. «Καὶ τὸν ἀχώρωσα», δηλαδὴ ἔκοιμα ἰσχυρὰν τὴν ἀσφάλειαν. Ἐπειδὴ πολλάκις ὁ φραγμὸς εἶναι εὐπρόσβλητος, λέγει, τοὺς περιέκλεισα καὶ μετὰ ἄλλην συμμάχων. «Καὶ ἐφύτευσα ἀμπέλον Σαφίρ».¹⁸ Ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν τὴν ὅποιαν δὲν πρέπει νὰ ἐρμηνεύωμεν κατὰ λέξιν, ἀλλ', ἄφοδ γνωρίζομεν τὸν σκοπὸν, νὰ περιορίζωμεθα εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἢ λέξις Σαφίρ σημαίνει τὴν ἀληθινήν, αὐτὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ καλὸν γένος καὶ ὄχι ἀπὸ ταπεινά καὶ κατώτερα φυτὰ, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἐξαιρετὰ καὶ τὰ πρῶτα. Διότι αἱ ποικιλίαι τῶν ἀμπέλων εἶναι πολλάι.

13. Ἡσ. 1, 2.
14. Ἡσ. 6, 1.
15. Ἡσ. 3, 8.
16. Ἡσ. 5, 2.
17. Ἡσ. 5, 2.

¹⁸ A «Καὶ ἔκτισα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ πύργον καὶ προλήνιον».¹⁷ Μερικοὶ λέγουσι ὅτι πύργος εἶναι ὁ ναὸς καὶ προλήνιον τὸ θυσιαστήριον, ἐπειδὴ ἐκεῖ συγκεντρώνονται οἱ καρποὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ καθένος, αἱ προσφοραὶ καὶ ὅλα αἱ θυσίαι. Ἐγὼ ὄμως θὰ ἐπιαναλάθω καὶ τώρα ἔκκεινο, τὸ ὅποσον ἀνέφερον προηγουμένως, ὅτι πρέπει δηλαδὴ νὰ προσέχωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μεταφορᾶς. Μετὰ αὐτὰ ἐπιθέτωμεν ὁ Θεὸς νὰ εἴπῃ τὰ ἑξῆς: «Ὅτι ὅλα ὅσα ἐζητήσαντο ἀπὸ ἐμὲ τὰ ἐξοπλήρωσα, ἔδειξα κόψαν ἐπιμέλειαν. Δὲν ἐστενογώρησα, ἔδειξα κόψαν μετὰ ταλαιπωρίας δὲν διέταξα μετὰ κόπους, δὲν συνέτριψα μετὰ σκάρου, οὔτε νὰ κτίσων αὐτοί, οὔτε νὰ σκάρουσι, οὔτε νὰ φυτεύωσιν, ἀλλὰ παρέδωκα τὸ ἔργον ὀλοκληρωμένον. Καὶ δὲν ἐσταμάτησα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας, Ἐ ἀλλὰ καὶ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλίαν».¹⁸ Δηλαδὴ καὶ μετὰ μεγάλην μακροθυμίαν ἐπερίμενα τὸν κατάλληλον καιρὸν, κατὰ τὸν ὅποσον θὰ ἔφερε καρποὺς. Τὸ «ἔμεινα» αὐτὸ φανερώνει. «Αὐτὸς ὄμως ἔφερεν ὡς καρποὺς ἀκόνησας».¹⁹ Δεικνύει τὴν ἀκαρπύαν, τὴν τραχείαν, τὴν σκληρὰν ζωὴν των. Ποῖος λοιπὸν συγγνώμης θὰ ἦσαν ἀξίος, ἐάν μετὰ ἀπὸ τὴν μεγάλην φροντίδα ἐπέστρεφον εἰς τὸν γεωργὸν αὐτοῦ τοὺς καρποὺς; «Καὶ τώρα, σεῖς Ἰουδαῖοι καὶ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, κρίνατε τὴν ἰδικίην μου συμπεριφορὰν ἀπέναντι τοῦ ἀμπέλωνος μου καὶ ποῖον καρπὸν μοῦ ἔδωκεν ἐκεῖνος».²⁰ C Τοὺς παρέχει μεγάλα δικαιώματα, ὅταν αὐτοὺς τοὺς Ἰδῖους, τοὺς ὑπευθύνους, τοὺς καθιστῶν δικαστὰς τῶν ἰδικίων του καὶ τῶν ἰδικίων των ἔργων. «Καὶ τώρα»: Δὲν ἀναφέρω μόνον τὰ πολλὰ, λέγει, ἀλλ' εἶμαι ἕτοιμος νὰ δικασθῶ ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἐπεὶ δὲν παύω ποτε νὰ ἐκπληρώνω τὰς ὑποχρεώσεις μου, σεῖς ὄμως δὲν ἐπιτελεῖτε τὰς ἰδικίας σας. «Τὶ ἦτο δυνατόν νὰ κάμνω εἰς τὸν ἀμπέλωνά μου; διότι ἐπερίμενα νὰ κάμνη σταφυλίαν, αὐτὸς ὄμως ἔφερεν ἀκόνησας».²¹ Ἡ σύνθεσις τῶν προτίσεων φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ ἀσπέρη. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τὴν κάμωμεν σαφεστέραν. Τὸ νόημα τοῦ λόγου του εἶναι τὸ ἑξῆς: Τὶ ἔπρεπε νὰ κάμω καὶ δὲν τὸ ἔκοιμα; Εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτοὶ ὑπέπεσαν εἰς τοιαῦτα

17. Ἡσ. 8, 2.
18. Ἡσ. 5, 2.
19. Ἡσ. 5, 2.
20. Ἡσ. 5, 3.
21. Ἡσ. 5, 4.

παραπτώματα. Διατί λοιπόν ἤμπορουν νά τόν κατηγορήσουν; Ἡ μήπως διέπραξαν τοιαῦτα σφάλματα, ἐπειδή δῆθεν εἶχον γίνει ἀριστεμένα παραλείψεις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ;

Τί ἦτο δυνατόν νά κάμω εἰς τόν ἀμπελώνά μου καί δέν τὸ ἔκαμα;»²² Ἐκεῖνα ποῦ ἔπραξα, λέγει, εἶναι αὐτά. **Β** Ὅμως δέν ἀρκοῦμαι εἰς αὐτά ποῦ ἔχουν γίνει, οὔτε λέγω ὅτι ἔκαμα πολλάς εὐεργεσίας. Ἄλλ' ὅμως, ἐάν δέν ἔπραξα ἄλλα μετὰ τὰ ὁποῖα δέν ὑπάρχει τίποτε νά κάμω, τοῦτο, ἔχω τὴν ἀπαίτησιν, νά τὸ εἰπείτε σεῖς, σεῖς ποῦ ἔχετε ἀπολαύσει τὰ ἀγαθὰ καί εἰσαθε μάρτυρες τῶν γεγονότων καί τὰ ἐμάθετε ἐξ ἰδίας πείρας, καί δέν εἰσαθε κάποιοι ξένοι καί ἀλλοδαποί. «Τώρα, λοιπόν, θά σᾶς ἀναγγείλω ἐγὼ τί θά κάμω εἰς τόν ἀμπελώνά μου.»²³ Ἀφοῦ ἀπέσπασε εἰς τὴν δίκην μὲ τὸ μέρος του τὴν νίκη καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀγνωμοσύνην ἐκείνων, τότε φέρε εἰς φῶς τὴν βουλὴν του καὶ ἀναφέρει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νά πράξῃ, ὄχι διὰ νά τοὺς καταδικάσῃ, Ἐ ἀλλὰ διὰ νά τοὺς κάμῃ, μὲ τὸν φόβον τῆς ἀπειλῆς, πῶ συνέτους. «Θά ἀφαιρέσω τὸν φραγμὸν του καί ἔτσι θά εἶναι ἔκθετος εἰς διαρπαγὴν, θά κρημνίσω τὸν τοῖχόν του καί ἔτσι θά κατακτηθῇ.»²⁴

Θά ἀπομακρύνω, λέγει, τὴν συμμαχίαν μου, θά τοὺς ἀπογυμνώσω ἀπὸ τὴν βοήθειάν μου, θά τοὺς κάμω νά μείνουν ἔρημοι ἀπὸ τὴν τῶσον μεγάλην πρόνοιάν μου καί θά γνωρίσουν ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, ὅταν θά εἶναι ἐνώπιον ἄλων ἐκτεθειμένοι εἰς διαρπαγὴν, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπῆλαιον προηγουμένως.²⁵ Ἄ ἔκλι θά ἐγκαταλείψω τὸν ἀμπελώνά μου καί δέν θά κλαυθῶ καί δέν θά σκαφθῶ.²⁶ Πάλιν ἐπιαναλαμβάνω ὅτι χρησιμοποιοῖ τὴν μεταφορὰν εἰς τὸν λόγον του. Ἐάν ὅμως ἤθελε ἐξετάσει κάποιος μὲ περισσότερον ζῆλον τὸ νόημα, θά ἀνεκάλυπτε ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τὴν φροντίδα τῆς διδασκαλίας καί τῶν ἐντολῶν. Διότι δέν θά ἀπολαύσουν τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα ἀπῆλαισαν καί προηγουμένως, δέν θά ἔχουν οὔτε διδασκάλους, οὔτε ἀρχοντας, ἀκόμη οὔτε καὶ προφήτας, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐποικίζοντες εἰς τὴν ἄρθην ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καί μερηνῶν δι' αὐτούς. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ κολλιεργηταὶ τῆς

22. Ἦσ. 5, 4.

23. Ἦσ. 5, 5.

24. Ἦσ. 5, 5.

25. Ἦσ. 5, 6.

ἀμπελοῦ σκάπτουν, κλαδεύουν, ἔτσι καί ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπαναφέρουν τὰς ψυχὰς εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν, ἀπειλοῦν, φοβερίζουν, διδάσκουν, ψέγουν. Ἄλλὰ θά στερηθοῦν τὰς ὑπηρεσίας των καί θά μείνουν ἔρημοι, λέγει, ἀφοῦ θά ὀδηγηθοῦν ὡς ἐξόριστοι εἰς ξένην χώραν.

Β «Αἱ ἀκανθοὶ θά φυτρώσουν ἐκεῖ τῶσον πολλοὶ ὅπως φυτρώσουν εἰς ἕνα γεραστόπον. Ἀκόμη θά διατάξω τὰς νεφέλας νά μὴ θρέψουν ἐκεῖ.»²⁷ Ἐδῶ ἐννοεῖ ἡ τὴν ἐρημίαν τῆς πόλεως ἢ τὴν ἐρημίαν αὐτῶν καί τῆς ψυχῆς τοῦ καθενός. Μερικοὶ λέγουν ὅτι νεφέλαι εἶναι οἱ προφῆται, διότι οὗτοι δέχονται ἀπὸ ἐπάνω τὴν βροχὴν τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ καί τοὺς μεταδίδουν εἰς τὸν λαόν. Ἄλλὰ, λέγει, ἀκόμη καί αὐτοὶ οἱ προφῆται δέν θά πράξουν τὸ συνθησισμένον ἔργον των. Διότι, ἀκόμη καί ἂν φεγουν μαζί μὲ αὐτούς εἰς τὴν ἐξορίαν καί ἕνας καί δύο προφῆται, τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν τότε ἔσκατα.

Γ Ὁ ἀμπελὼν οὗτος τοῦ Κυρίου τοῦ Παντοκράτορος εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς καί ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, τὸ πολυαγαπημένον τοῦτο νεώφυτον κλήμα. Ἐπερίμενα νά κομποφορήσῃ ὁ λαός οὗτος δικαίαν κρίσιν, παρήγαγεν ὅμως παρανομίαν καί ὄχι δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγὴν.²⁸ Ἐπειδὴ ἐχρησιμοποίησε μὲ τὰ δυνάμια πολλὸ τὸ σχῆμα τῆς μεταφορᾶς, μὲ τὸ νά ἀναφέρῃ δηλαδὴ ἀμπελῶνα καί πύργον καί προλήιον καὶ φραγμὸν καὶ σκαφήν καί κλάδευμα ἀμπελοῦ, διὰ νά μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, σκεπτόμενος ἐπιπόλαια, ὅτι οἱ λόγοι ἀναφέρονται εἰς κάποιον ἀμπελῶνα, ἑσφινικά πρὸς τὸ τέλος ἠρμήνευσε τὰ πάντα. «Ὁ ἀμπελὼν οὗτος τοῦ Κυρίου τοῦ Παντοκράτορος εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός». Ὁ λόγος μου, λέγει, δέν ἀναφέρεται οὔτε εἰς φυτὰ, οὔτε εἰς φύσιν ἀμυγλῶν, οὔτε εἰς λίθους καί τοίχους, ἀλλ' εἰς τὸν ἰδικόν μου λαόν. Διὰ τοῦτο καί προσέθεσε **Β** «καί ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, τὸ πολυαγαπημένον τοῦτο νεώφυτον κλήμα». Προσέθεσε τοῦτο διὰ τὸν Ἰούδα, ἐπειδὴ ἦτο κατὰ τι ἀνωτέρα ἀπὸ τὰς ὀπολιότους δέκα φυλάς. Καί ναὸς εὕρισκετο ἐκεῖ πλησίον, καί ἡ ὀπολιότης λατρεία, καί περισσότερον ἠκμαζεν ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς, καί βασιλικωτέρα καί ἰσχυροτέρα ἦτο ἡ φυλὴ. Τὸν ἀνόμασεν ἠγαπημένον, πάλιν διασώρων αὐτούς, διότι, ἂν καί ἔζησαν μὲ τοιούτων

26. Ἦσ. 5, 8.

27. Ἦσ. 5, 7.

σφοδρὸν ἔραστην, ἔγιναν τοιοῦτοι. Τοιαύτη εἶναι ἡ συνήθεια ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀγαποῦν, νὰ μὴ ἀποκρόπτουν δηλαδὴ τὴν ὑπερβολικὴν τῶν ἀγάπην ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐγκλημάτων. Ἀπὸ αὐτοῦ τὸ σημεῖον μαθαίνομεν καὶ κατὰ ἄλλο πολὺ σημαντικόν. Ποῖο εἶναι ταῦτο; Ἰὸ πότε καὶ τι ἀπὸ τὰς Γραφὰς πρέπει νὰ ἐρμηνεύωμεν ἀλληγορικὰ. Καὶ καθὼς δὲν ἐπέθετο οἱ ἴδιοι γινώσκαι τῶν νόμων τούτων, Ἐ ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, οὗτα καὶ μόνον οὗτα πρέπει νὰ χρησιμοποιώμεν τὴν ἀλληγορίαν. Ἰὸ ἵσημα αὐτῶν ποῦ λέγω εἶναι τὸ ἔξης: Ἄνεφερε τώρα ἡ Γραφὴ τὰς λέξεις ἀμπελών, φραγμός, προλήγιον. Δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ἀκρασίην νὰ συνδέσῃ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχουν λεχθῆ, μετὰ τὰ πρόσωπα καὶ πρόσωπα τῆς ἐπιθυμίας του, ἀλλὰ εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου ἤρμηνευσε αὐτὴ ἡ ἴδια τὸν ἑαυτὸν τῆς μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι «Ὁ ἀμπελών οὗτος τοῦ Κυρίου του Παντοκράτορος εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός». 55 Ἀ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ πάλιν, ἂν καὶ ἀναφέρει αὐτὸν ὑπερμεγέθη καὶ μεγαλοπύργου, ὁ ὅποιος εἰσερχεται εἰς τὸν λίθινον καὶ ἀποκόπτει διὰ τοῦ θυνοῦ τὴν κορυφὴν τῆς κέδρου, δὲν ἐγκαταλείπει τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀλληγορίας εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀκρασῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐξηγᾷ ποῖον καλεῖ αὐτὸν καὶ ποῖον κέδρον. 56 Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰσάιας πάλιν εἰς τὴν συνέχειαν τῶν προφητειῶν, ἂν καὶ ἀναφέρει ὅτι ὁ Θεὸς στρέφει κάποιον ὀρητικὸν ποταμὸν κατὰ τῆς Ἰουδαίας, διὰ νὰ μὴ δοθῇ εὐκαρία εἰς τὸν ἀκρασίην νὰ συνδέσῃ ὑποκειμενικὰ τὸν προφητικὸν λόγον μετὰ τὸ πρόσωπον ποῦ ἐπιθυμῆ ἀνεφέρει καὶ τὸν ἴδιον τὸν θαυμά, τὸν ὅποιον ἐκόλεσε ποταμὸν. Καὶ εἰς ἐλάκλειον τὴν Γραφὴν διασπρέττει αὐτὸς ὁ νόμος ἔτσι: δηλαδὴ χρησιμοποίησιν τὴν ἀλληγορίαν, εἶναι νόμος νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀλληγορίας. Β ὅστε νὰ μὴ πλανᾶται καὶ φέρεται ποιοῦ ἀκριτὰ καὶ τυχαία ἡ ἀγαλίντως ἐπιθυμία αὐτῶν ποῦ προμοῦσιν νὰ χρησιμοποιῶσιν τὴν ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν. Καὶ διατὶ ἀπορεῖ, ἐπειδὴ κάμνον τούτο οἱ προφῆται; Ἀκόμη καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν Παραομιῶν τρεῖς αὐτῶν τὸν νόμον. Διότι, ἐνὸς εἴπα «Ἄς σὲ συναντῶ στρέφεται μόνον ἡ ἀξίερατος Ἐλαφος καὶ τὸ χαριτωμένον πούλαρακι ἡ πηγὴ τοῦ ὕδατος σου ὡς εἶναι μόνον

28. Ἰεζ. 17, 3-5.

διὰ σέ». 57 ἤρμηνευσε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν τὰ ἔλεγε. Ὅμιλεῖ περὶ νομίμου καὶ ἐλευθέρως γυναικὸς καὶ τοὺς ἀποτρέπει νὰ ἐρχῶνται εἰς ἐπαφὴν μετὰ πόρνισ καὶ ξένας. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οὗτος ὁ προφήτης ἀνεφέρειν ἐδῶ τί εἶπεν ὅτι εἶναι ὁ ἀμπελών.

Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐρμημένους τὰ παραπτώματά των, ἀνεφέρει τὰς τιμαρίας. C Πρὸς τὸ τέλος πάλιν ἀπολογεῖται καὶ λέγει «Ἐπερίμενα νὰ καρποφορήσῃ δικαίαν κρίσιν, παρήγαγεν θμῶς παρανομίαν καὶ ὄχι δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγὴν». Δικαίως, λέγει, ἀπαίτῳ τιμαρίαν. Διότι ἐπερίμενα «νὰ καρποφορήσῃ δικαίαν κρίσιν». Δηλαδὴ δικαιοσύνην. Αὐτοὶ θμῶς ἐπέδειξαν τὰ ἀντίθετα, ἀνομίαν, ἀδικίαν, κραυγὴν. Κραυγὴν ἐδῶ ὀνομάζει τὴν πλεονεξίαν, τὸν ἀδικίον θυμὸν, τὴν παράλογον ὀργὴν, τὰς ἐρίδας τὰς φιλονεικίας. Ἀλλοίωσον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πληροῦσαν τὴν οἰκίαν των εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὸν ἀγρὸν των εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ καταπατήσῃ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ γείτονος των». 58 Ἄνεφερε ἀνεφέρει, ὅτι «παρήγαγε κραυγὴν», δηλαδὴ πλεονεξίαν, ἀρπαγὰς, μηπινοεῖται καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀδικίας, ἡ ὅποια εἶναι πλήρης κακουργίας. Καὶ πάλιν ἀρχίζει τὸν λόγον μετὰ θρήνους. Μετὰ αὐτῶν τὸν τρόπον δευκνύει τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων καὶ φανερώνει ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πάσχουν ἀπὸ ἀλάτοι νόσον.

Αὐτὰ θὰ ἴδοντο καεὶς νὰ παρατήρησιν τὴν ἀποταλμῶνται καὶ ἀπὸ ἐκείνας, οἱ ὅποιοι κάμνον κακὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου. Οὗτοι ἐπινοοῦν τὴν κοινήν διαβίωσιν, ὄχι διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ζωὴν των, ἀλλὰ διὰ νὰ σχεδιάσουν κακὸν ἐναστῖον τοῦ πληθῶν. Ὅπως ἀκριθῶς προχωρεῖ τὸ πῦρ εἰς περιπτῶσιν πυρκαϊάς, ἔτσι καὶ αὐτοὶ διαρπάξουν δλας τοὺς γείτονας. «Μήπως θὰ μείνῃτε μόνον σας ἐπάνω εἰς τὴν γῆν; Ταῦτα ἐφθασαν τώρα εἰς τὰ ὄτα τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος». 59 Ἐ δευκνύει, ὅτι μοχθοῦν μάτακα καὶ χωρὶς κανένα ὄφελος. Ἐπειδὴ εἶναι συνήθες νὰ μὴ ὀδηγοῦν τὸσον σὶ κολάσεις καὶ αὐ τιμαρίαι τοὺς τοιοῦτους εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ὅσον τὸ νὰ συνειδητοποιήσῃ, ὅτι δὲν θὰ ἀπυλαῶσιν τοὺς καρπούς τῆς ἀρπαγῆς, προσθέτει αὐτὴν τὴν ἀπειλὴν κατ' αὐτῶν καὶ λέγει, ὅτι θὰ κουρασθοῦν καὶ θὰ ταλαιπωρηθοῦν καὶ θὰ

29. Ἠεζα. 5, 18-21.

30. Ἠεζ. 5, 8.

31. Ἠεζ. 5, 8-9.

ἀπολαύσουν τὴν ἀμαρτίαν, ὅμως θὰ στερηθοῦν τὴν ἐ-
πόλευσιν τοῦ καρποῦ τῆς ἀρπαγῆς. ⁵⁶ Ἄ Διότι, λέγει,
δὲν εὐρίσκει ἡσχίαν ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς ἐξ αἰτίας
τῶν ἀσχυρῶν ἔργων ποῦ γίνονται. Τὸ «ἐφάσασιν τώρα εἰς
τὰ ὅσα» δὲν τὸ λέγει ἐπειδὴ δῆθεν ἔγιναν τότε γνωστὰ
εἰς πάντων τὰ γεγονότα, ἀλλ' ὡσανὺ νὰ ὑπολείπεται νὰ
ἀκολουθήσῃ κατὰ πόδας ἡ τιμωρία καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἀνα-
πόδουσις. «Διότι, ἐν κατασκευασθῶν πολλὰ, μεγαλοπρε-
πεῖς καὶ ὠραῖαι οἰκίαι, τελικῶς θὰ μείνουν ἔρημοι καὶ
δὲν θὰ ὑπάρχῃ κανεὶς νὰ κατοικήῃ εἰς αὐτάς». ⁵⁷ Τοιαύτη
λοιπὸν εἶναι ἡ πλεονεξία. Ὅταν προσθέτῃ περισσώτερα
εἰς αὐτοὺς ποῦ ἔχουν, τότε τοὺς ἀπομακρύνει καὶ ἀπὸ τὰ
προηγούμενα ἀγαθὰ των. Τοῦτο δευδαίως ὑπαινίσσεται
καὶ ἐδῶ λέγων, ὅτι, ὅταν κατασκευάζετε πολυτελεῖς καὶ
μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς καὶ κάμνετε δικά σας τὰ ἀ-
γαθὰ ἄλλων τῶν ὑπολοίπων, τότε θὰ ἀπομακρυνθῆτε καὶ
ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Καὶ θὰ ἴστανται ὄρθαι αἱ οἰκίαι
ἀπ' ἐνὸς μὲν χωρὶς νὰ ἔχουν ἐνοίκους, **B** ἀπ' ἑτέρου δὲ
θὰ ἐκπέμπουν καθαραιτέρων ἀπὸ κάθε σάλπιγγα φωνῆν
ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὰς εἶχον ἀπάσαι παρανο-
μα, φοβὸς ἢ εἰς τὸ ἔπακρον ἐρήμωσις θὰ ἐμφανίζεται ὡς
κόποιος τρόπος.

Ἄγρός, τὸν ὅποιον ὄργωσαν δέκα ζεύγη βοῶν, θὰ
καρποφορήσῃ καρπὸν, τὸν ὅποιον χωρεῖ μία μόνη ὄβρις
καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος σπείρει σπῆρον ἐξ ἄρταθῶν, θὰ λά-
θῃ καρπὸν μόνον τριῶν μέτρων. ⁵⁸ Ἀπὸ τὴν πόλιν μετα-
φέρει τὸν λόγον εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ὑπαίθρου χώρας,
ὡστε νὰ καταταράξῃ ἀπὸ θαλάσσης τὰ σημεῖα τὸν ἀνοικτὴν.
Διότι, λέγει, οὔτε αἱ οἰκίαι θὰ κρατήσουν τοὺς ἐνοίκους
των, οὔτε ἡ γῆ θὰ ἐπιδείξῃ τὴν δυνάμιν της. Καὶ πράγματι
ἀπὸ τὴν ἀρχὴν παρήγαγε ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐξ
αἰτίας τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀδάμ. ⁵⁹ Καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Ἀ-
δάμ ἐξ αἰτίας τῆς παρανομίας τοῦ Κάιν εἶδε πολὺ μι-
κροτέρων. ⁶⁰ Ἐν ὁμοίᾳ πρὸς τοὺς κόπους ἐκείνου καὶ τὴν
ικανότητά της, παραγωγήν. ⁶¹ Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα
δύναται κανεὶς νὰ ἴδῃ διὰ τιμαίρεται αὐτὴ ἐξ αἰτίας τῶν
ἀμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διατὶ ἀπορεῖς, ὅταν ἡ πα-

59. Ἐν 5, 9.

58. Ἐν 5, 10. Ἀπὸ τοῦ χωρίου συνίσταται ἡ ἀφορμὴ τῆς γῆς.

56. Γεν. 3, 17 ἐξ.

55. Γεν. 4, 1 ἐξ.

ρανομία καθιστᾷ ἀνικέτους τὴν παραγωγικὴν ἱκανότη-
τά της γῆς καὶ τοὺς κόπους τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ καὶ
φθαρτὴ ἡ γῆ δι' ἡμᾶς ἐδημιουργήθη καὶ ἀφάρτος πά-
λιν δι' ἡμᾶς γίνεται; Διότι, ἐπειδὴ ἐδημιουργήθη καθ'
ὀλοκληρίαν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἐξυμνήρησιν μας, καὶ
ἡ τοιαύτη ἢ ἐκείνη κατάστασις ὑπάρξεως της λαμβάνει
πάλιν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ρίζαν.

Ἔτσι θεδαίως συνέθη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ
Νῶε. Ἐπειδὴ περιέπεσαν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς τὴν ἐ-
σγάτην κακίαν ἀνεμιγνύοντο θαλάσσης τὰ πράγματα, δηλα-
δὴ καὶ τὰ σπέρματα, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ γένη τῶν ἀ-
λόγων ζώων, καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα, καὶ τὰ ἔρη καὶ
τὰ ἕσση. ⁶² Καὶ οἱ λόφοι, καὶ οἱ πόδες, καὶ τὰ τελεῖα καὶ
οἱ πύργοι, καὶ θαλάσσης ἐξαιρέσεων ἐκρύπτετο τότε κά-
τω ἀπὸ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πέλαγος. ⁶³ Καὶ ἐπειδὴ ἔπρεπε
νὰ δοθῇ πάλιν ὡς πρότερον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἡ γῆ
ἀποκατεστάθη εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν της καὶ ἐπανήλθε
πάλιν εἰς τὴν προηγουμένην ἀμορφίαν της. ⁶⁴ Αὐτὴν τὴν
ἀνατροπὴν τῶν νόμων τῆς φύσεως δύναται νὰ παρατηρή-
σῃ κανεὶς νὰ γίνεταί ἐν μέρει καὶ πρὸς τιμὴν τῶν ἀνθρώ-
πων. Διότι καὶ ἡ θάλασσα ἐξηφανίσθη καὶ ἐκ νεοῦ ἐφα-
νερώθη, ⁶⁵ καὶ ὁ ἥλιος μὲ τὴν σελήνην ἐχαλινωγήθησαν
καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν φυσικὴν των τροχίαν, ⁶⁶ καὶ τὸ πῦρ
ἐβείβεν τὰς ἰδιότητας τοῦ ὕδατος, ⁶⁷ καὶ ἡ γῆ τὰς ἰδιότη-
τας τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ θάλασσα τὰς ἰδιότητας τῆς γῆς,
Ἐ καὶ θαλάσσης, ἐν μὲν λέξει, μεταβάλλονται πρὸς τὸ συμφέ-
ρον τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἐπειδὴ ἀπ' ἐλα τὰ δημιουργήματα πῦρ τιμημένους
εἶναι ὁ ἀνθρώπος καὶ ἐπειδὴ θαλάσσης ἐδημιουργήθησαν πρὸς
χάριν του, διὰ τοῦτο θεδαίως καὶ τώρα, ἐπειδὴ ὑπέπε-
σαν εἰς παράπτωμα ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς, συγκρατεῖ ὁ Θεὸς
τοὺς κόπους τοῦ τοκετοῦ τῆς γῆς καὶ μετὰ ἀπὸ πολλοὺς
κόπους καὶ ἰθῦτάς δὲν ἐπιτρέπει νὰ δώσουν τὰ σπλά-
γγνα της τὴν συνηθισμένην παραγωγήν. Διὰ νὰ μάθουν
ἀπὸ αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι, ὅτι οὔτε ἡ γεωργικὴ τέχνη. ⁶⁷ Ἄ

66. Γεν. 7, 1 ἐξ.

67. Γεν. 8, 1 ἐξ. Κατὰ τὴν κατακλιθεὶς ὑπερῆσαν τὰ ἕλας καὶ ἡ γῆ ἐπανήλθεν εἰς τὴν προτέραν ἀκατάστασιν της.

68. Γεν. 14, 15 ἐξ. Ἐπίσης συνέθη κατὰ τὴν διδασκίαν τῆς Ἐκκλησίας
θαλάσσης.

69. Ἐν Νουμ. 10, 12 ἐξ.

70. Ἄν. κεφ. 3.

οὔτε οἱ θόες καὶ τὸ ἀρότρον, οὔτε ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, οὔτε κάτι ἄλλο σχετικὸν μὲ αὐτά, ἀλλ' ὁ Κύριος ὄλων αὐτῶν αὐτὸς εἶναι, ὁ ὁποῖος καὶ μὲ γενναϊοῦσιν χεῖρας παρέχει τὰ πάντα, καὶ πάλιν, ὅταν θέλῃ, συγκρατεῖ τὰ πάντα. «Ἀλλομιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐγείρονται λίαν πρῶτ' καὶ ἐπιζητοῦν τὰ οἰνωπνευματώδη ποτά, καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι διασκεδάζουν ἀργὰ τὸ ἑσπέρας. Ὁ οἶνος θὰ τοὺς κατακαύσῃ. Διότι οἰνοποιοῦν μὲ τὴν συνοδείαν κιθάρας καὶ ψαλτηρίου καὶ τυμπάνου καὶ αὐλῶν, παραστέλουν διὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν κατανοοῦν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του.»⁴¹ Ἀφοῦ ἐψέξα τὴν ὑπερβολικὴν πλεονεξίαν τῶν ἀναφέρει καὶ τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ. Αὕτη ἦτο ἡ μέθη, ἡ ὁποία γίνεται αἰτία ἀναριθμητῶν κακῶν καὶ ἰδιαίτερα, ὅταν διαπράττεται μὲ τὸσον ὑπερβολικὸν τρόπον.

Παρατήρησε μὲ πόσῃ ἀκρίβειαν τοὺς περιπαίζει. Διότι λέγει, ὅτι καταδοσαναῖται ὁλόκληρος ἡ ἡμέρα εἰς αὐτό. Δὲν πρᾶττον τοῦτο, ὅταν πρέπει νὰ λάβωσιν τὸ μεσημεριὸν τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ μεταβάλλουν ὄλον τὸν καιρὸν εἰς καιρὸν μέθης, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας ὥρας τῆς ἡμέρας, ὅταν μάλιστα πρέπει αὐτοὶ νὰ προσέγουν, παραδίδουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸ «ἄκρατο κρασι» καὶ χωρὶς τὴν θέλησιν τῶν πλέον παραμένουν εἰς τὸ πάθος τῶν μέθης τῶν θραυτικῶν ὕδρα. Ὅταν φθάσουν ἀπᾶς εἰς τὸ σημεῖον νὰ καταποντισθοῦν εἰς τὸν θυθὸν τῆς ἀκρατείας καὶ χάσουν τὸν φυσικὸν ἔλεγγον τοῦ λογικοῦ καὶ παραδίδουν τὴν ψυχὴν αἰχμάλωτον εἰς τὴν πονηρὰν τυραννίαν τῆς μέθης, Ἐ τότε, ἀφοῦ καλυφθοῦν μὲ τὰ ὕδατα τῆς μέθης, παρουσιάζονται μὲ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον, ὅπως περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἔρμα καὶ ἔχει χάσει τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς ναύτας καὶ παρασύρεται παντοῦ ἀπὸ τὴν ἀτακτὸν ὄρμη τῶν ὕδατων. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἀλλομιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐγείρονται λίαν πρῶτ' καὶ ἐπιζητοῦν τὸ σίκερα.» Διότι δὲν ἀνεπληρῶσαν τὴν ἀνάγκην, οὔτε εἶχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀνακληρώσουν τὴν ἀνάγκην, ὅταν ἤρχετο ἡ ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἔκαμον μοναδικὸν ἔργον

41. Ἡσ. 5, 11-12.

42. Ἐ ὁ σ ἰ κ ε ρ ε εἶναι γλυκὴ μεθυστικὸν ποτὸν, τὸ ἑσπρον παρασκευάζεται διὰ ζυμώσεως καὶ βρασμοῦ. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴν shakar.

καὶ ἀποκλειστικὴν ἐνασχόλησιν τοῦτο, δηλαδὴ τὸ συνηχῆς μεθύσμα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐπιζητοῦν τὸ σίκερα». Σίκερα καλεῖ ἐδῶ τὸν χυμὸν τῶν φοινίκων, τὸν ὁποῖον ἐπεξεργάζοντο συντρίβοντες καὶ θραύοντες τοὺς καρποὺς. Ἡ ὥστε νὰ τὸν μεταβάλουν εἰς οἶνον. Ναρκωτικὸν ἦτο τὸ τοιοῦτον καὶ ἔφερε ταχέως τὴν μέθην. Ἀλλὰ δὲν ἐδίδον καμμιά σημάσια ἐκείνοι εἰς αὐτά, ἐπειδὴ ἐπεδίδον πάντοτε τὴν ἡδονὴν καὶ συνέχισον τὴν διασκεδασιν ἀργὰ τὸ ἑσπέρας. «Ὁ οἶνος θὰ τοὺς κατακαύσῃ. Διότι τοιαῦτα εἶναι ἡ φύσις τῆς μέθης. Ἐνῶ προχωρεῖ, αὐξάνεται καὶ κάμνει περισσότερον ἀνυπόφορον τὴν δίψαν. Μετὰ ταῦτα προσθέτει καὶ ἄλλο παράπτωμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι μικρότερον ἀπὸ τὸ πρηγούμενον, καὶ λέγει: «Διότι οἰνοποιοῦν μὲ τὴν συνοδείαν κιθάρας καὶ ψαλτηρίου καὶ τυμπάνου καὶ αὐλῶν.»⁴³ Αὐτὴν τὴν συνῆθειαν ψέγει καὶ ἄλλος προφήτης καὶ λέγει: «Ζεῖς, οἱ ὅποιοι πίνετε τὸν διυλισμένον ἐλακτικὸν οἶνον καὶ χρίσθε μὲ τὰ καλύτερα μύρα, Ἐ σεις, οἱ ὅποιοι συνοδεύετε τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων σας μὲ κρότους χειρῶν. Διότι ἔνοιάστε, ὅτι ταῦτα εἶναι μόνιμα καὶ οὐκ παροδικὰ καὶ φευγαλέα.»⁴⁴ Διότι τοῦτο εἶναι σημεῖον ὑπερβολικωτάτης ἀνασθησίας καὶ παραλελυμένης ψυχῆς, τὸ νὰ μετατρέπῃ δηλαδὴ κανεὶς τὴν οἰκίαν του εἰς θεάτρον καὶ νὰ παραδίδουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τοιοῦτον εἶδους ἀσάμια. Ἡ Ἄ Ὅτι κάμνει ἡ μέθη μὲ τὸ νὰ τυφλῶνῃ τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἴδιο ἐπιτυγχάνει καὶ ἡ μουσικὴ μὲ τὸ νὰ μαλακώσῃ τὸ νευρῶδες τῆς διανοίας, νὰ κατασυστρέψῃ τὴν γενναϊότητα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ὀδηγῇ εἰς μεγαλυτέρας ἀσελγείας.

Παραστέλουν διὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν κατανοοῦν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του.»⁴⁵ Ἐνοεῖ ἡ τὰ θαυμάσια του ἢ τὴν θέαν τῆς κτίσεως, Πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ γίνοντο θεατὰ τῆς κτίσεως, ἀφοῦ ἀπ' ἑνὸς μὲν ἔκαμον τὴν ἡμέραν νύκτα, ἀπ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς δὲν διέφερον καθόλου ἀπὸ τοὺς νεκρούς; Πῶς θὰ δυναθῶν νὰ ἴδουν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, τὸ φωτοδύλον κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ποικίλον ἕμιλον τῶν νυκτερινῶν ἀστρῶν καὶ τὴν ὑπόλοιπον εὐταξίαν καὶ διακοσίαν

43. Ἡσ. 5, 12.

44. Ἡμ. 6, 5-6.

45. Ἡσ. 5, 13.

τῶν δημιουργημάτων, ἀφοῦ εἶχον ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀφθαλμοῦ; Δὲν ἐβλάθησαν λοιπὸν ὀλίγον εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, **Β** τὸ ὅτι ἀπῆλθον ἐκ τοῦ παρόντος βίου χωρὶς νὰ ἴδουν τὰ θαυμάσια τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τῶν ἦσαν θυθισμένοι εἰς τὸ σκότος τῆς μῆτης. «Λοιπὸν, ὁ λαὸς μου ὠδηγήθη εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον τὸν Κύριον». ⁴⁶ Πάλιν ἀναφέρει τὰ μελλοντικὰ γεγονότα ὡς κάτι ποῦ ἔχει γίνεαι καὶ ἐπιφέρει τιμωρίαν εἰς αὐτὸ τὸ παράπτωμα. Βεβαίως καὶ ἡ ἴδια ἡ μέθη εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀντικαταστήσῃ κάθε ἄλλην τιμωρίαν, διότι προσεβεί παραχρῆν εἰς τὴν ψυχὴν, σκοτίζει πλήρως τὴν διάνοιαν, τὴν καθιστᾷ αἰχμάλωτον, καὶ τοὺς γεμίζει μὲ ἀμέτρητα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ νοσήματα. **Γ** Ἐγνώριζε τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι παραχωρεῖται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πάθος ἀντὶ τιμωρίας. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ λαμβάνουν τὸν μισθόν, ὁ ὁποῖος τοὺς ἤξειε διὰ τὴν πλάνην των, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν των». ⁴⁷ Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνασθήσεως των, τὸ νὰ τιμωροῦνται καὶ νὰ μὴ ἀντιλαμβάνονται τὸ νόσημα καὶ νὰ μὴ γνωρίζουν ὅτι νοσοῦν, ἐπιφέρει καὶ τὴν ἐξωτερικὴν τιμωρίαν καὶ λέγει· «Λοιπὸν, ὁ λαὸς μου ὠδηγήθη εἰς τὴν ἔξορίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον τὸν Κύριον. Καὶ πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν». ⁴⁸ Παρατήρησε, ὅτι ἀκόμη καὶ εἰς τὴν τιμωρίαν ὀπίχει πολλὴ νοθεσία καὶ ὅτι δὲν ἐπιφέρεται διὰ μίαν ἢ θωροτάτη ποιήν. **Δ** Διότι δὲν ἔφερον ἀμέσως τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ προηγουμένως ἐπροξέειναι πείναν καὶ ἀνομιβρίαν, μὲ τὸν σκοπὸν, ἀφοῦ παραμένουν εἰς τὴν πῆλξιν, νὰ θελιωθοῦν καὶ νὰ μὴ προσεγκόσουν μὲ τὴν ἀθεράπειτον νόσον των τὸν στρατὸν τῶν θαρσάρων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπεχώρησαν καὶ δὲν ἀπεκόμισαν κάποιαν ἀφέλειαν ὅτι αὐτὸ ἐπιφέρει τελικὰ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐσθάτην τιμωρίαν. Ἄλλὰ ὅμως ἐνόησαν ἐκείνων μεγαλοποιεῖ καὶ ἐεργάζεαι μὲ λόγους τὴν ὀργὴν τῆς πείνας καὶ λέγει· «Ὁ ἄδης ἐπλάτυνε τὴν ψυχὴν του». ⁴⁹ Δὲν χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν, ἐπειδὴ ἔχει ψυχὴν ὁ ἄδης, ἀλλὰ προσωποποιεῖ τὴν ἀπειλήν, ἐπειδὴ θέλει νὰ κάμῃ ἐμ-

46. Ἦσ. 5, 19.
47. Ἦσ. 1, 27.
48. Ἦσ. 5, 19.
49. Ἦσ. 5, 14.

φατικώτερον τὸν λόγον καὶ νὰ ἐναποθέσῃ ἰσχυρὸν φόβον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιμένει καὶ λέγει· «Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα του, ὥστε νὰ μὴ παύσῃ νὰ καταπροχθῆ». ⁵⁰ Ἐ' Ὁμίλει ὡσάν νὰ δηγηθῆαι διὰ κάποιο θηρίον καὶ ὡσάν νὰ πλησιάζῃ εἰς αὐτοὺς τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Καὶ τὸ χειρότερον βεβαίως εἰς τὴν εἰκόνα εἶναι, ὅτι διχ μόνον ἤνοιξε τὸ στόμα του ὁ ἄδης, ἀλλὰ καὶ τὸ διατρεπὲ συνέχεια ἀνοικτὸν καὶ δὲν χορταίνεται μὲ αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ρίπτονται εἰς αὐτό.

«Καὶ θὰ κατέβουν ἐκ αὐτῶν οἱ ἔνδοξοι, οἱ μεγάλοι, οἱ πλοῦσιοι καὶ οἱ «πανοῦκλοι» τῆς πόλεως ταύτης». ⁵¹ **52** Ἀ Μετὰ ταῦτα, διὰ νὰ γνωρίσῃ, ὅτι δὲν ἦτο ἡ πείνα φυσικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ πληγὴ, ἣ ὁποία ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἀπόφασις ἡ ὁποία μετεφέρθη ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἶπεν, ὅτι θὰ κατέβουν ἐκεῖ οὔτοι, δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποῦ κατέχουν τιμητικὰ θέσεις καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐκεῖνοι ποῦ σκοπεῖναι παντοῦ τὴν σύγχυσιν καὶ κἀμνοῦν ἄνω κάτω τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων. Δίκαια τοὺς ἀποκαλεῖ μολυσματικὰς νόσους, διότι δὲν διατρεῖν μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν των τὴν κακίαν, ἀλλὰ μεταδίδουν καὶ εἰς ἄλλους τὴν νόσον. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῆς μολυσματικῆς νόσου· εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ ἀπὸ ἑνὸς σώματος, θῆμα πρὸς θῆμα προχωρεῖ καὶ θοσκήσῃ εἰς τὸ ὑπόλοιπον πλῆθος. «Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει εἰς αὐτὴν ὑπερφολικὴν χαρὰν». ⁵³ **Β** Ἐκεῖνος ποῦ διαγεί βίον πολυδάπανον, ἐκεῖνος ποῦ διασκοθεάζει μὲ τοὺς χοροὺς, ἐκεῖνος ποῦ νομίζει ὅτι θὰ ἔχη πάντοτε ἀμετάβλητα τὰ ἀγαθὰ, καὶ αὐτὸς θὰ πέσῃ μέσα εἰς τὸν ἄδην καὶ θὰ συλληφθῇ.

«Καὶ θὰ ταπεινωθῇ ὁ καινὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐπίσημος ἀνὴρ θὰ ἐξευτελισθῇ. Οἱ ὑπερήφανοι ὀφθαλμοὶ θὰ ταπεινωθοῦν. Καὶ θὰ δοξασθῇ μόνον ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ ἐν κρίματι». ⁵⁴ Παρατήρησε πάλιν τὴν πρόνοιον τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν φέρει τὴν πανοικεθρίαν καὶ δὲν ἀρπάξει ἀπὸ τὸ μέσον αὐτῶν ὅλον τὸν λαόν διὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς ἔξορίαν, ἀλλὰ ἀφήνει μερικοὺς, ὥστε νὰ θελιωθοῦν οὔτοι μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐξοριστῶν. Τοῦτο θε-

50. Ἦσ. 5, 14.

51. Ἦσ. 5, 13.

52. Τὸ χορῆν δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἱσραηλιν καίμανον καὶ τὴν μετὰ τῶν οἰκόντων.

53. Ἦσ. 6, 16.

θαίως υπαινίσσεται, όταν λέγει, ότι «θά ταπεινωθούν», δηλαδή εκείνοι που θά παραμείνουν, εκείνοι που θά ἀφεθούν ὀπίσω. «Καί θά ὤψωθῇ ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ ἐν κρίματι καί ὁ ἅγιος Θεός θά δοξασθῇ ἐν τῇ δικαιοκρασίᾳ του ταύτη».⁵⁴ Ὁ ἄναφέρει δύο ἀγαθά, ὅτι καί ἐκεῖνοι θά ἀπαλλαγούν ἀπό τὴν φλεγμονὴν καί θά γίνουν καλύτεροι καί ὁ Θεός θά θαυμάσῃ ἀπὸ ἄλλων. Διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ ῥήματα «θά ὤψωθῇ καί θά δοξασθῇ». Θά ὤψωθῇ καί θά δοξασθῇ μὲ τὸν κολασμὸν αὐτῶν, μὲ τὴν τιμωρίαν. Τί σημαίνει ὁμως τὸ «ἐν κρίματι»; Μὲ τὴν ἐκδίκησιν.

«Καί οἱ ἀγμάλωτοι Ἰουδαῖοι θά βασκῆσουν εἰς τὰς ξένας χώρας ὡς ταῦροι καί τὰ ἔρημα ἐδάφη τῶν ἔσθριων θά βόσκονται ἀπὸ τὰ πρόβατα».⁵⁵ Ἐδῶ υπαινίσσεται τὸ διγυριθμὸν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὑπελείφθησαν καί τὴν ἀκραν ἐρημίαν τῆς χώρας. Ἐλλοίμοιμον εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι οὐρανοὺς τὰς ἀμαρτίας τῶν ὡς σχοιλοῦ μακρὸν καί τὰς θουσίας τῶν ὡς τὸν ἰμάντα τοῦ ζυγοῦ τῆς δαμάλεως. Ὁ ἄλλοίμοιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι λέγουσιν ἐμπαικτικὰ: Ἄς ἔλθουν σύντομα ἐκεῖνοι, τὰ ὅποια ὁ Κύριος ἀπειλεῖ νὰ κάμῃ, διὰ τὰ ἴδωμεν. Καί ἄς πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπειλητικὴ του τιμωρίας. Καί ἄς γνωρίζωμεν.⁵⁶ Ἐνῶ οἱ προφήται ἐξπτόξουν συνεχεῖς ἀπειλάς καί προσέλεγον τὰ πραγματικὰ γεγονότα τοῦ μέλλοντος, οἱ ψευδοπροφῆται, ἀμιλοῦντες πρὸς τέρψιν τῶν ἀκροατῶν καί χαλαρώνοντες τὴν ἐντασιν τοῦ λαοῦ, ἰσχυρίζοντο ὅτι οἱ μὲν λόγοι τῶν προφητῶν εἶναι ψευδεῖς, οἱ δὲ ἴδιοι των ἀληθεῖς. Πολλοὶ θεοαῖως, ἐπειδὴ ἐξηπατῶντο ἀπὸ αὐτούς, δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην ἀκόμη καί εἰς αὐτὰ τὰ λόγια τῶν προφητῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἀμφεβαλλόν οὗτοι διὰ τὰς προφητείας, ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν ἐξαφανίσθησαν καί δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ταυτόχρονα. Διότι ἡ ἀδοκία τῆς προφητείας εἶναι τὸ νὰ προλέγῃ πρὶν ἀπὸ πολλὸν χρόνον τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἀνέφερον μὲν οἱ προφῆται συνεχεῖς τὰς πεινάς, τὰς μολυσματικὰς νόσους καὶ τοὺς πολέμους, ὁμως δὲν ἐβείκουν αὐτὰ εἰς τὴν πραγματικότητά, ἐν τῷ μεταξύ πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ εἶχον ἐξαπατηθῆ ἀπὸ τοὺς ψευδο-

54. Ἦσ. 5, 16.

55. Ἦσ. 5, 17.

56. Ἦσ. 5, 18-19.

προφήτας, ἐπειδὴ ἐλάμβανον ὡς ἀφορμὴν διὰ τὴν ἀπιστίαν των αὐτῶν τὴν χρονοτριβὴν, ἔλεγον: Ἄς πραγματοποιηθοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια λέγονται. Ἄν λέγετε τὴν ἀλήθειαν, ἄς ἔλθουν αὐτὰ τὰ γεγονότα. Δείξατε εἰς ἡμᾶς εἰς τὴν πραγματικότητα καί μὲ ἔργα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, μετέβαλλον τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀφορμὴν ἀπιστίας.⁵⁷ Ἀ καὶ οὕτω προσέθετον εἰς τὰς ἀμαρτίας των καί τὴν ἀπιστίαν καί τὸ ὅτι ἐγίνοντο ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας ὀκνηρότεροι, εὐλογα τοὺς θρηνολογεῖ ὁ προφήτης καί λέγει, ὅτι, «ὡς σχοιλοῦ μακρὸν», ἔτσι οὐρετε ἐναντίον σας τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ καί ἀυξάνετε τὴν πονηρίαν σας. Ἐπειδὴ θεοαῖως δὲν πιστεύετε εἰς τοὺς ἀναφερομένους λόγους, ἀπομένει μόνον νὰ λάβετε σεις πείραν τῶν γεγονότων. Ὡστε σεις εἰσθε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι οὐρετε ἐναντίον σας τὰ κακὰ, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ λεγόμενα. Διὰ τοῦτο λέγει: Ἐλλοίμοιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι οὐρανοὺς τὰς ἀμαρτίας των, δηλαδή τὴν ἀνταμοιβὴν διὰ τὰς ἀμαρτημάτων των. Ὡς μακρὸν σχοιλοῦ οὐρετε ἀπὸ μακρῶν, λέγει, τὴν ἀριωμένην διὰ τὰς ἀμαρτημάτων σας τιμωρίαν καὶ ὡς τὸν ἰμάντα τοῦ ζυγοῦ τῆς δαμάλεως, ἡ ὅποια εὑρίσκεται εἰς τὸν ζυγόν. Μὲ αὐτὸ θέλει νὰ τόνισῃ τὴν ἐντασιν καί τὴν φροντίδα, μὲ τὴν ὅποιαν τὰς οὐρανοὺς, ὅπως θά ἔσουρε κανεὶς κατὰ μὲ ἀρκετὰ τεταμένον ἰμάντα, ἔτσι καί σεις μὲ τὴν ἀπιστίαν σας προσελάκιετε ἐναντίον σας τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἀναφέρει καί τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον προσελάκουν τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ. Σῶρουν τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λέγουσιν ἐμπαικτικὰ: Ἄς ἔλθουν σύντομα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀπειλεῖ νὰ κάμῃ ὁ Κύριος, διὰ τὰ τὰ ἴδωμεν. Τοῦτο φέγει καί ἄλλος προφήτης καί λέγει: Ἐλλοίμοιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου. Καί τί θά εἶναι διὰ σας ἡ ἡμέρα αὕτη; Καί αὕτη εἶναι σκότος καί ὄχι φῶς καί σκότος βαθύ χωρὶς ἀντιφύγιμα.⁵⁸ Ἐλλοίμοιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ φῶς ὡς σκότος καί τὸ σκότος ὡς φῶς. Ἐλλοίμοιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ γλυκὺ ὡς πικρὸν καί τὸ πικρὸν ὡς γλυκὺ.⁵⁹ Πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τὰ ἴδια ζητήματα. Ἐπειδὴ συμ-

57. Ἰαϊάσ. 5, 18-20.

58. Ἦσ. 5, 20.

περιφέροντο προσβλητικά εις τούς προφήτας και τούς δυνάμειον ἀπατεώνας, ἀπέδιδον ἑμῶς τιμὰς εἰς τούς ψευδοπροφήτας και ἀντίστρεφον τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, τούς ταλαιάζει διὰ τὴν διεφθαρμένην ἠθικὰ κρίσιν των. «Ἄλλοιμονον», λέγει, «εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι λέγουν τὸ κακὸν καλόν», δηλαδὴ τὴν ψευδοπροφητείαν, «καὶ τὸ καλὸν κακόν», δηλαδὴ τὴν προφητείαν. «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ φῶς ὡς σκότος και τὸ σκότος ὡς φῶς. Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ γλυκὸ ὡς πικρὸν και τὸ πικρὸν ὡς γλυκόν. Διότι, ἂν καὶ εἶναι ὀχληρὰ τὰ λόγια τῶν προφητῶν, τίποτε δὲν εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ τούς προφήτας, ὁ ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀπειλήν τῶν λόγων ἀποτρέπουν τὴν πείραν τῶν γεγονότων. Ἄν καὶ εἶναι εὐχάριστοι οἱ λόγοι τῶν ψευδοπροφητῶν, τίποτε ἑμῶς δὲν εἶναι πικρότερον ἀπὸ αὐτούς, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἠδύτητα τῶν λόγων ἐπιφέρουν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀπειλῆς.

Παρατήρησε τὴν σαφῆν τοῦ προφήτου, μετὰ τοῖον τρόπον ἀντίστρεψε τὴν γνώμην των. Ἐπειδὴ εἰς μὲν τούς προφήτας δὲν ἔβιδον προσοχὴν, διότι δῆθεν ἀμιλούσαν πικρότητα, εἰς δὲ τούς ψευδοπροφήτας ἔβιδον προσοχὴν, διότι δῆθεν ἦσαν φοροφρονέστατοι και εἶχαν πολλὴν γλυκύτητα, εἶπεν ὅτι τὸ ἀντίθετον οὐμφαίνει ἀπ' ἐπι πιστεύουν. Ἄφθονον εἶναι τὸ μέλι τῶν προφητῶν και μεγάλη ἡ πικρία τῶν ψευδοπροφητῶν. Κατ' αὐτὴν τὴν ἀναλογίαν πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν και τὸν λόγον περὶ τοῦ φωτός και τοῦ σκότους. Διότι οἱ μὲν ψευδοπροφήται ἀδηγοῦσαν πρὸς τὴν πλάνην, Ἐ οἱ δὲ προφήται ἔβιδαν ἀπὸ τὸ χέρι» και ἀδηγοῦσαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, ἀφοῦ ἔβιδαν τὰς χεῖρας εἰς μίαν και μόνον νύκτα, τούς παρέδωσαν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγμάλωσις, οἱ δὲ δεῦτεροι ἔβιδαν τὰ πάντα, διὰ νὰ τούς ἀδηγοῦσαν εἰς τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶχαν ἀντίθετον και ἀνάρμοστον γνώμην δι' αὐτούς, πολὺ ὀρθὰ τούς διορθώνει και λέγει: «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ φῶς ὡς σκότος και τὸ σκότος ὡς φῶς». «Οὐαὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἰδικὴν των μόνον γνώμην εἶναι συνετοὶ εἰς τὰς πράξεις και ἐνώπιον μόνον τῶν ἀφθαλιμῶν των σοφοὶ εἰς τὰς σκέψεις».⁶⁰ 61 Ἄ Δὲν εἶναι μικρὸν ἐ-

60. Ἦσ. 5, 21.

λάττωμα και τούτο, τὸ νὰ θεωρῆθῃ δηλαδὴ κανεὶς τὸν ἐαυτὸν του σοφόν και νὰ ἐπιτρέπῃ τὰ πάντα εἰς τούς λογισμούς του. Διότι ἀπὸ τούτου τὸ ἐλάττωμα πηγάζει ἐκεῖνο (ἐννοῶ θεσθαίως τὸ νὰ λέγῃ κανεὶς τὸ κακὸν καλόν και τὸ καλὸν κακόν κ.τ.λ.). Τούτο ἐπικρίνουν και ὁ Παῦλος εἰς τούς εἰδωλολάτρας φιλοσόφους ἔλεγεν, ὅτι «ἐνώπιον λογίζονται ὅτι εἶναι σοφοί, ἔβιδαν μικροὶ και ἀνόητοι».⁶⁰ Καὶ ὁ παροιμιώδης λόγος ἐπίσης λέγει: «Ἐἶθον ἀνθρώπων, ὁ ὅποιος μόνος του πιστεύει ὅτι εἶναι σοφός: ὁ ἀφρων ἑμῶς ἔχει περισσύτερας ἐλπίδας διορθώσεως ἀπὸ αὐτῶν».⁶¹ Τούτο ψέγει και ὁ Παῦλος πάλιν και λέγει: «Μὴ σχηματίζετε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας τὸ φρόνημα, ὅτι εἰσθε συνετοί».⁶² Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει: «Ἐάν κανεὶς νομίζῃ, ὅτι εἶναι σοφός μετὰ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου, Ἐ ἄς γίνῃ μωρός, διὰ νὰ γίνῃ πραγματικὰ σοφός».⁶³ Ἄς μὴ ἔχη κανεὶς ἐμπιστοσύνην οὔτε εἰς τὴν σοφίαν του, λέγει, οὔτε εἰς τούς συλλογισμούς του, ἀλλ', ἀφοῦ τούς ἀποκαμίση, ἄς παραδίῃ τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ λοιπὸν και εἰς τούς Ἰουδαίους ὀπήγουν ἀρμαμένοι τοιοῦτοι, οἱ ὅποιοι ἀπ' ἑνὸς μὲν περιφρονέδουν τούς προφήτας διότι δῆθεν ἦσαν ποιμένες και ἀγνοσοκοί, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἤβελον νὰ γίνουσι σοφοὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους, πράγμα τὸ ὅποιον ἐγίνετο εἰς αὐτούς ἀφορμὴ παραφροσύνης και περιφρονησεως τῶν λόγων τῶν προφητῶν, εὐλογα τούς θρηολογεῖ και λέγει: «Οὐαὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἰδικὴν των μόνον γνώμην εἶναι συνετοὶ εἰς τὰς πράξεις και ἐνώπιον μόνον τῶν ἀφθαλιμῶν των σοφοὶ εἰς τὰς σκέψεις». «Ἄλλοιμονον εἰς τούς ἀρχοντας σας, οἱ ὅποιοι πίνουν τὸν οἶνον κατὰ κόρον, και τούς ἐξουσιαστας σας, οἱ ὅποιοι κατασκευάζουν πρὸς πόσιν τὰ μεθυστικά ποτά».⁶⁴ Ἄ Μὴ ἀπαρήρης, διότι ἐπαναλαμβάνει πάλιν τὰ ἴδια λόγια, ἂν καὶ πρὸ ὀλίγου ἀνέφερε τόσα πολλὰ ἐναντίον τῆς μέθης. Ἐπειδὴ ἦτο φοβερὰ ἡ πλὴγὴ και δυσκολοθεράπευτος, διὰ τούτου ἔκρεπε συνέχεια νὰ τὴν καθαρῶς. Εἶναι τρομερὸν και δυσκολοθεράπευτον νόσημα, ἐ-

60. Ρομ. 1, 22.
61. Περ. 26, 29.
62. Ρομ. 12, 16.
63. Α' Κορ. 9, 18.
64. Ἦσ. 5, 22.

πειθῆ εἰς τοὺς πολλοὺς θέν θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἀμάρτημα, ἂν καὶ εἶναι ἀπὸ θλα τὰ ἀμαρτήματα τὸ φοβερώτερον καὶ γίνεται πηγὴ ἀναριθμητῶν νοσημάτων. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἄλλοιμον εἰς τοὺς ἀρχοντας σὰς, οἱ ὅποιοι πίνουν τὸν οἶνον κατὰ κόπον, καὶ τοὺς ἐξουσιαστας σὰς, οἱ ὅποιοι κατασκευάζουν πρὸς πόνον τὰ μεθυστικά ποτά». Διπλῶς εἶναι ὁ κρημνός, τὸ τυραννικὸν πάθος τῆς μέθης καὶ ἡ ὑπερφολὴ τῆς ἐξουσίας. Εἰς ὅλους μὲν τοὺς ἀθρώπους εἶναι ἀναγκαῖα ἡ λογικὴ, ἰσῆαιτερα δὲ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατέχουν ἀξιώματα καὶ ἐξουσίας, ὥστε νὰ μὴ κατακρημνισθῶν ὅπως τὰ ὀρμητικά καὶ ἄτακτα ὕδατα, παρασύρῳμενοι ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος. «Ἄλλοιμον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐξ αἰτίας τῶν θάων κηρύττουν τὸν ἔνοχον ὡς ἀθῶον καὶ ἀφαιροῦν τὸ δίκαιον **D** τοῦ δικαίου ἀθρώπου». ⁶⁵ Πάλιν φέρεται διπλῶν τὸ ἔγκλημα, τὸ νὰ ἀφήνῃ κανεὶς ἐλεύθερον τὸν ὑπεύθυνον καὶ νὰ καταδικάζῃ τὸν ἀνεύθυνον. Καὶ ταῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου ἀμαρτήματος ρίζα εἶναι ἡ δουροδοκία. «Διὰ τοῦτο θά κοῦν οἱ ἀνωτέρω ὅπως καίεται ἡ καλομαὶ ἀπὸ ἀνημέμον ἀνθρώπου καὶ καταναλίσκεται ἀπὸ λαμπάδα πυρός». ⁶⁶ Παραουσιάζει τὴν ταχύτητα καὶ τὴν εὐκόλιν, μὲ τὴν ὅποιαν θά ἐπέλθῃ ἡ τιμωρία, δηλῶν μὲ τὴν εἰκόνα τὴν τελείαν καταστροφὴν των. **Ε** Διότι ὅλα αὐτὰ μᾶς τὰ ἐδήλωσαν ἡ φλόξ, οἱ ἀνθρώποι, ἡ καλῶν καὶ τὰ ὑπόλοιπα. «Ἡ ρίζα των θά γίνῃ ὡς χνοὺς καὶ τὸ ἄθος των θά διαλυθῇ καὶ θά ἀνέλθῃ εἰς τὸν ἀέρα ὡς κοινοῖτός». ⁶⁷ Τὰ σταθερά καὶ τὰ μόνιμα θά χαθοῦν, τὰ λαμπρά θά διασκορπισθοῦν καὶ τὰ φαῖδρα θά ἐξαφανισθοῦν. «Θά πάθουν αὐτά, διότι δὲν ἠγάπησαν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος, ἀλλ' ἐξήρέθησαν τὸν Κύριον καὶ μετέβαλον τὸ λόγιον εἰς ἀπειλίαν». ⁶⁸ Λόγιον ἀνομάζει τὸν νόμον. «Καὶ ἐθύμωσε πολὺ ὁ Κύριος Παντοκράτωρ ἐναντίον τοῦ λαοῦ του καὶ ἐστρεψε κατ' αὐτῶν τὴν χεῖρά του καὶ τοὺς ἐκτύπησεν. ⁶² Ἄ καὶ τὰ ὄρη ἐταράχθησαν καὶ τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν ἐσάπησαν καὶ ἔγινον ὡς κοπριά εἰς τὰς ὁδοὺς. Πᾶσ' ὅλας τὰς τιμωρίας αὐτὰς δὲν ἐκόπασεν ἡ ὄργη τοῦ Θε-

65. 'Πα. 5, 23.
66. 'Πε. 5, 24.
67. 'Ησ. 5, 24.
68. 'Ησ. 5, 24.

οῦ, ἀλλὰ ἀκόμη ἡ χεῖρ του εἶναι ὀφωμένη». ⁶⁹ Ἐδῶ ὑπαινίσσεται φοβερόν πόλεμον, ὁ ὁποῖος οὐτε τὰ σώματα δὲν θά ἐπιτρέψῃ νὰ παραδοθῶν πρὸς ταφήν, ὄχι διὰ νὰ τιμωρηθοῦν οἱ νεκροί, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκόπτουν οἱ ζῶνταινοι μὲ ἀφορμὴν τὰς ζένας συμφορὰς κατὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των κακίαν. Παρατήρησον μὲ ποῖον τρόπον ἔκαμιν φοβερώτερον τὸν λόγον. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν ἐτάφησαν ἀλλὰ ὅτι οἱ νεκροὶ ἦσαν ριγμένοι εἰς τὸ ἔδαφος χειρότερα ἀπὸ τὴν κοπρίαν, τὸ ὅποιον εἰς τοὺς ζῶνταινοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπὸ ὅλα φρικτότερον καὶ φοβερώτερον καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον.

Β Καὶ τὸ χειρότερον θεθαίως ἦτο, ὅτι, ἂν καὶ οὐκ ἐβησαν αὐτὰ, λέγει, δὲν ἔγιναν πῶς δίκαιοι, ἀλλὰ παρέμενον εἰς τὸν ἴδιον τρόπον ζωῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐδελτιώθησαν καθόλου, ἐκτοξεύει πάλιν ἐναντίον των τὴν φοβερωτάτην ἐκείνην πλῆγην, τὴν ἐπιδρομὴν τῶν θαρσάρων. Διὰ τοῦτο προσθέτει καὶ λέγει· «Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς θά ὑψώσῃ σημεῖον εἰς τὰ ἔθνη, τὸ ὅποιο εὐρίσκονται μακράν». ⁷⁰ Διὰ νὰ μὴ τοὺς ρίψῃ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν ὀκνηρίαν, λέγει, ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν Θεὸν νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ἐναντίον των, ὅπως ἐκεῖνος ποῦ ὕψώνει τὸ συμπεφωνημένον σημεῖον καὶ προσκαλεῖ πρὸς παράταξιν τοὺς παρεσκευασμένους καὶ ἐτοιμοὺς, τὸ ὅποιον θεθαίως συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἐκπαιδευμένους ἱπποὺς ποῦ συναγωγίζονται εἰς τὰς ἱπποδρομίας. Διότι καὶ συγχρόνως ὑψώνεται τὸ σῆμα τῆς ἐκκλήσεως καὶ ἐκεῖνοι ἀμέσως ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὰς θαλθίδας καὶ τρέχουν. Δύο λοιπὸν πράγματα ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ προφήτης, ὅτι καὶ εὐκόλον εἶναι νὰ ἐλθοῦν αὐτοί, ἀφοῦ τοὺς προσκαλεῖ ὁ Θεός, καὶ ὅτι θά ἤρχοντο πρὸ πολλοῦ, ἐὰν δὲν τοὺς συγκρατοῦσε ἡ μεγάλη μακροθυμία τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ ταῦτα μὲ τὴν ἐπεδήγησιν ἀποδεικνύει μεγαλύτερον τὴν εὐκόλιν τῆς ἀφίσεως τῶν θαρσάρων λέγων «Ἢκαὶ θά σφύριξῃ εἰς τοὺς λαοὺς, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὸ ἄκρον τῆς γῆς, διὰ νὰ προσελθοῦν». ⁷¹ Μὴ ἀπορήσῃς θεθαίως, ἐπειδὴ, ἂν καὶ διωλῆ περὶ τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποῖεὶ τόσον χονδροεδιστατάς λέξεις. Διότι συν-

69. 'Ησ. 5, 25.
70. 'Πα. 5, 26.
71. 'Πε. 5, 26.

τάσσει τὸν λόγον ἀνάλογα πρὸς τὴν μωρίαν τῶν ἀκροατῶν, ἐπιθυμῶν νὰ δεῖξῃ μὲ ὅλα αὐτὰ ἓνα πράγμα, ὅτι καὶ εὐκόλως εἶναι τοῦτο εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ὀπωσθήποτε θὰ ἔλθουν. Διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ εἶπε: **Δ** «Καὶ νὰ! ἔρχονται ἐκεῖνοι ταχύτατα. Ἔρχονται μὲ τόσην ὀρμὴν, ὥστε οὔτε θὰ πεινάσουν, οὔτε θὰ κουρασθοῦν, οὔτε θὰ νυστάξουν».⁷² Ταῦτα ἔχουν λεχθῆ μὲ κάποιον ὑπερβολὴν. Διότι πῶς ἦτα δυνατόν ἢτε νὰ πεινοῦν ἢτε νὰ κοιμῶνται, ἀφοῦ ἦσαν ἄνθρωποι καὶ ἔλαθον τὴν κοινὴν φυσικὴν κληρονομίαν; Ἄλλὰ δεῖκνυει μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ταχύτητα τῆς ἐκστρατείας, τὴν εὐκόλῃν, τὴν ταχύτητα, ὅπως εἶπον προηγουμένως. «Ὅστε θὰ λύσουν τὰς ζώνας τῶν ἀπὸ τὴν ὄσφον τῶν, οὔτε θὰ κοποῦν οἱ ἱμάτιες τῶν ὑποδημάτων τῶν. Αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν αἱ ἀγκυαὶ τῶν βελῶν εἶναι ὀξεῖαι, τὰ τόξα τῶν τεταμένα, ἔτοιμα, οἱ πόδες τῶν ἵππων τῶν στερεοί, ἰσχυροὶ ὡς οἱ βράχοι, οἱ τροχοὶ τῶν πολεμικῶν ἀρμάτων ἐπέρχονται ὡς ἡ καταγλις Ὀρμουῖν εἰς τὴν μάχην ὡς οἱ λέοντες καὶ ἐμφανίζονται ὡς σκῆμιν λέοντων κατὰ τὴν δύναμιν. **Ε** Ὁ ἐχθρὸς οὗτος ὡς θηρίον θὰ συλλάβῃ τὴν λείαν του καὶ θὰ θρυχήθῃ ἐπάνω εἰς αὐτὴν καὶ θὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς τὸ κροσφηγετόν του καὶ οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στόμα του. Καὶ θὰ κραυγῶσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δι' αὐτοῦς ἰσχυρά, ὅπως ἡ θάλασσα ποῦ ταράσσεται ἀπὸ τὰ κύματα. Καὶ θὰ στρέφουν τὰ βλέμματά τῶν ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κάτω πρὸς τὴν γῆν πρὸς ἀναζητήσιν βοηθείας. Καὶ Ἰσὺ σκότος φοβερόν, σκότος ἀβιέροβου εἰς τὴν ἀμυχανίαν τῶν».⁷³ Μὲ ὅλα αὐτὰ ἐξώγκωσεν τὸν λόγον καὶ ἠδέησεν τὸν φόβον, μὲ τὸ νὰ διηγῆται ἄλλῃον κατ' ὀλίγον διὰ τὸ καθένα,⁷⁴ Ἄ διὰ τὴν ἀπόφασιν, διὰ τὴν δύναμιν, διὰ τὰ ὄπλα, διὰ τοὺς ἵππους, διὰ τὰ ἄρματα, ὥστε μὲ τὸ πλῆθος τῶν λόγων νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀγωνίαν καὶ μὲ τὴν σαφήνειαν τῶν εἰκόνων νὰ φέρῃ τὰ γεγονότα κοντὰ τῶν. Διὰ τοῦτο καὶ συγκρίνει τοὺς ἐχθροὺς μὲ λέοντας. Καὶ δὲν διέκοψεν εἰς αὐτὸ τὸ σημείον τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ ἀπομμεῖται τὴν φωνὴν καὶ τὴν ὀρμὴν τοῦ θηρίου καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ ποικίλλει ἀρκετὰ τὸν λόγον. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ φέρει τὸν λόγον εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, ὅτι θὰ εἶναι τὸσον μεγάλ-

72. Ἦο. 5, 28-29.
73. Ἦο. 5, 27-30.

λος ὁ θόρυθος, τὸσον μεγάλη ἡ παραγῆ, ὅση θὰ ἀνεύθυνται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ὅποια μαίνεται καὶ ὑμῶνει ἀπειλητικὰ κύματα.

Καὶ μετέρχεται τὰ πάντα, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον, **Β** ὥστε νὰ μὴ χρειασθῇ νὰ δοκιμάσῃ αὐτὰ εἰς τὴν πραγματικότητα. Καὶ τὸ χειρότερον θεοβίως εἶναι, ὅτι δὲν θὰ σπεύσῃ κανεὶς πρὸς βοήθειαν τῶν, λέγει, οὔτε ἀπὸ τὴν γῆν, οὔτε ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ἀπογυμνωμένοι καὶ ἀπὸ τὴν οὐρανῶν συμμαχίαν καὶ ἀπὸ τὴν γῆν βοήθειαν θὰ παραδοθοῦν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Σκότος ἐδῶ ἐννοεῖ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον παράγεται δι' αὐτοῦς ἀπὸ τὴν συμφορὰν, ὅχι διότι ἐξηφανίσθησαν αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ διότι ἐξ αἰτίας τῆς ψυχικῆς διαθεσεως τῶν οἱ ἀσθενεῖς βλέπουν «μέρα μεσημέρι» ἀντὶ φωτὸς σκότος. Τοῦτο θεοβίως συμβαίνει συνήθως εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ὑποφέρουν καὶ στενοχωροῦνται. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι τὸ σκότος δὲν ἦτο δημιουργημα τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ τῆς διαθεσεως τῶν, προσέθεσε: «σκότος φοβερόν εἰς τὴν ἀμυχανίαν τῶν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

Κ «Κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Ὀζίου».

Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, τὰς μὲν ἄλλας χρονικάς περιόδους χαρακτηρίζει ὁ προφήτης ἀπὸ περιστατικά τῆς ζωῆς τῶν βασιλέων, ἐνῶ τὴν παρούσαν περίοδον τὴν χαρακτηρίζει ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως; Πραγματικά, δὲν εἶπεν, κατὰ τὰς ἡμέρας ποῦ ἔζη ὁ Ὀζίας, οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Ὀζίου, ἀλλ' εἶπεν, κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τί θέλει, λοιπόν, νὰ δείξῃ μὲ αὐτό; Δ Δὲν τὸ κάνει ἀσκοπως οὔτε τυχαία, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀπόρρητον ὑπανίσταται ἐν προκειμένῳ. Ποῖον εἶναι

* Ἐν τῷ κεφ. 1-4 τοῦ βιβλίου περιέχεται τὸ δράμα, διὰ μέσου τοῦ ἑαυτοῦ ἐκλήθη αὐτός εἰς τὸ προφητικὸν ἀξίωμα κατὰ τὸ «εὐσεβίων τοῦ θεοῦ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀζίου (καρ. 1-4)», καθὼς συνέβη καὶ μὲ ἄλλους προφήτας, ὅπως εἶναι ὁ Μωϋσῆς (Ἔξ. 3 εἰ.), ὁ Ἰερεμίας (Ἔρ. 1) καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ (Καρ. 1). Ἐπισημασθέντες τὸ δράμα αὐτὸ σχετίζεται κατὰ τὴν ἀληθινὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἰωάννου καὶ διαλαμβάνει τὴν σωτηρίαν διὰ τὸν Ἰωάννην ἀπὸ τοῦ θανάτου. Διὰ τὴν ἡμετέραν εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

Ἐπισημασθέντες εἰς τὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου ἐπισημασθέντες εἰς τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, ἢ αἰτία δὲν δύναται μετὰ ἀσφάλειαν νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνδέσθῃ αὐτὸ, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναφέρεται ἐς καλλιτέραν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου, ἢ τὸς κρηττο μέρους αὐτοῦ (καρ. 1-86).

ἡμῶς, αὐτό; Ὁ Ὀζίας, λοιπόν, αὐτός, κατεγόμενος ἀπὸ μέγαν διὰ τὰς ἐπιτυχίας του καὶ ὑπερηφανεύομενος διὰ τὴν εὐημερίαν του, ἔδωκεν εἰς τὸν ἑαυτόν του μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ἤξιζεν.* Καὶ ἐπειδὴ ἦτο βασιλεὺς ἐνόμισεν ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτελῇ καὶ τὸ ιερατικὸν ἔργον καὶ δι' αὐτὸ εἰσεβάλεν εἰς τὸν ναόν, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων,² καὶ ἐνῶ ὁ ἱερεὺς τὸν ἠμποδίζε καὶ τοῦ ἀπηγόρευε τὴν εἰσόδον αὐτὴν, αὐτὸς ἐπέμενεν εἰς τὴν μοῖραν του καὶ δὲν ὑπεχώρει, χωρὶς νὰ προσέχη καθόλου τοὺς λόγους τοῦ ἱερέως. Ἐνεκα τῆς ἀνευλαθείας του αὐτῆς ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωκεν λέπραν εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἠθέλησε νὰ ἀποκτήσῃ μεγαλυτέραν τιμὴν καὶ δικαιοδοσίαν ἀπὸ αὐτὴν ποῦ εἶχε, ἔλασε καὶ τὸ ἀξίωμα ποῦ κατεῖχε. Ἐ Πραγματικά, ὅχι μόνον δὲν ἀπέκτησε τὴν ιερατικὴν δικαιοδοσίαν, ἀλλ', ἐπειδὴ κατέστη ἀκόσμητος,³ ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ ἔζη κρυμμένος εἰς κάποιο ἀπόμακρον σπήτι, μὴ ὑποφέρων τὴν ἐντροπήν.

Μὰ καὶ ὁ λαὸς ἀπήλασε μαζὶ μὲ τὸν βασιλέα τὴν ὄργην αὐτὴν τοῦ Κυρίου, διότι περιεφρόνησε τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐπροστάτευσε τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ὅταν αὐτὸ καθυβριζέτο. Κατὰ ποῖον τρόπον, λοιπόν, ὑπέστη καὶ ὁ λαὸς τὴν ὄργην; Μὰ τὸ νὰ ἀνασταλῇ ἡ προφητικὴ δράσις. Διότι, ἐπειδὴ εἶχε ὄργισθῆ ἑκατόντων ὁ Θεὸς, δὲν τοὺς ἔδωκε καμμίαν προφητείαν διὰ κανένα ζήτημα.⁴ Ἀλλὰ δὲν ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν αἰώνιας, ἀλλ' ὥρισε τὴν διάρκειαν αὐτῆς ἴσην μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Πραγματικά, συγχρόνως μὲ τὸν θάνατον ἐκείνου, ἔπαυσε καὶ ὁ Θεὸς τὴν ὄργην του καὶ ἤνοιξε πάλιν τὰς θύρας τῆς προφητείας.

Αὐτὸ τὸ γεγονός ὀνομαζέται, λοιπόν, ὁ Προφήτης, μὴς ὑπενώμισε τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Ὀ-

2. Πρβλ. Δ' Παρ. 26, 16 καὶ Δ' Βασιλ. 16, ἐνθα αὐτὸς ἀναφέρεται ὡς Ἄσμητος.

3. Τὰ ἔτη τῶν ἁγίων ἀπεκρίσαντο τὸ ἔτος τοῦ ναοῦ τιμία, εἰς τὸ ἕκαστον εἰσῆλθε μόνον ὁ ἀρχιερεὺς μὴν ποτὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἑλλάσματος, διὰ τὴν ἀποφύγη τὴν ἐπιλασθῆσαν τοῦ ναοῦ. Πρβλ. καὶ Ἰωβ. 41: Ἴσχυι ἀπυλόρητος ἡ κίχτις τῆς ἀσπύνης.

4. Ἐν τῶν αὐτῶν οἱ καταγόμενοι ἐπὶ λέπραν ἀνακαθάρτη ἀκαθάρτοι καὶ μολιμαῖοι καὶ ἔξω μακρὸν τὸν πόλεον εἰς μὴν ἔρχα καὶ ἀπέμεινε.

ζῆου εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον.⁶ Μολοντί, θέβαια, ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι: «Μακρὸς δὲν ἔχει ἰδεῖ ποτὲ τὸν Θεόν. Ὁ Υἱὸς, ποὺ μόνον αὐτὸς ἐγενήθη ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρὸς καὶ εἶναι εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἀχώριστος πάντοτε ἀπὸ αὐτὸν, ἐκεῖνος μᾶς ἐξήγησε καὶ μᾶς ἐγνώρισε τὸν Θεόν.»⁷ Ἐ καὶ εἰς ἄλλον σημεῖον λέγει πάλιν «Ὅστε ἔχει ἰδεῖ καὶ ἄλλος κανένας τὸν Πατέρα, ἐκτὸς μόνον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀπεστάλη, ἀλλὰ καὶ ἐγενήθη ἀπὸ τὸν Θεόν. Αὐτὸς μόνον ἔχει ἰδεῖ τὸν πατέρα.»⁸ Καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆ λέγει ὁ ἴδιος ὁ Θεός: «Κανένας δὲν θά ἠμποροῦν νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπόν μου καὶ νὰ ζῆσθαι ὑπέρα.»⁹ Τότε, διατί λέγει ὁ προφήτης Ἰσαΐας ὅτι εἶδε τὸν Κύριον; «Εἶδα τὸν Κύριον», λέγει. Δὲν ὁμιλεῖ, θέβαια, ἀντιθετὰ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ συμφωνεῖ ἀπόλυτα πρὸς αὐτόν. Διότι ὁ μὲν Χριστὸς ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ τελειὰν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποιαν κανένας δὲν ἔχει ἰδεῖ, διότι κανένας δὲν εἶδε γυμνὴν τὴν θεότητα καὶ ὁλόκληρον τὴν οὐσίαν, ἐκτὸς τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ. Ἐνῶ ὁ προφήτης ἀναγγέλλει τὸ πῶς ἤδυνήθη αὐτὸς νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν. Πραγματικῶς, δὲν ἠμποροῦσε ὁ προφήτης νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, ἀλλὰ τὸν βλέπει ὑπὸ ὠρισμένην μορφήν, καὶ ἀφοῦ κατέβηκε τόσο, ὅσον ἐπετρέπετο νὰ ἀναβῆ ἢ ἀσθενεία τοῦ προφήτου. Τὸ ὅτι, θέβαια, δὲν εἶδε γυμνὴν τὴν θεότητα, οὐτε αὐτὸς, οὐτε κανένας ἄλλος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια αὐτῶν. Πραγματικῶς, «εἶδα τὸν Κύριον καθήμενον», λέγει. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν κάθεται, διότι ἡ ἐνέργεια αὐτῆ εἶναι ἰδιαίτερον γνώρισμα τῶν σαματικῶν δυνάμεων. Καὶ δὲν τὸν εἶδεν ἀπλῶς «καθήμενον», ἀλλὰ τὸν εἶδεν «καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὕψιστου».¹⁰ Ὁ Θεός, θέβαια, δὲν περικλείεται οὔτε χωρεῖ πουθενά. Διότι πῶς θά ἦτο δυνατόν αὐτὸ διὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ γεμίζει τὰ πάντα μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ «κρατεῖ εἰς τὸ χεῖρ του τὰ πέτρα τῆς γῆς»;¹¹ Συνεπῶς, εἶναι φανερόν ὅτι τὸ βλέ-

6. Ἦσ. 6, 1.

7. Ἦσ. 3, 18.

8. Ἦσ. 1, 18.

9. Ἦσ. 33, 20.

10. Ἦσ. 6, 1. Παρόμοιος ἔρανος τοῦ Κυρίου, ὡς βασιλέως καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου, εἶδε καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας. [Βιβλίου τοῦ συγγραμμένου προφήτου Μιχαίας], ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀχάαζ (1^ο Βασιλ. 39, 10).

11. Ἦσ. 34, 4.

πόμενον ἦτο μία μορφή συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα.¹² Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἄλλος προφήτης, ὑποδηλώνει κατὰ ἀνάλογον, ἔλεγε, ὁμιλῶν ὡς ἐκπροσώπος τοῦ Θεοῦ: «Ἐγὼ πολλαπλασίασα τὰ ὄραματα».¹³ Ἠδηλαθὴ, ἐνεφανίσθη κατὰ διαφόρους τρόπους εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Δ' Ἐάν, ὅμως, ἐφαινετο γυμνὴ ἡ ἴδια ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, τότε δὲν θά ἀπεκαλύπτετο κατὰ διαφορετικούς τρόπους. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα συγκαταβάσεως καὶ ἄλλοτε μὲν μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἄλλοτε δὲ μετὰ τὸν ἄλλον ἐφάνηκεν τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοὺς προφήτας, προσαρμύζων καταλλήλως τὰς ἐμφανίσεις του εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν περιστάσεων, δι' αὐτὸ λέγει: «Ἐπολλαπλασίασα τὰ ὄραματα καὶ ἐνεφανίσθη διαφορετικῶς εἰς κάθε προφήτην».¹⁴ Δὲν ἐφανερώθηκα, λέγει, ὅπως ἀκριβῶς ἦμουν, ἀλλὰ ἔγινα ἕκαστος μετ' ἐκεῖνο, ποῦ ἠμποροῦσαν νὰ ἴδουν ὅσοι μετ' ἐβλεπαν. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, βλέπει αὐτὸν ἄλλοτε νὰ κάθεται, ἄλλοτε νὰ εἶναι ὀπλισμένος, ἄλλοτε νὰ ἔχη λευκὰ μαλλιά, ἄλλοτε νὰ ἐμφανίζεται μέσα εἰς τὴν φωτιά ἢ τὸν ἄερα, ἄλλοτε νὰ φαίνεται τὰ νύκτα αὐτοῦ, Ἐ ἄλλοτε νὰ φέρεται ἐπὶ τῶν χειρῶν θεῶν καὶ νὰ παρομοιάζεται κατὰ τὴν ὁμῖαν πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν τῶν πλεόν λαμπρῶν μετάλλων. Διὰ ποῖον λόγον λοιπόν, ἄλλοτε μὲν ἐμφανίζεται ὀπλισμένος καὶ αἱματωμένος, ἄλλοτε δὲ φαίνεται μέσα εἰς τὴν φωτιά, ἄλλοτε πάλιν δεικνύει μόνον τὰ νύκτα του, ἄλλοτε εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοτε ἐπάνω εἰς τὸν θρόνον καὶ ἄλλοτε φέρεται ἐπὶ τῶν χειρῶν θεῶν, δὲν θά τὸ ἐξετάσω εἰς τὴν παρούσαν ὁμιλίαν, διὰ νὰ μὴ καταλάβῃ τὸ δεικνύειν αὐτὸ θεῖα τὴν θέσιν τῆς κυρίας ἀπασχολήσεώς μας. Τώρα ἐπιβάλλεται νὰ σὺς ὁμιλήσω διὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῆν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν προφήτην Ἰσαΐαν.¹⁵ Ἀ διατί, λοιπόν, ἔτσι ἐμφανίζεται τώρα ὁ Θεός, δηλαδή, καθήμενος εἰς θρόνον καὶ περιβαλλόμενος ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ; Μά, μμεῖται τὴν συνήθειαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ, ἀκριβῶς ἀπευθύνεται καὶ πρὸς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ, δηλαδή, σκοπεύει νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν ἀπόφασίν του διὰ σημαντικὰ πράγματα καὶ διὰ τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον καὶ διὰ τὰ Ἱερουσόλυμα καὶ λαμβάνει δύο ἀποφάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία φέρει τὴν

11. Ἦσ. 12, 10.

12. Ἦσ. 12, 10.

φείμ». ²¹ Ποία ονομάζει Σερραφείμ; Ἐννοεῖ ἀσωμάτους δυνάμεις τῶν οὐράνιων θέντων, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μακαριότητα τῶν ὁποίων δυνάμεθα καὶ ἀπὸ τὴν δυνασίων τῶν νὰ ἀντιληφθῶμεν, διότι εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων ἢ λέξις Σερραφείμ ἐξηγεῖται φλογερά στόματα. Τί διδασκόμεθα, λοιπόν, ἀπὸ αὐτοῦ; **Β** Τὸ καθαρὸν τῆς οὐσίας του, τὸ ἀγρυπνᾶν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν, τὴν γοργότητα, τὴν δραστηριότητα, τὸ ἀκηλίδωτον. Ὁμοιοτρόπως, καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ, ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς δείξῃ τὴν εὐκολίαν τῆς διακονίας, τὴν ταχύτητα τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν μεγάλῃν δραστηριότητα τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, λέγει: «Ὁ Θεὸς, ὁ ὁποῖος κάνει τοὺς ἀγγέλους του ταχεῖς καὶ λεπτοὺς ὡς τὸν ἀνέμου, καὶ τοὺς λειτουργοὺς, πού τὸν ὑπηρετοῦν, λαμπροὺς καὶ δραστικοὺς ὡς τὴν φλόγα τοῦ πυρός», ²² ἀποδεικνύων μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὴν ταχύτητα, τὴν εὐαφρότητα καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ἀγγέλων. Παρόμοια εἶναι καὶ αἱ δυνάμεις αὐταί, ἔχουσαι ὡς μόνιμον ἔργον τῶν νὰ ἠμῶν τὸν Κύριον μὲ καθαρά στόματα, νὰ δοξάζουν αὐτόν, νὰ τελοῦν τὴν ἀδιάκοπον λειτουργίαν. Ἀποδεικνύει δὲ τὸ δέλωμα αὐτῶν τὸ γεγονός ὅτι εὐρίσκονται κοντὰ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Ὅπως, δηλαδή, ἐπὶ τῶν ἐπιγείων βασιλείων ἐκεῖνοι, **Γ** πού κατέχουν τὰ μεγαλύτερα ἀξιώματα, ἴστανται κοντὰ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἔτσι, λοιπόν, καὶ αἱ δυνάμεις αὐταί, λόγῳ τῆς μεγάλης τῶν ἀρετῆς περικυκλῶναι τῶν οὐράνιων θρόνων, ἀπολαμβάνουσι συνεχῶς τὴν ἀνεκφραστον μακαριότητα καὶ γοῦροντα μὲ τὴν μακαρίαν συμμετοχὴν εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῆν.

«Ἐξ πτέρυγας εἶχεν ἑκαστον ἐξ αὐτῶν (τῶν Σερραφείμ). Διὰ τῶν δύο πτερύγων ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον αὐτῶν, διὰ τῶν ἄλλων δύο ἐσκέπαζον τοὺς πόδας τῶν καὶ διὰ τῶν ἄλλων δύο ἐπετοῦσαν». ²³ Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν μὲ

21. Σερραφείμ. Νοθεῖται ἡς γνωστὴ εἰς τοὺς ἀναγνώστους τῆς προφητείας οὐράνιαι, ἀλλὰ διέφορα τῶν Σερραφείμ, πᾶσις ἕμει πραγματικὰ ὄντα. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν ῥῆμα saraphi -- κελός. Ἐξ αὐτοῦ προκύπτει διὰ προσωπικῆς ἑκεί ἀπὸ τῆς ἰστανταίας μὲ χεῖρας, πόδας καὶ ἐκτελέσαντες φέρον Θεοῦ.

22. Ψαλμ. 108, 4.

23. Ἐκ σέβαστος πρὸς τὸν Θεὸν καλλύπτων τὸ πρόσωπον αὐτῶν διὰ νὰ μὴ εὐδοκῶν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

24. Ἡ λέξις ἀπὸ τῆς ἐπισημότητος αὐτῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ βελήματος τοῦ Θεοῦ.

φωνὴν μεγάλῃν ἔλεγε πρὸς τὸ ἄλλο. ²⁵ Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶναι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων καὶ ἡ γῆ ὅλη εἶναι γεμιάτη ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ. ²⁶ Τί θέλει νὰ μᾶς δείξῃ μὲ τὰς πτέρυγας αὐτὰς καὶ τί ὑπαίνουσεται μὲ αὐτάς; **Δ** Διότι, ἀσφαλῶς, δὲν ὑπάρχουν πετέρα εἰς τὰς ἀσωμάτους ἐκείνας δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ ἐν προκειμένῳ ὁ προφήτης μᾶς φανερώνει ἀνεκφραστοὰ πράγματα μὲ τὴν χρησιμοποίησιν πλέον αἰσθητῶν καὶ ἀντιληπτῶν σχημάτων καὶ λέξεων, ἀπ' ἑνὸς μὲν συγκαταβαίνον πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν τότε ἀκροατῶν του, ἀπ' ἑτέρου δὲ διδάσκων ἡμᾶς μὲ ἀκριβεῖαν νοήματα πού ὑπερβαίνουσι κάθε ἀνθρωπίνην διάνοιαν, διὰ τῆς συγκαταβάσεως αὐτῆς.

Τί σημαίνουν, λοιπόν, αἱ πτέρυγες; Τὸ οὐράνιον καὶ τὸ μετῶριον αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Ἔτσι, καὶ ὁ Γαβριὴλ πετῶν φαίνεται νὰ καταβαίνει ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν εὐαφρότητα αὐτοῦ. Καὶ κατέχευται ἀπὸ θαυμασίων, ἐπειδὴ χρησιμοποιεῖ αὐτάς τὰς ἐκφρασεῖς διὰ τὰς λειτουργικὰς δυνάμεις, Ἐ, ὅταν, θέθεται, καὶ δι' αὐτῶν τῶν Θεῶν τοῦ σύμπαντος δὲν ἀπέφυγε νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὴν τὴν συγκατάβασιν; Πραγματικὰ, ὅταν ἤθελε νὰ δείξῃ ἢ τὸ σκόματον ἢ τὴν ταχύτητα τῆς πανταχοῦ παρουσίας του, λέγει ὁ Δαυὶδ: «Ὁ περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ἀνέμων», ²⁷ μοιολογῶν θέθεται, ὅτε οἱ ἀνεμοὶ ἔχουν πτέρυγας. ²⁸ Ἄ ὅτε ὁ Θεὸς θαδίζει ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας, διότι πᾶς θα ἠμποροῦσε νὰ περιπατῇ αὐτὸς-πού εἶναι πανταχοῦ παρών; Μὰ, ὅπως εἶπα παραπάνω, συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀδυνα-

25. Πρόκειται περὶ δύο Σερραφείμ ἢ δύο χοροὺν ἐκ πολλῶν Σερραφείμ; Μᾶλλον πρόκειται περὶ δύο χοροὺν ἢ περισσοτέρων Σερραφείμ, χεῖρις νὰ ἐκπαρτίσων χοροὺς, ἀπ' ὧν ἕνας εἶναι Ἰωάννου κληρικῆς πέρις τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, τὸ ἕτερον ἄλλων ἀντιπροσώπων.

26. Ὁ πλέον αἰσθητῶς χαρακτῆρ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ τῆς ἀγένητος, καὶ ἕως εἶναι ἀναμάρτητος καὶ ἀπείρητος παντὸς γένους καὶ ἐπιπέδου. Ἡ τρίτη ἀνεκφραστὴ τοῦ ἁγίου γίνεται χεῖρις ἐμφάσεως πρὸς ἐκφρασὴν τῆς ἁγιαίας τοῦ ἁπλοῦτος. Ὁλόκληρον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Πάυλου ἐπιχρῶσται ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου τοῦ ἁγίου, ἀπὸ ὁμοίαν αὐτῶν 26 φωνῶν: «Ἅγιος τῶν ἰσταντῶν». Ἀποτελεῖ δὲ τούτο μίαν ἐμφάσεως ὑπερβαίνον πρὸς τοὺς ἰσταντῶν, εἰς νὰ καταστῶν καὶ αὐτὸ ἅγιος, ἀποβάλλοντας πᾶσαν μιμητικότητα. Ἡ ἐξέλιξις ἢ ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας εἶναι εἰς τὴν ἐπανέληξιν αὐτῶν, ὅτε τὸ φῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ πρῶτον τοῦ Θεοῦ.

27. Ἡ εὐπρεπὴς αὐτῆς ἀγότης τοῦ Θεοῦ ἐπισημαίνεται ἡς δόξα, ὅτε λέγεται, πληροῦς τὴν γῆν δόξης.

28. Ψαλμ. 4, 2-3.

29. Ψαλμ. 108, 3.

μίας τῶν ἀκρασιῶν καὶ ἀπὸ τὰ δυνάμεναι νὰ κατανοηθοῦν ἀμφιβάλλει τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς τὰς ὀμηλικὰς ἐννοίας. Καὶ εἰς ἄλλην περιήκων, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶν ὁ Δαυὶδ νὰ δεῖξη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀσφάλειαν ποῦ προσφέρει αὐτῇ, χρησιμοποιοῖ τὰς ἰδίας λέξεις, ὁμιλῶν ὡς ἐξῆς: «Θὰ μὲ ἀσκέασις μὲ τὰ προστατευτικὰ πέρα σου».⁸⁰ Ἐδῶ, ὅμως, μὲ τὰς πτέρυγας αὐτὰς δὲν ἐννοεῖ μόνον τὸ μετέωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο φοβιστικόν. Β' Ἀποδεικνύει, δηλαδὴ, ὅτι ἂν καὶ ἡ ὀρασις αὐτῆ ἦτο μίαν συγκάθεσιν τοῦ Θεοῦ, ὅπως πραγματικὰ ἦτο, ἐν τοῖτοις οὔτε αἱ οὐράναι δυνάμεις ἠμποροῦσαν νὰ ἀντικρούουν τὴν ἀποκάλυψιν αὐτὴν τῆς θείας λαμπρότητος. Διότι τὸ γεγονός ἐστὶ ἐκάλυπτον τοῦς πόδας καὶ τὰ νῶτά των, ἀποδεικνύει ὅτι ποῦ τὰ εἶχε κυριεύσει ἢ κατὰπληξίς, ποῦ ἔπρεμαν τὴν λαμπρότητα, ποῦ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὑπομείνουν τὴν ἀκτινοβολίαν, ἢ ὅποια ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν θρόνον ἐκεῖνον. Δι' αὐτὸ μὲ τὴν προσοχὴν τῶν περιούγων ἐσκέπαζαν τὰ πρόσωπά των, σὺν μὲ κάποιον προστατευτικόν τείχος. Καὶ αὐτὸ ποῦ συνήθως παθαίνομεν ἡμεῖς, ἢ ὅταν οἱ κεραικοὶ ἀλλακῶνουν τὸν αὐρανὸν ἢ ὅταν φαίνονται αἱ ἀστραπαὶ, δηλαδὴ, πίπτομεν πρὸς τὴν γῆν, αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπασαν καὶ αἱ δυνάμεις αὐταί. Γ' Ἐάν, λοιπόν, τὸ Σεραφεῖν, αἱ μεγάλαι καὶ ἀξιοθαύμαστοι ἐκαίαι δυνάμεις, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀντικρούουν χωρὶς φόβον τὸν καθήμενον Θεόν, καὶ μάλιστα καθήμενον εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἁλλ' ἐκάλυπτον καὶ τὸ πρόσωπόν των καὶ τὰ πόδιά των, ποῖος λόγος θὰ ἠμποροῦν νὰ περιγράψῃ τὴν μακίαν ἐκεῖνον, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἴδουν τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν καθαρά καὶ περιεργάζονται τὴν ἀμύδιον ἐκεῖνην θεῖαν οὐσίαν;

«Διὰ τῶν ἄλλων δύο ἵπταντο, καὶ ἐκραζον δυνατὰ». Τί σημαίνει, ὅμως, τὸ «ἐπέταστο» καὶ τί θέλει νὰ δηλώσῃ μὲ τὴν λέξιν αὐτήν; «Ὅτι διαρκῶς εὐρίσκονται γύρω ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ δὲν ἀπομακρύνονται καθόλου ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἔχουν ὡς ἔργον ἀποκλειστικὸν νὰ ψάλλουν συνεχῶς εἰς τὸν Θεόν. Δ' καὶ νὰ δοξολογοῦν αὐτὸν παντοτεινὰ. Πραγματικὰ, δὲν εἶπεν ἐκέκροσαν, ἀλλὰ «ἐκέκραγον», δηλαδὴ, διαρκῶς κάνουν τὸ ἔργον αὐτὸ.

«Τὸ ἓνα (ἔλεγεν) πρὸς τὸ ἄλλο' Ἄγιος, Ἄγιος.

80. Ψαλμ. 18, 8.
81. Λέξιν τοῦ καίμενου.

Ἄγιος». Αἱ λέξεις αὗται φανερώουν τὴν ἀρμονικὴν τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν δοξολογίαν ποῦ ἐγένετο μὲ μεγάλην ὁμόνοιαν. Ὁ ὕμνος αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον μίαν δοξολογίαν, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ προφητείαν διὰ τὰ ἀγαθὰ ποῦ θὰ δοθοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ ἀκόμη εἶναι ἐκφρασις ἀκριβοῦς τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν. Διὰ ποῖαν αἰτίαν, λοιπόν, δὲν εἶπαν μίαν φοράν τὴν λέξιν «Ἄγιος» καὶ ἔπειτα νὰ παύσουν, οὔτε δύο φορές, καὶ μετὰ νὰ σταματήσουν, ἀλλὰ προσέθεσαν τὴν λέξιν καὶ διὰ τρίτην φοράν; Δὲν εἶναι ὀλοφάνερρον ὅτι ἔκαναν αὐτὸ, ἐπειδὴ μὲ τὸν ὕμνον αὐτὸν ἐδοξολογοῦν τὴν Τριαδικὴν Θεότητα; Ε' Δι' αὐτὸ, ἀκριβῶς, ὁ μὲν Ἰωάννης λέγει ὅτι αὐτὸ ἐλέγχθη διὰ τὸν Υἱόν, ὁ δὲ Λαυκάς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ ὁ προφήτης διὰ τὸν Πατέρα. Καὶ ἡ συνέχεια τοῦ ὕμνου μᾶς ἀποδεικνύει τὴν ἴδιαν ἐννοιαν. Διότι μετὰ τὴν δοξολογίαν προσέθεσαν «Ἡ γῆ ὀλόκληρος εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν δόξαν αὐτοῦ». Συνεπῶς, ἐκεῖνο ποῦ ἀποτελεῖ γνώρισμα μίαν προφητείας καθαράς, ἐκεῖνο συμβαίνει καὶ ἐδῶ, δηλαδὴ, προαναγγέλλουν τὴν μελλοντικὴν γίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ οἰκουμένη ἐγένετο ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διότι παλαιότερα, θέθαι, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐλέγοντο αὐτὰ, οὐ μόνον τὸ ὑπόλοιπον τιμῆμα τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων ἦτο γεμάτη ἀσέθειαν καὶ καυνίας παθεῖν δὲν ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Καὶ μάλιστα αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι ὁ ἴδιος ὁ προφήτης Ἰσαΐας, ὅταν λέγει: «Ἐξ αἰτίας οὗς τὸ θυμὸς ἐμοῦ, τοῦ Θεοῦ οὗς, θλασθημῆται μεταξὺ τῶν ἔθνων».⁸²

Πότε, λοιπόν, ἐγένετο ἡ γῆ ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ; Ἀσφαλῶς, ὅταν ὁ ὕμνος αὐτὸς κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντες ἄνθρωποι ἀπέτελεσαν ἓνα χορὸν μὲ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις, ἐψάλλον τὴν ἴδιαν μελωδίαν καὶ ἀνεπέμψον κοινὴν δοξολογίαν. Ἐάν, ὅμως, ὁ Ἰουδαῖος ἀσέθη καὶ ἀπιστῆ πρὸς αὐτὰ, ἅς μᾶς ἀποδείξῃ πότε ἄλλοτε ὀλόκληρος ἡ γῆ ἐγένετο ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια προῆλθεν ἀπὸ τὴν γῆν αὐτοῦ; Β' Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμποροῦν νὰ τὸ ἀποδείξῃ, ἔστω καὶ ἂν φέρεται μὲ ἀνασχυντῆαν χιλιάς φορές.

«Καὶ ἐσηκώθη τὸ ὑπερ τὴν ὕψον γείσων ἀπὸ

82. Ἦε. 62, 5.
83. Σημῶνα μὲ τὸ ἑβραϊκὸν καίμενον πρόκειται; διὰ τὰς ἑσπερας τῶν κατωτέρων.

τὴν δυνατὴν φωνὴν ταν».³⁴ Εἶδες πόσον ἐκολοιούητος εἶναι ἡ προφητεία καὶ πῶς τὰ γεγονότα διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο κατὰ τρόπον φυσικόν; Ὑστερα, δηλαδή, ἀπὸ τὸν ἀγγελικὸν αὐτὸν ἕκνον καὶ τὴν πληρωσὴν τῆς γῆς ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἐπαυσαν πλεόν νὰ ἰσχύουν οἱ νόμοι τῶν Ἰουδαίων, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐδήλωσε διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ ὑπὲρ τὴν θύραν γέισου. Πραγματικὰ, αὐτὸ εἶναι δειγμὰ τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ναοῦ. Ὅταν, ὁμως, καταστραφῇ ὁ ναὸς, καταλύεται καὶ ἅλη ἢ μὲ αὐτὸν συνδεμένη λατρεία. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη καθήργησε τὴν ἰσχὴν τῆς Παλαιᾶς, λέγει, ὅτι «ἀπὸ τὴν δυνατὴν φωνὴν τῶν ἐσηκώθη τὸ ὑπὲρ τὴν θύραν γέισον», ἢ δηλαδή, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς δοξολογίας αὐτῆς, διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς χάριτος καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς θείας δόξης εἰς κάθε σημεῖον τῆς οἰκουμένης, ἐτέθησαν εἰς τὸ περιθώριον τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἢ ὅποια εἶναι σκιά πρὸ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς Καινῆς.

«Καὶ ὅλος ὁ ναὸς ἐγένετο ἀπὸ καπνόν».³⁵ Καὶ αὐτὸ, νομίζω, εἶναι σημεῖον τῆς καταλήψεως τοῦ ναοῦ, τῆς φωτιᾶς ποῦ ἔβησαν εἰς αὐτὸν ὁ Θερσφόρος καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς αὐτοῦ δι' ἐμπρησμοῦ.³⁶

«Τότε εἶπεν Ὁ ταλαίπωρος ἐγὼ».³⁷ Ἐχάθηκα.³⁸ Διότι εἴμαι ἁμαρτωλὸς ἀνθρώπος μὲ ἀκάθαρτα χεῖλη καὶ κατωκὶ μετὰ ἰσοῦ ποῦ ἔχει ἐπίσης ἀκάθαρτα χεῖλη, καὶ

34. Ἦσ. 4, 4. Ἀπὸ τὴν ἐρανθεῖ φωνῆν, δηλαδή, ἐπέβη ὁλον τὸ ἀκούσθημα.

35. Ἦσ. 6, 4.

36. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος ἦτο πολὺ καταστροφῆς κατὰ διαφόρων ἐπιδημιῶν. Ὀλοκληρωτικῆς, ὅμως, ὑπῆρξεν ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ κατὰ τὸ 587 π.Χ. ἀπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ ἡ κατὰ τὸ 70 π.Χ. ἐπισημὴ καταστροφὴ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ.

37. Σημειῶμα μὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην (Ἦσ. 38, 26) ὅπου: ὁ ἄνθρωπος τὸν ἰσχυρὸν δὲν πορεύεται νὰ ἴσῃ. Δι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς ταλαιπώρησεν τὸν ἑαυτοῦ τοῦ, διότι, ἐνῆν εἶναι ἁμαρτωλὸς, εἶπε τὸν Κύριον καὶ θεὸν ἀποθέσθαι.

38. Τοῦτο λέγει ὁ προφήτης ἐν τῇ, οὐσιαστικῆς τῶν ἰσχυρῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τοῦ λαοῦ ἀνάστα εἰς τὸ, ὅπου κατωκίει. καὶ εἶπεν ὅτι εἶπεν τὸν Θεόν μὲ τὰ ἴσα τὰ μέλη τοῦ καὶ καὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἔχω νὰ εἶπω τὴν ἰσχυρὴν τῶν μετὰ τῆς τῶν ἀγγέλων, διότι ἔχει χεῖλη ἀκάθαρτα. Μὰ μὲ ἀκάθαρτα χεῖλη δὲν θύναται νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸ το προφητικὸν τοῦ ἔργου. Δι' αὐτὸ φοβεῖται μὲ τὴν ἀποθήκην ἁμαρτωλῶν εἰς τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν.

ὁμως εἶδαν τὰ μάτια μου τὸν Κύριον τῶν δυνάμεων».³⁹ Κατέπληξεν ἡ ὄρασις τὸν προφήτην, τὸν ἀνεστάτως, τὸν ἐρημῶν εἰς μεγάλον φόβον. Ἐ τὸν παρόρησε πρὸς ἐξομολόγησιν, τὸν ἔκανε νὰ ἀντιληφθῇ καλλίτερα τὴν εὐτέλειαν τῆς Ἰδικῆς του ὑπαρέξεως. Πραγματικὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ὅλοι οἱ ἄγιοι ἄνθρωποι. Ὅταν, δηλαδή, τοὺς δοθῇ μεγαλύτερα τιμῆ, τότε ταπεινῶνουν περισσότερο τὸν ἑαυτὸν τοῦς. Ἔτσι, καὶ ὁ Ἄβραάμ, ὅταν συναιμῶνι μὲ τὸν Θεόν, ὀνόμασε τὸν ἑαυτοῦ τὸν γόμα καὶ σάκτιν.⁴⁰ Ἐπίσης καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἠξιώθη νὰ ἴσῃ τὸ δόξα καὶ ἐκείνο τοῦ Χριστοῦ, ὀνόμασε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ «ἐκτρώμα».⁴¹ Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ προφήτης Ἰσαΐας ταλαιπώρησεν ἐν προκειμένῳ τὸν ἑαυτοῦ τὸν, ἀφορμώμενος κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην του φύσιν καὶ λέγει: «Ὁ ταλαίπωρος ἐγὼ». Ἐχάθηκα, διότι εἶμαι ἄνθρωπος, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποβλέπων εἰς τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν λέγει: «καὶ ἐγὼ ἀκάθαρτα χεῖλη». Ὀνόμασε ἀκάθαρτα τὰ χεῖλη του, ὅπως ἐγὼ νομίζω. Ἐ συγκρίνων αὐτὰ πρὸς τὰ φλογερὰ στόματα τῶν καθαρῶν ἐκείνων δυνάμεων καὶ πρὸς τὴν τελείαν ἐκείνην λειτουργίαν. Μὰ, ὅτε ἐστὴν ἁμαρτωλὸς μετὰ τὸν σημεῖον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξομολογεῖται ἐξ ὀνόματος ὀλοκληροῦ τοῦ λαοῦ καὶ προσθέτει τὰ ἀκόλουθα: «Καὶ κατωκὶ μετὰ ἰσοῦ ποῦ ἔχει ἐπίσης ἀκάθαρτα χεῖλη».

Καὶ διὰ τὴν ἐδῶ κατηγορεῖ τὰ χεῖλη; Ἐννοεῖ τὴν ἔλευσιν παρησιαῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Πραγματικὰ, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔλεγον, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὴν κάμινον «Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀνοίξωμεν τὸ στόμα μας».⁴² Καὶ τώρα ἐπειδὴ ἦτο ἡ ὄρα τῆς ἁμαρτωλῆς καὶ τῆς δοξολογίας. Ἐ καὶ ἔβλεπε τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις νὰ ἐκτελοῦν τὸ ἔργον αὐτὸ, πολὺ φυσικὰ στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰ χεῖλη, τὰ ὅποια κυρίως ἐκολοῦντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆν.⁴³ Ὅπως τὰ Ἰδικὰ του χεῖλη ὀνόμασε ἀκάθαρτα ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοια, ἀλλὰ τὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ δὲν τὰ ὀνόμασε μὲ τὴν σημασίαν αὐτῆν, καὶ

39. Ἦσ. 6, 3.

40. Ἦσ. 18, 27.

41. Πρὸς Α' Κορινθ' 13, 8.

42. Ἐκτρώμα. Ἦσ. 40, 6. Ἐπὶ τῆς γεννημένης, ἐξ ἀβύσσου, χρονοποιεῖται ἡ μετὰ τὴν γεννημένην πρὸς τὸν Θεόν ἐκτέλεσις τῆς λειτουργίας καὶ ἀναστάσεως.

43. Ἦσ. 6, 11. Ἐκτελέσει τὴν λειτουργίαν τοῦ Θεοῦ.

44. Δηλαδή, τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ δόξα καὶ ἐκείνην.

τά ἐκάλεσεν ἀκάθαρτα, ἐπειδὴ ὁ λαὸς ἦτο θυσιαιμένος εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

«Καὶ, ὅμως, εἶδον τὰ μάτια μου τὸν βασιλέα Κύριον». Δι' αὐτὸ στενάχω καὶ θρηνώ, λέγει, διότι, ὅν καὶ εἶμαι ἀνόσιος καὶ ἁμαρτωλός, ἐν τούτοις κατέστη ὀξίος τοιαύτης τιμῆς, ποῦ εἶναι ἀνωτέρα τῆς ὀξείας μου καὶ ἐξύψωσε τὴν ὑπόστασίν μου. Ὅταν, ὅμως, λέγῃ «Εἶδον», νὰ μὴ σκέπτεσαι τὴν ἀκριβῆ δρασίν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν θέαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὸς ἠδύνατο.

Καὶ πρόσεξε πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐξομολογήσεως. Ἐ Κατηγόρησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἀμέσεως ἐκαθαρίσθη.⁴⁵ Πραγματικά, ἔταν εἶπε τὰς παραπάνω λέξεις, «Τότε ἀποστάλη πρὸς ἐμέ ἐν τῶν Σεραφείμ», λέγει, ἐπὶ ὁποῖον εἶχεν ἀνθρακὰ ἀναμμένον, ποῦ ἔλαθε μὲ τὴν λαβίδα ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον.⁴⁶ Τὸν ἀνθρακὰ αὐτὸν ἤγγισεν εἰς τὰ χεῖλιά μου⁴⁷ καὶ εἶπεν Ἰδοῦ, ἤγγισε ταῦτα τὰ χεῖλιά σου καὶ ἀφῆρες τὰς ἀνομίαι σου καὶ ἐκαθάρισε τὰς ἀμαρτίας σου»⁴⁸ Μερικοὶ ὀποστηρίζουν ὅτι τὰ λεγόμενα ἐδῶ ἀποτελοῦν σύμβολα τῶν μελλοντικῶν μυστηρίων, δηλαδὴ, τὸ θυσιαστήριον, τὸ πῦρ ποῦ ὑπάρχει ἐπάνω εἰς αὐτὸ, ἡ δύναμις ποῦ ὑπηρετεῖται, ἡ προσφορά εἰς τὸ στόμα, ἡ καθαριὸς τῶν ἁμαρτιῶν, (εἶναι σύμβολα τῆς θείας Ἐδωχαριστίας),⁴⁹ ἐγώ, ὅμως, μένω ἀκόμη εἰς τὸ περιστατικὸν τῆς διηγήσεως τοῦ δράματος τοῦ προφήτου καὶ οὐκ ἐξηγῶ διατὶ συνέβη αὐτῷ.

Ὁ Πρόκειται νὰ ἀποσταλῇ πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν διὰ νὰ τοῦ ἀνακαινώσῃ μερικὰ πράγματα φοβερά καὶ ἀνυπόφορα. Ἀποστέλλονται, λοιπὸν, τὰ Σεραφεῖμ διὰ νὰ τοῦ ἐμπνεύσουν θεῖον φόβον καὶ παρηγοίαν. Καὶ διὰ νὰ

45. Δηλαδὴ, ἡ ἀπεκτινὴ ἐξομολόγησις ἐπέτυχε τὴν τελείαν καὶ πλήρη ἁγιοποίησιν τοῦ προφήτου.
46. Ἀπὸ τὸ ὁράσιον θυσιαστήριον, ἐπὶ ὁποῖον σήμαλον ἦτο τὸ θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ τοῦ Βαβυλωνίου.
47. Ἐπειδὴ αὐτὰ ἦσαν ἀκάθαρτα, ὅπως ὁ Ἰδοῦς ἐμαρτύρησεν, καὶ ἀπὸ τὴν εἶδη τὸ ἀφῆρισμα διὰ τὸ προφητικὸν ἔργον. Ἦ περιστατικὴ κλίσις τοῦ Ἰδοῦ στυλιόσεται εἰς τὸν ἐξομολόγησιν αὐτῶν εἰς τὸ καθαρισμὸς τῶν χειλῶν του, ὅπως ἔγραψε καὶ εἰς τὸν Ἰερμιαν (1, 8).
48. Ἦε. 8, 6-7. Κίς τὰ λεγόμενα ἐδῶ περὶ ἀνθρακῶν ἐνείθον παρὰ καὶ παύρις καὶ ὀνομαζοῦν τὸν Χριστὸν ἢ τὴν θείαν εὐχαριστίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καθαρτικὴν ἐνάμιον τοῦ ναοῦ πρὸς. Ἦε. 1, 35-36. Ἀριθ. 21, 28. Ματ. 3, 2.
49. Πρὸς. σημειῶναι 48-ης παραρτήσεως.

μὴ προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν διὰ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ προφητικοῦ ἔργου, ὅπως ἔκανεν ὁ Μαυσοῦς, ἔταν εἶπεν ὅτι ἐγὼ ἀδύνατον φωνήν,⁵⁰ καὶ ὁ Ἰερμιῆας, ὅτι εἶναι πολὺ νέος,⁵¹ λέγων ὅτι ἐγὼ ἀκάθαρτα χεῖλη, ἔρχονται τὰ Σεραφεῖμ καὶ τοῦ καθαρῶν τὰς ἀμαρτίας σου, ὅχι διὰ τῆς ἰδικῆς τῶν δυνάμεως, (διότι αὐτὸ εἶναι δικαιοδοσία τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς προσφοράς τοῦ ἀνθρακῶ. Πραγματικά, δὲν εἶπεν ὁ ἄγγελος, νὰ ἐγὼ σὲ καθαρῶν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας σου, ἀλλ' εἶπεν «Ἰδοῦ, αὐτὸ θὰ ἀφαιρήσῃ τὰς ἀνομίας σου Ἐ καὶ θὰ καθαρῶν τὰς ἀμαρτίας σου», ἐπειδὴ αὕτη εἶναι ἡ διαταγὴ αὐτοῦ ποῦ μὲ ἀπέστειλεν.

Διὰ ποῖον λόγον, ὅμως, ὁ ἄγγελος ἔπιασε τὸν ἀνθρακὰ μὲ τὴν λαβίδα; Δὲν ἐπρόκειτο, θέσασα, νὰ καὶ ἡ ἀσώματος δύναμις ἀπὸ τοῦ ἀνθρακῶ. Τότε, διατὶ ἐγένον αὐτὰ; Μὰ, ἐνεκα τῆς μεγάλης συγκολλητικῆς. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς παρῆναι τὸν ἀνθρακὰ ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ,⁵² ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον προσφέροντο αἱ θυσίαι καὶ ἐγένοντο οἱ καθαρμὸι τῶν ἀμαρτημάτων. Μήπως, πάλιν, ἀπαρῆς, διατὶ δὲν ἔκατ τὸ στόμα τοῦ προφήτου; Ἀσφαλῶς, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀσθητὸν πῦρ τὸ φαινόμενον. Ἐ Ἐξ ἄλλου, ἔταν ὁ Θεὸς πραγματοποιῆ κατὰ νὰ μὴ τὸ πολυεξετάσῃ, οὔτε νὰ τὸ περιεργάζεσθαι, ἀφοῦ ἡ ἀναμμένη καὶ ὀλικῆ φωτις, ἔταν ἦλθεν εἰς ἔπαφν μὲ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, δὲν ἔδειξε τὴν καταστροφικὴν τῆς ἐδιότητος. Ἐάν, λοιπὸν, ἐκεῖ ποῦ ὕπῆρχαν κληματαῖδες καὶ πίσσα ὡς καύσιμος ἔλαι, ἡ φλόγα ἐλησημόνησε τὴν ἀποστολὴν τῆς, διατὶ παρανελεύσεαι, ἔάν τώρα εἰς ἐνα τῶν παραδόξων γεγονῶς τὸν ἐκαθάρισε, χωρὶς καθόλου νὰ τὸν καύσῃ τὸ πῦρ;
«Κατὸπιν ἤκουσα⁵³ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία ἠρώτα.⁵⁴ Ποῖον νὰ ἀποστειλῶ, διὰ νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν λα-

50. Πρὸς. Ἐδῶ. 4, 10.
51. Ἐρ. 1, 6.
52. Πρὸς. σημειῶναι 48-ης παραρτήσεως.
53. Μετὰ τὴν κλήσιον ἀκούει κίλιον ἡ Ἰερμιῆας τὴν φωνὴν τοῦ Ἰδοῦ.
54. Ὁ ἐρασματικὸς ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἔπ' ἐνὸς μὲν, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὸ γεγονός δὲν ἦ φωνὴ δὲν ἀπεσθῆναι προσωπικῶς εἰς τὸν προφήτην. ἀποστειλῶν τὴν ἐκείθεν ἐμπεσον πρόσωπον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰερμιῆαν διὰ τὴν προσηκτικὴν τοῦ ἐκλεγῆν. Ἐκαὶ κίλιον ἡ ἐρώτησις ἀπελευθερῶναι καὶ τὴν διακλίαν τοῦ ἔργου.

όν μου τούτον;»⁵⁵ Βλέπεις πόσα έπέτυχε τὸ δράμα, πόσα κατώρθωσεν ὁ φόβος; ⁵⁶ Ἄ Βέβαια, καὶ εἰς τὴν περιπέτωσιν τοῦ Μωϋσέως κατὰ ἀνάλογον ἐγένεν. Διότι, μολοντί δὲν ἐνεφανίσθησαν τότε τὰ Σαραφέμ, οὔτε ὁ Θεὸς νὰ κάθεται εἰς τὸν θρόνον του, ἀλλ' ἤμωσ ἕνα ἄλλο παράδοξον θέαμα ἐδείχθη τότε εἰς τὸν προφήτην καὶ μάλιστα θέαμα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ὥστε κανένας δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ παρατηρήσῃ. Πραγματικά, «ἡ θάλασσα ἐφέλεγτο», λέγει, «ἀλλὰ δὲν ἔκαίετο».⁵⁷ Καὶ ἔτι, ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν θερμὴν παρώθησιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὁ μέγας Μωϋσῆς ἀρνείτο, προφαρίζεται καὶ ἐπινοεῖ ἀναριθμητοὺς δικαιολογίας διὰ νὰ μὴ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον καὶ λέγει: «Ἐγὼ ἀδύνατον φανῆν καὶ εἶμαι θρασύγλωσσος» καὶ δι' αὐτὸ «νὰ ἐπιλέξῃς ἄλλον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀποστείλῃς».⁵⁸ Καὶ ὁ Ἱερεὺς προβάλλει σάν δικαιολογίαν τὴν νεαρὰν του ἡλικίαν.⁵⁹ Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἱεζεκιήλ, μετὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, χρονισθεὶς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας γύρω ἀπὸ τὸν ποταμὸν, ἀρνούμενος καὶ διατάζων ν' ἀναλάβῃ τὴν προφητικὴν του ἀποστολήν. **Β** Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ παρέθεσε τὴν παραβολὴν ἐκείνην, λέγων «Σὺ ἔγω τοποθετήσῃς φρουρὸν εἰς τοὺς Ἰσραηλῖτας».⁶⁰ Καὶ θὰ ζητήσω τὴν ζωὴν των ἀπὸ σέως.⁶¹ Ἐπίσης, ὁ Ἰωνᾶς οὐ μόνον παρητήθη ἀπὸ τὸ προφητικὸν ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐδραπέτευσεν.⁶² Ἦ λοιπόν; Ὁ Ἰσαΐας εἶναι πῶς τοιμηρὸς ἀπὸ δλους, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὸν μέγαν Μωϋσῆν; Καὶ πῶς ἠμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὸ τὸ πρῶγμα; Τότε διατὶ ὁ Μωϋσῆς, ἂν καὶ διετάσσεται, ἠρνεῖτο, ἐνῶ ὁ Ἰσαΐας ἔσπευσε, χωρὶς νὰ διαταχθῇ κατ' ἐθέλειαν; Πραγματικά, δὲν τοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πῆγαντε. Ἄλλὰ, ἐνῶ ὁ Θεὸς φλεγεν «ποῖον νὰ ἀποστείλω;», ἀμέσως ἤρπασε τοὺς λόγους αὐτοῦ σάν ἐντολήν, πού ἀπηθύνετο πρὸς αὐτόν. Μερικοί, λοιπόν, ὑποστηρίζουν, ὅτι ἐπειδὴ ἡμάρτησε, μὴ τὸ νὰ μὴ ἐλέγξῃ τὸν βασιλεῖα Ὀζιαν, ὅταν ἐπεχείρησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἄδυτον τοῦ ναοῦ, **Γ** καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν του αὐτὴν, δι' αὐτὸ δεικνύει

55. ἤα. 6, 8.
56. Ἐφε. 3, 2.
57. Ἐφε. 4, 10 καὶ 13.
58. Ἠεζ. Ἰερ. 1, 6.
59. Ἰεζ. 3, 17.
60. Ἰεζ. 3, 18.
61. Ἰων. 1, 3.

τὴσιν προθυμίαν εἰς τὴν συνέχεια καὶ ὑπακούει ἀμέσως, ὥστε νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ, ἀκριθῶς, ἐλέγειν ὅτι ἔχει ἀκάθαρτα χεῖλη, ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμιλῇ. Μὰ, δὲν θὰ παραδειχθῶ τοὺς λέγοντας αὐτὰ, διότι πῶς ἀξιώστας ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει τὸν Ἰσαΐαν θαυραλέον καὶ λέγει: «Ὁ Ἰσαΐας δὲ ἐν μέσῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν λοιμῶσαι τὴν γλῶσσην καὶ λέγει ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ».⁶³ Δι' αὐτὸ, θέβασα, δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ φυσικὸν θάνατον, ἀλλ', ὅπως λέγεται, ὅπεσσι μαρτυρικὴν τιμωρίαν. **Δ** ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ὑπέφεραν τὸν ἐλεγχόν του.

Ἐκτὸς αὐτῶν, πούθεν δὲν ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή ὅτι παρευρίσκατο, ὅταν ἐγένοντο τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν Ὀζιαν περιστατικά καὶ ὅτι, μολοντί ἦτο παρών, ἐσιώπη, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἐπινοοῦν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ αὐθαίρετα, ὅσοι ὑποστηρίζουν τὰς ἀπόψεις αὐτάς. Τί ἠμποροῦμεν, λοιπόν, νὰ εἰπώμεν; Μὰ, ὅτι δὲν εὐρίσκατο ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας ὁ Ἰσαΐας καὶ ὁ Μωϋσῆς. Πραγματικά, ὁ Μωϋσῆς ἀπεστέλλετο εἰς ξένην καὶ ἄρθητον χώραν καὶ πρὸς βασιλεῖα μαυόμενον καὶ λυσσώντα, διὰ νὰ ἀκήσῃ τὸ προφητικὸν του ἔργον. Ἐνῶ ὁ Ἰσαΐας θὰ ἀπηθύνετο πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, οἱ ὁποῖοι πολλακίς εἶχον ἀκούσει προφητικῶν κήρυγμα καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχον διακρίσει αὐτοῦ μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, δὲν ἐχρειάζετο ἡ ἰδία γενναϊότης διὰ νὰ ὑπακούσῃ κανεὶς εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτάς περιπτώσεις.

Ε Ἄλλοι, ἔτι, ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ κάποια ἄλλη αἰτία τοῦ ἐπροκάλεσε τὴν προθυμίαν αὐτὴν. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐξωμολογήθη καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ διὰ τὸν λαόν καὶ εἶπε τὰ Σαραφέμ νὰ ἀποστέλλωνται καὶ νὰ καθορίζουν τὰ χεῖλη του, ἤλπισεν ὅτι τὸ ἴδιον θὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸν λαόν καὶ ὅτι αὐτὸ θὰ μεταθῇ νὰ ἀναγγελθῇ εἰς τοὺς Ἰσραηλῖτας, δι' αὐτὸ καὶ μὲ προθυμίαν ἤρπασε τὴν εὐκαιρίαν, πού τὸς ἐβίβεν ὁ Θεός. Διότι, ὅπως ἀκριθῶς ἦσαν φιλόθεοι οἱ ἄγιοι, **Ζ** ἂ καθ' ἕμωιον τρόπον ἦσαν καὶ πῶς εὐσπλαγγηκοὶ ἀπὸ δλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἤλπισεν ὅτι θὰ ἐξαγγελθῇ κάποια ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, δι' αὐτὸ ἔσπευσε νὰ

62. Ρωμ. 10, 20.

63. Κατὰ τὴν παράδοξον ἐκτίμησιν, εἶχον μὲν τὸ 700 π.Χ.

μέσως και λέγει· «Ίδού. Ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος, Ἀπόστειλόν με».⁶⁴ Ἐξ ἄλλου και ἡ ψυχὴ του ἦτο τοιμηρὴ ἐνώπιον τῶν κινδύνων. Καὶ τὴν γενναϊότητά του αὐτὴν ἀποδεικνύει ἀλόκληρον τὸ βιβλίον του.

Ὅταν, λοιπόν, ἐδῶσε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὸ ἔργον τοῦ προφήτου, καὶ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ἀρνηθῇ, τότε ἀκούει καὶ τὰ λυπηρὰ πράγματα. Διότι καὶ ὁ Θεὸς τὸν μεταχειρίσθη κατὰ τρόπον σοφόν. Πραγματικὰ, δὲν τοῦ εἶπεν ἐξ ἀρχῆς πῆγαινα καὶ κήρυξε τὰ εἴδη. Ἀλλὰ κατὰ πρόβλεπον ἀφῆκε μεταίτερον τὴν ἐντολὴν καὶ ἀκαθάρτιστον τὸν τρόπον τῆς ἀποστολῆς. Ἐξ ἀφοῦ ὑπήκουσεν, ἡμᾶς, μὲ εὐκολίαν, τοῦ λέγει καὶ τὰ θεϊκὰ ποῦ θὰ εὗρον τοὺς Ἰουδαίους. Ποῖα εἶναι αὐτά; «Πῆγαινα», λέγει, «νὰ εἴπηρς εἰς τὸν λαόν αὐτόν. Κατ' ἐπανάληψιν θὰ ἀκούσατε λόγον Θεοῦ, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ ἐνοήσατε. Γεγονότα ἀναντήρητα θὰ ἴδωτε, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ προσέξετε.» Ἀυτὸ ἔγινε, διότι ἐπαρώθη, ἐσκληρύνθη ἡ καρδιά τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ εἶπε ἐφάνησεν εὐραία τὰ λόγια αὐτὰ εἰς τὴν ἀκοήν του. «Ἐκλείουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴ ἴδωσι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των τὰ πράγματα, νὰ μὴ ἀκούσωσι τὰ λόγια μου διὰ τῶν ὠτων των καὶ ἐνοήσωσι,» ὥστε νὰ ἐπιστρέψουν πρὸς ἐμὲ καὶ ἐγὼ νὰ θεραπεύσω αὐτούς».⁶⁵

64. Ἰω. 6, 8.

65. Μολονὸς θὰ ἀκούσιν συνεχῶς τὸν προφητικὸν λόγον, ἐν τούτοις δὲν θὰ ἀποκούσιν εἰς αὐτόν. Ὁ Θεὸς προεξέγγιλλεται ἡ ἀποτυχία τοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννου. Ἦς αἰτία δὲ τῆς μὴ κατανόησός, τῆς τυφλώσεως καὶ τῆς παράστασις δηλοῦται ἡ εὐλαϊκὴ ἀποστολῆς διακινῆστος. Πράττειται, δηλαδή, παρ' ἐθελουσιότητος καὶ ἐθελουσιότητος τοῦ λαοῦ.

66. Δι' ὅσων λέγονται ἐν συγκεκριμένῃ αἰτιολογείται ἡ ἀποτυχία τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωάννου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ στίχου αὐτοῦ (10) εἶναι φιλοσοφικώτατον, διότι πραγματικῶς παρατηρεῖται πολλὰς φορές, ὅτι ἀγνωμονεῖς ἀνθρώποι ἐπηρεαζόμενοι κερδοῦναι καὶ σκληρονοῦνται καὶ καθίστανται πάλιν ἀγνώμονες, εἰς τοὺς δὲ κατεξορισμένους δι' ἀφρονεῖντα πνευματικῶς φρονεῖ πλεονεχτικὴ ἀόληψι παραστρέφουσι.

67. Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ προφήτου ἐξελικτηρῶσαν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βλέπε Μάρκ. 8, 10-17 καὶ Μάρκ. 4, 10, 12.

68. Ἰω. 6, 8-10. Διὰ τὸν Θεὸν πάντων οὐκ ἔστιν ὀλιγοῦται ὅτι οἱ ἄθεοποι δὲν ἀμετρήσαν ἐπειδὴ τὸ εἶναι ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν κακῆς χρήσεως τῆς θελήσεώς του. Οἱ Σαρκίτικοι καὶ δὲν ἐννοήσαν τὴν λατρεῖαν διὰ τὸν τὸν ὄψον κἀνοῦσαν ἡμᾶς περὶ τοῦ θελήματός του Θεοῦ, τῆς θελήσεως, δηλαδή, δι' ἧς ἔβλεπε τὸ καλὸν καὶ τῆς παρακαρτήσεως, δι' ἧς ἐπιτρέπει τὸ κακόν. Αὐτοὶ ἐπέβησαν καλὸν καὶ καλόν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀγνωστοῦντες νὰ ἐνοήσωσι ὅτι δὲν ἔδωκετο νὰ διαφθῆ κατὰ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ.

Οἱ λόγοι αὐτοί, νομίζω, ὅτι δὲν χρειάζονται καθόλου ἐρμηνείαν, ἐφ' ὅσον ἐπρόφθασαν καὶ ἠρμήνευσαν αὐτοὺς ἐκεῖνοι ποῦ μὲ ἀκρίθειαν τοὺς ἐγνώριζαν, Ὁ δὲλα δὴ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Ἰωάννης, ὁ υἱὸς τῆς φρονιῆς,⁶⁶ ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος λεπτομερῶς ἐγνώριζε καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα. Πραγματικὰ, ὁ Παῦλος, ἀπευθυνόμενος εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τοὺς προσελθόντας μὲν ἀρχικῶς εἰς τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν, ἀλλ' ἀπομακρυνθέντας ἐν συνεχείᾳ καὶ μὴ ἀνεγομένου νὰ ἀκούσιν τοὺς λόγους του, ἔλεγεν· «Καλὰ εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι θὰ ἀκούσατε μὲ τὴν ἀκοήν σας τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ δὲν θὰ τὴν καταλάβετε.»⁶⁷ Ὁ δὲ υἱὸς τῆς φρονιῆς, ἐπειδὴ ἐβλέπον τὰ θαύματα καὶ δὲν ἐπίστευαν καὶ ἤκουον τὰς δογματικὰς ἀληθείας καὶ δὲν τὰς ἐπρόσεχον, (πραγματικὰ, ἀπέστησεν ὁ Χριστὸς τὸν Λάζαρον καὶ ἐπεχείρουν νὰ τὸν φωνεῖσιν, ἐξέβαλλεν τοὺς δαίμονας καὶ τὸν ἀνόμιον δαμονοσιμένον, Ἰδὴγει πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ τὸν ἐθεώρουν πλάγιον καὶ παρεδέχοντο τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις), μνημονεύει τὴν προφητείαν αὐτὴν λέγων· «Σωστὰ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὅτι κατ' ἐπανάληψιν θὰ ἀκούσατε λόγον Θεοῦ, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ ἐνοήσατε, θὰ ἴδωτε γεγονότα ἀναντήρητα, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ προσέξετε.»⁶⁸

Ἐπειδὴ, δηλαδή, εἶχον τυφλωθῆ τὰ εὐαγγελικὰ μάτια τῆς ψυχῆς, δὲν τοὺς εἶδον κομμίον ὠφέλειαν τὰ ἐξωτερικὰ μάτια, ἀφοῦ τὸ κριτήριον τῆς διανοίας των εἶχε διαφθαρεῖ. Δι' αὐτὸ, ἐνῶ ἐβλέπον, δὲν ἐννοοῦσαν, καὶ, ἐνῶ ἤκουον, δὲν ἀντελαμβάνοντο. Καὶ προσέθετε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς καταστάσεως αὐτῆς, λέγων, ὅτι συνέβαινον αὐτὰ ὅχι ἐπειδὴ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα εἶχον ἀχρηστευθῆ, αὐτε ἐπειδὴ ἡ φυσικὴ ἱκανότης νὰ βλέπουν καὶ νὰ ἀκούωσι εἶχεν ὑποστῆ εὐλόγη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ καρδιά των εἶχε διαφθαρεῖ. Ἐ «Ταῦτο ἔγινεν, ἐπειδὴ ἐσκληρύνθη, ἐπαρώθη ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ αὐτοῦ», λέγει. Ἡ σκληρυνσις, ἡ πάρωσις τῆς διανοίας προέρχεται ἀπὸ τὰς αἰμαρτίας καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων. Καὶ ὁ Παῦλος, ἐξηγῶν τὴν καυχῶνται⁶⁹ αὐτὴν τῆς δια-

66. Πρβλ. Μάρκ. 3, 17.

70. Πρβλ. 28, 25-26.

71. Τὸ γένειον δὲν ἀκούει παρ' Ἰωάννου.

72. Ὁ Κρησάτομος χρησιμοποιοῖ τὴν λέξιν «καχέτης» ἐκ τοῦ ρήματος τοῦ Ἰησοῦ (6, 10) «ἐπαχέθη γὰρ ἡ καρδιά...».

νοίας, ἔλεγεν· «Δὲν ἠμπόρεσα νὰ σὰς ὁμιλήσω ὅπως θὰ ὠμίλων πρὸς χριστιανοὺς πνευματικοὺς καὶ προοδευμένους, διότι δὲν εἶχατε ἀκόμη ἀρκετὴν πνευματικὴν δύναμιν, ἀλλ' οὕτε καὶ τώρα ἔχετε ἀρκετὴν δύναμιν».⁷³ Προσθέτει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, λέγων· «Διότι σὰς ἐρωτῶ ἐφ' ὅσον μεταξὺ σας ὑπάρχουν φιλονικία, φθόνος καὶ διαρρέσεις δὲν εἰσθε ἀνθρώποι κυριευμένοι ἀπὸ σαρκικὰ ἑλατήρια καὶ πάθη».⁷⁴

Ἀφοῦ, λοιπὸν, καὶ ἐκεῖνοι ἐφθεύραντο ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν καὶ ἐπολιορκούντο ἀπὸ ἀναρίθμητα ἄλλα πάθη, κατέστησαν σκληρόν καὶ παρωμένον τὸ μάτι τῆς διανοίας των καὶ δὲν ἠμποροῦσαν πλέον νὰ βλέπουν καθαρά. ⁷² Ἀ Δι' αὐτὸ καὶ ἐσχημάτιζον διαφορετικὰ εἰκόνας καὶ ἰδέας διὰ τὰ βλέπόμενα, καὶ μάλιστα ἀντιθέτους τῆς πραγματικῆς τῶν ὑποστάσεως. Συνεπῶς, ἐπειδὴ ὁ προφήτης ἔβλεπεν ὅλα αὐτὰ μὲ ἀκριθείαν, ἐτόνισεν ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ νοσήματος.

Σὺ, ὁμῶς, πρόβλεψε, σέ παρακαλῶ, ὅτι ἐνῶ ἦσαν δύο προφητεῖαι, τὴν μὲν ἀναφερομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ, ποῦ θὰ βοθοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην, τὴν ἐδέχθησαν τὸ Σαραραῖμ, ὅταν ἔλεγεν· «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶναι ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ καὶ ἡ γῆ ὅλη εἶναι πλήρης τῆς βίας δόξης αὐτοῦ», ἐνῶ τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ὑποδόλαιον καὶ καὶς τιμωρίας τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀφῆσαν εἰς τὸν προφήτην, διὰ νὰ ἀντιληφθῆς καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἠρώτησα τὸν Κύριον, Μέχρι πότε, Κύριε, θὰ συνεχισθῇ ἡ ὀργή σου κατ' αὐτῶν; Βλέπεις ὅτι δὲν ἐξητάσαμεν τυχαῖα καὶ ἀσκοπα τὴν ἰσχυροῦν τοῦ προφήτου εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐγίνε με τὴσιν μεγάλῃν προθυμίᾳ; Ὅταν, λοιπὸν, ἤκουσεν ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα ἤλπισε, δηλαδή, ἐρημιῶν καὶ καταστροφῶν ὀλοκληρωτικῆν, ἐρωτᾷ διὰ νὰ μῆθι τοῦλάχιστον τὸ μέγεθος καὶ τὴν διαρκείαν τῆς τιμωρίας. Διότι δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἐξ ὀλοκληροῦ ἀπαλλαγὴν των ἀπὸ τὴν ὀργὴν του, ἐπειδὴ προέφθασεν ὁ Θεὸς καὶ τοῦ ἔδειξεν ὅτι αἱ ἀμαρτίαι τῶν ἦσαν ἀσυγχώρητοι, διότι τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν δὲν προήρχοντο ἀπὸ ἐ-

73. Α' Κορ. β. 3, 1-2.

74. Α' Κορ. β. 3, 3.

πιπολαυότητα, οὔτε ἀπὸ γνώμην ποῦ παρεούρετο, ἀλλὰ ἦσαν ἀποτέλεσμα ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἔργον τὴν παρακοήν, καὶ προϊόντα φιλονικίᾳ διανοίας, Ὡσὺν νὰ ἀντίσταστο εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ με ἐπιμέλειαν καὶ προθυμίαν. Ὅθεν, ὕπουσὺν αὐτὸ ἔλεγεν· «Διὰ νὰ μὴ ἴδουν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των τὰ πράγματα καὶ τὰ ἐνοήσουν, ὥστε νὰ ἐπιστρέψουν πρὸς ἐμέ καὶ ἐγὼ νὰ θεραπεύσω αὐτούς». Δηλαδή, ὡσὺν νὰ ἐφοβοῦντο, λέγει, μήπως μάθουν κατὶ ἀπὸ τὰ πρέποντα. Ἐποὶ με τὴσιν μεγάλῃν φροντίδᾳ διέφθεραν τὴν διανοίαν των.

Ἐφ' ὅσον, λοιπὸν, καὶ ἡ κατηγορία ἦτο βαρυτάτη καὶ ἡ τιμωρία ἀκατόφευκτος, ἐκεῖνο ποῦ ὑπελείπετο, αὐτὸ ἐρωτᾷ νὰ μῆθι. Ἀλλὰ ἐνῶ ἐρωτᾷ διὰ νὰ πληροφορηθῇ, συγχρόνως ὑποβάλλει καὶ τὴν παρόκλησίαν του. Ἐπειδὴ, ὁμῶς, δὲν ἐτολμοῦσε νὰ παρακαλέσῃ καθαρὰ περὶ αὐτοῦ, δι' αὐτὸ με τὸ πρόχημα τῆς μαθήσεως ἐφευρίσκει τὴν ἐρώτησιν καὶ λέγει· **Δ** Μέχρι πότε, Κύριε, θὰ συνεχισθῇ ἡ ὀργή σου κατ' αὐτῶν; Ὁ Κύριος ἀπήνησεν. Μέχρις οὗτο⁷⁵ αἱ πόλεις μείνουν ἐρημοὶ δι' ἄλειψιν ἀνθρώπων καὶ ἡ ὑπαίτιος χώρα ἐρημωθῆ καὶ αὐτή. Μετὰ ταῦτα θὰ ἐπαναφέρῃ ὁ Θεὸς τοὺς αἰθρότους ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ οἱ ἐνομιμαίνοντες θὰ πληθύνθουν. Καὶ τώρα ἀκόμη με τὴν τὴσιν ὀργὴν ὁ Κύριος θὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν χώραν τὸ ἐν δέκατον.⁷⁶ Τοῦτο θὰ ὑποστῇ τὴν τιμωρίαν⁷⁷ του ἐπὶ τόπου, ὅπως ἡ παρῆβιθος καὶ τὸ βαλανιδιον, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν θήκην του.⁷⁸ Ἄγιον σπέρ-

75. Ὁ προφήτης δὲν ἐνοεῖται νὰ ἐλεῖθῃ ἐπὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ λαοῦ θὰ ὑπάρχῃ συνεχῶς. Δι' αὐτὸ ἐρωτᾷ διὰ τὸ πῶσον θὰ διαρκέσῃ αὐτὴ καὶ διακατένῃ τὴν ἐπιθυμίαν σιτησίσεως τοῦ χρόνου.

76. Ὁ Θεὸς, ὁμῶς, δὲν μετακρίβεται καὶ προλέγει τὴν ἐρήμωσιν τῆς χώρας διὰ τὸς χρόνους αὐτοῦσιν· Ἐοὺς ἔθεται χρόνους ἔριον καὶ ἀποκρίσει τὴν ἀπερίτριστον ἀδικίαν τῆς ἐργῆς των.

77. Τὸ ὑπέλειπον, τὸ «εἰςμα» τοῦ Ἰεραφῆ, τὸ ὅποσον ἦε σωθῆ ἀπὸ τὴν Βαβυλωνίαν καταστροφήν, ὀνομαζέται ἐδῶ «ἐπιδέκατον», δηλαδή, τὸ ἐν δέκατον, ἐπὶ μέρος πῶτον.

78. Μετὰ καὶ τὸ ἐπέλειπον ἀπὸ τὰ ἀποστῆ δυνάμειος. Ἰσχυρὸς ἐπὶ πρῶται νὰ ἐνοήσῃ οἱ διασχοὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν ἀιμαλλωσίαν καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἑλληστικὴν περιόδον, ὅτε οἱ ἴπτοι τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἑσπερκτοῦς γενόμενος ταῦσιν.

79. Τὰ Ἰσραηλῶν κατήλων εἶναι· σαρκετόν ἐν προκειμένῳ καὶ ἐχει ὡς ἐστὶν· Ὅπως ἀπὸ τὴν τρέφινθον καὶ τὴν ἔλασαν. Ἐταν κατετίσων μείνει κῆπος κατὰ τὸν ἀπὸ τὸν φυτόσιν νέον δένδρον, ἔπει θὰ συμῆθῃ καὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, δηλαδή, ἔσων καὶ ἐν τιμωρήσῃ, θὰ μείνη κῆπος ὑπόλοιπον ἀπὸ αὐτῶν, τὸ ἔσων ἐχει μόνον τὴν τῆν Μεσοποτικὴν Σουτηρίαν, ἀλλὰ καὶ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς φυτόσιν αὐτῶν.

μα είναι ὁ κορμὸς τῶν»⁸⁰

Ἄφου ἐτελείωσεν τὴν προφητείαν, στρέφει καὶ πάλιν τὸν λόγον πρὸς τὰ ἱστορικά γεγονότα καὶ προλέγει τὴν ἄλωσιν τῶν δέκα φυλῶν.⁸¹ Ἐ καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς δύο φυλάς⁸² κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην. Ἐν συνεχείᾳ ἔρχεται εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τῶν δύο αὐτῶν φυλῶν,⁸³ ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν καθόλου καλὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τέλος ἔρχεται εἰς τὴν ἐδημιρίαν ποῦ θὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς μεθ' αὐτῶν τὸ ὕπολοιπον ποῦ θὰ σωθῇ.⁸⁴ Πραγματικά, ὅταν λέγῃ, «μέχρις ὅτου αἱ πόλεις μείνουν ἔρημοι δι' ἔλλειψιν κατοίκων», ὑπανίσταται τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δέκα φυλῶν.⁸⁵ Ὅλοι τότε, θέθαια, ἠφανίσθησαν ἀμέσως καὶ μετὰ γάλην ὀρθην συνελήφθησαν καὶ ὠδηγήθησαν ὅλοι εἰς τὴν ξένην χώραν, ὥστε καὶ αἱ πόλεις ὅλαι νὰ μείνουν χωρὶς κατοίκους καὶ ἡ γῆ ἔρημος ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὰς τῆς, πρὸς ὠφέλειαν ἐκείνων ποῦ θὰ εὐώζοντο. Ὅταν, λοιπὸν, λέγῃ, «μέχρις ὅτου αἱ πόλεις μείνουν ἔρημοι δι' ἔλλειψιν κατοίκων καὶ οἱ οἰκοὶ μείνουν ἔρημοι δι' ἔλλειψιν ἀνθρώπων», τότε προλέγει καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὅταν, ὅμως, λέγῃ, «ὅσοτε ἀπ' αὐτὰ θὰ ἐπαναφέρῃ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ξείρας», ἡ ἐννοεῖ τὴν καθολικὴν ὀλῶν εὐτυχίαν ἢ τὴν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δέκα φυλῶν εὐημερίαν τῶν δύο ἄλλων φυλῶν. Β Διότι, ὅταν ἀπὸ τὴν ἀλλαγίαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ Σενναχηριμ⁸⁶ καὶ τὸν

80. Πρ. 6, 11-13. Ἡ παλαιὴ γὰρ φράσις «ἄγιον σπέρμα εἶναι ὁ κορμὸς τῶν», εἰς ἀπόκρισιν εἰς τὸ κείμενον τῶν 4', ἀπὸ προσομοίαν εἰς παλαιὰς κινήσεις ἀπὸ τοῦ Θεοδοσιανοῦ καὶ δι' αὐτῆς ἀπεράττως σαφέστερον ἢ παρ' ἄλλοις καὶ οἰκία εἰς τὸν προσηγορῶν ἵδωσιν περὶ ἐπιβόσκας ἄγιου ὑπολοίπου.

81. Ἐνταῦθα πρόκειται διὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 722 ἄλωσιν τῆς Σαμαρείας (προσποσίτη τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ) ἀπὸ τοῦ Σαργὸν II' (722-705) βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων. Ὅπως καταλήθῃ τὸ βασίλειον αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸ μέρος τοῦ Ἰσραηλινικοῦ πληθυσμοῦ ἔθνη σπειράσαντες εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, ἐνθ' εἶναι ἀπαιτοὶ ἐθνοὶ ἀπὸ Ἀνατολῆς, ἐγκαθίστανται εἰς τὴν ἔρημοβασιαν χώραν, φέροντες ἕξεν πολιτευμὸν καὶ λατρείαν. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 17 ἔξ.

82. Ἦννοιε τὰς πόλεις τῶν Ἰσραὴλ καὶ Βενουμὴν, αἱ ἐπὶ τῆς ἀπειλείας τῶν βασιλέων τῶν Ἰσραὴλ, τὸ ὅσον καὶ ἐπέθη κατὰ τὴν εισβολὴν τοῦ Ἀσσυρίων.

83. Πρὸς ταῦτα διὰ τῆς ἑξῆς τῆς Ἰερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ τὴν ἐπακολούθησαν Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν (588-586).

84. Πρβλ. Ἰερουσαλ. 18 καὶ 20 τῆς παραούσης.

85. Ἦννοιε καὶ τὸν Σαργὸν II' Ἰσραηλινὸν εἰς τὴν ἔρημοβασίαν.

βαρβαρικὸν στρατὸν καὶ ἐκέρδισαν τὴν παράδοξον νίκην, πάλιν ἐπολλοπλασιασθήσαν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνικόν διάστημα ἦσαν εὐτυχεῖς ἐπειδὴ κανένας πόλεμος δὲν τοὺς ἐτάρασεν. Ὅταν λέγῃ, λοιπὸν, ὁ προφήτης «μακρυνεῖς»⁸⁷ ἢ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἐννοεῖ ἢ τὸ μέγεθος τῶν ἐτῶν. Καὶ διὰ τὴν ἀντιλήθησιν ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει διὰ τὰς δύο φυλάς προσέθεσε, ὅτι «ἐπάνω εἰς τὴν χώραν θὰ ἀφήσῃ τὸ ἕνα δέκατον», ὀνομάζων «ἐπιδέκατον», τὸ ὑπὲρ τοῦ δέκα, τὸ περισσὸν τοῦ δέκα, ποῦ εἶναι αἱ δύο φυλάι.⁸⁸ Τὴν ἰδίαν ἐκφράσιν χρησιμοποιοῖ καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «ἐνεφανίσθη ἐπάνω πεντακοσίου ἀδελφοίς»,⁸⁹ δηλαδὴ, εἰς περισσότερούς ἀπὸ πεντακοσίου.

Ἐκαὶ αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπον θὰ ὅσοσθῃ τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τόπου, ὅπως ἡ τερεβίνθος. Πρόκειται διὰ τὰς δύο φυλάς. Ἐκαὶ ὅπως τὸ θαλασίδιον, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν θήκην του». Ὅπως, δηλαδὴ, ὁ καρπὸς ἐκείνος εἶναι ἀσχημος, ὅταν πέσῃ ἀπὸ τὴν θήκην του, ἔτσι καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι καταγέλαστοι καὶ ἐπονειδίστοι, ὅταν θὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν καὶ γυμνωθοῦν ὅλοι τους ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνην.

«Ἄγιον σπέρμα εἶναι ὁ κορμὸς τῶν»⁹⁰ Βέβαια, δὲν θὰ εἶναι ἀσχετότητα τὰ κακά, λέγει, οὔτε αἰώνια, ἀλλὰ τὸ σπέρμα αὐτῆς θὰ εἶναι ἄγιον καὶ «σπλήνωσι»⁹¹ δηλαδὴ, θέθαια, στοθερὸν ὀκνήτρον, ἀναμένον τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων. Θὰ ἐκπέσουν μὲν ἀπὸ τὴν εὐημερίαν τῶν, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι δὲν θὰ ὄπιστον ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν, μὰ θὰ παραμείνουν καὶ θὰ διατηρηθοῦν, μέχρις ὅτου νὰ ἐπανακτήσουν τὴν προσηγομένην πολιτείαν καὶ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν παλαιάν τῶν ἁγίων.

86. Ἦννοιε τὸ 701 π.Χ., ἀλλ' ὁ στρατὸς τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιδημικῆς πανωλεθρίας ἀπὸ τὴν θείαν ἐνάμειν. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 19 ἔξ. καὶ Ἔσ. 37.

87. Ἀέρις τοῦ κειμένου, Ἦσ. 6, 12.

88. Ἀέρις τοῦ κειμένου, Ἦσ. 6, 12.

89. Πρβλ. καὶ σμμεῖωσιν 77 τῆς παραούσης.

90. Δ' Κορινθ. 16, 6.

91. Πρβλ. Ἰερουσαλ. 60 τῆς παραούσης.

92. Ἀέρις τοῦ κειμένου τῆς προφητείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

«Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰαχάζ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰοζίου τοῦ βασιλεῖου τοῦ Ἰούδα.»

Ἐκεῖνο πού πολλές φορές εἶπα, τὸ ἴδιον καὶ τώρα θὰ ἐπαναλάβω, ὅτι, δηλαδή, κατὰ τὴν πολλοῶν ἐποχὴν δὲν ἐλέγοντο αἱ προφητεῖαι μὲ σκοπὸν νὰ πληροφορηθοῦν ἀπλῶς οἱ Ἰουδαῖοι τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ ἐλόμθονον χώρον διὰ νὰ ἀφελῆθοῦν ἀπὸ τὴν γνώσιν αὐτὴν καὶ νὰ καταστοῦν σωφρονέστεροι ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἀπειλῆς καὶ νὰ δεῖξουν μεγαλύτεραν προθυμίαν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀρετῆς ἐκ τῆς ὀπισθέσεως τῶν ἀγαθῶν, διδασκόμενοι καὶ ἀπὸ τὰς δύο περιπτώσεις, ἀπ' ἑνὸς μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ἑτέρου δὲ τὴν φροντίδα αὐτοῦ διὰ τοὺς ἀθρώπους. Πραγματικά, δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν προελέγοντο τὰ μέλλοντα καὶ, ἀκόμη, διὰ νὰ μὴ νο-

* Μὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀρχίζει ἡ δεύτερη ἐκεί τὴν λέγειν τῶν προφητῶν, ἡ ὁποία διαλαμβάνει τὰ κεφάλαια 8-13, κέντρον τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν αἱ προφητεῖαι περὶ τοῦ Μεσσία, δι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ πολλοῦς ἐρμηνευτὰς ὀνομαζόνται «εἰδήσειν τοῦ Ἐμμανουὴλ». Βασικὸς περὶ τῶν ἡμῶν τούτων εἶναι τὸ κείμενον τῶν προφητῶν περὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτὸς ἐκεί ἐξέως συμμαχίας. Ἔχουμεν ἐν προκειμένῳ τὴν συγκροτικὴν μαζὴν τῆς τακτικῆς τοῦ Ἰεζου νὰ διασταθίζονται αἱ Ἰουδαῖοι ἐκ πάντι εἰς τὴν θεὸν καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ βασιλέως Ἰαχάζ νὰ κρηνησῆ τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων (7, 1-13). Ὁ Θεὸς θὰ προστατεύσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς ἄδου καὶ δὲ τιμωρήσῃ κατὰ συνέθειαν μὲ τὸν βασιλεῖα τῶν Ἀσσυρίων διὰ τῆς ἐλευθερίας ἐξέως ἐπιδρωμένων καὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς χώρας.

Εἰδικότερον τὸ ἐρμηνευόμενον κατωτέρω τῶν κεφαλαίων δύνανται νὰ διακριθῆ εἰς τὰ ἐξῆς μέρη:

- 1) Στίχοι 1-9. Τὸ ἱστορικὸν κείμενον τῆς προφητείας.
 - 2) Στίχοι 10-17. Τὸ σημεῖον τοῦ Ἐρμμανουὴλ.
 - 3) Στίχοι 18-20. Ἡ ἐπιχειρηματικὴ ἀποστολή.
1. Ἰαχάζ, βασιλεὺς τῶν βασιλείων τῶν Ἰούδα (736-716), γινώσκῃς διὰ τὴν ῥοτὴν τοῦ πατρὸς ἦν εὐσεβεύων. Τὰ ἀρετίζματα μὲ αὐτὸν γινώσκῃς ἐκτίθενται ἐν ἀ' βασιλ. 16 καὶ β' βασιλ. 28, καθὼς καὶ ἐν τῷ δὲ μετὰφρασαν τῷ κεφ. τοῦ Ἰουδαίου.
- 1α. Ἦσ. 7, 1.

μίσουν ὅτι ἄσποκα καὶ τυχοῖα συμβαίνουν τὰ γεγονότα, ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας φυσικῆς τάξεως ἢ φορὰς τῶν πραγμάτων, ⁷⁴ Ἄ ἀλλὰ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν οὐράνιον τάξιν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ γίνονται καὶ τὰ δύο αὐτά. Ἡ ἀντιλήψις τῆς σχέσεως αὐτῆς τῶν γεγονότων ἀφελεί πέρα πολύ αὐτοὺς εἰς τὸν τομέα τῆς θεογνωσίας.

Ἐπειδὴ, ὁμως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ παραπάνω ἐπρόφθασα καὶ εἶπα, τὸ περιεχόμενον τῆς προφητείας δὲν ἀπεδεικνύετο συγχρόνως μὲ τὴν διατύπωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ μὲν λόγια ἐλέγοντο τότε, ἐνῶ τὰ δι' αὐτῶν προφητευόμενα γεγονότα ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἔτη καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκραστὰς αὐτῶν ἀπέθνησκον πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς, γὰρ νὰ δύνανται νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων, κῦτταε τί κάνει καὶ τί χρησιμοποιεῖ ὁ Θεός. Συνθέει, δηλαδή, μίαν προφητείαν πρὸς ἄλλας προφητείας, ἐκεῖνας, πού πρόκειται νὰ πραγματοποιηθοῦν ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον, πρὸς ἐκείνην, πού θὰ γίνῃ εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, καὶ διὰ μέσου ἐκείνης, πού ἐπιλήθυσεν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, παρέχει μεγάλην καὶ θεδαίαν ἀπόδειξιν δι' ἐκείνην. Ἐ τὰ ὁποῖα θὰ συμβοῦν μετὰ τὴν παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν.

Εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ κατ' ἄλλον τρόπον προσφέρεται μεθοδικὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀφελείας, μὲ τὸ νὰ συνάπτῃ τὰ θαύματα πρὸς τὰς προφητείας καὶ νὰ θεδαίωσῃ τὸ ἔνα διὰ τοῦ ἄλλου. Δηλαδή, ἐνῶ τὸ ἐξῆς ἐπιληθίσατε τὸν Ἰησοῦν ὁ λεπτρὸς καὶ ἐκαθάρισθη ἀπὸ τὴν λέπραν⁸ καὶ πάλιν, ὕστερα ἀπ' αὐτόν, ὁ δούλος τοῦ ἑκατοντάρχου ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀσθένειαν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ περιστατικὰ ἦσαν μεγάλα θαύματα. Μὰ ὁ Χριστὸς δὲν ἐστάθη εἰς τὰ θαύματα αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ προφητείας. Ὅταν, λοιπὸν, ὁ ἑκατοντάρχος εἶδει τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ μεγάλην του ἐκείνην πίστιν. Ἐ διὰ τῆς ὁποίας ἀπῆλλαξε τὸν δούλον του ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, συνέχισεν ὁ Χριστὸς λέγειν: «Πολλοὶ θὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν καὶ τὴν Δύσιν καὶ θὰ καθήσουν εἰς τὸ τραπέζι μαζί μὲ τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰσαάκ καὶ τὸν Ἰακώβ, ἐνῶ τὰ παιδιά τῆς βασιλείας

8. Πρὸλ. Μαθ. 8, 1-4.

θά ριφθούν έξω».⁸ "Έλεγε δὲ αὐτὰ προαναγγέλλων καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῶν εἰδωλοκρατῶν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἰουδαίων, πράγμα τὸ ὁποῖον τότε πλέον ἀπεδείχθη διὰ τῶν γεγονότων καὶ εἶναι εἰς βλαύς τοῦ φαυλοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἡλίον. Ἀλλὰ τότε ἦτο ἀκόμη ἀήλιον καὶ δὲν τὸ παρεδέχοντο εὐκόλα οἱ ἄπιστοι. Δι' αὐτὸ, ἀκριβῶς, θαύμα προηγήθη τοῦ τότε συμβάντος, τὸ ὁποῖον εἶδεν ἐκ τῶν προτέρων μεγάλην πίστιν δι' ἐκεῖνο ποῦ θὰ συνέβαιναν ὕστερα ἀπ' αὐτό. Ὅπως ἀκριβῶς, θέσια, καὶ ἡ προφητεία αὐτῆ, ἐπαληθευομένη τώρα ἐκ τῶν γεγονότων, ἡ προσφέρει μεγάλην θεσπιότητα καὶ ἀξιοπιστίαν εἰς τὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον συνέθη τότε. Διότι τί ἡμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ ἄπιστος; Μήπως, ὅτι δὲν ἐκαθαρίσθη ὁ λεπρός; Ἄς ἴδῃ τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προφητείας καὶ δι' αὐτῆς ἄς πιστεῦσιν καὶ εἰς τὸ θαῦμα. Ἐξ ἄλλου, τί ἡμποροῦσαν νὰ εἴπουν οἱ τότε Ἰουδαῖοι; Μήπως, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὰ θάλα προλέγει; Ἄς ἐβλέπων τὸν λεπρὸν νὰ καθαρίζεται καὶ, ἀπὸ θάλα συνέβησαν εἰς αὐτόν, ἄς μὴ ἡπίστανον διὰ τὰ μελλοντικά γεγονότα, ἔχοντες μεγίστην ἐγγύησιν ἐκεῖνον μὲν τὸ θαῦμα διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς προφητείας, οἱ δὲ σύγχρονοι μας τὴν προφητείαν διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ θαύματος.

Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἡ προφητεία στήριξε τὸ θαῦμα καὶ ἀντιθέτως; Ἐ τὸ ἴδιον ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ ἀμφισβητῇ καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Πραγματικά, ὅταν ὁ Ἰεροβοάμ⁹ κατελήθη ἀπὸ τὴν φοβεράν ἐκείνην καινίσαν καὶ ἔστησε χρυσὰ θωμάματα μόσων, ἀφ' ἧλθεν ὁ προφήτης¹⁰ ἀφ' ἑνὸς μὲν προεῖπε τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀμέσως ἔκανε καὶ θαῦμα.¹¹ Διὰ

8. Ματθ. 8, 11.
 9. Ἰεροβοάμ: πρόκειται διὰ τὸν Ἰεροβοάμ ἐκ Δ', ὅστις ἀρχικτίσας πρῶτος βασιλεὺς τοῦ βεβαίου βασιλείου (908-911 π.Χ.). Ἦτο υἱὸς τοῦ ἐξ Ἑβραϊκῶν καταγεγραμμένου Βαβὰτ, ἑξωμετακτίσας τὸν Σολομῶντος. Ἐπαναστατικῶς κατὰ τὸν Σολομῶντος καὶ ἀπογοῦν, κατέβησαν εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἀποθνήσκοντες μετὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα (I' Βασίλ. 11, 26-31), καὶ ἀναγορεύεται βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ (I' Βασίλ. 11, 30 καὶ 12, 25). Ἡ Ἰεροβοάμ ἀπαμειβόνηθη ἐκ τῆς πίστεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ αἰσθητικῶς τὴν λατρείαν τοῦ χρυσοῦ μόσου. Οἱ προφῆται ἀνετίθεσαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν πολιτικὴν αὐτοῦ.

10. Βαβὰτ εἶναι ὁ ἐπισκοπὸς: ἴδε κατὰ τὸν Ἰεροβοάμ ἀμειψομένης διὰ τῆς θρησκευτικῆς τοῦ ἱερέως ἀντιθέσεως ἐπὶ τὸν προφήτην, προφήτης Ἀχιά, ὁ ὁποῖος προεῖπε καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου τοῦ Ἰεροβοάμ (I' Βασίλ. 12, 24 ἐξ.).

11. Πρῶτ. I' Βασίλ. 13 ἐξ.

νὰ μὴ ἄπισθῇ, λοιπὸν, κανένας δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβῶν ὕστερα ἀπὸ τριακόσια ἔτη, καὶ τὸν θαυμὸν κατακρίμισε καὶ τὰς θυσίας θεσκορπίσε καὶ τὸ χέρι τοῦ θασιλέως ἐξήρανε,¹² ἃ διδῶν σαφῆ ἀπόδειξιν ἐκεῖνων, τὰ ὁποῖα θὰ συνέβαινον ὕστερα ἀπὸ πολλὸν χρόνον, μὲ ὅσα ἐγένοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των. Πολλὰ παρόμοια περιστατικά θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανένας νὰ γίνωνται καὶ εἰς τὴν Καινὴν καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μὲ διαφόρους τρόπους ἐξοικονομεῖ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σωτηρίαν μας γεγονότα.

Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, συνέθη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσηιν καὶ μάλιστα μὲ μεγαλύτεραν σαφήνειαν, διότι δὲν ἔγινε μόνον θαῦμα, ἀλλὰ συνέβησε ἀνυχρόνως καὶ τὴν προφητείαν καὶ τὸ θαῦμα. Μὰ, διὰ νὰ κατασταθῶν σαφέστερα τὰ λεγόμενα, ἄς ἐξετάσωμεν μὲ ἀκριβέσιν τὴν ἴδιαν τὴν ἱστορίαν αὐτὴν. Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἀχάζ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀζίου τοῦ θασιλέως τοῦ θασιλείου τοῦ Ἰούδα, ἀνέβησαν ὁ Ρααβὴν, ὁ θασιλεὺς τῆς Συρίας, ἃ καὶ ὁ Φακεὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελλίου, θασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ πολεμήσωσιν ἐναντίον αὐτῆν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Καὶ ἀνηγγέθη εἰς τὸν θασιλικὸν οἶκον τοῦ Δαυὶδ,¹³ ὅτι ἡ Συρία¹⁴ συνεμάχησε μετὰ τὸν θασιλεῖον τοῦ Ἰσραὴλ¹⁵ ἐναντίον τους.¹⁶ Ὅσα λέγονται ἐδῶ δι-

7. Ἀναβλῶς, ὁ Ἀχάζ θὰ ἐβόλευσε εἰς τὸ ἄρξινον στάθιον τῆς βασιλείας του καὶ ἀποδοχὴν πείρας ἀπέβλεπε ἐπὶ αὐτὸν διὰ τοῦ βασιλείου τῆς Συμαρίας καὶ τῆς Ἀμασσαίας.

8. Ἐνταῦθα νοεῖται ἡ βασιλικὴ διαγένεσις τῶν ἀπογόνων τοῦ Δαυὶδ, ἐκ τῆς ὁποίας προήγαγε ὁ Ἀχάζ. Ἡ μετὰ τοῦ ἐπίματος τοῦ Δαυὶδ τοῦ υἱοῦ τῶν υἱοῦ τῶν καὶ διέτρεψεν ἡ Συναγωγὴ αὐτοῦ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν.

9. Τὸ κεῖμενον τῆς Π. Διαθήκης εἶναι "Ἀράμ" καὶ ἢ αὐτὸ νοεῖται τὸ ὀρειμαῖον ἢ ὁ οὐρανὸν κέντρον τῆς Ἀμασσαίας ἢ τὰ ὀρειμαῖα στρατεύματα.

10. Καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ Π. Διαθήκη εἶναι τὴν λέξιν "Ἐβραῖον", διότι ἐκεῖ ὁνομαζέται πολλὰ φορὰς ἐν αὐτῇ τὸ βεβαίου βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ἐν αὐτῇ τοῦ Ἰσραὴλ.

11. Ἦσ. 7, 1-2. Ἐδῶ πρόκειται διὰ τὴν συμμαχίαν κατὰ τὸν θασιλεῖον τοῦ Ἰούδα ἐκστρατιῶν τοῦ Ρααβὴν ἢ Ρααβὴν, θασιλεὺς τοῦ Ἀραμικῶν θασιλείου τῆς Ἀμασσαίας, καὶ Φακεὲ, τὸν θασιλεὺς τοῦ ὀρειμαῖου θασιλείου τῆς Ἀμασσαίας, καὶ ὁποῖος τῆς Ἰουδαίας Ἀχάζ, ὅστις συμμετάβη εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἡ ὕστερ. ἐπιβλήθη κατὰ τὸν θασιλεῖον τῶν Ἀραμικῶν Τυγάδ-Πιλέσιν (ἢ Ἰσραὴλ, Ἦσ. 8). Σκοπὸς τῶν ἐπιβληθῶν ἦτο νὰ ἐνθουσιάζωσιν τὸν Ἀχάζ καὶ νὰ ἐγκοιμώσωσιν εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον κάποια ὁμηγύη προέσωσαν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς καταλλήλων ἔργων τῶν σκοπῶν των. Ἀπέβλεπε, ἡμεῖς, εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν αὐτῶν, διότι ὁ Ἀχάζ προσπαθούσῃ τὸν προαναφερθέντα Ἀραμικὸν θασιλεῖον, ὁ Ἰούδας κα-

ποτελούν Ιστορίαν και ἀφήγησιν πραγματικῶν γεγονότων. Ἄλλὰ ὅποιος ἔχει μυαλό και παρατηρεῖ με δέξηση θα ἀποκομίσῃ και ἀπὸ αὐτὰ μεγάλο κέρδος, ὅταν πληροφορηθῇ τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Θεοῦ και τὴν μεγάλην φροντίδα αὐτοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Πραγματικά, ὅτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀπεσώθησαν τὸν πόλεμον, οὕτε, πάλιν, ἐπέτρεψε, με τὴν ἔλευσιν τοῦ πολέμου, νὰ κυριευθῇ ἡ πόλις, ἀλλ' ἐπέτρεψε μὲν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀπειλὴν διὰ τῶν λόγων χάρις, ὅμως, νὰ λάβῃ πείραν τῆς καταστροφῆς, και ἔτσι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀθύρτισεν ἐκείνους και τοὺς ἀπήλαξεν ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, C ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔδειξε τὴν ἰδικὴν του δύναμιν, ὅτι, δηλαδή, ἠμπορεῖ, και ὅταν ἀκόμη οἱ κίνδυνοι κορυφωθοῦν, νὰ τοὺς ἐξαφανίσῃ, ὡς νὰ μὴ ἤρχισαν ποτε, και νὰ διατηρήσῃ σώους ἐκείνους ποῦ ἠπειλήθησαν ἀπ' αὐτούς. Αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδωμεν τὸν Θεὸν νὰ τὸ κάνει εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Ὅπως ἐπὶ παραδείγματι συνέβη εἰς τὴν κάμινον τῆς Βαβυλώνας, εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων και εἰς ἀναρίθμητα ἄλλα περιστατικά. Διότι ἦλθον και ἐν προκειμένῳ οἱ ἔγθροι, ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν, ἤγγισαν τὰ τεῖχη αὐτῆς, ἐφόβησαν τοὺς κατοίκους τῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον τίποτε περισσότερον.

Και ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς τὴν παρανομίαν τῶν δέκα φυλῶν,¹² διότι οἱ μόνον προετίμησαν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον και ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν των, D ἀλλὰ διότι συνεμάχησαν πρὸς ἀλλοφύλους και ἄλλογενεῖς και αὐτοί, ποῦ δὲν ἐπιτρέπετο νὰ ἔρχονται καθόλου εἰς ἐπικοινωνίαν με αὐτούς, προσεκόλλουν εἰς συμμαχίαν και τὰς δύο ἄλλας φυλάς¹³ και τοὺς ἀπέκλειον και τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπεπειροῦντο νὰ κυριεύσῃ. Πραγματικά, τὸν Ρααβὴν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀλλοφύλος, τὸν ἐξήγειρον κατὰ τῆς μητροπόλεως.¹⁴ Καὶ αἱ συνθήκαι τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης ἦσαν ἀνισοί. Διότι οἱ ἐπιτιθέμενοι εἶχον ἀπείρην πλῆθος στρατεύματος και συμμετέχον εἰς τὴν ἐκστρατείαν πόλεις, ἔθνη και λαοί. Ἀντίθετα, οἱ ἀμυνόμενοι δὲν εἶχον τίποτε ἀπὸ

τέλεθε τὴν Δαμῆκον, ἐφάνησε τὸν Ρααβὴν και ἠμακάτωσε τοὺς κατοίκους αὐτῆς. (Δ' Βασίλ. 16, 9).

12. Αἱ ἐποικὶ ἀπετίμων τὸ ὄρεον Βαβυλῶν εἰς τὸ ἐσωτεριον τοῦ Ἱερῆ.

13. Ἀχλαβὴ, τὸ νότιον ἐσωτεριον εἰς τὸ ἐσωτεριον τοῦ Ἱερῆ.

14. Τῆς Ἱερουσαλὴμ.

αὐτὰ, παρὰ μίαν πόλιν μόνον ἦτο, ἡ μητρόπολις, ὥστε νὰ ἀποδειχθῇ πλουσιότατος ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Διότι, χωρὶς νὰ λάβῃ κανέναν ὄπλον, οὔτε νὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ παραταχθῇ πρὸς μάχην, E ἀπετύγγον αὐτοὶ εἰς τὴν προστάθειαν νὰ πραγματοποιήσῃσαν τὰ πονηρὰ των σχέδια. Ἐπὶ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν, λέγει, ἐνὰ κυριεύσῃσαν αὐτήν. Καὶ ὅμως τὶ τοὺς ἠμποδίζεν; Τίποτε ἄλλο, ἐξέσπασα, παρὰ τὸ χεῖρι τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον τοὺς ἀπεμάκρυνε χωρὶς νὰ φαίνεται.

Παρὰ ταῦτα, ὅπως εἶπα παραπάνω, ὁ Θεὸς ἀπέκρουσε μὲν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δὲν ἐξήφανισεν ἀμέσως τὸν φόβον. Διότι ἀνηγγέλη εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ ἐναντίον των. Καὶ ἐταράχθη ἡ καρδιά του και ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τους.¹⁵ Ὅταν ὁ Θεὸς σκοπεῖ νὰ πράξῃ κατὰ τὸ παρῶδες, δὲν πραγματοποιεῖ ἀμέσως τὸ θαῦμα, ἢ ἄλλὰ, προηγουμένως, ἀφήνει νὰ συνασθασθοῦν τοὺς κινδύνους ἐκείνου, ποῦ πρόκειται νὰ ἴδῃ τὸ θαῦμα, ὥστε νὰ μὴ δεῖξῃσαν καμμίαν ἀγνωμοσύνην, ὅταν θὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ δεινὰ. Ἐπειδὴ, δηλαδή, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοτε ἀπὸ ἀλαστονείαν και ἄλλοτε ἀπὸ ἀδιαφορίαν, λησμονοῦν τὰ δεινὰ, ὡς καὶ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτὰ, ἢ, και ὅταν δὲν τὰ λησμονοῦν, θέλουν νὰ ἀποδίσθῃσαν εἰς τὴν ἰδικὴν των δύναμιν τὰ κατορθώματα, ὁ Θεὸς, ἀφοῦ ἀφήσῃ κατὰ πρόβαν νὰ νοιώσῃσαν ὑπερβολικὸν φόβον ἀπὸ τοὺς κινδύνους, τοὺς ἀποάλλασσει ἐπειτα ἀπὸ τοὺς ἐνοχλοῦντας. Αὐτὸ ἔκαπε, λοιπόν, και ἐδῶ. Τοὺς ἀφῆσε, δηλαδή, νὰ ταραχθῇ ἡ καρδία των, τοὺς ἀφῆσε νὰ δοκιμάσῃσαν μεγάλην ἀγωνίαν H και τότε ἔδωσε τὴν λύσιν. Τὸ ἴδιον ἔκανε και εἰς τὸν μεγάλον Δαυῖδ. Ὅταν, λοιπόν, ἐσκόπευε νὰ δηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν μάχην και νὰ ἐπιτύχῃ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο τρόπον διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, δὲν τὸ ἔκανε αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ, ἀφοῦ τοὺς ἀφῆσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ ὑποστοῦν τὸν φόβον, ὅταν πλέον ἀπεγοητεύθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν των και, ἐνῶ ὁ θάρσαρος τοὺς διεδίδε σκληρὰ, οὔτε και ὑπὸ τὰς συνθήκαις αὐτὰς ἐτόλμησε κανέναν νὰ σηκωθῇ και νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχθρὸν, τότε λοιπόν, τότε μόνον, ἀφοῦ ὡμολόγησαν τὴν ἡττάν των και ἀπεκαλύφθη ἡ ἀδυνα-

15. Πσ. 7, 2.

μία των, ώδήγησε τὸ παιδί εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐπέτυχε τὴν παράδοξον ἐκείνην νίκην.¹⁸ Ἐάν, ὅμως, ὅστερα ἀπ' αὐτά καὶ τὴν παισιφῆ ἀπόδειξιν τῆς ἀβυσσῆος των, ὁ σκαθὴς βασιλεὺς, κυριευθεὶς ἀπὸ φόβου καὶ ζηλοτυπίας, ἐσκέπτετο κακὸν ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ, κατεχόμενος ἐξ ἀλακλήρου ἀπὸ τὸ πάθος του, καὶ ἐβείβεν ἀγνωμοσύνην πρὸς τὸν ἐσργητὴν του, τὶ δὲν θὰ ἔκανε, ἐάν δὲν εἶχε δώσει τόσον μεγάλην ἀπόδειξιν καὶ τῆς ἰδικῆς του ἀνανδρίας καὶ τῶν στρατιωτικῶν του βλαν;

Καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις δούκισαι νὰ ἴδῃς τὸν Θεὸν νὰ ἐνεργῆ ὁμοιοτρόπως. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, σκοπεῖ νὰ δώσει τέλος εἰς τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τοὺς κινδύνους, τοὺς φέρει, προηγουμένως, νὰ ἀποθανοῦν τὰ θειὰ καὶ τὸν Δαυὶδ, Πραγματικὰ, «ἐταράχθη», λέγει, «ἡ καρδία του καὶ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ του, ἢ ὅπως τὰ δένδρα τοῦ βόσκου, ὅταν ταρασσάνται ἀπὸ τοὺς λοχυροὺς ἀνέμους».¹⁷ Καὶ αὐτὸ ἐξ ἄλλου εἶναι γνώριμα τῆς προφητείας, τὸ νὰ φανερωθῇ, δηλαδὴ, τὰς ἀποκρύφους αὐτῶν σκέψεις καὶ συναίσθηματα. Διότι μὰς ἐξηγεῖ τὸ πάθος τῆς φυγῆς ἐκείνου καὶ διὰ νὰ εἶναι πιὸ σαφῆς προσθέτει καὶ τὴν εἰκόνα ἐκ τῆς φύσεως, ὥστε νὰ δεῖξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀγωνίας των. Ἐταράχθη, λέγει, ἡ καρδία αὐτῶν, ἐταπεινώθη τὸ φρόνημά των, ἀπεγοητεύθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν των, ἐπίστευον ὅτι πληροῦται τὸ τέλος των, δὲν ἐπεριμένα τίποτε καλόν, ὁ καθένας εἶχε προδοθῆ ἀπὸ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις.

Τὶ ἔκανε, ὅμως, ὁ Θεός; Προλέγει τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ τότε τὴν πραγματοποιεῖ, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσουν εἰς κανένα ἄλλον τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ ἀποστέλλει τὸν προφήτην προλέγοντα τὰ μέλλοντα. Ἐ «Διότι ὁ Κύριος», λέγει, «ἔλεγε εἰς τὸν Ἰσααὶν»¹⁸ ἔλεθε¹⁹ σὺ καὶ

18. Πρβλ. Α' Βασιλ. 17 ἔξ.

19. Ἡσ. 7, 9. Ποῦδ παραστατικῆ ἡ εἰκόνα ἐν προκειμένῳ. Ἡ αἰτία δὲ τὸν γενικὸν ὄριον ἢ το ἡ φυσικὴ ἀδυναμία τῶν Ἰουδαίων νὰ ἀντιμετωπίσουν δεκαπλάσιον πλῆθος ἐχθρῶν, καὶ ἀκόμη ἢ παρὰ ταῦτα τὸν ἄχαλ. ὁ ἄσπις εἶχεν ἑστῆθῆ καὶ ἄλλους ἀπὸ τοὺς ἐν λόγῳ ἐπιβουλεύει καὶ τοὺς Ἰουδαίους; (B' Παρὰλ. 20, 5 - 9).

18. Μὲ τὴν κρίσιν αὐτῆς στιγμῆς ὁ βασιλεὺς, ἐβουλόμηνος πρὸς τὸν μεγίστον κίνδυνόν του, εἶχεν ἀνάγκην παρηγορίας καὶ συμβουλίου ἀθανάτου καὶ ἐπ' αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν τὸν προφήτην, Ἰσααὶν.

19. Ἀναχωρῶν ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς παλατιᾶς εἶχεν ἐξέλθει πρὸς ἐπιθετήριον τῶν τοιχῶν τοῦ ὀβραγαθαίου. Ἐκεῖ μετῆθ πρὸς συνάντησίν του ὁ προφήτης.

ὁ ἐναπομείνας υἱὸς σου Ἰασούθ²⁰ πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλεὺς Ἀχαὶ πλησίον τῆς δεξομενῆς,²¹ ἢ ὅποια εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ὁδοῦ, ποῦ φέρεται εἰς τὸν ἄγρον τοῦ λευκαντοῦ. Θὰ εἴπῃς πρὸς τὸν Ἀχαὶ, Πρόσεχε καὶ ἠούχασε,²² μὴ φοβηθεῖσαι, ὅτε καθόλου νὰ ἀνηυχῆς ἀπὸ τοὺς δύο βασιλεῦς τοὺς ἐσθεαμένους καὶ καπνίζοντας,²³ διότι ὅταν ἡ ἐναντίον σας ὀργὴ μου συντελεσθῆ²⁴ διὰ τῆς τιμωρίας σας, πάλιν θὰ σας θεραπεύσω».²⁵

Ἦ σημαίνει «ἐξέλεθε πρὸς συνάντησιν»; Ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν δὲν ἠούχασεν ὁ βασιλεὺς, 77 Α οὐτε ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ ἀνάκτορά του, ἀλλ' ὅπως ἀνηυχίζεται εἰς τοὺς ὀφιστομένους πολιορκίαν, στυγρῶς ἐξηργετο, ἐξετάζων τὰ τεῖχη, πλησιάζων εἰς τὰς πόλεις, παρατηρῶν καὶ περιεργαζόμενος τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκοντο οἱ ἐχθροί. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ἐξέλεθε πρὸς συνάντησιν».

Ἦ σημαίνει, πάλιν, «σὺ καὶ ὁ ἐναπομείνας υἱὸς σου Ἰασούθ»;²⁶ Τὸ Ἰασούθ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει τὸν τρόπον τῆς ζωῆς καὶ τὴν διαγωγὴν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰεσσαὶ, ὅταν ἐστολεῖ τὸν Δαυὶδ, ἔλεγε νὰ λάβῃς τὸ «Ἰασούθ» αὐτῶν, δηλαδὴ, θὰ μοῦ γνώρισῃς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των καὶ τὰς πράξεις των.²⁷ Β Συνεπῶς, μοῦ φαίνεται, ὅτι καὶ ἐδῶ ὁ προφήτης παύρει ἐντολήν νὰ πα-

20. Μὲ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τὸ ὄνομα εἶναι Σαουγιακούθ καὶ σημαίνει «τὸ ἀνάκτορον ἢ ἐπιθετήριον». Ὅθεν, αὐτὸς ἀπαράδει ἐνα ζωντανὸν σόμβολον τῆς τῆρας τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ, ἔκτος καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προφήτου τοῦ Ἰσραὴλ ἢ το σιβαϊτικόν (Ἑβραϊκὸν αὐτοκρία). Ἦ δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ προφῆτου συμβολιζόμενον ἢ το αὐτοκρίας ὁμοίως καὶ ἀσφαγῆρα, διότι ἐπ' ἑνὸς μὲν ἀναφέρονται ἐπὶ θά καταστραφῆ τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος του, ἐπ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τὰ σπῆθ ἕνα μικρὸν μέρος, τὸ ὅποιον ἐπὶ ἐπιθετήριον πρὸς τὸν Κύριον.

21. Πρὸκειται περὶ δεξομενῆς ἀραιομένης κατὰ τὴν μετὰ τὴν πειρανὴν ἀπὸ τὸν πρὸς τὸ ὄριον μέρος τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ μάλιστα εἰς τὸν τοιχῶν ὄριον τῆς πόλεως τῆς Δαυιδ. Ὁμοειδῆτος, ἐξ αὐτῆς ἀβραϊστὰ «δὲ φερετ πλησίον ἐβραϊζόμενον λευκαντήριον τοῦ γκαράε», τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὄρεος καὶ ἡ ὁδός.

22. Ὁ προφήτης συνιστῆ εἰς τὸν βασιλέα προσηλῶν καὶ ζήσεων. Ἠλθε Α' Βασιλ. 16, 7 ἔξ.

23. Πλαστοκὴ εἰκόνα, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦται τὸ ἀκύνδρον τὸν δύο συμαζῶν φουκῆ καὶ φουκῆ.

24. Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει εἰς ἡ τιμωρία του δὲν θὰ εἶναι ἐξωτερικῆ, ἀλλ' ἔχει παθητικὸν χαρακτῆρα.

26. Ἡσ. 7, 3-4.

26. Πρβλ. καὶ σημάσιον 20 τῆς παρούσης.

27. Πρβλ. Α' Βασιλ. 17 ἔξ.

ραδάθη μαζί του τλήθος, ώστε, όταν συμβούν τὰ γεγονότα, νὰ μὴ ἤμπορῇ νὰ φερθῇ μὲ ἀγνωμοσύνην ὁ βασιλεὺς, διότι τόξα δὲν ἦκουσε κανένα ἀπὸ αὐτὰ ὑπὸ τοῦ προφήτου. Ὅτι λέγει, λοιπόν, ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν. Νὰ ἐξέλθῃς πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλεῶς σου καὶ οἱ συναιστρεφόμενοι μαζί, ὅσοι ἔχουν ἀπομείνει ἀπὸ τὸν λαόν. Νὰ μὴ παρενεύσῃς δέ, ἐπειδὴ ἐνομάζει τὸν λαὸν υἱὸν τοῦ, διότι καὶ παρακάτω λέγει ἡ Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, τὰ ὅποια μοῦ ἔδωσαν ὁ Θεός.²⁸ Πραγματικά, οἱ ἅγιοι κατείχον τὴν θέσιν τῶν πατέρων, διότι μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φροντίδα των διὰ τὸν λαὸν ἐκείνον ἐπεσκίασαν τοὺς φυσικοὺς πατέρας. Λέγει δὲ τοὺς ἐναπομεινάντας ἀπὸ τὸν λαόν, διότι πολλοὶ εἶχον αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ τοὺς ἔθνοους.

«Εἰς τὴν ὁδόν, ποῦ φέρει εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ λευκαντοῦ». C Καὶ τὰ λόγια αὐτὰ μοῦ φαίνεται, ὅτι δημιουργοῦν μεγάλην ἀπορίαν, ἐάν θέσῃαι οἱ ἀποκλεισμένοι καὶ οἱ πολιορκούμενοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν τὴν τάλμην οὔτε ἀπὸ τὰ τείχη νὰ παρατηρήσουν τὸν ἔχθρον, ἤδηματο νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὰς πόλεις. Διότι ἡ ὁδὸς αὐτὴ φαίνεται σήμερα νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη. Ποῖα εἶναι, λοιπόν, ἡ λύσις τῆς ἀπορίας αὐτῆς; Μά, ὅτι παλαιότερα ὑπῆρχε καὶ ἄλλο πείγος, διότι ἡ πόλις περιεβάλλετο ἀπὸ δύο τείχη. Καὶ αὐτὸ ἠμποροῦν νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν ὅσοι προσέχουν καὶ ἀπὸ ἄλλων προφητῶν.

Ἀφοῦ ἐξῆλθε, λοιπόν, ὁ προφήτης στηρίζει τὸ φρόνημα αὐτῶν ποῦ εἶχε καταπέσει καὶ τοὺς προτρέπει νὰ ἔχουν θάρρος διὰ τὰ μελλοντικά γεγονότα. Πραγματικά ἡ σύγχασις, λέγει, καὶ μὴ φοβέσῃαι. Ἀποκαλεῖ δὲ τοὺς βασιλεῖς βαυλοῦς ἔϋλων, ἀποδεικνύων ὅφ' ἑνὸς μὲν τὴν σφοδρότητα αὐτῶν, ὅφ' ἑτέρου δὲ τὴν εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποῖαν θὰ κατανηκθοῦν αὐτοί. D Καὶ μάλιστα δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «καπιζόντων», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐπληροῦζον νὰ σθῆσιν.

Ἐν συνεχείᾳ, ἀποκαλοῦσθαι ὅτι ἡ ἐφοδος αὐτῶν δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θυμωμένης ἐκείνων, ἀλλὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν παραχώρησιν αὐτοῦ, λέγει: «Διότι ὅταν ἡ ἐναντίον σας ὄργη μου συντελεσθῇ διὰ τῆς τιμωρίας σας, πάλιν θὰ σὰς θεραπεύσω». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ρασειν, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀραμαίων, καὶ ὁ Φακεὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελίου,

28. Ἦο. 8, 18.

ἐσκέφθησαν ὀλέθρια πράγματα ἐναντίον σου, λέγοντες: θὰ ἀναβῶμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ μόνον διὰ τῆς ἀπειλῆς μιας ἐναντίον των θὰ προμοκρατήσωμεν αὐτοὺς, θὰ τοὺς παρασύρωμεν πρὸς τὸ μέρος μας καὶ θὰ ἐγκαταστήσωμεν βασιλεῖα αὐτῶν τὸν υἱὸν τοῦ Ταβεήλ.²⁹ Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ. 78 A Δὲν θὰ ἐπιτύχη, οὔτε θὰ ἐκπληρωθῇ³⁰ τὸ σχέδιον των αὐτῶ, διότι πρωτεύουσα τοῦ Ἀραμαϊκοῦ κράτους θὰ εἶναι ἡ Δαμασκός καὶ ὁ Ρασειν θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Δαμασκού.³¹ Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ ἐξήκοντα πέντε ἀκόμη ἔτη καὶ ὕστερα ὁ Ἐφραὶμ ἐρημώνεται, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον λαός.³² Μέχρι τότε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου αὐτοῦ θὰ εἶναι ἡ Σαμαρεία καὶ βασιλεὺς τῆς Σαμαρείας θὰ εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελίου. Ἐάν δὲν πιστεύετε³³ εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, οὐδέποτε θὰ ἐνοήσητε εἰς ποῖαν θέσιν εὐρίσκεσθε.³⁴

Καὶ πάλιν ὁ προφήτης δίδει μεγάλην ἀπόδειξιν τῆς προφητείας. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ φόβος τοὺς κατετάραξε καὶ τὰ βενὰ ἦσαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, ἐνῶ τὰ καλά ἀπετέλουν ἀντικείμενον τῆς ἐλπίδος καὶ ὑπερέβαινον κάθε προσδοκίαν καὶ, ἀκόμη, δὲν εἶχον μεγάλην πίστιν ὁ ἀκρασταὶ του, κύττασε τί κάνει. B Δίδει μεγίστην ἀπόδειξιν τῶν ὅσων πρόκειται νὰ συμβοῦν, μὲ τὸ νὰ ἀποκαλύψῃ τὰς σκέψεις τῶν εἰσβολέων βασιλέων. Πραγματι-

29. Ἀλλὰ, ὡς δημιουργοῦν τὸν ἐπιβουραν, θὰ ἐρησιόμενοι ἢ; καὶ ὅτιμα ἔργων αὐτῶν.

30. Μὲ τὰς δύο ἀρνήσεις αὐτῆς δηλοῦται ὡς κατηγορηματικὸν τῆς δηλώσεως τοῦ προφήτου καὶ ἡ ἀπόλυτος θεσιότης αὐτοῦ ὅτι δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπειλή τῶν ἔθνων.

31. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καταρτίσεται ἐπὶ ὁ Θεός: δὲν θὰ ἐπιτύχῃ νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ σου, οὔτε οἱ ἔθνη τῆς Δαμασκού, οὔτε οἱ ἐξ Ἰουδαίου καὶ ἔθνη τῆς Σαμαρείας. Ὁ κατένας θὰ παραμεινῇ εἰς τὰς πόλεις τῆς δικαιοδοσίας σου.

32. Ἀπὸ πολλῶν θεωροῦνται ὡς προσθήκη περιεσφραγισμένη εἰς τὸ κείμενον οἱ λόγοι αὗτοι, διότι ἡ ἀπειλή τῆς Σαμαρείας δὲν ἔγινε μετὰ τῆς ἐπι. Ἐὰν ἔγινε θεωροῦμεν δὲ: ὁ Ἰσραὴλ δὲν ἔμειλε παρὶ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰσραὴλ ἔπαυσε νὰ εἶναι βασίλειον, ἀλλ' ἔμειλε παρὶ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔπαυσε νὰ εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ λαοῦ, πράγμα τὸ ἐπὶ τὸν λαόν, πιθανὸς ἡμολογητὸς συνέθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀσαρκαδὸν καὶ τοῦ Ἀσαρκαδίου, ὅτε παρὶ τὸ ἐπὶ ἀπονοῦτο τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας διὰ τοῦ ἐποικιστοῦς τῆνον λαόν.

33. Ἡ πίστις εἶπεται: ὡς ζήτημα ἱστορικῆς ὑπερέβης σου. Εἰς τὴν ἀπέβου σου ἄρχας, ἔπας ἐκ τῆς ἀθεοπροφητικῆς ἐσθῆται, ὁ Ἰσραὴλ ἀντιπρόσει τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν.

34. Ἦο. 7, 4-9.

κά, ἐκθέτει τὸ σχέδιον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῦ ἐξεστράτευσαν αὐτοὶ ἐναντίον τῆς πόλεως καὶ ἀκόμη λέγει τί συνεζήτησαν μεταξύ των καὶ ποίαν συμφωνίαν ἔκαναν καὶ ἐπελήρησαν τὴν ἔκαστρατιάν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρόκειται διὰ προδοσίας, (διότι μόνον διὰ τῆς ἀπειλῆς μας ἐναντίον αὐτῶν, λέγει, θὰ τοὺς παρασύρωμεν πρὸς τὸ μέρος μας) ἢ ὅτι ἦσαν σὰν μεθυσμένοι ἀπὸ τὸν μέγαν των ἐνωσίαν καὶ ἐνωμίαν ὅτι δὲν ἐχρειάζοντο οὐτε θύλα, οὔτε στρατόπεδον οὔτε ἐπιθεῖν διὰ νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν. Διότι εἶνα ἀρκετὸν, λέγει, νὰ ἐμφανισθῶμεν μόνον καὶ νὰ συναμιθῶμεν μαζὶ των καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀγμυαλωσίσαμεν νὰ ἀπέλθωμεν. C Ἐν συνεχείᾳ αὐτὸ πῶς παθαίνουν οἱ ἀλαζόνες ἔπασαν καὶ αὐτοὶ, δηλαδὴ, κυριευθέντες ἀπὸ τὴν ἐλπίδα περὶ εὐκόλου πολέμου, σκέπτονται διὰ τὸν βασιλεῖα, σὰν νὰ εἴγε πέσει πλέον ἡ πόλις, καὶ ἀποφασίζον ποῖον πρόπει νὰ τοπαθετήσουν εἰς τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχέδια αὐτῶν αὐτοῦ τοῦ εἰθους ἦσαν, λέγει. Μὰ, ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ ἦτο ἀνατρεπτικὴ ὅλων αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος» καὶ δὲν ἔπαυεν, ἀλλὰ προσέθεσε «ὁ Παντοκράτωρ». Διότι ὅταν σκοπεῖται νὰ ἀνακινήσῃ κάτι σπουδαῖον ἐνθυμείται τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον ἐκείνην ἐξουσίαν. Τί λέγει, λοιπὸν, ὁ Θεός; «Δὲν θὰ ἐπιτύχη, οὔτε θὰ ἐκπληρωθῇ τὸ σχέδιον αὐτῶν, διότι πρωτεύουσα τοῦ Ἀραμαϊκοῦ κράτους θὰ εἶναι ἡ Δαμασκός». D Τὸ κράτος αὐτοῦ, λέγει, καὶ ἡ ἐξουσία του θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ δὲν θὰ ἐπεκταθῇ πέρα πέρα. «Καὶ ὁ Ραοεὶν θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Δαμασκῶς». Ὁ ἄρχων τῆς Δαμασκῶς, λέγει, καὶ ὁ Κύριος αὐτῆς θὰ εἶναι ὁ Ραοεὶν. Δηλαδὴ, θὰ παραμείνῃ εἰς τὰ ὅρια τοῦ κράτους του καὶ δὲν θὰ ἀποκτήσῃ μεγαλύτεραν δύναμιν.

«Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ θὰ ἐξακαλουθῇ ἢ ὑπάρχη ἐπὶ ἐξήκοντα πέντε ἀκόμη ἔτη καὶ ὕστερα ὁ Ἐφραϊμ ἐρημώμεται, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχη πλέον λαός». Μεγίστη ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῶν προφητῶν εἶναι, ὅτι προλέγουσιν καὶ τοὺς καιροὺς, παρέχοντες τὴν εὐχέρειαν, εἰς ἐκείνους ποὺ θέλουσιν, νὰ ἐξετάζωσιν μὲ ἀκρίθειαν τὴν δύναμιν τῆς προφητείας. E Τώρα θέθωκα, λέγει, θὰ ἀπομακρυνθῶν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ ἐξήκοντα πέντε ἔτη θὰ καταστραφῇ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος καὶ οἱ ἐχ-

θροί, ἀφοῦ τοὺς συλλάβωσιν, θὰ τοὺς ἀπελάσωσιν ἀπὸ τὴν χώραν δίκους. Τώρα, ὅμως, πρὶν νὰ συμῆ ἡ ἀλώσις ἐκείνη, λέγει, δὲν θὰ πάρουν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὰ ἱδικὰ των. Διὰ νὰ μὴ λέγῃ ὁ βασιλεὺς καθ' ἑαυτὸν, ὅταν ἀκούσῃ ὅτι ὕστερα ἀπὸ ἐξήκοντα πέντε ἔτη θὰ καταστραφῶσιν οἱ Ἰσραηλίται, τί λοιπὸν; Ἐάν τώρα μὰς υποβουλῶσουν καὶ τότε θὰ χάσθωσιν, ποῖα ἡ ὠφέλεια δι' ἡμᾶς; Ἐγὼ θάρρος, λέγει ὁ προφήτης, καὶ διὰ τὸν παρόντα κίνδυνον. Τότε, θέθωκα, θὰ ὑποβουλῶσθωσιν ὁλοκληρωτικὰ. 79 Α ἀλλὰ καὶ τώρα δὲν θὰ πάρουν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὰ ἱδικὰ των. Ἀλλὰ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἐφραϊμ, δηλαδὴ, τῶν δέκα φυλῶν τοῦ θορειοῦ βασιλείου, θὰ εἶναι ἡ Σαμάρεια. Διότι ἐκεῖ εἶναι τὸ βασίλειον αὐτῶν καὶ δὲν θὰ ἐπεκταθῇ πέρα πέρα. Καὶ βασιλεὺς τῆς Σαμαρείας θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐκεῖνο ποὺ εἶπε διὰ τὴν Δαμασκὸν, τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ, δηλῶν ὅτι τίποτε περισσότερο δὲν θὰ λάθωσιν, παρὰ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα τώρα κατέχουσιν.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπε πράγματα ὑπερβαίνοντα τὴν ἀνθρώπινην σκέψιν καὶ ἀνώτερα τῆς λογικῆς ἀκολουθίας καὶ ὅτι ἐλέγετο ἀπετέλει προφητείας, πολὺ φυσικὰ προσέθεσιν «Ἐάν δὲν πιστεύατε εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, οὐδέποτε θὰ ἐνοήσετε εἰς ποῖαν θέαν εὐρίσκεσθε». B Νὰ μὴ ἐξετάζετε, λέγει, πὸς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ γίνωσιν αὐτά. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ποὺ τὰ πραγματοποιεῖ καὶ μόνον πίστις σοῦ χρειάζεται καὶ θὰ ἀντιληφθῆς τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργούντος Θεοῦ καὶ ἔτσι θὰ ἔχῃς τελείαν ἀπόδειξιν διὰ τὰ λεγόμενα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ εἶπεν «Ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ὠμίλησα». 30 Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, φυσικὰ ἀναφερόμενος εἰς τὴν φράσιν αὐτὴν τὴν ἐπεβέβαιεν ἀκόμη περισσότερο, λέγων «Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως σύμφωνα πρὸς ὅτι εἶναι γραμμένον, ἐπίστευσά καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα, καὶ ἤμεις πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὠμιλοῦμεν». 31 Ἐάν, λοιπὸν, τὰ παλαιὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀπέχουσιν ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Καινῆς Διαθήκης τόσον, ὅσον ἀπέχει ἡ γῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπῆλθον πίστιν, C πολὺ περισσότερο ἀπαιτεῖ πίστιν ἡ γνῶσις τῶν

35. Wals. 115, 10.

36. Π' Παροιμ. 4, 18.

37. Τὰ διακριτικὰ εἰρησώμενα εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην.

ρος όλων και ἀγροίκος, κύτταξε πού φθάνει πάλιν ὁ Θεός. Ἐὶ ὁ ἴδιος, δηλαδὴ, τὸν προσελάκει καὶ τὸν προτρέπει νὰ ζητήσῃ σημεῖον, Μολοῦντι, θέσασα, δὲν ἦτο μικρὸν θαῦμα αὐτό, τὸ νὰ ἐλέγη τὰς ἀποκρύφους αὐτοῦ σκέψεις, νὰ φανερώσῃ ὁλην τὴν διάθεσίν του καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ὑποκρισίαν του. Διότι, ὅταν ὁ προφήτης τοῦ εἶπεν «Ζήτησε κάποιο θαῦμα», ἐκεῖνος, ὑποκρινόμενος τὸν πολὺ πιστὸν, ἔλεγεν «Δὲν θὰ ζητήσω τὸ θαῦμα αὐτό, διὰ νὰ μὴ θέσω εἰς πειρασμὸν τὸν Κύριον», κύτταξε μὲ πόσῃ ἀγανάκτησιν ἐπιφέρει τὸν χωρισμὸν ὁ προφήτης.⁵² Ἀ κατηγορῶν αὐτὸν θαρύτερα, εὐλόγως, μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὑποκρισίας. Δι' αὐτό, ἀκριβῶς, ἐκεῖνον δὲν τὸν κρίνει ἄξιον οὔτε νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ, ἀλλὰ στρέφεται πρὸς τὸν λαὸν καὶ λέγει· «Ἀκούσατε, λοιπὸν, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ. Μικρὸν πρᾶγμα εἶναι νὰ καταπονήτε ἄνθρώπους; Καὶ πῶς στενοχωρεῖτε τὸν Κύριον; Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἀσαφῆ, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀναπτύξω τὴν φράσιν μὲ ἀκρίβειαν. Αὐτὰ πού λέγει, λοιπὸν, σημαίνουν τὸ ἔξης.⁵³ Μήπως τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἰδικά μου; Μήπως εἶναι ἰδική μου ἡ ἀπόφασις; Ἐάν δὲ τὸ νὰ ἀπιστῇ κανεὶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς λόγον καὶ αἰτίαν εἶναι θαρῶ καὶ ἄξιον μεγάλης κατηγορίας, πολὺ περισσότερον εἶναι θαρῶ ὅταν πρόκειται δι' ἀπιστίαν πρὸς τὸν Θεόν. Ἐ Διότι ἡ φράσις «παρέχετε ἄγωνα εἰς τὸν Κύριον, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀπιστίαν. Αὐτὸ λοιπὸν, λέγει, μήπως εἶναι μικρὸν ἔγκλημα; Μήπως εἶναι ἀπὸ ἡ κατηγορία διὰ τὴν ἀπιστίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Ἐάν δὲ αὕτη εἶναι θαρῆα, πολὺ θαρύτερα θὰ εἶναι ἡ ἀπιστία πρὸς τὸν Θεόν.

Αὐτὰ τὰ ἔλεγε διὰ νὰ ἀπιληθθοῦν ὅλοι ὅτι ὁ προφήτης δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐξαπατηθῇ οὔτε νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ἀπεφασίζεν ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἀποκρύφων σκέψεων τοῦ Ἀχάζ. Τὸ ἴδιον, ἐξ ἄλλου, ἔκανε καὶ ὁ Χριστὸς πολλὰς φορές ὅπως δηλογοῦνται τὰ εὐαγγέλια. Πρῶτον, δηλαδὴ, νὰ δώσῃ ἀποδείξιν τῆς θείας δυνάμεώς του διὰ τῶν θαυμάτων, Ἐ ἔφερον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἰουδαίων ἐνεδρευσσαν κακίαν καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο μικρὸν θαῦμα. Ὅπως ἔκανε εἰς τὴν περιποίησιν τῆς θεραπείας τοῦ παραλύτου. Διότι, ὅταν εἶπεν εἰς αὐτόν· «Ἐγὼ θέρρος,

51. Πρῶτ. σημειώσεις 45 καὶ 46 τῆς κερύσεως.

παῖδί μου. Σοῦ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι σου»,⁵⁴ ἐκεῖνοι ἔλεγον· «Βλασφημεῖς»,⁵⁵ λέγει, τότε πρὶν νὰ στερεώσῃ τὰ μέλη τοῦ παραλύτου· «Διὰτὶ σκέπτεσθε πονηρὰ μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας»·⁵⁶ Ἐτοί, εἶδεν μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς θεότητός του μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ ἀποκαλύπτῃ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις τῆς διανοίας. Πραγματικῶς, ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι· «Σὺ, Κύριε, ἀποκλειστικὰ γνωρίζεις τὸ βάθος τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων».⁵⁷ Καὶ ὁ Δαυὶδ πάλιν λέγει· «Ὁ Θεὸς ἐξετάζει καρδίας καὶ νεφρούς».⁵⁸ Ἐ Ἀὐτὴν τὴν ἰκανότητα τῆς γνώσεως εἶδεν πολλὰς φορές ὁ Κύριος καὶ εἰς τοὺς προφήτας, ὥστε οἱ ἄκροσται νὰ διδάσκωνται, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι ἄνθρωπινον, ἀλλὰ προέρχονται ἀνωθεν καὶ ἔτι ἡ ἀπόφασις καθ' ὁλοκληρίαν κατήχρητο ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ μεγαλοφρονότατος Ἰσαΐας, ἀφοῦ μὲ μεγάλην πραότητα ἀμύλησε πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν ἀπήλλαξε ἀπὸ τοὺς φόβους, τοῦ ἔδωκεν θάρρος διὰ τοὺς παρόντας κινδύνους, τοῦ προσέφερεν ἀποδείξεις δι' αὐτὰ, μὲ τὸ νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ σχέδια τῶν ἐπιθετικῶν βασιλέων, νὰ ἐλέγη τὴν προδοσίαν, νὰ προείπη τὴν καθολικὴν καὶ γενικὴν ὑποταγὴν τοῦ βορείου βασιλείου καὶ νὰ προσθέσῃ καὶ τὸν χρόνον αὐτῆς, δὲν ἠρόκασθη εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ προγοῦσθαι περαιτέρω καὶ δὲν περιμένει νὰ ζητήσῃ ὁ βασιλεὺς σημεῖον ἀποδεικτικόν αὐτῶν, Ἐ μὰ, ἐπειδὴ αὐτὸς λόγος τῆς υπερβολικῆς αὐτοῦ ἀπιστίας δὲν ἤθελε σημεῖον, τὸν προτρέπει πρὸς τοῦτο. Καὶ οὐ μόνον τὸν προτρέπει, ἀλλὰ τοῦ δίδει καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ σημεῖου. Πραγματικῶς δὲν καθορίζει αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ σημεῖον, ἀλλὰ τοῦ λέγει νὰ ζητήσῃ σημεῖον ὅπου θέλει. Πλουσίως ὁ Κύριος, ἰσχυροτάτη ἡ δύναμίς του, ἀπερίγραπτος ἡ ἐξουσία του. Ἐάν θελήσῃ θαῦμα ἀπὸ τὸν οὐρανόν, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον πρὸς τοῦτο. Ἐν ἀπὸ τὴν γῆν, πάλιν δὲν ὑπάρχει κανένα κώλυμα, διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ λόγια τοῦ προφήτου· «εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος».⁵⁹

⁵⁹ Ἐπειδὴ, ὅμως, οὔτε τοιούτοτρόπως δὲν ἔπεισεν τὸν

52. Ματθ. 8, 2.

53. Ματθ. 9, 3.

54. Μαρθ. 8, 4.

55. Γ' Βασίλ. 8, 50.

56. Γ' Ματθ. 7, 10.

57. Ἡσ. 7, 11.

θαυμάα ὁ προφήτης, δὲν ἐσιώπησεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ⁵¹ Ἄ ἀλλά, ἀφοῦ τὸν ἤλεγξε, καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἀκαούτου καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ἐξηπατήθη οὔτε παρεστῆρῆ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἄγαθα, ἀποκαλύπτει ἀπόρητον προφητείαν, ἣ ὁποία θὰ ἐγίνετο διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς αἰκουμένης καὶ τὴν διόρθωσιν ὄλων τῶν πραγμάτων. Καὶ λέγει, ὅτι τὸ θαῦμα δὲν θὰ ἐδίδετο πλέον διὰ τὸν Ἄγαθα, ἀλλὰ δι' ὄλον τὸν Ιουδαϊκὸν λαόν. Βέβαια, κατ' ἄρχας ἀπηθύνετο πρὸς τὸν ἴδιον τὸν θασιλέα μόνον, ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνος ἀπέδειξεν ἀνάξιον τὸν ἑαυτὸν του, ὁμῆλει πρὸς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ. Πραγματικῶς, δι' αὐτὸ λέγει, ὅτι «θὰ δώσῃ ὁ Κύριος ὁ ἴδιος θαῦμα», ὅχι εἰς ἐσέ, ἀλλὰ «εἰς ἐσάς». ⁵² Β «Εἰς ἐσάς». Εἰς παύτως; Εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ θασιλεῖον τοῦ Δαυὶδ. Διότι, πραγματικῶς, ἀπὸ αὐτὸν ἐβλάστησε τὸ θαῦμα.

Ποῖον εἶναι, ὅμως τὸ θαῦμα; «Ἰδοῦ, ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ κληθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ». ⁵³ Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅπως καὶ παραπάνω εἶπα, ὅτι τὸ θαῦμα δὲν δίδεται πλέον εἰς τὸν Ἄγαθα, Ἀκόμη, ὅτι δὲν εἶναι εἰκασία, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ προφήτης ἐνεκόλωσε καὶ κατηγόρησε, ὅταν λέγῃ «Μικρὸν πρᾶγμα εἶναι νὰ καταπονήτῃ ἄνθρωποι;» καὶ προσέθεσε: «Διὰ τοῦτο θὰ σὰς δώσῃ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος θαῦμα. Ἰδοῦ, ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ». Ἐάν, βέβαια, δὲν ἦτο παρθένος, δὲν θὰ ἦτο καὶ θαῦμα. Διότι τὸ θαῦμα πρέπει νὰ ξεπερᾷ τὴν καθιερωμένην τάξιν, νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς συνηθείας καὶ νὰ εἶναι νέον καὶ παράδοξον. ⁵⁴ Ὡστε νὰ προκαλῇ ἐντύπωσιν εἰς τὸν καθένον, ποῦ τὸ θέλει καὶ τὸ ἀκούει. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριθῶς λέγεται καὶ θαῦμα, ἐπειδὴ προξενεῖ ἐντύπωσιν καὶ ἐπισημαίνεται ἀπὸ ὄλους. Δὲν θὰ ἦτο, ὅμως, ἐντυπωσιακόν, ἐάν ἐπρόκειτο νὰ καλυφθῇ ἀπὸ τὴν ὁμοιότητά του πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα. Συνεπῶς, ἐάν ὁ λόγος ἀνεφέρετο εἰς γυναῖκα, ἣ ὁποία φυσιολογικῶς ἐγένετο, διὰ ποῖαν αἰτίαν ὀνομάζει θαῦμα κατὰ τὸν καθένον ἡμέραν γίνεται; Ἐξ ἄλλου, δι' αὐτὸ ἀρχίζων δὲν εἶπεν Ἰδοῦ παρθένος, ἀλλὰ Ἰδοῦ ἡ παρθένος, ὑποηλθὼν μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου ὅτι αὕτη ἦτο ἐπίσημος καὶ μοναδική

51. Ἦσ. 7, 14.
52. Ἦσ. 7, 14.

παρθένος. ⁵⁵ Ὅτι δὲ αὐτὸ ἀποδεικνύει ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθωμεν καὶ ἀπὸ τὰ εὐαγγελία. Ὅταν, λοιπόν, οἱ Ἰουδαῖοι ἐστειλαν ἀνθρώπους πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ ἠρώτων «Ποῖος εἶσαι;» ⁵⁶ δὲν ἔλεγον, οὐ εἶσαι Χριστός, ἀλλ' ἐάν σὺ εἶσαι ὁ Χριστός. Οὔτε ἔλεγον· Σὺ εἶσαι προφήτης, ἀλλ' ἐάν σὺ εἶσαι ὁ προφήτης. ⁵⁷ Κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἰδιότητας ἦτο κατὰ τὸ ἐξαιρετικόν. Ὅθεν, καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀρχίζων τὸ Εὐαγγέλιόν του, δὲν ἔλεγε εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχε Λόγος, ἀλλὰ «εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦτο πρὸς τὸν Θεόν». ⁵⁸ Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἐδῶ δὲν εἶπεν Ἰδοῦ παρθένος, ἀλλὰ «Ἰδοῦ ἡ Παρθένος». Καὶ τὸ «Ἰδοῦ» λέγεται μετὰ θεσπιστότης, ἣ ὁποία μόνον εἰς τὸν προφήτην ταυριάζει. Πραγματικῶς, τὰ συμβαίνοντα προήρχοντο ἀπὸ ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος τὰ θέλετε σχεδὸν καὶ τὰ συνελάμβανε διὰ τῆς φαντασίας του καὶ εἶπε μεγάλην θεσπιστότητα διὰ τὰ λεγόμενα. Ἐ Διότι οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνος ἔβλεπαν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας τὰ ἀόρατα. Βέβαια, εἶναι φυσικὸν νὰ σφάλῃ ἡ ἀίσθησις, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος χωρὶς σφάλμα εἶδε τὴν ἀπόφασιν.

Καὶ διατὶ, ἀπορεῖ κάποιος, δὲν προσέθεσεν ὅτι ἡ γέννησις θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Μὰ, τὰ λεγόμενα ἀπετέλουν προφητείαν καὶ ἔπρεπε νὰ λεγθοῦν συνεισπισμένα, ὅπως πολλὰς φορές εἶπα, ἐξ αἰτίας τῆς ἀχαριστίας τῶν ἀκροατῶν. ⁵⁹ Ἄ Ὡστε νὰ μὴ κούσουν ὄλα τὰ θιθλία, ὅταν θὰ ἐμάθαναν τὰ πάντα. Πραγματικῶς, ἀφοῦ δὲν ἐλογόριασαν τοὺς προφήτας, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ ἐπρόσεχαν τὰ θιθλία. Καὶ ὅτι δὲν εἶναι εἰκασία αὐτὸ ποῦ λέγω, νὰ, ὅτι κάποιος ἄλλος θασιλεὺς ⁶⁰ ἐπὶ τῆς ἐπαχθῆς τοῦ προφήτου Ἰερραμίου ἐπήρε τὰ θιθλία, τὰ ἐσχίσε καὶ τὰ ἔκαυσε. ⁶¹ Εἶδες ἀνυπόφορον μανίαν; Εἶδες ὄργην χωρὶς λογικὴν; Δὲν τοῦ ἦτο ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀπαγορευθῇ τὰ θιθλία, ἀλλὰ τὰ ἔκαυσε ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ ἠθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ ἀλόγιστον πάθος

59. Ἰωάν. 1, 21.

60. Ἰωάν. 1, 25.

61. Ἰωάν. 1, 1.

62. Μῆραται ἐπὶ τὸν θασιλέα τοῦ θασιλείου τοῦ Ἰσάα Ἰουδαίου (600-588 π.Χ.). ὁ ὅποιος δὲν ἐπολιτεύθη σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ ἐτήρησε νάσθῃ σὺν τῶν τοῦ προφήτου Ἰερραμίου (Ἠρβλ. Ἦερ. 19 ἔξ.).

63. Ἠρβλ. Ἦερ. 48, 21 ἔξ.

του. Και όμως, μοιολόγησε με ασάφειαν ὁ προφήτης Ἰσαΐας, Ἐ ἐν τούτοις τὰ πάντα ὑπέδειξεν. Πραγματικά, ἐφ' ὅσον παραμένει παρθένος, πῶς ἀλλοιῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ γεννηθῇ, παρὰ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Διότι κανένας δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ὑπερβῇ τὴν φυσικὴν τάξιν, παρὰ μόνον ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως. Ὡστε, ἔταν εἶπεν ὅτι θὰ γεννηθῇ ἡ παρθένος, τὸ πᾶν ἐφανέρωσεν.

Ἄφου, λοιπόν, ἀνέφερε τὴν γέννησιν, λέγει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γεννωμένου, ὄχι τὸ αὐτὸ ποῦ ἔλαθεν, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ τοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ὅπως, δηλαδή, ἀνομάζει τὴν Ἱερουσαλὴμ πόλιν δικαιοσύνης,⁶⁵ μοιολόγηται, θέβαια, ποθενὰ δὲν ἀνομάσθη πόλις δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα εἶχε λάβει τὴν ὀνομασίαν αὐτήν, ἐπεὶ μετεβλήθη πολὺ πρὸς τὸ καλλίτερον C καὶ ὑπερησπίσθη τὴν δικαιοσύνην, (διότι καὶ ἔταν τὴν ὀνομάζει πόλιν),⁶⁶ θέτει τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴν κακίαν αὐτῆς καὶ ὄχι διότι κάποτε ἡ πόλις ἀνομάσθη τοιοῦτοτρόπως. Ὁμοίαι καὶ ἐν συνεχείᾳ διδίδει εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς). Συνεπῶς, τὸ ἴδιον πρέπει νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τὸν Χριστόν, ὅτι, δηλαδή, ἔθεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῶν γεγονότων ὀρμώμενος. Πραγματικά, τότε ὁ Θεὸς κυρίαρχος ἦτο μαζὶ μας ἔταν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν γῆν, συνανεστράφη μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπέδειξε τὸ μεγάλο του ἀνδιαφέρον δι' ἡμᾶς. Διότι δὲν ἦτο πλέον μαζὶ μας ὡς ὅτε ἄγγελος, ὡς ἀρχάγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατῆλθε καὶ ἀνέλασε ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, Ἐ σωμιλῶν μὲ τὰς πόρναις, συντρώγων μὲ τοὺς τελῶνας, εἰσερχόμενος εἰς τὰ σπίτια τῶν ἀμαρτωλῶν, δίδων παρηλασίαν εἰς τοὺς ἡσυχαστάς, προσελκύν τούς μάγου, ἐξαγνίζων καὶ διαρθρώνων τὰ πάντα, συνενώνων μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ὅλα αὐτὰ, λοιπόν, προλέγει ὁ προφήτης, ἀναφέρων συγχρόνως καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἀνέκφραστον καὶ ἀνυπολόγιστον ὀφέλειαν, ἡ ὁποία θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὰς ὀδῖνας αὐτάς. Διότι, ἔταν ὁ Θεὸς εὐρίσκειται μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τότε δὲν πρέπει πλέον νὰ φοβόμαστε τίποτε, ὡς νὰ τρέψουν, ἀλλὰ νὰ ἔχουν θάρρος δι' ὅλα. Ὅπως καὶ ἔγινε, θέβαια. Διότι τὰ παλαιὰ καὶ ἀμετακίνητα ἐκεῖνα κακὰ συνεχα-

65. Πέρλ. Ἦο. 1, 26.
66. Ἦο. 1, 21.

ρήθησαν, ἡ ἑνωσίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀποφασίς κατηργεῖτο, ἐκόπτοντο τὰ νεύρα τῆς ἀμαρτίας, κατελύετο τὸ κράτος τοῦ διαβόλου, Ἐ ὁ παράδεισος, ποῦ ἦτο κλειστός δι' ὅλους, ἠνοίγετο κατὰ πρῶτον εἰς τὸν γενεαὶ καὶ τὸν ληστήν, ἠπλοῦτο αἱ οὐράναι ἀψίδες, οἱ ἄγγελοι ἀνεμυγνύοντο μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀναφύετο πρὸς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἠχρηστεύετο ἡ φυλακὴ τοῦ Ἄδου καὶ ὁ θάνατος ἀπέμεινε πλέον μία ἀπλή λέξις, χωρὶς πραγματικῶν περιεχομένων. Ἐπίσης ἐοχηματίσθησαν χοροὶ μαρτύρων καὶ ἐνεφανίσθησαν γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἐθρυμμάτισαν τὸ κεντρί τοῦ Ἄδου,⁶⁷ Ἐ Αὐτὰ, λοιπόν, προλέπων ὁ προφήτης ἐσκήριτα καὶ ἐχόρευε καὶ διὰ μέσου μιᾶς λέξεως μᾶς ὑπεδείκνυεν αὐτά, μὲ τὸ νὰ προφητεύσῃ τὴν γέννησιν τοῦ Ἐμμανουὴλ. «Βούτυρον καὶ μέλι φάγεται,⁶⁸ πρὶν ἢ γυνῶναι αὐτὸν ἢ προελεσθαι πονηρὰ ἐκλέξεταὶ τὸ ἀγαθόν.⁶⁹ Διότι πρὶν ἢ γυνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθόν, ἡ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία, τοῦ ἐκλέεσθαι τὸ ἀγαθόν».⁷⁰

Ἐπειδὴ τὸ γεννώμενον παιδίον δὲν ἦτο ὡς ἄπλός ἀνθρώπος ὡς ὁ Θεὸς μόνον, ἀλλ' ἦτο Θεὸς ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, δι' αὐτὸ, εὐλόγως, ὁ προφήτης ποικίλλει τὸν λόγον, λέγων ἄλλοτε μὲν τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖνο, προσθέτων καὶ τὰ παράδοξα. Ἐ χωρὶς νὰ ἀφήνῃ νὰ μὴ γνῆ πιστευτὴ ἡ θεία οικονομία, λόγῳ τοῦ μεγέθους τοῦ θαύματος. Πραγματικά, ἀφού εἶπεν ὅτι θὰ γεννηθῇ ἡ παρθένος, πράγμα τὸ ὁποῖον ὑπερέβαινε τὴν φυσικὴν τάξιν, καὶ ὅτι τὸ παιδίον θὰ ἀνομάζετο Ἐμμανουὴλ, ποῦ καὶ αὐτὸ ἦτο ἀνώτερον τῆς προσδοκίας, διὰ νὰ μὴ πάθῃ καμμία, ἔταν ἀκούσθη τὸ ὄνομα Ἐμμανουὴλ, ὅτι ἔπαθε ὁ

67. Μὲ τὸ βούτυρον καὶ τὸ μέλι διδεται ἡ τυπικὴ λαϊκὴ προφ. τῆς γὰρ τῆς ἀπαγγελίας, ἡ ἔπειτα πολλὰ πορὰ εἰς τὴν ἐκ. ἀποθήκην ἀποτίσκει ὡς «τὴν μέλι καὶ γάλα» (ἮΕΒ. 3, 8 Ἦο 90, 17 κλπ.). Συνεπῶς, ἡ προφ. αὐτὴ παριστάται ἡλικία παύσεως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀποταλεῖ τὴν ἀνάγκασιν τῆς ἀπαγγελίας. Κατ' ἄλλην, ἔγινε, γυνῶνι ὡς τὸ «βούτυρον καὶ μέλι» καίτοι ἡ παραβολὴς μεσοκλή προφ. Ἄλλοι καὶ ἐν ἀποκρίσειν εἶναι τὰ ἀποκρίσειν αὐτὴν ἀποκρίσειν τὴν φυσικὴν τῆς προφ., τὸ ὁποῖον προσφέρει ὁ Ἐμμανουὴλ, τὸ ὄντιν ὡς τὴν διὰ τὸν γάλακτον ἐπαρρησίαν. Ὁ ἱερὸς Χριστός, ὁ ὅστις ἄλλῃ ἐνοῦσαν εἰς τὸ χωρίον τούτου, ὡς ὁ ἴδιος εἰς τὴν μεσοκλήν.

68. Συνεχίζεται ἡ περιγραφή τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἄριστον Ἄγαθόν εἶναι εἰς θεῶν καὶ προφ. νὰ προτιμῇ τὸ κακὸν ὡς ἀγαθόν.

69. Ἦο. 7, 15-16.

70. Μαρκίαν· ὁ γνωστὸς κριτικὸς ἐκ τῆς Σύνοδος τοῦ Πάνου, ἐκ-

Μαρκιανῶν⁷⁰ και περιπέση εἰς τὴν πλάνην τοῦ Οὐδαιεντινοῦ⁷¹ χάριν τῆς οικονομίας, ἀμέσως προσέθεσε σαφεστάτην ἀποδείξιν τῆς θείας συγκοταθείσεως, πιστοποιῶν ταύτην ἀπὸ τὴν τροφῆν.⁷² Διότι τί λέγει; «Βούτυρον καὶ μέλι θὰ τρώγῃ». Τὸ γινώρισμα αὐτὸ ἄμως δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν θείαν φύσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔπλασεν ἄλλως ἕναν ἀνθρώπον καὶ δὲν εἰσήλαθεν εἰς αὐτὸν ὡς εἰς κατοικητήριον, ἀλλὰ ἤνευθη καὶ τὴν κόρησιν, καὶ μάλιστα κόρησιν διαρκείας ἕνεκα μη-νῶν, Ὡ καὶ ὑπέστη τὰς ἀδικίας καὶ τὰ σπάργανα καὶ ἔλαβε τροφὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπὶ τῆς γῆς γεννήσεώς του, ὥστε δι' ἑκὼν αὐτῶν νὰ κλείσῃ τὰ στόματα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν νὰ ἀρνηθῶν τὴν θείαν οικονομίαν. Αὐτὰ, λοιπὸν, προθέπων ἀπὸ παλαιὰ ὁ προφήτης δὲν ἀναφέρει μόνον τὰς ὡδίνους καὶ τὸν θαυμαστὸν τρόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ, ἀλλὰ ἀναφέρει καὶ τὴν τροφὴν αὐτοῦ κατὰ τὴν νηπακὴν ἡλικίαν, ὅταν ἀκόμη θὰ εἶναι εἰς τὰ σπάργανα, ἢ ὅποια δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν τροφὴν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἔχει τίποτε τὸ παράδοξον ἐν προκειμένῳ. Δηλαδή, οὔτε καθ' ὁλοκληρίαν διαφέρει αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε πάλιν εἶχε τὰ πάντα κοινὰ μὲ αὐτούς. Διότι τὸ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ γυναῖκα εἶναι κοινὸν σημεῖον, Ὡ ἀλλὰ τὸ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ παρθένου εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει εἰς ἡμᾶς. Ἐπίσης, τὸ νὰ τραφῇ σύμφωνα μὲ τὸν καθιερωμένον νόμον τῆς φύσεως εἶναι κοινὸν καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός πρὸς ὅ,τι συμβαίνει εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ τὸ νὰ καταστῇ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἀπόσθλιτος ἀπὸ τὴν πονηρίαν καὶ νὰ μὴ λάβῃ καθόλου πείραν τοῦ κακοῦ, αὐτὸ εἶναι νέον καὶ παράδοξον καὶ ἀποτελεῖ γινώρισμα μόνον αὐτοῦ. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς προσέθεσεν ὁ προφήτης καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλα. Δηλαδή, δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀφοῦ ἔλαβε πείραν αὐτῆς, λέγει, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προσιμὸν ἔδειξε κάθε εἶδος ἀρετῆς. Αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἔλεγε: «Ποῖος ἀπὸ ἐσῶς ἤμπορεῖ νὰ μὲ ἐλέγξῃ δι' ἁμαρτιαν;»⁷³

ὅς τὸς Γνωστικιστῶν. Ὁ Μαρκιανὸς, ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐπὶ ἐρημνείας, χάριν, ἐδέχθη τὸν Ἐ Χριστὸς δὲν ἀγεννηθῆ, ἀλλὰ παρουσιάσθη ἀνθρώπος μὲτὰ φυσικῶν σῶματός καὶ τῆς γῆς.

71. Οὐδαιεντινοί: ἢ Βαλεντινοί: ἀπεραρχῆς: ἢ Αἰγύπτου καταγωγῆς. ἕνα: ἀπὸ τοὺς σημιτικιστῶν Γνωστικιστῶν.

72. Δηλαδή, ἐκ τῆς γεννήσεως ὅτι ὁ Ἐμμανουὴλ θὰ ἐρωτησῆ, ὡς ἀνθρώπος.

73. Ἰωάν. 8, 46.

Καὶ πάλιν «Ἐρχεται ὁ ἀρχὸν τοῦ κόσμου καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω μου καμμίαν δύναμιν».⁷⁴

Ἐ Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης προχωρῶν λέγει, ὅτι (ὁ Μεσσίας) «δὲν διέπραξε καμμίαν ἁμαρτίαν, οὔτε ἠκούσθη βόλος ἐξερχόμενος ἐκ τῶν χειλέων του».⁷⁵ Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι προτοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ δύναται νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, ἀπὸ τὴν σπειρόκακον ἐκείνην ἡλικίαν, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν θὰ δειξῇ τὴν ἀρετὴν του καὶ δὲν θὰ ἔχη τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς τὴν κακίαν. Πραγματικῶς, «προτοῦ νὰ μάθῃ τὸ παιδίον νὰ διακρίνῃ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἂν θὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ κακόν καὶ θὰ προτιμᾷ τὸ καλόν». Καὶ πάλιν μὲ τὰς ἴδιαις λέξεσι τὸ ἴδιον νόημα ὑπανίσταται καὶ ἐπιμένει εἰς τὸν λόγον αὐτόν. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἦτο πάρα πολὺ ὕψηλόν τὸ λεχθέν, τὸ πιστοποιεῖ μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἀφηγήσεώς του. Αὐτὰ, λοιπὸν, ποῦ ἐδήλωσεν ἀνωτέρω, ὅταν εἶπει, ὅτι «προτοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ δύναται νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν καὶ νὰ προτιμᾷ τὸ καλόν»,⁷⁶ τὸ ἴδιον καὶ παρακάτω ἐφανέρωσεν, ὅταν εἶπε «προτοῦ νὰ μάθῃ τὸ παιδίον, καὶ ἐπεξηγεῖ, πάλιν τὸ λεγόμενον, λέγων «νὰ διακρίνῃ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, θὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ κακόν καὶ θὰ προτιμᾷ τὸ καλόν».⁷⁷ Αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸν φαινόμενον ἦτο γινώρισμα αὐτοῦ μοναδικόν. Ὅθεν, καὶ ὁ Παῦλος ἀναφέρει συνεχῶς αὐτὸ Β καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν τὸν ἀντίκρουσεν, τὸ ἴδιον διεκήρυξε, λέγων «Να, ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ποῦ σηκώνει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου».⁷⁸ Αὐτός, ἄλλως ποῦ σηκώνει τὴν ἁμαρτίαν τῶν ὅλων, εἶναι φυσικὸν νὰ εἶναι πολὺ περισσότερον ἀναμάρτητος. Καὶ ὁ Παῦλος, ὅπως προανέφερα, τὸ ἴδιον συνεχῶς ἐκήρυσεν. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ (ὁ Μεσσίας), διὰ τὰ μὴν νομίση κανένας ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὅτι τιμωρεῖται διὰ τὰς ἰδικὰς του ἁμαρτίας, διαρκῶς τονίζει τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ θάνατός αὐτοῦ ἦτο λυτῆριον τῆς ἰδικῆς μας ἁμαρτίας. Διὸ καὶ ἔλεγε: «Ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἀνεστή-

74. Ἰωάν. 14, 30.

75. Ἦσ. 58, 9.

76. Ἦσ. 7, 18.

77. Ἦσ. 7, 18.

78. Ἰωάν. 1, 29.

θη ἐκ νεκρῶν, δὲν θά ἀποθάνῃ πλέον. Διότι τὸν θάνατον τοῦ ὑπέστη, τὸν ὑπέστη ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν.⁷⁹ Οὐτε ἐκεῖνον τὸν θάνατον, λέγει, τὸν ὑπέστη ὡς ὑπεύθυνος ἐξ αἰτίας ἁμαρτίας προσωπικῆς του, ἀλλὰ γάρην τῆς κοινῆς ἁμαρτίας ὧν ἀνεξαρτέτως τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἴδιος, λοιπὸν, τοῦ ἀρχικοῦ θανάτου σύμφωνα μὲ αὐτὰ δὲν ἦτο ὑπεύθυνος, ἀπεδείχθη, συνεπῶς, εἰς ἰκανοποιητικὸν θαυμάσιον, ὅτι δὲν θά ἀποθάνῃ πλέον.

«Καὶ ἡ χώρα, διὰ τὴν ὅποιαν φοβείσαι, θά ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τοῦς δύο βασιλέας».⁸⁰ Ἐκείνου τὸ ὅποιον συνεχῶς κάνει ὁ προφήτης, τὸ ἴδιον καὶ ἐδῶ πράττει. Δηλαδή, μετὰ τὴν προφητείαν φέρει τὸν λόγον εἰς τὴν ἱστορίαν. Αὐτὸ ἀπεδείξαμεν καθαρὰ ὅτι ἐπράξε καὶ ὅταν ὠμίλει διὰ τὰ Σεραφεῖμ, τὸ ἴδιον, λοιπὸν, ἔκανε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Πραγματικὰ, ἀφοῦ ἐξέθεσε τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια θά δοθοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην (διὰ τοῦ Ἐμμαουήλ), στρέφει πλέον τὸν λόγον πρὸς τὸν βασιλέα. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν «θὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ χώρα». **Δ** Πι σημαίνει «θὰ ἐγκαταλειφθῇ»; θὰ παραμεινῇ, δηλαδή, ἀνεπαφῶς, θὰ εἶναι ἐλευθέρως δὲν θά πύθῃ τίποτε τὸ δυαδρόστον, δὲν θά ὑποστῇ τὰς καταστροφικὰς συνεπειὰς τοῦ πολέμου. «Καὶ ἡ χώρα, διὰ τὴν ὅποιαν φοβείσαι, θὰ ἐγκαταλειφθῇ», ἡ χώρα, διὰ τὴν ὅποιαν σὲ κατέχει ὁ φόβος, διὰ τὴν ὅποιαν πρέμεις, ἀπὸ τοῦς δύο βασιλέας, δηλαδή ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Δαμασκού (Ρααβὲλ) καὶ ἀπὸ τὸν βασιλέα τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ (Φακεὲ).

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ καταστῇ ὁ Ἄχαζ πῶς ῥάθυμος διὰ τῆς προφητείας τῶν ἀγαθῶν, οὔτε νὰ ἀδιαφορήσῃ ἐξ αἰτίας τῆς εἰρήνης, τοῦ ἐνδυναμώμεν πάλιν τὴν ψυχὴν του, ὅταν λέγῃ «Ἄλλ' ὁ Κύριος θὰ ἐπιφέρῃ ἐναντίον σου καὶ ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ ἐναντίον τοῦ οἴκου τοῦ πα-

79. Ρωμ. 8, 9-10.

80. Πρ. 7, 16.— Ἡ νόημα τοῦ στίχου τοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὅλα τὰ φινιέρηθ' ἢ ἀπομαρτυρηθῶν εἰς τὸ πῶστον μέλλον, διότι πῶστον τὸ πῶστον, κατὰ τὴν ἀνεπίσητον πείρην, ἐπιταρῆν καλὸν καὶ ἀγαθὸν — ἀλλὰ ὁ Ἐμμαουήλ ὡς θελον δι' ἐκ ἐφέως θὰ ἀπομαρτυρηθῆται τὸ κακὸν καὶ θὰ ἀπολοσθῇ τὸ καλὸν — ἄλλα, ἐν τῷ τῶν ἑτῶν θὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ χώρα σου, διὰ τὴν ὅποιαν φοβείσαι, ὅτι θὰ καταστραφῇ τελείως ἀπὸ τοῦς δύο πύθους ἐπιταρῆθ' ἔφακε καὶ Ρααβὲλ, διὰ τὸ ἦν γὰρ — Πιλατὸς θὰ κηρύσσῃ τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Σαμαρείαν.

Ἰεζεκ. 7, ἀπαλλαγῇ πῶς ἐκ τοῦ κινδύνου εἶναι τύπος τῆς λυτρώσεως τοῦ κόσμου διὰ τοῦ Ἐμμαουήλ.

τρὸς σου ἡμέρας κακὰς,⁸¹ αἱ ὅποια δὲν ἔχουν ἔλθει ἀπ' ὅτου ὁ Ἐφραὶμ ἀπέστη ἀπὸ τὸν Ἰούδα,⁸² δηλαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων.⁸³ Ἐ Βέβαια, διὰ τῶν λόγων αὐτῶν ὑπονοεῖ τὴν ἐπίθεσιν τῶν θαρσάρων, διὰ τῆς ὁποίας κατέστρεψαν ἐκ θεμελίων τὴν πόλιν καὶ, ἀφοῦ τοὺς ἠχμαλώτισαν, ἔφυγον. Καὶ τὰ προλέγει αὐτὰ, ὅχι διὰ νὰ συμ-θοῦν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὸν κίνδυνον ἀφοῦ γίνονται πῶς συνετοὶ διὰ τοῦ φόβου. Ἐπειδὴ, ὅμως, οὔτε μὲ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια τοὺς ἐδόθησαν χωρὶς νὰ τὰ ἀξίωσιν, δὲν ἔγιναν καλλίτεροι, (τὸ ὅτι θὰ ἀπῆλθον τὰ ἀγαθὰ παρ' ἄξιον τὸ ἀπέδειξε ἡ γνῶμη τοῦ βασιλέως καὶ ἡ ὑπερβολικὴ του ἀπιστία), οὔτε μετεδλήθησαν μὲ τὴν ἀπειλὴν τῶν δεινῶν,⁸⁴ ἀ ἀλλὰ πρὸς τὸ καθένα φάρμακον, τοῦ ἀπέθελεν εἰς τὴν ὠφέλειάν του, ἀντεστάθησαν μὲ σκληρότητα, ἐπιφέρει, πλέον, θαυμάσιον τομὴν, ἀποκόπτον τὸ ἀσπιόμενον μέρος καὶ ἀφανίζον τοὺς ἀσθενούντας ἀθεράπευτα.

Τι σημαίνει δὲ ἡ φράσις: «Ἄφ' ὅτου ὁ Ἐφραὶμ ἀπέστη ἀπὸ τὸν Ἰούδα, δηλαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων»; Ἐπετέθησαν οἱ θαρσάρων μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τοὺς αἰχμαλωτίσωσιν ἔλους. Ἄλλα, ἀφοῦ ἀφῆσαν τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα καὶ τὰς δύο φυλάς, ἐστράφησαν ἐναντίον τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Ὅτι λέγει, λοιπὸν, εἶχε τὴν ἐξῆς σημασίαν ἀπὸ τὴν στιγμήν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὅποιαν αἱ δέκα φυλαὶ θὰ προσελκύσων πρὸς τὸ μέρος τῶν τῶν στρατεύματι τῶν θαρσάρων, ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ κοντάσας, ἐνεκα τῆς ὑπερβολικῆς τῶν συμφορῶν καὶ προκαλέσαντες αὐτοὺς ἐναντίον τῶν ἀπήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι. **Β** ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πρέπει νὰ τρωάτετε καὶ νὰ φοβῆσθε πλέον. Διότι προχωροῦντες θὰ φθάσουν καὶ εἰς ἐσὰς, ἐάν δὲν ἀλλάξετε διαγωγήν. Καὶ λέγει, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ τοὺς δώσῃ κακὰ ὁ Θεός, Βέβαια, δὲν ὑπετάγησαν μὰζι μὲ τοὺς Ἰσραηλιτάς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, μεταξὺ τῶν δύο γεγονό-

81. Νὰ μὴ πάρετε θόρυβον, μὲ τὴν ἀπολλογὴν αὐτὴν, δεδομένου ὅτι κατ' ἐναντίον σας θὰ ἐπιέλθωσιν μεγάλα θινά.

82. Πέρεται διὰ τὴν μεγάλην ἰσχυρὴν συμφορὴν τῆς ἐκκοπήσεως τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν νότιον βασιλεῖον (Ἰούδα), περὶ τὸ 720.

83. Πρ. 7, 17. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σαμαρείας οἱ Ἀσσυριοὶ ἐπέβησαν εἰς Σαμαρείαν φορολογεῖν ἐπὶ ἄρχῆς καὶ κατέστρεψαν τὴν γῆραν. Ἦν ἐπὶ τῶν τοῦ ἐσθλαίων ἐκ νέου καὶ ἐπὶ τῶν οὐλονοῦσάντων, ὁ ἴσχυρος ἐπὶ Δ' Βασιλ. 23, 28 χαρακτηρίζεται εἰς ἑκατέκαστον Ἀσσυρίων, καταστρέφει τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὅπως εἰρηνοῖται. Ὁ προστάτης θὰ γίνῃ ἡ καταστραφῆς.

των έμεσολάθησαν άλίγια έτη⁸⁴. Συνεπώς, ότι λέγει έδω έχει την άκόλουθον έννοιάν. "Ότι την άπάθειαν την είχε λάβει ό Θεός από έκείνας τās ήμέρας, αλλά έπερίμενε και έμακροθύμει, μολοντί τās άμαρτήματά των από τότε ήσαν άξια τιμωρίας. Αυτό συνηθίζει νά κάνει εις πολλās περιπτώσεις, δηλαδή, ενώ φθάνει ή καθαρισμένη ήμερα, αναβάλλει και καθυστερεί την τιμωρίαν. Πράγμα τό όποιον είναι μέγιστον δείγμα της φιλανθρωπίας του και σφραγιστή άποδείξεις της άχαριστίας έκείνων, C που δέν θέλουν νά χρησιμεύουσιν έπωφελώς την μακροθυμίαν του Θεού. Τό ίδιο, λοιπόν, λέγει και έδω, ότι, δηλαδή, ή άπειλή ύπήρχεν από τότε, από τότε είχε λησθή ή άπόφασις, από τότε τιμωρίαν πολύ ή όργη του Θεού, ώστε, άφού φέρη την τιμωρίαν πολύ πλησίον των, νά τους παρακινήση εις μετάνοιαν, νά τους καταστήση καλλίτερος και νά τους κάνει νά αγωνισθύν μετά την δάωσιν του θορείου θασιλείου και όχι νά τους κυριεύση μεγάλη άδιαφορία, έπειδή ήχημαλιώθησαν έκείνοι και οι ίδιοι διάφυγον τόν κίνδυνον.

«Και⁸⁵ κατά την έποχην έκείνη⁸⁶ ό Κύριος θά σφυρίξη⁸⁷ καλών τās μυίας», αί όποια υπάρχουν εις τό άνω μέρος του ποταμού της Αιγύπτου Νείλου.⁸⁸

Βλέπει ότι δέν έλεγα άσκόπως, ότι, επειδή ήθελε νά αύξηση τόν φόβον αυτών, από την ήμέραν έκείνην, έπισείει την άπειλήν. Πραγματικά, ή συνέχεια αυτό άποδεικνύει, D διότι με όσα λέγει, τούς φοβίζει περισσότερο και τούς άποκαλύπτει τά έχθρικά στρατάπεδα, τά όποια ήσαν πολύ φοβερά εις αυτούς, τούς φανερώνει την έσκόλιαν με την όποιαν θά τους έπιτεθούν, γεγονός τό όποιον τούς προκάλεσε μεγάλην σύγχυσιν, άποδεικνύων, έτσι τό πλήθος των στρατευμάτων, τό όποιον πρό πάντων τους κατετάραξε τό μυαλό. Όλα δέ αυτά με τά άκόλουθα τά

84. 'Από τού 129 - 586.

85. 'Από τού σημείου αυτού διακρίσασαι εθνικώς; καί' άρχάς καί' κυριακτικώς εν συνεχεί' ή εις τόν στίχον 17 διατυπωθείσα άπειλή.

86. 'Αναθεώρητος χρονική περίοδος. 'Οπωσδήποτε άναφέρεται εις 2-3 πόλιν, κατέ την όποιαν ή 'Ιουδαία, λίγη της γεωγραφικώς της θέσεως, έγινεν άποικισμένης καίον συστράτευαν Αιγυπτίων και 'Ασσυρίων.

87. Διά της περιφραστικής του ό Κύριος θά προκλήξη (είς) την πραγματικότητα θά έπιτεθή) τάς κατά της 'Ιουδαίας άπειρομάς τών φοβερών έχθρων, τās όποιους παραβάλλει πρός μυίας.

88. 'Ένωσε τούς Αιγυπτίους.

89. 'Ήο. 7, 16.

έδήλωσεν. Κότταζε, λοιπόν, «Και κατά την ήμέραν έκείνην», λέγει, «ό Κύριος θά σφυρίξη προσκαλών τās μυίας». Έδω μυίας άνώμασε τούς Αιγυπτίους διά την άναίθειαν και την άνασχυντίαν των και, άκόμη, διότι συνεχώς τούς έπιτίθεντο, μολοντί διαρκώς άπεκρούοντο, χωρίς νά τους αφήνουν καθόλου νά αναπνεύουν, E αλλά τούς παρείχον άναριθμήτους ένγλήσεις πάντοτε, καθήμενοι συνεχώς εις τās συμφόρας των, όπως αί μυίας εις τās πληγας. Αυτόος, λοιπόν, θά φέρη ό Θεός, λέγει ό προφήτης. Δέν είπεν, όμως, ότι θά τούς αύξηση αλλά ότι «θα σφυρίξη», δεικνύων την έσκόλιαν της έφόδου, τό άκαταμάχητον της δυνάμεως του Θεού και ότι άρκεί μόνον νά κάνει ένα άπλό νεύμα και θα τον άκολουθούν. Και πολύ φυσικά άρχίζει με τούς Αιγυπτίους την άπειλήν κατά πρώτον, ⁸⁹ A διότι αυτούς τούς έννώριζον πλέον.

«Και⁹⁰ τās μελίσσας⁹¹ τās εδρισκομένας εις την χώραν των 'Ασσυρίων». ⁹² O Σύρος και ό 'Εθραίας, ⁹³ όπως λέγουσι, δέν γράφουν μελίσσας, αλλά σφήκας. Έπειδή, θέσασαι δέν έννώριζον καλά τούς 'Ασσυρίους, με την είκόνα του έντόμου αυτού τούς έρωπην εις μεγάλην άγωνίαν, άποκαλύπτων διά τού ζώου αυτού την όρμητικότητα, την σκληρότητα, την άσθετικότητα, ήν κρισιμότητα των τραυμάτων, την ταχύτητα της εμφάνισως και την δυσκολίαν προφυλάξεως από αυτούς.

«Αυτοί⁹⁴ θά έλθουν διαί και θά εισδόξουν εις τās φάραγγας της χώρας σας εις τās όπας των θράχων, εις τά σπήλαια και γενικώς εις κάθε ρωγμήν και εις κάθε δένδρον.⁹⁵

B 'Αφού άνέφερε την άγριότητα των έχθρων και την ταχύτητα της έκστρατείας, γνωστοποιεί, πλέον, και τό

90. 'Ένωσεται εν προκειμένω τό παλαιόν μέρος τού στίχου 18. εις... ό Κύριος θά σφυρίξη προσκαλών τās μυίας, αί όποια υπάρχουν εις τό άνω μέρος του ποταμού της Αιγύπτου Νείλου, και τās μελίσσας της εθραϊστικής εις τας χώραν των 'Ασσυρίων.

91. Πρός μελίσσας παραβάλλει τούς 'Ασσυρίους.

92. 'Ήο. 7, 18.

93. Μελισσον έννοεί κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης εις την συρτάχην και έρατρίαν γλώσσων.

94. Είς τόν παρόντα στίχον ήνακόλουθη ή άναίθετος παραστατικότητι ειπών, πρός την όποιαν προσομιλούνται οι τόποι της άνωτου διαμέσου των επιβρομένων. Η περιγραφή είναι θραυστική. Όπως αί μελίσσαι έρχονται και εισάγονται παντού, έτσι και οι έχθροι θά εισδόξουν εις κάθε γωνίαν της χώρας.

95. 'Ήο. 7, 19.

πλήθος αὐτῶν. Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι θά στρατοπεδεύουσαν, ἀλλ' ὅτι ἀναπαύονται.⁹⁶ ὅσν νά μὴ ἐφθαναν εἰς ἐχθρικήν χώραν, ἀλλὰ ὅσν νά ἀνεπαύοντο εἰς τὴν ἰδικήν των, χωρὶς νά χρειάζονται ἀγῶνα καὶ κόπον, ἀλλὰ ὅσν νά ἐβάδιζαν ἐπὶ θεβαίων νίκην καὶ ἐτοιμὴν λείαν. Δι' αὐτὸ λέγει: «Θά ἐλθουν καὶ θά ἀναπαυθοῦν», ὅπως κάνουν οἱ νικηταί, ποῦ ἔστησαν τρόποσιον τῆς νίκης των καὶ ἀναπαύονται ὕστερα ἀπὸ τὸν πολλὸν κόπον καὶ τὰς σφαγὰς. Καὶ δὲν θά ἀναπαυθοῦν εἰς τὰς πεδιάδας μόνον, ἀλλ', ἐπειδὴ τὸ πλήθος αὐτῶν ἦτο ἀνυπολόγιστον, ἡ χώρα δὲν ἐπάρκει διὰ νά χωρῆσθαι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων, καὶ αἱ φάραγγες καὶ τὰ σπήλαια, καὶ τὰ θουρά καὶ τὰ δάση C καὶ τὰ πάντα θά καλυφθοῦν ἀπὸ τὰ σώματα τῶν θεαφάρων. Βέβαια, καὶ ἐὰν ἀκόμη οἱ ἐχθροὶ δὲν ἦσαν ὀρμητικοὶ καὶ τόσοι εὐκίνητοι, πάλιν τὸ πλήθος αὐτῶν ἦτο ἀρκετὸν διὰ νά προκαλέσῃ κατάπληξιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. «Ὅταν ὁμοῦ ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο, δηλαδὴ, καὶ τόσοι μεγάλο πλήθος καὶ τόσοι πολὺ δύναμις, καὶ τὸ χειρότερον ἔλθων, αὐτὰ κατευθύνονται ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, τότε πλέον ποία ἐλιπίς σκοπίας ὑπάρχει».

Τὸ εἰς «κάθε ραιγμὴν καὶ εἰς κάθε δένδρον», λέγεται μὲ κάποιαν ὑπερφολίην. Διότι δὲν ἐπρόκειτο, θέβαια, νά ἀναπαυθοῦν εἰς τὰ δένδρα, ἀλλ', ὅπως εἶπας συγγενῶς καὶ τὸ πλήθος αὐτῶν ὑπέδειξε καὶ συνέχισε τὴν μεταφορικὴν εἰκόνα ἀπὸ τοὺς σφήκας.⁹⁷

«Καὶ ἔκελευσεν⁹⁸ τὴν ἡμέραν θά ξυρίσῃ» ὁ Κύριος μὲ τὸ ξυράφι τὸ ἠκουσμένον.⁹⁹ Δ' Ἀπὸ πῆξῃος τὸν φόδον των διὰ τῆς ἀναφοράς τῶν ἐχθρικών στρατευμάτων, τὸν

96. Λέγει τοῦ κειμένου -ἤ- Π. Δ.
97. Πρὸς σημείωσιν 89 τῆς παραφρᾶς.
98. Εἰς τὸν στίχον τοῦτον εἰσάγεται ἑλληνικὴν παραστασιατικὴν εἰκόνα, εἰς τὴν ὅποιον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας παραβάλλεται πρὸς ξυρίφι μεγάλο καὶ ἠκουσμένον, διὰ τοῦ ὅποιου ὁ ξυρίφι τῆς βασιλείας τῆς Ἀσσυρίας ἔκτελει τὸν πόλεμον καὶ τὸν λαόν.
99. Ὁ Κύριος ἀπεχάρησεν τὴν ἐπίσημον (B' Βασιλ. 10, 5). Ἀστὴ σημαίνει: ἐπὶ πλῆθος καὶ τὴν πλῆθος καταστρέφει καὶ τὴν ἀκίβητον.
100. Ἡσ. 7, 20. Οἱ ὁ ἕκαστος τῶν λέγειν «μεμυσημένον», εἶδος σημαίνει τὸ ἐσθρακίον, τὸ ὅποσον θά ἐκχέ τὸν δύναμις καὶ ὁμοίαν, ὅσον ἐκχέ ὁ μεμυσημένος ἄνθρωπος. Ἰσχυρῆς, ὅμοιος, καὶ ἡ γραφὴ «μεμυσημένον». Καὶ τὸ ἐκτίμησιν πάλιν πρέπει νά ἐνοηθῆσιν τὴν ὄργην, μὲ τὴν ὅποιαν ἐνεργεῖσιν οἱ κληρωθέντες διὰ τῆς ὄργης. Ἐκτίμησιν, ἵσως νά ὑπερτινίσσεται καὶ τὴν διὰ τῆς ὄργης τῆς ἐνοουσιάζουσαν ἀπὸ τοῦ ἄλλοῦ δοθέντων τῶν ἰσχυρῶν Πιλατῶν (Δ' Βασιλ. 18, 7), χωρὶς νά ἀπαλλάσσεται ἡ μεμυσησίς ἀπὸ τοῦ ὅποιου τοῦ Θεοῦ.

ἐπιτείνει καὶ πάλιν, ἀρηγῶν τὸν λόγον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δεικνύων ὅτι οὐ μερικὸι εὐαγγελοὶ Αἰγύπτιοι καὶ Πέρσαι, ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ποῦ πολεμεῖ τοὺς Ἰουδαίους. Ξυράφι δὲ ἀνομάζει τὴν ἀφόρητον ὄργην τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὅποιαν κανένας δὲν θά ἠμπορῆσῃ νά ἀντιταθῆ, καὶ ἡ ὅποια ἐρχεται καὶ καταστρέφει μὲ εὐκολίαν. Ὅπως δηλαδὴ, αἱ τρίγες τοῦ σώματος δὲν ἠμποροῦν νά ὑπομείνουν τὴν δύναμιν τοῦ ξυραφίου, ἀλλὰ ὑποχωροῦν ἀμέσως καὶ ὑποκύπτουν. Ἔτσι, ἀκαίθως, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν θά ἠμπορῆσουν ποτὲ νά ὑπομείνουν τὴν θεήλατον ὄργην, λέγει ὁ προφήτης. Ξ. Ὡστε, τὸ ξυράφι τὸ ἠκουσμένον μὲς ὑποδεικνύει τὴν ἀκμάζουσαν, τὴν ἐλοκληρωμένην ὄργην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐλημμένην ἀπόφασιν αὐτοῦ.

Μὲ τὴν φράσιν δὲ ἐπέραν τοῦ ποταμοῦ, μὲ τὸν βασιλεῖα τῶν Ἀσσυρίων¹⁰⁰ ἐννοεῖ τὸν ἐντεθέν τοῦ Εὐφράτου χώραν, ἡ ὅποια εἶναι ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ Παλαιστίνη δηλ καθὸς ἐρχόμεθα ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Περσῶν. ¹⁰¹ A Ὅλας αὐτὰ, λέγει, θά τὰ ἀφανίσῃ οὐλοκληρωτικά. Κεφαλὴν δὲ καὶ τρίγας καὶ πόγων καὶ πόδας¹⁰² ἀνομάζει οὐλοκληρον τὴν χώραν, παραβάλλων αὐτὴν πρὸς σώμα, συμπεριλαμβανῶν εἰς τὸν λόγον του δὴ τὴν χώραν των, ὅπως ἔλεγε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ διδύλου τοῦ εὐλοκληρος ἡ κεφαλὴ σας εἶναι περιελαγῆς καὶ ἡ καρδιά σας κατώδυνος καὶ γενικῶς ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς σας δὲν ὑπάρχει κάποιον ὄγιος μέρος.¹⁰³ χωρὶς νά διμυλῆ εἰ ἕνα ἀνθρώπον, ἀλλὰ παρομοιάζει τὴν χώραν οὐλοκληρον πρὸς ἕνα ἀνθρώπινον σῶμα. Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι δηλαδὴ, ὅλη ἡ χώρα θά ὑποστῇ φοβεράν τιμωρίαν. Καὶ ἀφ' ἐνός μὲν τὸ ξυράφι ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ σώματος τὸ ἀπέδειξεν, ἀποκαλύπτων ὅτι χειρότερα ἀπὸ κάθε ξυράφι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ληφθεῖσα ἀπόφασιν θά καταστρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους B καὶ εἰς ὑπάρχει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν θά ἀφήσῃ γυμνὴν καὶ ἐρημν.

Ἐν συνεχεῖα μὲ ἄλλην εἰκόνα ὑποδεικνύει τὴν ἐρήμωσιν αὐτὴν τῆς γῆς. Πράττει δὲ αὐτὸ, διὰ νά παρομοιῇ διαρκῆς ὁ φόδος δι' ἔλθων αὐτῶν καὶ νά μὴ ἐλαττωθῇ μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου ἡ ἀγωνία. Καὶ εἶδει μὲ τὴν ἐντὸ-

101. Ἡσ. 7, 20.
102. Ἡσ. 7, 20.
103. Ἡσ. 1, 6-8.

πωσιν εις θύσους δέν προσέχουν, ότι με τούδ λόγουσ αύτουσ υπόσχεται κάποια αγαθά, ενώ όσοι εξετάζουσι με ακρίθειαν τὰ λεγόμενα γνωρίζουσι καλά ότι αυτά είναι απόδοεις μεγάλης έρημίας. Τί λέγει, λοιπόν; «Κατ' έκεινην την ήμέραν θά τρέφη κάποιος μόνον μίαν νεαρὰν αγελάδα και ένα ζεύγος προβάτων. Και θά συμψη ένεκεν τής αφθονίας του γάλακτος, τó όποιον θά αποδώσουσι, να τρώουσι θούτυρον. C. Ναι, θούτυρον και μέλι θά τρώουσι όσοι θά άπαμεινουν εις την χώραν».¹⁰⁴ Οι λόγοι αυτοί, όπως είπα προηγουμένως, αποδεικνύουσι μεγάλην έρημίαν. Διότι ή γη, ή όποια παρήγε σιτηρά και κριθάρι, όταν έρημωθη από τούδ ανθρώπουσ, θά βλαστήνη πλουσίαν βοοκήν διά τὰ πρόβατα, και μάλιστα τόσοσ πλουσίαν, ώστε διά την αφθονίαν ενός παρομοίου τραπέζιου να είναι άρκετά διά την παροχήν του απαιτούμενου γάλακτος εις τον ιδιοκτήτην των δύο πρόβατα και μία αγελάδα. Συνεπώς, ή αφθονία τής τροφής των άλλων ζώων είναι μεγίστη απόδειξις έλλειψεωσ ανθρώπων. Μά, και τó μέλι τó ίδιον φανερώει. Διότι αι μέλισσαι συνήθωσ εγκαθίστανται εις τὰ έρημα μέρη, όπου πολλήν τροφήν εύρίσκουσι και κανένωσ δεν τās ένοχλεί.

Και διά να άντιληφθής ότι ύπανίσταται την ολοκληρωτικήν έρημίαν, D άκουσε τὰ εκόλουθα που τó φανερώουσι. «Κατά την ήμέραν εκείνην θά συμψη κάθε τόπος, όπου θά υπάρχουν χίλια κτήματα¹⁰⁵ άξίωσ χιλίων σίκλων,¹⁰⁶ θά γίνη χέρουσι και άκανθα θά φυτρώουσι έκει. Με θέλη και τόξα¹⁰⁷ θά εισέρχεται ό καθένωσ εκεί, διότι γεμάτη άκανθασ και τριβόλαισ θά είναι δηλ ή χώρα».¹⁰⁸ Και αυτό είναι απόδοεις μεγάλης δυστυχίας, ότι,

104. 'Ησ. 7, 31-33. Διά νέας ειδήνωσ περιγράφεται ή κατάσταση τής χώρασ, τής οποίας ή καταστροφή και ή έρημωσις θά είναι τόσο μεγάλη, ώστε όσοι θά άπαμεινουν θά τρέφουσι μόνον από την οικιακήν κτηνοτροφίαν, περιοριζόμενοι εις μίαν αγελάδα και δύο πρόβατα.

105. Διά παραβολήν των άβελται και καλίν ή φουβέρ έρημωσις τής χώρασ.

106. Τόσα θά είναι ή απαιτούση τής χώρασ, ώστε άμελών του είχε χίλια κτήματα θα μεταβλήθη εις χέρουσι και πλήρη άκανθών τόσοσ, ώστε να είναι κατάλληλωσ διά κτηνή.

107. Σίκλος ή σίκλος, έτος και νόμισμα μεταρροφούμενο διά τον διεδόχουσ από αυτόν Ο. 'Ο νόμισμα του θίχει άλλωσ παλαιών δραχμών.

108. Πρόκειται εν όλησ κτηνών, χωρίς να άπολλέουσι και οι άνθρωποι.

109. 'Ησ. 7, 23-24.

δηλαδή, όχι μόνον τὰ όρη και τὰ δάση, αλλά και αυτή ή εύφορος και με έπιμέλειαν καλλιεργουμένη γη θά φυτρώη άκανθασ. Διότι δέν έθεσεν άσκοπα την άξίαν των άμπελώνων, αλλά τó έκανε διά να δείξη την γονιμότητα του έδάφωσ και την μεγάλην φροντίδα των γεωργών. Και, όμως, εκείνα τὰ έδάφη, που τόσοσ αφθονον παραγωγήν προσέφερον και τὰ περιποιούτο τὰ χέρια των γεωργών, θά τὰ μεταβάλη εις τόσοσ έρημωσιν, ώστε να φυτρώουσι εις αυτά άκανθαί αντί άμπελώνων. E θά προσένουν δέ τόσοσ μεγάλον φόβον εις τούδ εισερχόμενουσ εις αυτά, ώστε να μη τολμήσ κανένωσ να εισέλθη γυμνάσ και άοπλόσ.¹⁰⁹ Τó λέγει δέ αυτό, τονίζων την έρημωσιν του χώρου και την μετατροπήν αυτού εις τόπον κατοικίας των θηρίων.

Αφού, λοιπόν, έτάραξε την διάνοιάν των και τούδ έδοκίμασε πολύ με τον φόβον, τούδ άνακουφίζει και πάλιν όλίγον, με την άναφοράν των αγαθών και την άλλαγήν προς τó καλλίτερον, ώστε και από τὰ δύο μέρη να μάθουσι την δύναμιν του Θεού. **44** A 'Αλλά εις μέν τὰ δεινά έπιμένει πολύ, ενώ τὰ αγαθά, μόλις τὰ άνέφερον, έπισπυσι. Διότι, λοιπόν; Διότι εις την περίπτωσιν εκείνην από τó φόβωσ τουσ έπιτηθέωσ κυριόσ είχαν άνάγκην. Δι' αυτό, έβόησ, αφού τούδ έδωσε τούτο με άβουλίαν, διά να τούδ άφήση όλίγον να άναπνεύσουσι και έτσι πάλιν να τούδ προτρέψη προς την άρετήν, άναμινύει και τὰ αγαθά, όταν λέγη "Κάθε όρος δυνάμενον να καλλιεργηθη, θά καλλιεργηται".¹¹⁰ Όπως, δηλαδή, κατά την διάρκειαν τής όργησ του Θεού και ή εύφορος γη θά μεταβληθη εις έρημον, έτσι και κατά την συμφιλώσιν των προς τον Θεόν και ή άγονοσ περιοχή θά καταστή σαν την πλουσίαν, καλλιεργουμένη με τó άροτρον και σπειρομένη. **B** "Όταν θά γίνουσι αυτά, τότε θά προκύψουσι και όσα εξαρτάνται από αυτά, δηλαδή, ή ειρήνη, ή έλευθερία, τó θάρροσ και δέν θά όπαρχη φόβωσ, όπως προηγουμένωσ. «Διότι έκει» λέγει, «δέν θά όπαρχη φόβωσ, αλλά, επειδή δέν θά γίνουσι χέρουσι τόποι πλήρεισ άκανθών, πρόβατα θά βοσκουσι και βοές θά καταπατουσι αυτά»."¹¹¹

110. Πρόβ. σημειώσεωσ 108 και 108 τής παραβολήσ.

111. 'Ησ. 7, 25.

112. 'Ησ. 7, 25. 'Ο στίχοσ 25 τυγχάνει δουλότοσ και άσχετόσ, διό και κολλάει άκόλλητασ διαρθρώσεωσ και έρημωσιωσ. Πάντοσ, κατά τον Χριστόστομον, πρόκειται περί άποκαταστάσεωσ τής γαλήνησ και τής ειρήνησ εις

Και διά τῶν λέξεων αὐτῶν ὑπανίσταται τὴν ἀσθονίαν, ὅπως λέγει καὶ παρακάτω· «Εὐτυχὴς θὰ εἶναι ἐκαῖνος, ποῦ θὰ σπεύρῃ εἰς κάθε μέρος ποῦ διαρρέεται ὑπὸ ὕδατος, θῆου ἢ ποταμοῦ ἢ πατῆρος ὁ θεὸς καὶ ὁ ὄνος (διά τὴν ἀφοσίωσιν)»¹¹⁸ Ὅπως, δηλαδή, ἦταν δέλη ἢ παραστή- σην τὴν ἐρήμωσιν ἀναφέρει σειρήνας¹¹⁹ καὶ διοικητά- ρους,¹²⁰ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅταν θέλῃ νὰ περιγράψῃ τὴν κατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας, ἐμφανί- ζει παντοῦ τὰ ἐξημερωμένα καὶ ὑπάκουα ζῶα, ὧστε ὅ- παυτα μᾶς φθοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γεωργικῶν ἐρ- γασίῶν, ὑπονοῶν ἀπὸ αὐτὰ καὶ διὰ μέσου αὐτῶν τὴν γεωργίαν καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσφέ- ρουν αὐτά.

τὴν χώραν. Ἄλλοι, ὅμως, εἶδον τελείως διαφορετικὴν ἔννοιαν εἰς τὸν ἴδιον τοῦτο, ὅσα εἰς αὐτὸ νὰ συνεχῆται ἡ εὐλογία τῆς ἀφοσίωσης καὶ τῆς κατωτέρως ἢ εἰς τὸς προηγούμενους στίχους βοήθεια.

118. Ψαλ. 99, 20.

119. Ψαλ. 118, 21. Σειρήνας εἶναι μυθικὰ θύρα, τὰ ἅμα διὰ τῆς γλώσσας τὴν σὴν ἐπιπέσει τοὺς παραπλόντας τὰ ἐκείνη τῆς νο- τίου Ἰσραὴλ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐφύωνον αὐτοὺς. Ἦν κροταλλοῦ, ὅμως, εἶ- ναι μᾶλλον μικρὰ ἀδικὰ πτηνὰ, γλώσσας ἢ ἄλλα παρόμοια μεταλλικὰ πτηνὰ.

120. Πρβλ. Ψαλ. 118, 22. Ὀνομαζόμενοι εἶναι εἶδος πτερόεντος ἀνι- μίου. Ἦσαν, ὅμως, καὶ ἄλλοι καὶ ἀπαιτῶν κατωτέρως εἰς τὴν ἐρήμωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄*

«Ὁ Κύριος εἶπε πρὸς ἐμὲ¹ Ἄδθε μαζί σου πίνακα μέ- γαν καὶ καινούργη καὶ χάραξέ ἐπ' αὐτοῦ μὲ γραμμιστά κατανοπὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους² τὰ ἔβη· Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῆς εἶναι «τοῦ ποιούντος ταγεῖαν καὶ πλήρη λαφυρογώ- γησιν»³ Ὁ καιρὸς τῆς διορθώσεως αὐτῆς ἔχει φθάσει πλέον.⁴ Ὡς μάκτυρος τῆς προφητείας αὐτῆς φέρε δυο ἀ- ζιοπιστοὺς ἀνθρώπους,⁵ τὸν Ἰερέα Οὐρίαν⁶ καὶ τὸν Ζαχα- ρίαν⁷ τὸν υἱὸν τοῦ Βαραχίου.

Τότε ἐπλησίασα τὴν αὐζυγὸν μου καὶ συνέλαθε καὶ ἐγέννησεν υἱόν. **Δ** Καὶ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς ἐμὲ· **Νὰ ὀ-**

* Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ μόνον οἱ στίχοι 1-10 ἔχουν ἀρκετὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν Κρωστωμένων. Τὸ ἄριστον εἶναι νὰ διακριθῇ εἰς τὰ ἀκόλουθα μέρη:

α) Στίχοι 1-4. Ἡ τιμωρία τῶν συμμάχων.

β) Στίχοι 5-8. Ἡ προσηγορὴ τιμωρίας τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Σεννα- χερειμ.

γ) Στίχοι 9-10. Παρομοσίαν πρὸς τοὺς πιστοὺς.

1. Ὀλίγον χρόνον ὕστερον ἀπὸ τῆς προφητείας περὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ. 2. Ἀρλεθὴ, γραφὴ κατασκευῆ καὶ εὐλαγίας ἀπὸ ἔλαιου, ἐν ἀντιθέ- σει πρὸς τὴν «θεῖαν» ἢ ἱερογλυφικὴν γραφὴν, ἢ ἕμοια μόνον εἰς τὰς ἱε- ρεῖς ἦτο προσέτι.

3. Πρόκειται περὶ συμβολικῶν ὑπόθετων, τὸ ἕκαστον αἰς τὸ ἐδραῖον καίμων ἐρίσκειται εἰς τοὺς ἴδιους Σενναί, ἀρκετοὺς εἰς τὸν ἴδιον. Προφανῶς αὐτὴ εἶναι ἡ βασίλειος τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ἕκαστος μέλλει νὰ κα- τακτήσῃ τὰ βασίλεια τῆς Ἀσσυρίας καὶ Σαμαρείας, ἦτοι τὰ βασίλεια τῶν δύο ἐπιδόλων Βασιλῶν καὶ Φαραῶ.

4. Ὁ προφήτης εἶπεν ὅς παρόσον τὴν λίαν προσέτι ἐμψύχισιν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων κατὰ τὸν ἴδιον ἀποκατὸν βασιλεῖον.

5. Ἀδελφὸς καὶ πιστοποιεῖται ἐν καιρῷ τῆς προαναγγελλίαν τῶν συμπεραμένων, δηλαδή, ὅτι δεδαισάσων τὴν εὐαίαν ἀθανάτιαν τῆς προ- φητείας. Συμφωνοῦν μὲ τὸ ἀνωτ. 17, 6 καὶ 19, 15 οἱ μέρτερες ἀρεταὶ νὰ εἶναι δύο.

6. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Οὐρίαν εἶναι ὁ εἰς τὴν ἀρχιερεῖαν, πρό- σωπον τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως (πρβλ. ἄ. Περσλ. 10, 10 12.).

7. Δὲν θάναται, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν διατυπωθεισῶν εὐαγγελίων, νὰ διακριθῇ ἡ ταυτότης τοῦ Ζαχαρίου τοῦτου. Πιθανῶς νὰ εἶναι πενήτερος τοῦ ἄλλου (β. Περσλ. 39, 1). Ὀνομαζόμενος καὶ οἱ δύο μέρτερες ἔχων πρόσωπα ἐμψύχισιν, εἶναι, ἕκαστος, τῆς ὑψηλῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν, ὅταν συνεθέσαν μὲ τὸν προφήτην.

νομάσης αὐτὸν «Ταχέως λαφυραγωγῆσον, πλήρως λεηλάτησον»,⁸ διότι⁹ προῦτο νὰ μάθῃ τὸ παιδί νὰ προσφέρῃ τὴν λέξιν πατέρα ἢ μητέρα, θὰ κυριεύσῃ¹⁰ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων¹¹ τὸν στρατὸν τῆς Δαμασκῆος καὶ θὰ λεηλατήσῃ τὴν Σαμάρειαν.¹²

Αἱ δύο αὐταὶ ἐπιταλαὶ τοῦ Κυρίου λαμβανόμεναι κατὰ λέξιν φαίνεται ὅτι συγκροτοῦνται καὶ ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μετὰ τῶν. Ἐ Ἐάν, ὅμως, ἐξετάσῃ κανεὶς μετὰ ἀκριβείαν τὴν δύναμιν τῶν νοημάτων, τότε θὰ ἴδῃ τὴν μεγάλην συγγένειαν αὐτῶν καὶ ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπω κατὰ πρῶτον διὰ ποῖον λόγον εἰσηχθῆ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἡ προφητεία. Ἐπιβάλλεται, λοιπὸν, νὰ ἐξηγησῶ διατὶ εἰσηχθῆ ἡ προφητεία. Ὁ Θεὸς συνιθίζει νὰ καθυστερῇ καὶ νὰ θροῦνῃ εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅπως, πάλιν, εἶναι ταχύς καὶ γρήγορος εἰς τὸ νὰ εὐεργετῇ τοὺς ἐναρτέτους. Τὸ γεγονός ὅτι αἱ τιμωρίαι δὲν ἀκολουθοῦν ἀμέσως μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν πλημμελημάτων¹³ Ἄ κάνει τοὺς πλέον ραθυμούς νὰ ἐπαναπαύωνται. Διὰ νὰ ἡμπαρῇ, ὅμως, ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν μακροθυμίαν του, χωρὶς δι' αὐτῆς νὰ καθίσταται πρὸ ἀδίκου ἑκαίνοιο, δημιουργεῖ τὴν ἐκ τῆς προφητείας ἀπορρέουσαν θεραπείαν, παιδεύων τοὺς ἀμαρτανόοντας ἀκόμη ὅχι διὰ τῆς πείρας τῶν τιμωριῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς προγνώσεως, ὅτι, ἐάν μὲν ἀπακούοντες εἰς τὰς ἀπειλάς γίνωνται καλλίτεροι, τότε θὰ ἀποφύγουν τὴν ἔμπρακτον τιμωρίαν, ἐνῶ, ἐάν ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀνασθησάν των, τότε πλέον θὰ τοὺς δώσῃ καὶ τὴν τιμωρίαν. Αὐτὸ ἀντιληθθεὶς ὁ διάβολος καὶ ἐνοήσας τὴν μεγάλην ὀφέλειαν αὐτοῦ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπέστειλε τοὺς ψευδοπροφῆτας, οἱ ὅποιοι ὄντελεγον εἰς

8. Ἡ ἐνοχία τοῦ παιδίου εἶναι συμβολικὴ καὶ δι' αὐτοῦ εἰσηχθεῖται καὶ καθίσταται ἐναρτεσθήσας ἢ προφητικῶς ἐπιλή κατὰ τὸν Παύλου καὶ Θεσσαλ.

9. Εἰς τὴν παρόντη σελὴν ἐξηγουμένη τὸ ἐνοχία κατὰ στ. 1, ὅς ἐκφράζον τὴν διὰ μέρος τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων ἐπερχομένην τιμωρίαν τῶν ἀπειλῶν Δαμασκῆος καὶ Σαμάρειας.

10. Φανταστικῶς ἐκφράζεται εἰς τὸ ἐνοχία τὸ παιδί, ἐπὶ τῆς ἐπιλή νὰ ἀπεδοθῆ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, ἢ ἐκαίνοιο τῶν Ἰσραὴλ-Πολέων κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς 732, τὴν δὲ Σαμάρειαν τὸ 732.

11. Ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνεστράφησαν τὰ ἄστυρα τῶν κτιστηθεισῶν χωρῶν.

12. Ἦσ. 8, 1-4.

τοὺς προφῆτας, ὅταν αὐτοὶ προεφήτευον πᾶναι, ἀσθενείας, πολέμου, ἢ ἐπιδρομὰς βαρβάρων, μετὰ τὸ νὰ ὑπόσχοντο ἀγαθὰ. Ὅπως, ὁμοίως, ὁ Θεὸς ἤθελε διὰ τοῦ φόβου τῶν λέξων νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν γνωρίμιαν τῆς τιμωρίας, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος εἰργάζετο κατὰ τρόπον ἀντίθετον, διαλύων καὶ καθιστῶν ἀδιαφόρους τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὰ εὐχάριστα λόγια καὶ τοὺς ὑπαχρεώνει νὰ ὑποστοῦν ἔμπρακτον τιμωρίαν. Ἐν συνεχείᾳ, ἐπειδὴ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἐπίστευαν εἰς τοὺς ψευδοπροφῆτας καὶ δὲν ἠκολούθουν καθόλου μετὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ, ἐπιμένοντες εἰς τὰς ἀμαρτίας των, προεκάλουν καὶ τὴν τιμωρίαν των, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶν τῶν γεγονότων ἀπεδεικνύετο ἡ ἀλήθεια τῶν προφητειῶν C καὶ ἀπεκαλύπτετο τὸ ψεῦδος τῶν ψευδοπροφητῶν, κατασκευάζει πάλιν ἄλλην παγίδα διὰ τὴν ἀπάθειαν τῶν συλλαμβανομένων. Ἐπειθε, δηλαδή, τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι εὐπιστοὶ, ὅτι, ὅπως, τὰ συμβαίνοντα δεῖν ἀπὸ τῆς προφητείας ἀπὸ τὴν ὀργὴν τῶν δαιμόνων, ἐπειδὴ τοὺς παρημέλουν καὶ τοὺς καταφρόνουν. Ἀφανίζων, ὅμως, ὁ Θεὸς τὸ δόλωμα αὐτό, πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προλέγει τὰ κακὰ ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς συμβῶν ἢ μᾶλλον νὰ τοὺς καταλάβωσιν, ὥστε νὰ μὴ ἡμπαροῦν οἱ ἐξαπατῶντες τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποδίδουν εἰς τὴν ὀργὴν τῶν δαιμόνων τὰ συμβαίνοντα. Καὶ διὰ νὰ ἴδῃς ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ κῆνον εἰκασίας, ἀκούσε τὸν Ἠσαΐαν, ποὺ λέγει: Γνωρίζω ὅτι εἶσαι σὺληρὸς καὶ ὁ τράχηλός σου εἶναι ἀκαμπτὸς ὡς ἔχων νεῦρα σιδήρου D καὶ τὸ μέτωπόν σου εἶναι ἀπὸ χαλκῶν. Δι' αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων ἀνήγγειλα εἰς σέ τὴν προφητείαν αὐτήν, διὰ νὰ μὴ εἴπῃς ὅτι τὰ εἰδῶλα τῶ ἔκαστων αὐτῶν καὶ τὰ γλυπτὰ καὶ χωνευτὰ ἀγάλματα τῶ ἔσραων. Οὕτε ἐγνωρίζεις αὐτὰ οὔτε εἶχες ἀκούσει περὶ αὐτῶν.¹⁴

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὅπως εἶπα, καὶ ὅπως ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἠσαΐου ἡμπορεῖτε νὰ διαπιστώσετε, ἀπέδιδαν τὰ θεῖα εἰς τοὺς δαίμονας, ἔρχεται ἡ προφητεία, ἡ ὅποια ἀφανίζει αὐτὴν τὴν ἀπάθειαν, προεξαγγέλλουσα αὐτὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Μὰ, ἐπειδὴ καὶ παρὰ ταῦτα, ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ, φερόμενοι μετὰ ἀγνωμοσύνην, νὰ λέγουν δὲν τὰ προείπατε, δὲν τὰ ἠκούσαμεν ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ τώρα τὰ δημιουργεῖτε μετὰ τὴν ἐκθεσὶν τῶν γεγονότων, διότι δὲν ἐγνωρίζετε τὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβῶν. Ἀπὸ τοῦ

13. Πρβλ. Ἦσ. 48, 4, 5, 6.

λοιπὸν ἀποδεικνύεται αὐτὸ, ὅτι, δηλαδή, ἔχουν λεχθῆ; **Ε** Κότταζε κατὰ ποῖον τρόπον προετοιμάζει ἀνατόφεικτον Ἐλεγον αὐτῶν καὶ ράπτει τελείως τὰ ἀνασχιγνύτα στόματα.

Πραγματικά, δὲν ἀφήνει μόνον νὰ λεχθῶν, ἀλλὰ δίδει ἐντολὴν νὰ γραφοῦν τὰ λεγόμενα εἰς τὸ χαρτί καὶ οὐχ ἄπλως νὰ γραφοῦν διὰ νὰ μὴ ἠμποροῦν αὐτοὶ νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ ἔπλασε μετὰ, ἀλλὰ καλεῖ καὶ μάρτυρας τῶν γραπτῶν ἀνδρας ἀξιοπιστους καὶ ἐκ τοῦ ἀξιωματός των καὶ ἐκ τοῦ χαρακτήρος των.¹⁴ «Ὡς μάρτυρας τῆς προφητείας αὐτῆς», λέγει, «φέρε δύο ἀξιοπιστους ἀνθρώπους τὸν Οὐρίαν (τὸν Ἱερέα)¹⁵ καὶ τὸν Ζαχαρίαν», ὥστε ὅταν πραγματοποιηθῇ ἡ προφητεία καὶ ὑποστηρίξουν, ¹⁶ Ἄ ὅτι δὲν ἐλέγησαν αὐτὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀφοῦ ἀναίχθη τὸ θιθλίον καὶ ἐφανισθῶν οἱ παρόντες κατὰ τὴν πρόρρησιν μάρτυρες ἀποστομώσουσι τοὺς ἀνασχιγνύοντας. Διὰ τοῦτο λέγει Ἄδθε καινοουργῆ τὸν χαρτου, διὰ νὰ μὴ παλιώσῃ καὶ καταστραφῆ, ἀλλὰ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρῶν χρόνων καὶ νὰ κατηγορῆ αὐτοὺς μὲ τὸ περιεχόμενον του. «Καὶ χάραξε με ἀνθρώπινον γραφίδος»,¹⁷ δηλαδή κέλευσεν, ὅσα πρόκειται νὰ συμβῶν. Ποῖα εἶναι τὰ μελλοντικά γεγονότα; Πόλεμος, νίκη τῶν βαρβάρων, διανομὴ λαφύρων, διαρπαγὴ λείας. «Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, νὰ τὰ γράψῃς διὰ τὸν «ποιόντα ταχεῖαν καὶ πλήρη λαφυραγωγίαν». Ὁ καιρὸς τῆς διαρπαγῆς αὐτῆς ἔχει φθάσει πλεον. Τί σημαίνει «ἔχει φθάσει ὁ καιρὸς τῆς διαρπαγῆς»; **Β** Δύο πράγματα φανερώνει αὕτη ἡ φράσις. Ἄφ' ἑνὸς μὲν ὅτι τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν τότε ἀπῆτει τὴν καταδικὴν καὶ ἡ τιμωρία ἦτο πλησίον των, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἀνέβαλε, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς κάνει καλλιτέρους με τὴν μακροθυμίαν του καὶ νὰ ἀποφύγαν, ἔτσι, τὴν τιμωρίαν καὶ ἀκόμη ὅτι ἦτο εὐκόλιν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπλό νὰ νεύσῃ μόνον καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ πάντα, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος διὰ θαρσάρους πού ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον των, νὰ μὴ νομίσαι, λέγει, ὅτι τὸ μήκος τοῦ δρόμου καὶ τὸ πλῆθος τοῦ στρατεύματος προκαλεῖ καμμίαν θραυ-

14. Ἠβλ. σημειώσεις 5, 6 καὶ 7 τῆς παραρτήσεως.

15. Δὲν ἐπάρχει ἡ γραμματικὴ ἀπόδειξις ὅτι τὸ κείμενον τῆς Π. Δ., ἀλλὰ προσέβηται ἀπὸ τὸν Χριστοτόμου.

16. Ἠβλ. σημειώσεις 2 τῆς παραρτήσεως.

παρίαν, ὅπως συνήθως γίνεται φυσικὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. **С** Πραγματικά, διὰ τὸν Θεὸν ἦτο πλησίον αὐτός, ὁ ὁποῖος εὗρισκετο μακρῶν. Διότι τὸσον εὐκόλιν καὶ ἀπλὸν ἦτο διὰ τὸν Θεὸν εἰς μίαν στιγμὴν τοῦ χρόνου καὶ αὐτομάτως ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς γῆς νὰ τοὺς δόξησῃ ἀμέσως καὶ νὰ τοὺς φέρῃ πλησίον, ἔτσι καὶ ἂν ἦσαν πολυάριθμοι.

«Ὡς μάρτυρας τῆς προφητείας αὐτῆς φέρε δύο ἀξιοπιστους ἀνθρώπους: Τὸν Οὐρίαν (τὸν Ἱερέα) καὶ τὸν Ζαχαρίαν τὸν υἱὸν τοῦ Βαροχίου». Μάρτυρας ποῖου πράγματος; Ἀσφαλῶς, τοῦ χρόνου (κατὰ τὸν ὅποιον ἔλαθε χώραν ἡ προφητεία). «Ὅστε, ὅταν θὰ συκοφαντῆται τὸ θιθλίον, οἱ ζῶντες ἀνθρώποι, πού ἦσαν παρόντες, ὅταν ἐγράφετο καὶ γνωρίζουν κατὰ τὸν χρόνον πού ἐλέγοντο αὐτὰ, νὰ ἠμπορέσουσι νὰ ἀποστομώσουσι τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἀνασχιγνύουσι.

Ἰμὲ τὸ ἴδιον θέμα συνδέεται καὶ τὸ ἐπόμενον τμήμα τῆς προφητείας, τὸ ὅποιον καὶ σαφέστερα ἐλέγχει αὐτὴν. Πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; **Θ** Ἄς ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια. «Ἐπλησίασε», λέγει, «πρὸς τὴν προφητίαν». Τὴν σύζυγόν του ἀνώμασε τοιαυτοτρόπως ἴσως διότι καὶ αὕτη εἶχε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Διότι τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος δὲν περιορίζοντο μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας, ἀλλὰ εἰδίδοντο καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Πραγματικά, τὰ ἀνθρώπινα φύλα δὲν εἶναι χαρισμένα, ὅπως εἰς τὰς θιστικὰς θανάκας, ἔτσι ἀλλὰ εἶναι αἱ ἀσχολαὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἄλλα τῶν γυναικῶν, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν νὰ τὰ ἀνταλλάξουσι μεταξὺ των. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ὅμως, καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἀλλ' ἐδῶ ἐπάρχουν ἰσότητι ἀγῶνες καὶ κοινὸ στέφανον. Καὶ αὐτὸ δύναται νὰ τὸ ἴδιον καὶ ἐκαστὰ **Ε** καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην νὰ συμβαίη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ζωὴν ἐν γένει. Πρὸς αὐτὴν, λοιπὸν, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν διὰ νομίμου γάμου καὶ τὴν κατέστησεν ἔγκυον. Καὶ ὅταν ἐγεννήθη τὸ παιδίον, ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ὄνομα ἀγνωστον καὶ παραδοξόν, τὸ ὅποιον διελάμβανε τὴν ἱστορίαν τῶν μελλοντικῶν γεγονότων. Διότι τί λέγει; «Νὰ ἀνομάσῃς αὐτὸ ταχεῶς λαφυραγωγίαν, πλήρως λεηλότησον». «Ὅστε, καὶ ἂν διατυπωθῶν ἀμφιβολία διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ θιθλίου, τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, πού περιέχει τὴν διήγησιν τῶν μελλοντικῶν συμβάντων, ¹⁸ **Α** καὶ ἐδόθη πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν γεγονότων

καί, ἀκόμη, ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς ἀπὸ ἄλλου, θά σφαλίσῃ τὰ στόματα καὶ αὐτῶν ποὺ θά ἀποπειραθοῦν μὲ μανίαν νὰ ἐκφράσουν ἀνασχυρῆτας. Πραγματικῶς, διὰ τὸ ὅτι ὁ προφήτης δὲν ἐπλάσεν αὐτὰ μετὰ τὴν πραγματοποίησην, ἀλλὰ τὰ προείδεν διὰ τῆς ἀναθεν βοηθείας, θά ἠδύνατο νὰ πειθοῦν καὶ ἄλλοι μὲ μεγάλον ζῆλον προσεπάθουν νὰ δείξουν τὴν ἀγνωμοσύνην των, οἱ ὅποιοι καὶ πρὸ τῆς ἐπαληθεύσεως τῶν γεγονότων ἐδέλεπον τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, ποὺ διεκήρυσσε τὰς μελλοντικὰς συμφορὰς.

Δι' αὐτοῦ, θέθαια, ἐρημηθεύει τὴν δύναμιν τῆς προφητείας καὶ καθορίζει μὲ ἀκρίβειαν τὸν χρόνον, ὁμιλῶν ὡς ἐξῆς: «Διότι προτοῦ νὰ μᾶθῃ τὸ παιδί νὰ προσφέρῃ τὴν λέξιν πατέρα ἢ μητέρα, **Β** θά κυριεύσῃ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων τὸν στρατὸν τῆς Δαμασκού καὶ θά λεηλατήσῃ τὴν Σαμάρειαν». Ὅσα λέγει ἔχουν τὴν ἀκλόουθον σημασίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν, λέγει, τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θά ἤμπορῇ ἀκόμη νὰ ὁμιλῇ τὸ παιδί, θά σημειωθῇ ἡ νίκη καὶ τὰ τρόπαια, ὅχι, θέθαια, ὅτι τὸ παιδί θά ἠμπορήσῃ νὰ παραταχθῇ διὰ μάχην καὶ νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ὅτι ἡ ηλικία ἐκείνη, δηλαδὴ, ὁ χρόνος ποὺ ἀδυνατεῖ τὸ παιδί νὰ ὁμιλῇ παραβδίδει τὰ πάντα εἰς τοὺς ἐχθρούς.

«Καὶ»¹⁷ ὁ Κύριος ὠμίλησε καὶ πάλιν πρὸς ἐμὲ λέγων: Ἐπειδὴ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς δὲν εὐαρεστεῖται μὲ τὰ ἥρμα ρέοντα ὕδατα τῆς πηγῆς Σιλωάμ,¹⁸ ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ὡς βασιλέα τὸν τὸν Ρασαὴν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ρομελίου,¹⁹ **Γ** διὰ τοῦτο ἰδοὺ ὁ Κύριος θά ἐπιφέρῃ ἐναντίον του τὰ ὀρμητικὰ καὶ ἀφθονὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Ἐσφράτου, δηλαδὴ, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων.²⁰

17. Ἡ νόημα τῶν στίχων αὐτῶν ἔχει ὅς ἐξῆς: Οἱ Ἰουδαῖοι περιφρόνησαν τὴν βίβλιν τοῦ θεοῦ ἀπορροφῶντες τὸν λόγον, ἢ ὅπως περιφράσσεται πρὸς τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς Σιλωάμ, καὶ καταβύθησαν ἐπὶ ἀκαταστάτως ἐπὶ τῆς ἀβύσσου τοῦ Ρασαὴν καὶ Φακεὶ. Δι' αὐτὸ ὁ θεὸς θά ἀποστείλῃ τοὺς Ἀσσυρίους, τὴν στιγμήν τὴν ὁποίαν ἐπαύθησαν, παρανοχοποιήσαντες πρὸς τὰ ἡρωικὰ καὶ θαυμάσια ρεῖματα τοῦ Ἰσραὴλ.

18. Ἡ ὄψις τῆς πηγῆς αὐτῆς δὲν δυνατὴ μετὰ θεατικότητος νὰ θεωρηθῇ ὁμοίαν.

19. Εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὄψιθρον ἡ κομματικὴ παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως, ἢ ὅπως ἐκείνη πρὸς τὴν φιλοασυριακὴν πολιτικὴν, ὄψιθρον, ἐπίσης, ἡ θεοκρατικὴ κίνησις τοῦ Ἰσοῦ καὶ φαίνεται: ἔτι διαμετρήθη καὶ τρεῖς κόμμα ἀπὸ τῶν κομματικῶν Ρασαὴν καὶ Φακεὶ, καὶ αὐτὸ ἀντιπαρονομασθῆναι.

20. Ἡσ. 8, 5-7.

ἴ²¹ Ὅπως συνηθίζει ὁ θεὸς νὰ μὴ προλέγῃ μόνον τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ νὰ καθορίσῃ καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν, ὡς τε καὶ τοιουτοτρόπως νὰ συνειπῇ τοὺς ἀκροατὰς, τὸ ἴδιον πράττει καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἀφοῦ, δηλαδὴ, προείπεν τὴν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ἐρήμωσιν τῆς χώρας, τὴν διανομήν τῶν λαφύρων, προλέγων καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν θαρσάρων, ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου. Καὶ ποῖα εἶναι αὕτη; Μὰ, ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλὴμ. Διότι, ἐνῶ ἔχουν βασιλέα, λέγει, ἐπιεικῆ, πρῶτον καὶ ἡμερον, ἀπεσικίτησαν καὶ ἐπεθύμησαν τοὺς τυράννους καὶ ἔσπευσαν οικειοθελῶς νὰ προσκωρήσουν εἰς τὴν ξένην δύναμιν, **Δ** μὴ ἀνεχόμενοι τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔβαν, δι' αὐτὸ μὲ μεγάλην ἀφθονίαν θά ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν των, μὲ τὸ νὰ φέρω κόποιον θάρσάρων καὶ ἀγροίκων ἀνθρώπων ἐναντίον των. Χρησιμοποιοῖ, θέθαια, μεταφορικῶς τὰς λέξεις ἀποκαλύπτων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἦθος τοῦ τοπικοῦ βασιλέως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δύναμιν τοῦ θαρσάρου. Χρησιμοποιοῖ δὲ τὴν μεταφορὰν διὰ νὰ καθιστᾷ τὸν λόγον περισσώτερον ἀντιληπτὸν καὶ ἐντυπωσιακόν, ὅπως ἐξέθεσα καὶ ἄλλοτε.²² Δι' αὐτὸ λέγει, «ἐπειδὴ δὲν εὐαρεστοῦνται μὲ τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς Σιλωάμ». Δὲν ὁμιλεῖ, θέθαια, διὰ τὰ ὕδατα, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡ πηγὴ πρέχει μὲ ἡρεμίαν καὶ χωρὶς θόρυθον, παρομοιάζει τὸν ἥσυχον καὶ ἐπιεικῆ χαρακτήρα τοῦ τότε βασιλέως πρὸς τὸν ἥμερον ροῆν τῶν ὕδατων τῆς πηγῆς, καὶ ὀνομάζει αὐτὸν Σιλωάμ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιεικείας καὶ ἡρεμίας του. **Ε** Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποτελεῖ μεγάλην κατηγορίαν πρὸς τοὺς ἀρχαίους, διότι, ἂν καὶ δὲν εἶχον θαρῶν ζυγῶν ἐξουσίας, ἐν τοιαύτοις ἐπιδηλοῦσιν πολιτικαῖς μεταβολαῖς καὶ παρῆρδιον τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς ξένους βασιλεῖς, Ἀφοῦ, λοιπὸν, δὲν θέλουν, λέγει, τὸν ἥμερον καὶ τὸν ἐπιεικῆ, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν τὸν Ρασαὴν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ρομελίου, δι' αὐτὸ, λέγει, φέρω τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλωνίας, τὴν ὀρμητικότητα τῶν στρατευμάτων τοῦ ὁποῦ ὀνομάζει ἀφθονον ὕδαρ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰσχυρὸν ρεῖμα αὐτοῦ.²³

²¹ Ἐν συνεχείᾳ ἐπέλεγγεν τὴν μεταφορὰν λέγει: «Δη-

21. Πρὸς ἀπρέσιν 17 τῆς παρῶσης.

22. Ἡρὸς σημεῖον 19 τῆς παρῶσης. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ παρακειμένου τῆς σημασίας αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων λέγει ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ὅτι: καὶ νὰ ἐπιβῆθῃ εἰς περισσώτερον εἰς τῆς ἔνοιαν τοῦ χωρίου τούτου.

λαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων. Βλέπετε ὅτι αποδεικνύεται ἀδικοτάτος ἢ γνώμη, τὴν ὅποιαν πρὸ ὀλίγου εἶπα, ὅτι, δηλαδή, ἡ Γραφή μὲ τὰς μεταφορικός ἐκφράσεις συνηθίζει νὰ ἐρμηνεύη τὸν ἑαυτὸν τῆς; Αὐτὸ, λοιπόν, ἔκανε καὶ ἐδῶ. Ἄφου, δηλαδή, εἶπε «ποταμὸν», δὲν ἐστάθη εἰς τὴν μεταφορὰν μόνον, ²² Ἄ ἀλλὰ ἐδήλωσε καὶ ποῖον ὀνομάζει ποταμὸν «δηλαδή τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων μὲ τὸν στρατὸν του καὶ τὴν ὑπόλοιπον δύναμίν του. Οἱ τοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς κάθε πόρτα γὰρ τῆς χώρας σας, θὰ ἀνασθῶν εἰς κάθε πτεῖγός σας καὶ θὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὴν χώραν σας τὴν Ἰουδαίαν κάθε ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος θὰ δυνήθῃ νὰ ἐγείρῃ κεφαλὴν» καὶ κάθε δυνάμενον νὰ φέρῃ κάτι εἰς πέρας. Ἰσὸν πολὺ θὰ εἶναι τὸ στρατεύματά του, ὡστε θὰ γεμίσῃ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας σου»²³. Ὑποδεικνύει, ὅτι, ὅσα λέγει θὰ πραγματοποιηθῶν διὰ τὴν δύναμιν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ μὲ τὴν ὀργὴν τοῦ κατεπέμψεν ὁ Θεός, δὲν περιγράφει αὐτὸν ὡς ἀντίπαλον τοῦ παρατάσσεται διὰ νὰ θώσῃ μάχην, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπον ποῦ θαδίζει εἰς ἐτοιμίην λείαν. Β Πραγματικά, δὲν θὰ σταθῇ, λέγει, καὶ δὲν θὰ λάθῃ θέσιν μάχης, ἀλλὰ μὲ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν του θὰ σκεπασθῇ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ πολὺ εὐκόλως θὰ ἐπικρατήσῃ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀργὴν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει μεγάλη φιλανθρωπία. Διότι δὲν τοὺς ἀπειλεῖ μὲ ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως των, ἀλλὰ τοὺς προλέγει κάποιαν αἰχμαλωσίαν καὶ ἀπαγωγὴν, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ περισσότερον ἀσφρόνας τοὺς ὑπολοίπους μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν αἰχμαλωτισθέντων. «Θὰ ἀφαιρέσου», λέγει, «ἀπὸ τὴν χώραν σας τὴν Ἰουδαίαν κάθε ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος θὰ δυνήθῃ νὰ ἐγείρῃ κεφαλὴν». Ἐννοεῖ ὅτι θὰ καταστήσῃ δούλους τοὺς ἀρχοντας, τοὺς αἰτίους τῶν ἀναστατώσεων, τοὺς ἐκμεταλλεῖτας τοῦ λαοῦ. Ὁ ὡστε εἶται νὰ ἀναπνεύσῃ ὀλίγον καὶ ὁ λαός καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὸν φόβον τῶν αἰχμαλωτισθέντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸν ἄερα τῆς ἐλευθερίας νὰ γίνουν πρὸ ἐνάρετα. Δι' αὐτὸ λέγει «Τὸν δυνάμενον νὰ φέρῃ κάτι εἰς πέρας», δηλαδή, τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ἱκανὸν νὰ ἀναπτύξῃ δραστηριότητα, τὸν ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ, τιθίποτε.

22. Δηλαδή, νὰ ἀντιταθῇ εἰς τοὺς ἐπιτεθειμένους.

24. Ἦσ. 8, 7-8.

Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀπαγωγῆς θὰ ὡς προκαλέσῃ μεγάλου τρόμου ὁ θάρβαρος, λέγει, μὲ μόνην τὴν ἐμφάνειόν του, ἀφού θὰ γεμίσῃ μὲ τὰ θάρβαρικά του στρατεύματα ὅλην τὴν χώραν σας. Δι' αὐτὸ προσέθεσε: «Τὸσον πολὺ θὰ εἶναι τὸ στρατεύματά του, ὡστε θὰ γεμίσῃ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας σας. Ἐν ταῦτοις ὅμως, ὁ Θεός θὰ εἶναι μαζί μας. Λάθετε γινώσκον τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὅλα τὰ εἰδωλοτακτικά ἔθνη» καὶ ταπεινώθητε. Δ Ὁσον δύναμιν καὶ ἂν ἔχετε θὰ ὑποκύψετε. Ἐάν πάλιν ἀποκησῆτε δύναμιν, τελικὸς θὰ ὑποκύψετε. Ὅποιανδήποτε ἀπόρασιν θὰ σκεφθῆτε καὶ θὰ ἀποφασίσετε» ἐναντίον μας, θὰ τὴν ματαιώσῃ ὁ Κύριος καὶ κάθε λόγον, τὸν ὅποιον θὰ ἐκστομάσῃτε ἐναντίον μας, δὲν θὰ ἐκπληρωθῇ, διότι ὁ Θεός εἶναι μαζί μας»²⁴.

Ἐγὼ νομίζω ὅτι μὲ τὰ παραπάνω λόγια προλέγει τὴν νίκην τοῦ Ἐζεκιῶ καὶ τὸ λαμπρὸν τρόπον καὶ τῆς νίκης αὐτῆς τὴν αἰτίαν. Διότι ἂν καὶ ἐκεῖνοι διαθέτουν πολλὰ ὄπλα, λέγει, καὶ ἀπειρα στρατεύματα καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι γνώσταί τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὅμως ὁ πρὸ ἰσχυρὸς σύμμαχος εἶναι μαζί μας, δηλαδή ὁ Θεός. Πραγματικά, ἤλθεν ὁ θάρβαρος, ὅπως ἠπελάσῃ προηγουμένως, καὶ ἀφού ἐκυρίευσεν πολλὰς πόλεις, ἔφυγεν. Ὅταν, ὅμως, ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου, ἔπαθε τὰ ἀντίθετα. Ε Καὶ αὐτὰ, λοιπόν, προλέγει ὁ προφήτης καὶ ἀποκαλύπτει τὸν αἴτιον τῆς νίκης καὶ πρὸς τοὺς θάρβαρους ἀπευθύνει τὸν λόγον. Νὰ μὴ πάρετε, λέγει, θάρρος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν σας νίκην, διότι εἰς τὴν ταυρήν σας ἔφοδον ἔχομεν τὸν μέγιστον σύμμαχον. Μάθετε, συνεπῶς, αὐτὸ καὶ ἀπομακρυνθῆτε, διότι ἐπιχειρεῖτε τὰ ἀδύνατα.

Εἰς τὴν συνέχειαν ἀποκαλύπτει τὸν αἴτιον τῆς νίκης καὶ ὅτι ἡ φήμη θὰ φθάσῃ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς

23. Μὲ τὸν ἕρπον «ἔθνη» ἐννοεῖται κατὰ ἄριστον λόγον τοῦ Ἀσσυρίου καὶ ἔπειτα τὰ ἄλλα ἔθνη. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθνη ἐν ἑσέι εἰς ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Μεσοῦ θὰ εἰδῶν καὶ θὰ παρέλθον. Ὁ Μεσοῦς ἕως θὰ μείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας.

24. Κάθε ἀπόρασις ἐπὶ ἔχθρον κατὰ τὸν ἰσραηλῆα ἔθνος θὰ ἀποθῇ ματαία. Ἦσ. 7, 3-7.

27. Ἦσ. 8, 8-10. Πλήρης ἐπιπέδος ὁ προφήτης μὲ τὴν ὑπόμνησιν τοῦ Ἰημανουὴλ διὰ μόνον ἔκπασι εἰς κρηγὴν ἀγγελλέσας, ἀλλὰ ἀπειλεῖ τὰ ἔθνη, τὸν ἄντικθον τῶν ἔθνων ἡρακλεῖον προεγγέλλει κατὰ τρόπον τοῦ ἰσραηλῆα τοῦ, ψαλμοῦ 2 καὶ 46.

διαβίδουσα τὰ καταρβάματά του, λέγει: ⁹³ Α' Ακούσατε τοῦτο ὅλα τὰ ἔθνη ἕως τὰ ἅκρα τῆς γῆς». Διότι δὲν ἔμεινε κανένας ἀπληροφόρητος διὰ τὰ συμβαίνοντα τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ἀκούσατε τοῦτο ὅλα τὰ ἔθνη ἕως τὰ ἅκρα τῆς γῆς καὶ ὄσον δόξαμιν καὶ ἂν ἔχετε θὰ ὑποκύψετε». Πραγματικὰ ὁ θάρβαρος τότε εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην δόξαν διὰ τὴν δύναμιν του, Ἱσχυροὺς δὲ ἐδῶ δὲν ὀνομάζει μόνον τοὺς ἔχοντας μεγάλην σωματικὴν ρώμην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑακουστοὺς διὰ τὸν πλοῦτόν των καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης των. «Ἐάν πάλιν ἀποκτήσετε κάποιαν δόξαμιν, τελικῶς θὰ ὑποκύψετε. Ὅποιαδήποτε ἀπόφρασιν θὰ σκεφθῆτε καὶ θὰ ἀποφασίσετε ἐναντίον μας, θὰ τὴν ματαιώσῃ ὁ Κύριος καὶ κάθε λόγον, τὸν ὅποιον θὰ ἔκτομισετε ἐναντίον μας, δὲν θὰ ἐκπληρωθῆ, διότι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας».

Β' Ἐπειδὴ ἔκαναν πονηρὰς σκέψεις καὶ εἶχον τὴν ἐλπίδα ὅτι τὴν πόλιν αὐτὴν θὰ καταστρέψουν ἐκ θεμελίων καὶ ἔτσι θὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των, ὁ προφήτης ἀποκαλύπτει τὰ σχέδιά των καὶ τοὺς λέγει ὅτι ὅλα θὰ μείνουν λόγια.

Κατόπιν, ἐπειδὴ ὠμίλησε διὰ πράγματα ποὺ ἦσαν ἀνώτερα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, διὰ νὰ κἀν ἀξιόπιστον τὸν λόγον του, ἀνατρέχει συνεχῶς εἰς τὸ ἀζώωμα ἐκεῖνου ποὺ θὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὰ, λέγων «Διότι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας» καὶ διότι αὐτὸς θὰ ματαιώσῃ ὅλας τὰς μηχανορραφίας σας, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 62

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦ. ΗΣΑΪΑΝ Γ'—Η'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,

VI, Parisiis 1835 σελ. 37 — 108 (PG 56, σελ. 39 — 94)